

БАС РЕДАКТОР

Т.Т. Аяпова – ф.ғ.д., профессор

БАС РЕДАКТОР ОРЫНБАСАРЫ:

Г.О. Сейдалиева – PhD, оқытушы

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Ж.А. Абуов – ф.ғ.д., профессор

Б.Е. Букабаева – ф.ғ.к., доцент

З.А. Кемелбекова – ф.ғ.к., доцент

З.Баданбекқызы – ф.ғ.к., доцент

Али Али Шабан – PhD, Каир (Египет)

Фатима Шнан-Давен – PhD, (Франция)

Әлімсейіт Әбілғазы – ф.ғ.д., профессор (ҚХР)

У.И. Иноятова – п.ғ.д., (Өзбекстан)

Осман Кабадайы – PhD, (Турция)

НӨМІРГЕ ЖАУАПТЫ ТҮЛҒА:

С.Е. Есенаман – магистр, оқытушы

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОРЛАР:

С.Н. Балмуханова – ф.ғ.к., доцент

Г.О. Сейдалиева – PhD, оқытушы

Р.К. Оразова – аға оқытушы

Е.З. Есбосынов – ф.ғ.к., доцент

Б.С. Аширова – ф.ғ.к., оқытушы

С.Айтказы – PhD, оқытушы

С.Е. Есенаман – магистр, оқытушы

*Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне
12.02.2013 жылы тіркеліп, №13343-Ж куәлігі берілді.*

Шығарылу мерзімі жылына 4 рет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Аяпова Т.Т. – д.ф.н., профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Сейдалиева Г.О. – PhD, старший преподаватель

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Абуов Ж.А. – д.ф.н., профессор

Букабаева Б.Е. – к.ф.н., доцент

Кемелбекова З.А. – к.ф.н., доцент

Баданбекқызы З. – к.ф.н., доцент

Али Али Шабан – PhD, Каир (Египет)

Фатима Шнан-Давен – PhD, (Франция)

Әлімсейіт Әбілғазы – д.ф.н., (КНР)

Иноятова У.И. – д.п.н., (Узбекистан)

Осман Кабадайы – PhD, (Турция)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ЗА ВЫПУСК ЖУРНАЛА:

Есенаман С.Е. – преподаватель, магистр

РЕДАКТОРЫ-КОРРЕКТОРЫ:

Балмуханова С.Н. – к.ф.н., доцент

Сейдалиева Г.О. – PhD, старший преподаватель

Оразова Р.К. – старший преподаватель

Есбосынов Е.З. – к.ф.н., доцент

Аширова Б.С. – к.ф.н., преподаватель

Айтказы С. – PhD, старший преподаватель

Есенаман С.Е. – преподаватель, магистр

*Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации
Республики Казахстан 12 февраля 2013 г. №13343-Ж*

Периодичность 4 раза в год

EDITOR-IN-CHIEF

T.T. Ayapova – *doctor of Philological sciences, professor*

EDITOR-IN-CHIEF’S ASSISTANTS:

G.O. Seydaliyeva – *PhD, senior teacher*

EDITORIAL STAFF:

Zh.A. Abuov – *doctor of philological sciences, professor*

B.E. Bukabayeva – *candidate of philological sciences, associate professor*

Z.A. Kemelbekova – *candidate of philological sciences, associate professor*

Z.Badanbekkyzy – *candidate of philological sciences, associate professor*

Ali Ali Shaban – *PhD, Kair (Egypt)*

Fatima Shnah-Daven – *PhD, (France)*

Alimseyit Abilkazy – *PhD, (China)*

U.I. Inoyatova – *doctor of Philological, (Uzbekistan)*

Osman Kabadayı – *PhD, (Turkey)*

EXECUTIVE SECRETARY:

S.Yessenaman – *MA, teacher*

EDITORS-CORRECTORS:

S.N. Balmukhanova – *candidate of philological sciences, associate professor*

G.O. Seydaliyeva – *PhD, senior lecturer*

R.K. Orazova – *senior teacher*

E.Z. Yesbosynov – *candidate of philological sciences, associate professor*

B.S. Ashirova – *candidate of philological sciences, senior teacher*

S.Aiktazy – *PhD, senior teacher*

S.Y. Yessenaman – *MA, teacher*

*Journal is registered at the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan (Certificate №13343-J) 2013, February 12
Periodicity 4 times a year*

**ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION**

МРНТИ 14.35.09

A.S.Nurzhan¹, S. Bektemirova²

¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

²Candidate of Philology, Associate Professor

Kazakh National University named after al-Farabi,

Almaty, Republic of Kazakhstan

saule.bektemirova77@gmail.ru

**THE ROLE OF CONSTRUCTIVIST APPROACH IN SUBJECT LANGUAGE INTEGRATED
LEARNING (CLIL)**

Abstract

Subject-language integrated learning (Content and Language Integrated Learning) is introduced into university programs as a response to the market's need for specialists with knowledge of a foreign language who are ready for effective communication in an international professional or academic environment. Teaching a special discipline in a foreign language using the CLIL methodology has a number of features, one of which is the increased cognitive burden of students. The methods of its withdrawal, as well as the requirements for the activities of the teacher in the context of subject-language integrated training, are discussed in this article.

Keywords: subject-language integrated training, CLIL, cognitive load, teaching methodology, subject content, foreign language, evaluation.

A.C.Нуржан¹, Бектемирова С²

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая

² Кандидат филологических наук, доцент

Казахский национальный университет имени аль-Фараби,

г. Алматы, Республика Казахстан

saule.bektemirova77@gmail.ru

**РОЛЬ КОНСТРУКТИВИСТСКОГО ПОДХОДА В ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОЕ
ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ (CLIL)**

Аннотация

Предметно-языковое интегрированное обучение (Content and Language Integrated Learning) внедряется в вузовские программы как ответ на потребность рынка в специалистах со

знанием иностранного языка, готовых к эффективной коммуникации в интернациональной профессиональной или академической среде. Преподавание специальной дисциплины на иностранном языке по методике CLIL имеет ряд особенностей, одной из которых является повышенная когнитивная нагрузка обучающихся. Приемы ее снятия, а также требования к деятельности преподавателя в контексте предметно-языкового интегрированного обучения обсуждаются в данной статье.

Ключевые слова: предметно-языковое интегрированное обучение, CLIL, когнитивная нагрузка, методика обучения, содержание предмета, иностранный язык, оценивание.

А.С.Нұржан¹, Бектемірова С²

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

²филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,

Алматы қ., Қазақстан Республикасы

saule.bektemirova77@gmail.ru

ПӘНДІК-ТІЛДІК ИНТЕГРАЦИЯЛАНҒАН ОҚЫТУДАҒЫ КОНСТРУКТИВИСТІК ТӘСІЛДІҢ РӨЛІ (CLIL)

Аннотация

Пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту (Content and Language Integrated Learning) интернационалдық кәсіптік немесе академиялық ортада тиімді коммуникацияға дайын шетел тілін білетін мамандарға нарықтың қажеттілігіне жауап ретінде ЖОО бағдарламаларына енгізіледі. Арнайы пәнді шетел тілінде оқытудың CLIL әдістемесі бойынша бірқатар ерекшеліктері бар, олардың бірі білім алушылардың жоғары білімдік жүктемесі болып табылады. Оны алып тастау тәсілдері, сондай-ақ пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту контекстінде оқытушының қызметіне қойылатын талаптар осы бапта талқыланады.

Кілт сөздер: пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту, <unk>, когнитивтік жүктеме, оқыту әдістемесі, пәннің мазмұны, шет тілі, бағалау.

Introduction

The availability of educational programs in foreign languages (IIA) is becoming one of the competitive advantages of Russian universities in the fight for leading positions in world rankings. These programmes are aimed at global educators and research frontiers and are aimed at training specialists capable of working both in international scientific bodies and in professional communities. Such programmes shall be taught in one of the international languages, most often English, and the teachers who conduct the classes should have the company requirements in the field of not only the discipline taught, a foreign language, but also a methodics subject-language integrated learning known as CBI - Content Based Instruction or CLIL - Content and Language Integrating Learning, which, in turn, updates the need to study the basic principles of this methodology for effective application in university programs.

The purpose of writing this article is to analyze modern research, conducting data in the field of content, goals and methodology of subject-language integrated training.

In the theory of teaching foreign languages, the term CLIL, proposed by D. Marsh in the mid-90s of the last century, refers to the method of teaching two subjects, one of which - a foreign language - serves as a means of teaching the second subject [13]. This technique allows students to master linguistic and communicative competencies in a non-native language with the same content (content) and in the same educational context in which they form and develop knowledge and skills in their native language. It is the content, according to L.P. Halyapina, that defines "the subject of development, goals, tasks and topics, that is, the totality of theoretical knowledge and skills that allow the learner to elicit professional skills that are true to me, statements within the framework of the studied area of problems" [2, p. 151].

In a broad sense, the purpose of subject-language integrated learning (CLIL) is to acquire knowledge and perfect skills in a particular subject, while language knowledge and skills are advanced in the process of mastering this subject. More specifically, the goals of CLIL were presented by D. Coyle through four components (the so-called "four Cs"): communication: with the improvement of the level of proficiency in the foreign language studied; Who develop the multimedia skills in any discipline studied in the text of subject-language integration of taught learning, and at the same time develop certain types of speech activities (listening, speaking, reading, writing); content: study of the subject, application of new knowledge and development of skills through fulfillment of practical tasks; culture: increasing knowledge and understanding of interacting cultures; cognition (cognition): the development of maturity; content of the subject, development of language skills and consonant skills.

Researchers dealing with subject-language integrated learning have identified its key characteristics as follows:

multi-layered learning focus:

consolidation of language skills and skills in pre-death studies;

studying the content of the subject in a different language through the integration of more than one subject;

organization of training through inter-round tour projects with reflexion on the training of exercises;

stimulating educational environment:

the use of repetitive activities and discourse in the classroom;

the use of a foreign language to study the subject throughout the class;

assisting students in gaining confidence in their abilities in mastering a foreign language and subject;

convenient equipment of the audience, which allows students to work in small groups;

- Availability of resources

- Increasing the level of the language composition of the students' attitude;

Taking into account the interests and needs of educators:

Enabling trainees to seek assistance in the event of language problems;

maximum consideration of the interests of trainees;

Constant accounting of students' educational and life experience;

Be able to communicate with other cultures studying the same subject in the same foreign language;

Use of relevant media and other sources; active teaching:

at the lesson, students speak more than the teacher;

trainees participate in target-sex generation;

trainees participate in the evaluation of their educational achievements;
Preference is given to work in pairs and small groups;
discussion with students of the language means of expressing the concepts of studying the subject;
teachers act as facilitators; Developmental training:
reliance on existing knowledge, mind, experience and interests of students;
submission of new information in a form convenient for perceiving trainees;
consideration of various training strategies;
creation of conditions for creative and critical thinking;
encouraging students to leave the comfort zone and move towards new results;

Cooperation:

Joint planning of courses and development of courses for teachers of special and language disciplines;
cooperation with stakeholders [12, p. 29-30].

To successfully implement subject-language integrated training, applicants, according to D. Marsh, A. Mal Thiers and A. Hartial, should have the following competencies:

Language training:

the level of language training, which is accurate for organizing training in a special subject in the IJ;
knowledge of the fundamentals and foreign language terms of the subject to be taught; theoretical knowledge:

understanding the similarities and differences between learning a foreign language and owning a foreign language;

Training methodology:

ability to identify language problems of students;

The ability to use communicative and interactive tasks, a way to improve understanding before a medium studied in a foreign language;

the ability to apply error correction strategies that encourage the first use of a foreign language in speech;

the ability to use such types of activities in the lesson, which sprout both the study of the subject and the development of linguistic skills;

Learning environment:

ability to work with representatives of different cultures and different levels of Yaza;

Development of methodological materials:

ability to adapt materials to use in the educational process;

the ability to select additional materials on a specific topic; ability to create and apply assessment tools taking into account progress in mastering the subject and using a foreign language [14].

K. Kelly makes the assumption consistent with the above that the ideal CLIL teacher should know and be able to:

to know the subject to be taught (not a strange language);

have a high level of foreign competence;

Proficiency in CLIL;

Use educational materials that match the level of language training of learners;

skillfully combine subject education and the development of language skills and skills;

Be able to plan CLIL classes

Determine the needs of trainees in language competencies for possessing the material studied in advance;

Be able to develop tasks in the CLIL context
constantly develop in a professional way [10].

S. M. Koonan identifies the following characteristics of teachers of subject-language integrated education:

ability, depending on the complexity of the material being studied, to adapt different methodological techniques to a specific educational context;

the ability to understand the difference in the language problems of students and problems related to the study of the subject, and the willingness to make the educational process exciting;

understanding the significance of perception of the content of the subject in a foreign language and the ability to choose strategies for mastering the subject content in a foreign language [6].

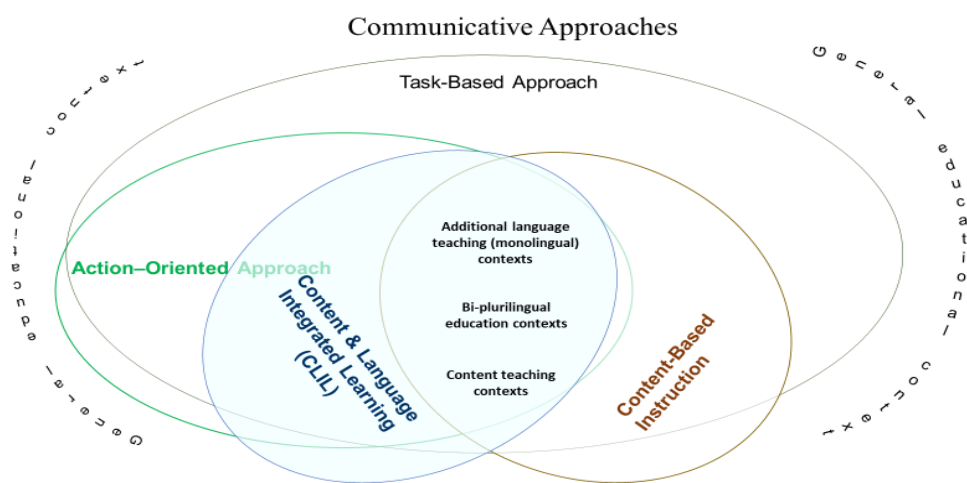
Thus, the teachers of CLIL do not discern the methods of training, abandoning traditional lectures with the transfer of knowledge from the instructor to the trainees. They use active problem-finding forms of learning organization, which contribute to the proper search and understanding of information and the subsequent consolidation of knowledge in practical application. The CLIL technique is mainly based on interactivity and dialogue, with the help of which the knowledge of the subject is assimilated, the subject and cognitive skills associated with its study are developed. Such an interactive technique allows you to immerse yourself in the study of the subject with the mastery of the foreign language.

Students, in turn, change their teaching style at the same time, since as a result of subject-language integrated learning, they acquire more autonomy, learn cooperation with other students, and participate in the discussion of the choice of topics and activities in the lesson. D. Marsh and M. Martin claim that CLIL is more about learning a foreign language than about teaching IIA [15]. Of course, AI training plays a key role, but it occurs in combination with real training in a special subject. The content of the object defines the implementation of the CLIL. In pedagogy, subject-language learning is considered as an interdisciplinary approach, implemented through various forms of training with a constant emphasis on the content of the premet and the development of foreign-language competencies, which is due to the following:

The motivation to learn a foreign language is increasing, as it is used as a tool for the sex of information; foreign language is used for the specific purpose of studying the subject;
learning a foreign language proceeds more effectively provided, that the information obtained with his help is interesting and useful.

The pedagogical potential of CLIL is reflected in the development of communication skills in a foreign language, as well as in the motivation of students to study the subject with the help of IA. First of all, the foreign language was used to discuss the content of the subject in order to better understand it. This is very important for the development of such a type of speech activity as speaking. Students learn to express themselves by the means of the AI, thereby gaining fluency and literacy in speech. Moreover, the researchers claim that CLIL contributes to the change of the psychological climate in the student audience, because the form gives students a friendly attitude to the speakers and cultures that they represent, leads to an increase in motivation through interest in what happens in the audience during the class [16]. Students also understand that increasing the level of foreign-language communicative competence provides more opportunities to expand and deepen knowledge, satisfying their cognitive interests. The increase in the ability to understand and evaluate the content of the premet, a specific topic with complex terminology is directly related to how well the student knows a foreign language. This is why the choice of teaching methods depends in large part on whether the

CLIL teacher in basic education is a linguist or a teacher of a special discipline that is not related to the theory and method of teaching foreign languages. Non-linguist teachers need to give well-developed skills to teachers of reflexion in order to understand what difficulties students can experience in perceiving the material of a discipline that is taught in a foreign language, and to choose techniques and forms of training that contribute not only to relieving the cognitive burden, but also to developing the necessary language minds and skills. Insufficient knowledge of the CLIL methodology leads to the fact that teachers of non-language disciplines, as a rule, simply translate into a foreign language the material that they used to give lectures in their native language, and the methods and forms of work remain unchanged. Moreover, teachers do not even realize that students experience cognitive difficulties in taking material presented by the teacher in the form of a long and monotone lecture, or when performing a complex sphere of a stimulated task.

Scheme 1.

Conclusion

Thus, for the successful introduction of subject-language integrated education in the educational programs of universities, teachers need not only to know the content of the taught discipline well and to speak a foreign language as a means of communication at a level sufficient for conducting classes. It is necessary to set realistic goals that take into account the level of readiness of students both in the subject and in the foreign language. When selecting content, teachers need to follow the principles of CLIL, taking into account the cognitive burden students experience by studying the subject by means of a foreign language, the knowledge of which may not be enough to fulfill the task. Teachers should be able to identify and respond flexibly to the difficulties experienced by students, offering appropriate forms of "support" according to the requirements and using once-again imaginative means of training from graphic organizers to multimodal educational texts.

References:

1. Vygotsky L. S. Collected works: in 6 tons T. 4. Children's psychology/ed. D. B. Elkonin. M.: Pedagogy, 1984. 432 pages.
2. Halapina L.P. Interdisciplinary coordination in the system of vocational-oriented training in foreign languages at the university//Bulletin of Perm National Research Polytechnic University. Problems of linguistics and pedagogy. 2017. № 2. Page 149-157. <https://www.doi.org/10.15593/2224-9389/2017.2.15>
3. Shapovalova O. N., Efremova N.F. Formative assessment as a technology for the development of educational independence of schoolchildren//Pedagogy. Questions of theory and practice. 2020. T. 5. № 1. Page 1-8. <https://www.doi.org/10.30853/pedagogy.2020.1.1>
4. Clegg J. Planning CLIL lessons. [Online]. URL: <https://www.onestopenglish.com/clil/article-planning-clil-lessons/500472.article> (accessed 20.06.2020).
5. *Contero C., Zayas F., Tirad J. L. A.* Addressing CLIL lecturers' needs: Reflections on specific methodological training // Porta Linguarum: Revista internacional de didáctica de las lenguas extranjeras. 2018. Vol. 3. P. 121–135. <https://www.doi.org/10.30827/Digibug.54305>
6. *Coonan C. M.* Insider views of the CLIL class through teacher self-observation–introspection // International Journal of Bilingual Education and Bilingualism. 2007. Vol. 10. No. 5. P. 625–646. <https://doi.org/10.2167/beb463.0>
7. *Coyle D.* Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies // International Journal of Bilingual Education and Bilingualism. 2007. Vol. 10. No. 5. P. 543–562. <https://doi.org/10.2167/beb459.0>
8. *Coyle D., Hood P., Marsh D.* CLIL: Content and language integrated learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 173 p.
9. *De Jong T.* Cognitive load theory, educational research, and instructional design: Some food for thought // Instructional Science. 2010. Vol. 38. No. 2. P. 105–134. <https://doi.org/10.1007/s11251-009-9110-0>
10. *Kelly K.* Ingredients for successful CLIL. [Online]. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/keith-kelly-ingredients-successful-clil> (accessed 20.06.2020).
11. *Lin A. M. Y.* Language across the curriculum & CLIL in English as an Additional Language (EAL) Contexts: Theory and Practice. Singapore: Springer. 2016. 256 p. <https://www.doi.org/10.1007/978-981-10-1802-2>.

IRSTI 14.15.25

R.S. Kachshayev¹, S.Bektemirova²

¹Kazakh National Pedagogical University named after Abay, 2nd year master student

²Candidate of Philology, Associate Professor, Kazakh National University named after al-Farabi, saule.bektemirova77@gmail.ru

Abstract

Scientists have guided most of the research when solving pressing problems in the process of learning and teaching English. The study of English as a foreign language every year becomes the most in demand, so teachers need to use new methods and techniques in the study of this language, which facilitate the entire process of learning and teaching. This article provides a brief overview of current problems in teaching English to and their solutions using competency-based approaches. This article also examines the relationship between language pedagogy and research, as well as research and teaching a foreign language in modern society. The author also focuses on methods and techniques that teachers can apply as a technique for solving problems in teaching and improving the effectiveness of learning a foreign language.

Keywords: teaching English, methods and techniques, relevance, intercultural and communicative competence

Р.С. Қацаев¹, С.Б. Бектемирова²

¹*Казахский национальный педагогический университет им. Абая, магистрант 2 курса*

²*Кандидат филологических наук, доцент Казахский национальный университет имени аль-Фараби, saule.bektemirova77@gmail.ru*

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Ученые провели большинство исследований при решении актуальных проблем в процессе изучения и преподавания английского языка. Изучение английского как иностранного языка с каждым годом становится наиболее востребованным, поэтому преподавателям необходимо использовать новые методы и приемы при изучении данного языка, которые облегчат весь процесс обучения и преподавания. Данная статья представляет собой краткий обзор актуальных проблем при преподавании английского языка к и их решения с помощью компетентных подходов. В данной статье также рассматривается взаимосвязь между языковой педагогикой и исследованиями, а также исследованиями и преподаванием иностранного языка в современном социуме. Автор также делает акцент на методы и приемы, которые преподаватели могут применять в качестве техники для решения проблем в преподавании и улучшения эффективности изучения иностранного языка.

Ключевые слова: обучение английскому языку, методы и приемы, актуальность, межкультурно –коммуникативная компетенция

Р.С. Қацаев¹, С.Б. Бектемирова²

¹*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2 курс магистранты*

²*филология ғылымдарының кандидаты, доцент, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, saule.bektemirova77@gmail.ru*

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР

Аңдатпа

Әдіскер ғалымдар зерттеулердің көп бөлігін ағылшын тілін үйрену мен оқыту үдерісіндегі өзекті мәселелерді шешуге бағыттаған. Ағылшын тілін шетел тілі ретінде оқыту жыл өте үлкен сұранысқа ие болып отыр, сондықтан мұғалімдер аталмыш тілді үйренуде оқыту мен оқытудың барлық үдерісін жеңілдететін жаңа әдістер мен әдістерді қолдануы қажет. Аталмыш мақалада ағылшын тілін оқытудағы өзекті мәселелер мен ол мәселелерді шешудің құзыреттілікке негізделген тәсілдеріне қысқаша мағлұмат көрсетілген. Мақалада сонымен қатар тілдік педагогика мен зерттеудің, қазіргі әлеуметтегі шетел тілін зерттеу мен оқытудың байланысы қарастырылады. Автор сонымен қатар мұғалімдер шетел тілін оқытудағы мәселелерді шешудің әдістемесі ретінде қолдануға болатын әдістер мен амалдарға назар аударады.

Кілт сөздер: ағылшын тілін оқыту, әдістері мен әдістері, өзектілігі, мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілік

Introduction: Learning a foreign language contributes, to a certain extent, to the development of the thinking of a student. Genuine knowledge of a foreign language helps the learners to express their thoughts in this language. In order to teach a foreign language as a means of communication, you need to create an atmosphere of real communication, establish a connection between teaching foreign languages and life, and actively use foreign languages in living, natural situations. It can be scientific discussions in the language with the involvement of foreign specialists and without him, abstracting and discussing foreign scientific literature, reading individual courses in foreign languages, students participating in international conferences, translators' work, which consists precisely in communication, contact, and the ability to understand and transmit information [1.,89].

In connection with the development of society in recent years, there has been an increase in the process of learning English in the context of lifelong education - "education throughout life." The actual necessary learning English as a second foreign language is interpreted by many reasons, among which the growing requirements for the professional competence of specialists occupy a special place, where a high level of English language proficiency has become one of the most important conditions for the competitiveness of an adult specialist. Recently, in connection with the modernization of the education system, the status of a foreign language in modern society has significantly changed. Requirements for proficiency in foreign languages are becoming an integral part of the education system in our country. Learning English is one of the most urgent and demanded issue in the education system in our republic. The importance of learning a foreign language is interpreted by the needs of the modern world. Today, English is the international language of communication. Today, knowing foreign languages is primarily a necessity, because the value of a competent employee on the labor market in the context of the active development of international contacts is largely determined by the level of a specialist's language readiness. That is why the system of teaching English, methods and techniques for learning this language as a second foreign language are

developing every year. In modern society, the foundation of the study of a foreign language is the formation of communicative competence. This method in learning English is more in demand, which includes all speech activities. It is also worth focusing on the fact that when studying and teaching a foreign language, there are problems that teachers and students face. Our task is to make a brief overview of current problems and their solutions in the process of learning a language as a second foreign language.

Analysis of the methodological and psychological literature, as well as the author's own experience, show that one of the main reasons for the emergence of problems in the study of the English language are difficulties of a socio-psychological nature, as well as difficulties associated directly with mastering this aspect of the English language [1.,89]. The above data show that to this day these problems are most relevant in the process of learning English. Many researchers argue that he can easily solve pressing problems in learning English with the help of intercultural and communicative competence. This competence, in turn, requires each student of a foreign language to form one or another activity. Focusing on the psychological share, many students are embarrassed to ask questions if they do not understand this or that information; therefore, they prefer to study the language in a passive form in the process, which is often observed among groups where the language is being studied. This is the main problem of education, because the entire educational process suffers from this, the entire education system will not be effective.

Method: The research method is the study and analysis of actual problems in the process of teaching English in the educational system.

Most of the studies concerning problems in teaching foreign languages are psychological, pedagogical and methodological in nature, but there is not a single special study on the development of the study of a foreign language in the light of the communicative approach. Although at present, the problem of creating communicatively-oriented teaching materials is one of the main problems in teaching non-specialists to a foreign language. Moreover, the professional opportunities of the disciplines taught at the university and their influence are mainly revealed in particular on the professional and pedagogical development of students. Obviously, this approach cannot be the only acceptable one, another, more effective, rational and qualitatively new approach is also possible [2.,166]. Researchers focus on pressing psychological and pedagogical problems in language learning. Making a brief literary review, we would like to focus on the following topical problems in the process of learning and teaching a language: The main difficulty is the lack of actual and effective motives for knowing English and, of course, the influence of the native language. This is a psychological barrier in learning, since the teacher is used to solving all social problems of communication, as well as basic life, socio-cultural, gnostic interests, since he does not see in the study of a foreign language, referring to the fact that in reality there is no need to use it. The next problem that hinders the entire process of language learning is personality-oriented psychological barriers that arise for many students, such as: uncertainty that they will be able to express their thoughts in English, shyness and fear in front of the public due to mistakes in speech, etc. These psychological barriers lead to ineffective results at the end of the learning process. Lack of systematic knowledge, skills and real communication, which shows non-formation of intercultural-communicative competence which would be helpful in solving many problems in teaching and learning English.

Discussion: While making a scientific brief we have looked through the scholars' findings in teaching English process. As we have already showed the actual problems which exist in the

educational system, we also have been observing the scientists' findings and research papers where problem solving ways have been shown. The following dates argues more productive method and techniques in the given problems which connected with studying and learning English.

The experience of teaching shows that even at advanced stages of training students admit a significant number of errors both in the performance of exercises and in the use of substantive constructions in conversational practice. Incorrect use of these structures in the composition of a complex sentence leads to a violation of the logic of the utterance and, as a consequence, to nonfulfillment of the tasks of communication. In this regard, we see the need for more detailed equipping of this topic and the development of relevant recommendations. Another obstacle on the way to solving the communicative problem of linguistics is the correct perception of the said form, that is, the perception of what has been said by ear. The next problem is the translation of the form into a common meaning. At this stage, it is important that the listener knows at least one, the most common meaning of the word, which was told to others. Therefore, when teaching English as a means of communication, it is important to make it clear to students that a person perceives what is said through their individual and cultural prism, and therefore, it is necessary, as accurately as possible, to convey all the meanings that the word carries within itself. The transition from cultural to individual values is manifested in the projection of cultural values through the prism of some of their own properties, attitudes. This is the barrier in communication, which is called psychological, and is the most difficult to overcome in communication between individuals, because for all people the mechanism of "encryption" and "decryption" is different and depends on various reasons, one of which is the different psychology of people. Therefore, the urgency of the communicative problem has now acquired an unprecedented poignancy. This problem is also connected with one of the problems of the theory of translation, namely with the methods of transfer of the equivalent vocabulary, vocabulary, which has no analogues in a different culture. It, in turn, creates a great obstacle in communication between people of different cultures [3., 113]. The solution to this problem we see in the expansion of background knowledge of students. Background vocabulary are words or expressions that have additional content and accompanying semantic or stylistic nuances that overlap with its basic meaning, known to the speaker and listener belonging to a given language culture.

Results. Therefore, an important stage in teaching communication is to familiarize students with the realities, traditions and customs of English-speaking countries. The use of the linguistic and cultural aspect contributes to the formation of the motivation of the teaching, which is very important in the conditions of studying in the college because foreign language communication is not supported by the language environment. When learning a language, simultaneously with the condition of each lexeme, the lexical concept associated with it is formed. If the lexeme is acquired and articulated correctly, this does not yet indicate that the lexical concept has been completed. In the educational process, it should be borne in mind that the word is simultaneously a sign of reality and a unit of language [3., 113]. Therefore, nonequivalent and background vocabulary needs comment, requires special attention of the teacher. Equivalent vocabulary is the property of culture. If we compare two national cultures, then we can conclude that they never completely coincide. This follows from the fact that each language consists of national and international elements, and for each culture, the totality of these elements will be different. We introduce students to language units that most clearly reflect the national characteristics of the culture of the native speaker of the language and among its existence. In addition, the content of the national culture also includes the social component, on the basis of which knowledge about the realities and rights of the countries of the studied language, knowledge and skills of communicative behavior in acts of speech communication, skills and abilities of verbal and non-

verbal behavior are formed. Due to the fact that students do not have the opportunity to communicate directly with the native speaker of the language being studied, the teacher needs to explain and explain certain characteristics of the culture of native speakers, we often face the problem of students' lack of understanding of the characteristics and culture of the native speaker. In this regard, we are trying to select the language material reflecting the culture of the country of the studied language, the so-called realities. In realities, the closeness between language and culture is most clearly manifested. A distinctive feature of reality from other words of the language is the nature of its subject content - the close connection of the designated reality of the object or phenomenon with the national, on the one hand, and the historical interval of time - on the other hand. Reality as a linguistic phenomenon is most closely connected with the culture of the country of the studied language, since it has a national and historical color [4., 49].

We think, in order to solve the actual problem in English teaching is the formation of intercultural-communicative competence. This competence helps learners to form necessary skills and abilities which should be helpful in the educational process. This competence encourages personally-oriented skills which would be helpful in solving personal psychological problems in learning and teaching a foreign language. Also, we argue that intercultural-communicative competence helps learners to be motivated in the educational process indeed, because the competence is connected with pedagogical and psychological aspects of education. Also we take under consideration that the given competence consists of all techniques and methods in teaching a foreign language.

Conclusion. Most researchers consider modern teaching technologies as one of the ways to implement a student-centered approach in the classroom, where students act as active creative subjects of educational activity. It should be added that modern learning technologies include the following forms of a student-centered approach: collaborative learning, project technology, student-centered learning, distance learning, the use of a language portfolio, tandem method, intensive teaching methods, the use of technical means. Teaching technologies will contribute to the development of the communicative characteristics of the student's personality, the enrichment of knowledge on the subject and the disclosure of the child's creative abilities, i.e. creating a creative environment in the learning process.

Teaching a foreign language is unthinkable without the widespread use of various methods and means of teaching, the purpose of which is the formation of knowledge, skills and abilities of students through a student-centered approach to teaching, which allows to qualitatively increase the level of cognitive interest among students.

In the process of forming intercultural and communicative competence, it is necessary to overcome a lot of difficulties, the main of which is the development of skills and abilities in the learning process. The technique of skills and techniques is understood not only the ability to read quickly and correctly, but also to express their thoughts to those around them, as well as to enter into a dialogue, which contributes to the development of the above competence. Further study of the subject and support in training, which guarantees the successful and effective work of the teacher and trainer. In this article, we tried to make a brief overview of current problems in teaching English and emphasized the importance of intercultural and communicative competencies in the process of learning English. We hope to conclude our scientific research in order to find out the importance of the given information in this scientific paper.

References

- 1) Razzoqova D.A., Habijonov S.Q., Akramova N.M. Problems encountered in learning a foreign language. *Voprosy nauki i obrazovaniya*. № 29 (41), 2018. P. 89-90. [Electronic Resource]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problems-encountered-in-learning-aforeign-language/> (date of access: 22.10.2019).
- 2) Khodjaeva G.D. Problems encountered in teaching English as a foreign language. *Voprosy nauki i obrazovaniya*. № 5 (50), 2019. P. 165-167. [Electronic Resource]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problems-encountered-in-teaching-english-as-aforeign-language/> (date of access: 22.10.2019).
- 3) Ning, Huiping and Hornby, Garry. The effectiveness of cooperative learning in teaching English to Chinese tertiary learners // *Effective Education*. 2010. 2:2. 99-116. p. 113.
- 4) Dornyei Z. Psychological processes in cooperative language learning: Group dynamics and motivation // *The Modern Language Journal*. 1997. 81 (4). p. 482-49.

IRSTI 14.07.09

T.A.Tugelbayeva,¹ S. T. Nyshanova²

*¹ 2nd course master of Korkyt Ata University, Kazakhstan, Kyzylorda,
e-mail: tugelbaykyzy92@mail.ru*

*² Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor of Khoja Akhmet Yassawi International
Kazakh-Turkish University, Kazakhstan, Turkestan,
e-mail: saltanur@mail.ru*

EFFECTIVE APPROACHES OF TASK-BASED LANGUAGE TEACHING

Abstract

This article presents effective approaches to task-based language learning. The task-based approach to learning is one of the many advanced strategies for teaching English as a foreign language, and completing three basic steps (PPP) to achieve this goal. Performing tasks promotes communication and language learning. As the emphasis on meaning comes to the forefront of this approach, immersing students in tasks allows them to discuss meaning and communicate effectively. This article presents a diagram of the assignment based learning (TBL) approach and features its inclinations over the more conventional " Present Practice Produce " (PPP) approach just as its viability for correspondence improvement.

Keywords: Task-based language teaching (TBLT), task, pre-task, review, task-based method, communication, language acquisition, meaning, effective approaches, skills

T.A.Түгелбаева¹, Т.С.Нышанова²

¹ Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті 2 курс магистранты Қазақстан,
Қызылорда қ.,

e-mail: tugelbaykyzy92@mail.ru

² Қожжа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Педагогика
ғылымдарының кандидаты, доцент, Қазақстан, Түркістан қ.,

e-mail: saltanur@mail.ru

ТАПСЫРМАҒА НЕГІЗДЕЛГЕН ТІЛДІ ОҚИТУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа

Мақалада тапсырмаға негізделген тіл үйретудің тиімді тәсілдері ұсынылған. Тапсырмаға негізделген оқыту әдісі-ағылшын тілін шет тілі ретінде үйретудің көптеген озық стратегияларының бірі. Бұл тәсіл білім алушыға жаңа тақырыпты түсіндіре отырып, мақсатқа жету үшін үш негізгі қадамды (PPP) орындауға бағытталған. Тапсырмаларды орындау қарым - қатынасқа және тіл үйренуге ынталандырады. Бұл тәсілде мәнге баса назар аударылатындықтан, оқушыларды тапсырмалармен қамтамасыз ету оларға мағынаны талқылауға және тиімді қарым -қатынас жасауға мүмкіндік береді. Бұл мақалада тапсырмаларға негізделген оқыту (TBL) тәсілінің схемасы ұсынылған және оның дәстүрлі «көрсет, жетілдір, жеткіз» (PPP) тәсілінен артықшылықтары мен қарым-қатынасты дамытудағы тиімділігі көрсетілген.

Кілт сөздер: Тапсырмаларға негізделген тіл үйрену (TBLT), тапсырма, алдын ала тапсырма, қарастыру, тапсырмаға негізделген әдіс, қарым-қатынас, тілді меңгеру, мағына, тиімді тәсілдер, дағдылар

Т.А.Түгелбаева¹, Т.С.Нышанова²

¹ Магистрант 2 курса, Кызылординский Университет им. Коркыт Ата,
Казахстан, г. Кызылорда,

e-mail: tugelbaykyzy92@mail.ru

² Кандидат педагогических наук, доцент, Международный казахско-турецкий университет
имени Ходжи Ахмеда Ясави, Казахстан, г. Туркестан,

e-mail: saltanur@mail.ru

ЭФФЕКТИВНЫЕ ПОДХОДЫ К ЗАДАЧНОМУ ОБУЧЕНИЮ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье представлены эффективные подходы к задачному обучению языку. Подход к обучению, основанный на задачах, является одной из многочисленных передовых стратегий обучения английскому языку как иностранному, и выполнение трех основных шагов (PPP) для достижения этой цели. Выполнение заданий способствует общению и изучению языка. Поскольку акцент на значении выходит на первый план в этом подходе, погружение учащихся в задачи дает им возможность обсудить смысл и эффективно общаться. В этой статье представлен план подхода к обучению, основанному на задачах (TBL), и подчеркиваются его

предпочтения по сравнению с более традиционным подходом «показать, отточить, доставить» (PPP), а также его эффективность для развития коммуникации.

Ключевые слова: Обучение языку на основе задач (TBLT), задача, предварительное задание, рассмотрение, метод, основанный на задачах, коммуникация, овладение языком, значение, эффективные подходы, навыки

Introduction

The hone has appeared that understudies within the bunches of lower-level English proficiency at the Dialect Middle have issues communicating themselves utilizing accurate, fluent and even simple sentences. This is often reflected in their last verbal exams, as the scores are ordinarily exceptionally moo, especially in talking aptitudes. Frequently, understudies have underdeveloped speaking abilities since they don't utilize the target dialect exterior the classroom, in real life circumstances. On the other side, we confront circumstances in which the substance in a course book is displayed in an ugly way. Put in such circumstance, it gets to be exceptionally troublesome to stimulate the students' intrigued, keep their consideration and propel them to take part in tailored book exercises. Allwright and Bailey[1] propose that "even in the event that everything else appears positive, learners can 'switch off ' since they don't just like the way substance of their course is displayed within the educating materials" [1]. For this reason understudies need extensive offer assistance and introduction to the English dialect. Hashim [2] battles that learning a lingo thrives most when students are in sure climate and are offered freedoms to convey in obvious conditions. Appropriately, it has been suggested that instructors desert the conventional instructing approach and supplant it with communicative language educating [3]. As our understudies have a constrained presentation to using English exterior the classroom, task-based exercises offer them an opportunity to develop cognitive forms. Amid their assignment exercises they are required to do a creative/ critical considering, issue – solving, work in a group and utilize the dialect communicatively. Nunan proposes that task-based learning empowers student-centered learning, helps learners create person contrasts and underpins learning autonomy.

Task-based dialect instructing is an approach looking for to supply learners with a normal context for dialect utilize. As learners work to total assignment, they have copious opportunity to interact. Such interaction is thought to encourage language acquisition as learners ought to work to understand each other and to precise their possess meaning.

The targets of this consider are:

- to investigate, expand and analyze the adequacy of the task-based learning approach on improvement of the understudies talking aptitudes in scholarly settings.
- to uncover the impacts of the execution of a task-based approach,
- to look at in the event that task-based learning can persuade and offer assistance understudies talk openly[4].

Experiment. Present Practice Produce (PPP). During the amateur educator instructional class, most instructors found out about the perspective of the workforce. A PPP illustration would proceed inside the taking after way. Regardless, the educator presents a thing of vernacular in an unmistakable setting to actuate over its significance. This can be depleted a combination of ways: through a substance, a situation develop, a talk and so on Now, understudies are offered a regulated sharpening course in which they should rehash allocated points with choral and individual insight, fill in openings, or organize portions of sentences. These exercises require the understudy to dominate the tongue precisely and add to causing the understudy to feel more great. At last, they continue on to generative association, once in a while called "free practice." Students are given an open errand, like assuming a part, and are relied upon to talk the objective vernacular and utilize whatever other tongue that is as of now scholarly and suitable. This all sounds extremely coherent, however educators utilizing this methodology will exceptionally before long run into issues: Students might get the feeling that they are acceptable at the unused lingo since they make it precisely in class. Regularly,

despite the fact that a few examples later, understudies can either not make the vernacular precisely or can not make it by any stretch of the imagination. Unused understudies regularly make a lingo yet abuse the objective construction so it sounds totally unnatural. Understudies may not dominate the objective vernacular in the free sharpening measure since they find that they can utilize existing tongue devices to get done with the job.

Assignment based methodology. Task based guidance offers tongue instructors a decision. In a task based illustration, the educator doesn't decide ahead of time which lingo will be tended to; the example is organized around a focal task, and the tongue being instructed is controlled by what occurs as understudies total it. The illustration goes through specific stages.

Pre-Assignment. The instructor presents the subject and gives understudies clear data regarding what they should do while putting together the task, and may present to assist understudies with learning a few vernaculars that will be useful in finishing the task. Groundwork for the task can likewise routinely incorporate playing back a recording of individuals doing the task. This gives understudies an unmistakable thought of what is generally anticipated of them. Understudies can take notes and invest energy arranging the task.

Task. Understudies play out the assignment in gatherings or sets, utilizing the tongue devices accessible to them, while the educator oversees and energizes them.

Arranging. Understudies plan a short oral or composed report to inform the class regarding what occurred during the task. Now, they focus on the thing they will say in their gatherings. As of now, the educator is accessible for understudies to request explanation and to explain any vernacular inquiries they might have.

Report. Now, understudies report orally to the course or survey the accumulated report. The teacher picks when understudies will show their reports and may offer them a few chances to rapidly survey the substance of the report. Additionally, now, the instructor can incorporate a recording of others doing likewise task so understudies can think about.

Examination. Now, the instructor features significant bits of content for the understudies to inspect. He might request that the understudies bring up inquisitive focuses in this substance. The educator may likewise feature the vernacular that the understudies utilized in the report stage for examination.

Practice. Finally, the teacher picks tongue scopes to hone reliant upon the understudies' longings and what has been made in the undertaking and reporting stages. Understudies then, play out the honing exercises to expand their sureness and record significant articulations. TBL Preferences. Assignment based learning enjoys a few unmistakable benefits Unlike the PPP approach, understudies are liberated from tongue control. In every one of the three stages, they should utilize all of their tongue assets, instead of focusing on one pre-chosen thing. In view of the understudies' involvement in the tongue, a trademark setting is made that is adjusted and proper for them. When utilizing PPP, make the conditions for exhibiting the tongue, and sometimes they can be uncommonly unnatural. With TBL, understudies will get a substantially more top to bottom prologue to tongue. They will get comfortable with the full scope of lexical articulations, collocations and developments, and lingo structures. The tongue under study emerges out of the requirements of the understudies. These requirements figure out what will be supported in class, not the instructor's or alternately course reading's decisions. It very well may be a powerful open methodology where understudies invest some portion of their energy conveying. In examination, staff illustrations appear exclusively educator focused.

Conclusion. PPP offers a genuinely altered way to deal with learning vernacular. It depends on the possibility that we can basically show the tongue in little pieces, moving starting with one illustration then onto the next. Regardless, research shows us that we can't

expect or ensure that understudies will learn, and eventually, expansive openness to the tongue is the "ideal way">the most ideal approach to guarantee that understudies get it successfully. It is unnatural to restrict their commonality to specific bits of the objective vernacular.[5].

Scrivener [6] describes task-based learning (TBL) as 'a variety of CLT [communicative language teaching] ... which bases work cycles around the course of action for, doing of, and reflection and assessment of undertakings that reflect genuine requirements and skills'[6]. Feez [7] follows the vital parts of TBLT as:

- 1) The center is on handle instead of product
- 2) Essential components are intentional exercises and assignments that emphasize communication and meaning
- 3) Learners learn dialect by collaboration communicatively and deliberately whereas locked in in the activities and tasks
- 4) Exercises and errands can be either those that learners might have to be accomplish in genuine life or those that have an educational reason particular to the classroom
- 5) Exercises and assignments of a task-based syllabus are sequenced agreeing to difficulty
- 6) The trouble of an errand depends on run of components counting the past encounter of the learner, the complexity of the errand, the dialect required to embrace the assignment, and the degree of support available.

Result and discussion

Participants. The participants in this study are IKTU undergraduate students, between the ages of 18-24. The total sample of participants consists of 48 students, male and female, all in the multicultural classroom setting. Their level of proficiency is pre-intermediate and intermediate.

Methods. Study information is collected through a understudy and teacher's survey and investigates their states of mind towards task-based instructing and learning. The reviews are arranged in the casing of a 5-point Likert scale reaching out from "Firmly Disagree" to "Emphatically Agree" with values 1-5 consigned to every elective. The studies were scattered to six LC English teachers and to the 48 understudies. The ponder is conducted on a test of two bunches: an exploratory bunch taught by the assignment- based program (TBP) and a control bunch instructed expectedly. The discussion of the discoveries is displayed agreeing to the inquire about questions of the study. The test was done 3rd semester of 2021 year.

The taking after disobedient were utilized in this study: A pre-test of talking abilities and post-test to degree the impact of the task-based approach on the students' verbal interaction. The firs information (pre-test) scores were collected from students' to begin with presentation lesson. Everybody was given 5 min. time to present themselves to the classmates. At this point for each understudy I took a note on a talking rubric. The post-test comes about were collected after understudies were uncovered to the task-based instructing, once more based on the same evaluating talking rubric. This time the test gather was given a subject to be talked about within the bunch.

The test secured the measurements of exactness and familiarity. A rubric for evaluating the students' verbal interaction was utilized to survey the students' execution some time recently and after implementing the task-based approach. The consider endeavors to reply these questions:

1. What are the teachers' states of mind towards the Task-based teaching?
2. What are students' recognitions of the Task-based learning?
3. How compelling is the business of the Task-based instructing on students' performance in terms of moving forward their talking aptitudes[4] ?

Results. Q1:What are the teachers' states of mind towards the Task-based teaching?

The by and large impression of the LC instructors is that TBL incorporates a positive impact on understudies learning prepare. They do accept that using true fabric helped students kept locked in within the significant intuitive within the classroom. TBL can improve the intuitive among understudies in course, it moves forward learners' communicative competency and gives understudies with more openings to utilize English.

Q2: What are students' recognitions of the Task-based learning?

The task-based learning helped learners appreciate learning English. Understudies were more persuaded by the errand which interfaces to genuine life circumstance than the exercises in the book. Their impression is that task-based learning gives a loose air to promote target dialect utilize. They delighted in the work gather exercises. Understudies claim that using assignments exercises may be a great way to make strides English lexicon and gives them more chances to hone English.

Q3: How compelling is the business of the Task-based instructing on students' performance in terms of moving forward their talking aptitudes?

In task-based learning, the assignments are central to the learning action. The paper reveals that understudies can learn more successfully when their consideration is centered on the assignment; subsequently they are centered more on the dialect they utilize than on the syntactic form. The classroom climate is comfortable, agreeable and there's a part of interaction among understudies. As a result of all the over specified conditions; understudies score more result on the rubric for surveying the students' verbal interaction. In expansion, we ought to also emphasize the truth that the distinctive errand sorts invigorated distinctive associations designs. As a result, a few errand sorts may be more fitting than others for students at certain levels capability. As assignments are goal-oriented they are the extreme reason that moves the student to lock in in an assignment. Whereas completing task-based exercises, students' secure new words. Learning unused lexicon makes a difference understudies gotten to be more familiar since the more words they know, the simpler it is to specific themselves. Procuring modern lexicon make students feel that they are learning unused things and not depending as it were on past information.

Conclusion

Task-based language teaching places accentuation on learning to communicate by implies of interaction utilizing the target dialect; hence, it is seen as meaning-focused work. The center on dialect is cleared out aside. The center principle of task-based language teaching is that dialect learning takes put in a common learning environment and more advance in advancing dialect securing can be watched when learners are uncovered to significant exercises by implies of bona fide materials. In task-based language teaching through conducting exercises within the target dialect, dialect learners are locked in in significant communication and discover an opportunity to upgrade their communicative abilities.

References

1. Allwright, D., & Bailey K.B. Focus on the language classroom. // Cambridge Cambridge Univ. Press. 1991.
2. Hashim F. Language Immersion for Low Proficiency ESL Learners: The ALEMAC Project. The Reading Matrix. 2006. Vol. Vol. 6.
3. Lochana, M. and Deb G. Task Based Teaching: Learning English without Tears. 2006.
4. Ismaili M. The effectiveness of the task-based learning in developing students' speaking skills in academic settings on the EFL classroom-A study conducted at South East European University (SEEU) // 1st Albania Int. Conf. Educ. 2000. № 1991. P. 291–299.

5. Willis D. and J. A Task-based approach | TeachingEnglish | British Council | BBC [Electronic resource]. 2007. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/a-task-based-approach> (accessed: 27.09.2021).
6. Scrivener J. Learning teaching. // Oxford: Macmillan. 2011. Vol. 3rd editio.
7. Feez S. Text-based syllabus design. // Sydney Natl. Cent. English Teach. Res. 1998.

МРНТИ 14.15.01

М.М. Акешова¹, А.Т. Тәңірберген²

¹Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
Түркістан, Қазақстан

²Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан
(E-mail: madina_shakh@mail.ru, aitoldy.tanirbergen@mail.ru)

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖОБАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕНІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Шет тілін мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде оқыту мәселесін тиімді шешуге тілдік ортаны құруға және кәсіби қызметте шет тілін қолдануға мүмкіндік беретін жобалық әдіс ықпал етуі мүмкін. Жоба әдісі мен дәстүрлі әдіс арасындағы айырмашылық-бұл білім алушылардың ойлау қабілетін арттыруға көмектеседі. Жобалау әдісі білім алушылардың шет тілін оқытудың белсенді нысандарын оқу процесіне енгізуге, сондай-ақ танымдық процестердің жоғары деңгейін (талдау, синтез, сыни ойлау) пайдалануға мүмкіндік береді, өзгеріске толы қазіргі қоғам жағдайында қайта құру қабілетін қалыптастырады, ақпаратты өз бетінше іздеуді ынталандыратын рефлексивті әрекетті туғызады. Біз жобалау әдісін студенттердің жеке, әлеуметтік және кәсіби өзін-өзі анықтауы кезінде шет тілін үйрену кезеңінде қолданамыз. Жобалау әдісі шет тілін оқыту сапасын арттыруға, тілдік материалды игеруде ассоциативті базаны кеңейтуге ықпал етеді, студенттердің кәсіби іс-әрекетке, өзін-өзі тануға, шығармашылыққа, тәуелсіздікке жалпы мотивациялық фон жасайтын жағдайларға қатысуын күшейтеді және осылайша шет тілін үйренуге деген ынтаның артуына әкеледі.

Кілт сөздер: жобалық оқыту, шет тілі, жобалық қызмет, коммуникативтік дағдылар, кәсіби қызмет, зерттеу жобалары, қолданбалы жобалар, жұптық және топтық жобалар, шығармашылық өзін-өзі дамыту, сыни ойлау, креативтілік.

М.М. Akeshova¹, А.Т. Tanirbergen²

¹Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkistan,
Kazakhstan

²Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan
(E-mail: madina_shakh@mail.ru, aitoldy.tanirbergen@mail.ru)

THE EFFECTIVENESS OF THE PROJECT METHODOLOGY IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

The effective solution of the problem of teaching a foreign language as a means of intercultural communication can be promoted by the project method, which allows you to

create a language environment and use a foreign language in professional activities. The difference between the project method and the traditional one is that it helps to activate the thinking of students. The project method allows to introduce into the educational process active forms of teaching a foreign language to future specialists and to use high-level cognitive processes (analysis, synthesis, critical thinking), forms the ability to rebuild in a rapidly changing modern society, involves reflexive activity that stimulates independent search for information. We use the project method at the stage of learning a foreign language, when there is a personal, social and professional self-determination of students. The project method contributes to improving the quality of foreign language teaching, expanding the associative base in the assimilation of language material, strengthens the "personal involvement" of students in situations that create a common incentive background for professional activity, self-realization, creativity, independence, and, thus, leads to an increase in motivation for learning a foreign language.

Keywords: project-based teaching, foreign language, the project activity, communicative skills, professional activity, research projects, applied projects, paired and group projects, creative self-development, critical thinking, creativity.

М.М. Акешова¹, А.Т.Танирберген²

*¹Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи
Ахмета Ясави, Туркестан, Казахстан*

*²Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан
(E-mail: madina_shakh@mail.ru, aitoldy.tanirbergen@mail.ru)*

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОЕКТНОЙ МЕТОДИКИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Эффективному решению проблемы обучения иностранному языку как средству межкультурной коммуникации может способствовать проектный метод, позволяющий создать языковую среду и использовать иностранный язык в профессиональной деятельности. Отличие проектного метода от традиционного заключается в том, что он помогает активизировать мышление учащихся. Проектный метод позволяет внедрить в учебный процесс активные формы обучения иностранному языку будущих специалистов, а также использовать высокий уровень познавательных процессов (анализ, синтез, критическое мышление), формирует способность к перестройке в условиях быстро меняющегося современного общества, предполагает рефлексивную деятельность, стимулирующую самостоятельный поиск информации. Мы используем проектный метод на этапе изучения иностранного языка, когда происходит личностное, социальное и профессиональное самоопределение студентов. Проектный метод способствует повышению качества обучения иностранному языку, расширению ассоциативной базы при усвоении языкового материала, усиливает "личностную вовлеченность" студентов в ситуации, создающие общий мотивационный фон для профессиональной деятельности, самореализации, творчества, самостоятельности и, таким образом, приводит к повышению мотивации к изучению иностранного языка.

Ключевые слова: проектное обучение, иностранный язык, проектная деятельность, коммуникативные навыки, профессиональная деятельность,

исследовательские проекты, прикладные проекты, парные и групповые проекты, творческое саморазвитие, критическое мышление, креативность.

Introduction

Today, a foreign language plays an important and important role in the development of modern society, as knowledge of a foreign language helps to understand and connect with world culture, freely use the opportunities of internet resources and work with various technologies. The purpose of teaching a foreign language is to develop the ability to communicate. In other words, teachers are faced with the task of improving the communicative competence of students. For achieving this goal and solving the tasks assigned to the teacher requires the choice of an effective method of teaching a foreign language. One of the most popular methods of teaching a foreign language is the use of modern technologies, to which we attribute not only Computer Information Technologies (in other words, technical means), but also new forms, methods, and techniques of the educational process. New pedagogical technologies, of course, include project techniques, mind-mapping, advanced learning technologies, new information technologies corresponding to a new approach to learning, Internet resources-individual - oriented-aimed at individualizing and differentiating learning, taking into account the abilities of children, their level of learning.

The project method is one of the most popular in the world, because it allows you to rationally combine theoretical knowledge and their practical application to solve specific problems of the surrounding reality in the joint activities of students. In the United States, Great Britain, Belgium, Israel, Finland, Germany, Italy, Brazil, the Netherlands, and many other countries, the ideas of a humanistic approach to education have been developed. Dewey, his method of projects found wide distribution and gained great popularity. «Everything I learn, I know what I need it for, where and how I can apply this knowledge» - this is the main thesis of the modern understanding of the project method, which attracts many educational systems that seek to find a reasonable balance between academic knowledge and pragmatic skills». [1]

The project method is to achieve a didactic goal by comprehensively revealing the problem; this is a consistent relationship between the actions and methods used by students in achieving their goals. The project method is a comprehensive teaching method that individualizes the educational process. It allows the child to independently organize, manage and plan their activities.

The project method is based on the development of students' cognitive skills, the ability to independently build their knowledge and orient themselves in the information space. Working on the project, learners understand why they learn new words and grammatical phenomena, where and how they can use this knowledge. The task of the teacher is to organize the independent cognitive activity of each student in the process of working on the project. This method is one of the most promising teaching methods with a deep potential for development, education and training. It is now widely used in school when teaching a foreign language to generalize knowledge and skills on the studied topic. In our understanding, a project is a creative activity of a student that corresponds to his age capabilities, taking into account the requirements of the state standard. First of all, a foreign language teacher teaches children the ways of speech activity, so we are talking about communicative competence as one of the main goals of learning.

The main idea of this approach to teaching a foreign language is to shift the focus from different types of exercises to active mental activity of students, which requires their own language skills registration of proficiency in certain language means. The project method involves the active work of students: they must perform presentations, demonstrate videos, write, cut, work with reference literature, work with the Internet, interview other people and independently make recordings on audio or video tape, search for photos and drawings. Finally, students with different levels of language training can participate in project work according to their capabilities. For example, someone who does not speak English well enough can draw perfectly or use Internet resources skillfully.

The project method makes it possible to introduce into the educational process active forms of teaching a foreign language to future specialists of tourist destinations, and to use high-level cognitive processes (analysis, synthesis, critical thinking), forms the ability to rebuild in a rapidly changing modern society, involves reflexive activity that encourages independent search for information [2]. The project activity reflects the current trend of teaching a foreign language in higher education, it focuses on the research-based search model of learning, promotes new decision-making, the expansion of language knowledge and the development of students' communication skills [3]. It should also be noted that the project is, for the most part, independent work of students. The leading role is assigned to the student, and the teacher acts only as a consultant and assistant.

The basis of the new concept of the project method was formulated by E. Polat: «The study of a large-scale problem, the processing methods are based on a real practical conclusion, the processing of the problem is used, including various data. The achievement of such a result depends on the student's independent thinking, problem solving, forecasting and its cause and effect.»

E. Polat identifies the following common types of projects:

- 1) Research projects that represent research work, with the definition of the conceptual apparatus.
- 2) Information projects aimed at collecting, analyzing and summarizing information necessary to determine any conclusions or results.
- 3) Creative projects aimed at developing the creative abilities of students.
- 4) Telecommunications (information) projects, which are joint educational, cognitive, creative activities of students on the basis of computer communication.
- 5) Applied projects that are characterized by a clearly defined result of the participants' activities from the very beginning, which is focused on their social interests; they have a clear structure, scenario, and distributed roles.

The choice of the project is based on the direction of training of students, their level of knowledge. Complex projects involving the subsequent commercialization of results are usually offered to undergraduates and graduates. Projects aimed at consolidating knowledge and gaining skills in joint activities have become widespread in the first years of bachelor's and specialist's programs. When learning foreign languages, the project method gives important results. This allows you to create a creative atmosphere in the lesson, in which each participant participates in the cognitive process based on the methodology of cooperation. [4]

There are a large number of different types of projects. There are, for example, mini-projects that are carried out during one class, as well as projects that are developed in a period of several days to a semester or a year. According to the type of activity, research, creative, and practice-oriented ones are distinguished. There are individual, paired and group projects, depending on the number of participants. [5]

Materials and methods.

The study of various approaches to the application of project methodology in classroom work leads to the identification of step-by-step interaction between the teacher and students.

1. *Initial stage*: creating a working and creative mood in the team; directing students to choose and identify the subject of research that corresponds to their interests; planning activities and distributing responsibilities among its participants; choosing methods of work; identifying sub-topics and topics of the project.

2. *Preparatory stage*: formulation of questions that will need to be answered during the work on the project; formation of tasks for teams; selection of literature; identification of possible forms of presentation of the results of the work done.

3. *Active stage*: work on the project in formed groups; constant monitoring of the activities of project participants; consultations with them; assistance in the protection of the project; evaluation of the work done by students.

4. *The final stage*: presentation of the research results; defense of the project in front of the study group; evaluation of the research results by the teacher and students; identification of successes and failures in conducting the research.

As an example of effective use of the project methodology, we will give a fragment of a lesson on the topic "Professions". Students are offered the following task: in groups, create a project on the topic "My Career", conduct research according to specific conditions (given below) and submit the project for defense.

The project needs to meet certain criteria: the characteristics of design methods; distinctive features of the project designed for language learning; a staged project work in the English language; requirements for the use of project methodology, tasks and basic principles. Based on these criteria, the project "My Career" was created, which consists of three stages (seminars): starting, main and final. As a result of the analysis of various sources, the scheme of describing classes proposed by A. N. Shchukin was chosen [6]. However, this scheme is not perceived as true, so it is subject to revision. Each lesson is planned according to the following scheme: introduction (A) — tasks of the lesson (B) - course of the lesson (C).

Results and discussion

The first part of the lesson (Starting stage).

A. The lesson begins with a mutual greeting and language training, then the teacher introduces the project participants to the main features of the project activity, determines the project topic — «My profession in different countries».

B. Objectives of the lesson:

- to formulate a research problem;
- put forward hypotheses and determine the
- directions of searching for information
- on working with hypotheses;
- organize groups of students,
- define the roles of each
- group member.

C. During the lesson, the teacher offers students:

1. Discuss the following statements:

- a) If opportunity doesn't knock, build a door.

- b) The harder I practice, the luckier I get
- c) Opportunities don't happen, you create them.
- d) The future belongs to those who believe in the beauty of their dreams.
- e) There are many things in life that will catch your eye, but only a few will catch your heart.

Pursue these. [7]

2. Answer leading questions on the project topic: *Do you like your future profession? Do you know in what companies you can work after graduation?*

3. Watch the video of the famous programmer, Apple founder Steve Jobs and answer the question: *«Do you find the speech in the video inspirational? Why?»*

4. Read the statement of point d) and answer the question: *«Do you agree with the Mr. Jobs' point of view? What can happen to us if we don't find our perfect job?»*

When discussing statements, students identify problems and highlight specific tasks, and the teacher is assigned the role of a consultant-coordinator.

5. To answer the question: *What do you think are the rules when you try to find the career of your dreams?*

We will formulate the tasks specific to this project.

- Explore current job openings in the labour market around the world.
- Find a way to create the perfect resume and identify the qualities needed to get a good position in the company.
- To investigate the model of the applicant's behavior at the interview in a serious company.

The first part of the lesson ends with the distribution of students in working groups by drawing lots and the distribution of roles in groups. The project topic will correspond to the task: *«Imagine that your group has won the internship in a famous foreign company. Describe your internship and your role in the company. What are main characteristics of the good intern for you?»*

The second part of the lesson (the main stage).

A. Reading the text " Choosing a Career» [8].

B. Discussion to test the understanding of the text:

- What is the main idea of the text?
- Do you ask such questions yourself while looking for a job?
- When should a person decide what he / she is going to do in life?

C. Quote the lines of the text, which show advices that you should follow while looking for a job.

Performing these exercises stimulates students' activity in working groups, motivates them to search for relevant information, as well as to analyze and synthesize ideas.

The second part of the lesson ends with the definition of the form and method of presenting the results of the project together with the teacher. This can be: an interview, an advertisement, a video clip, a presentation in Microsoft PowerPoint, a dramatization, a role-playing game, an oral report.

Third part of the lesson (Final stage)

A. Complete the preparation for the defense of the project on the topic *«My profession in different countries»*.

B. Present the project work in the form of a photo collage, wall newspaper, video, staging, research diary, newspaper article, interview, etc.

C. Protect the project, analyze the results of the work. View the video suggested by the teacher for the purpose of summing up the results on the topic of the project work.

Project protection involves evaluating the results of students and teachers according to the criteria specified in the table. The assessment is carried out from 1 to 10 points.

№	Criteria	Score
1	Compliance with the study plan	
2	Quality of the selected material	
3	Using different research methods	
4	Creativity of the presentation	
5	Literacy of presentation	
6	Collective work	

Conclusion

The result of the students' activity within the framework of the project methodology is a project that has certain characteristics in terms of what it should be. These characteristics determine the success and effectiveness of the application of the project methodology.

The presented project shows which companies are most popular with students, which later makes it possible to consider ways to cooperate with these companies in order to employ graduates. Given the versatility of the proposed project, it can be developed and adapted for use in high school. Such features of the project methodology as the reliance on personal experience, the dominance of independent activity, the prevalence of group work and the relative novelty, allow us to successfully use it in foreign language classes at universities.

So, based on the results of the study, the following conclusions can be formulated. The main advantages of the project activity of students at the university are its research and interdisciplinary nature, proximity to the specifics of future professional activity. This is the complexity of its implementation, since effective work on the project requires a deep mastery of the material of various, not related disciplines. And if your project involves teachers engaging in the expert group with the necessary skills, the student leadership of projects requires a higher level of pedagogical competence of the teacher and the extension subject-matter specialisation at a deeper level than before. To improve the efficiency of project activities in the University consider it necessary to attract employers to develop projects as customers or consultants in the implementation process of the projects (for example, by passing practice by students) that will enhance compliance with professional and qualification characteristics of a graduate of the modern requirements of the labour market. In the course of project activities, innovative, unique solutions may arise.

The project methodology increases the educational motivation of students to learn a foreign language, develops cognitive interest, allows them to effectively and successfully implement the discipline program, achieve their goals and objectives, and contributes to the implementation of a competence-based approach in the system of higher professional education. It also contributes to improving the quality of foreign language teaching, expanding the associative base in the assimilation of language material, strengthens the "personal involvement" of students in situations that create a common incentive background for professional activity, self-realization, creativity, independence, and, thus, leads to increased motivation for learning a foreign language, gives educational communication a communicative orientation and forms educational cooperation and partnership.

The use of the project method in teaching a foreign language involves taking into account the specifics of this subject directly affects the organization of project activities, namely: it involves mostly group project work with an emphasis on the communicative side of the process, additional work on the selection of language material and the importance of presenting results.

References

1. Polat E. S., Project method. Modern gymnasium: the view of a theorist and practice. - M., 2000. Electronic resource: URL: <http://www.raop.ru/index.php?id=127>
2. Marennikova L. V. On the method of projects in teaching a foreign language at a university in the context of a new, personal-activity educational paradigm // Bulletin of the Baltic Federal University named after I. Kant. 2008. No. 2. pp. 27-32.
3. Timiryasova L. B. The use of interactive multimedia projects in teaching foreign languages // Baltic Humanitarian Journal. 2014. No. 4. pp. 109-111.
4. Teplova N. A. The method of projects as the implementation of a personality-oriented approach in teaching foreign languages. 2006. No. 1. pp. 45-46.
5. New pedagogical and information technologies in the education system: a textbook / E. S. Polat, M. Yu. Bukhrkina, M. V. Moiseeva, A. E. Petrov; edited by E. S. Polat. - M.: Publishing Center "Academy", 2008. p. 36-41
6. Shchukin A. N. Modern intensive methods and technologies of teaching foreign languages. Moscow: Filomatis, 2008. 187 p. 1
7. 50 Inspirational Career Quotes // Themuse: You Deserve a Career You will Love [Web source] / the Daily Muse. Cop. 2017. URL: <https://www.themuse.com/advice/50-inspirational-career-quotes> (accessed: 12.04.2017).
8. Choosing a Career // Native English: online English [Electronic resource]. Cop. 2003— 2017. URL: <https://www.native-english.ru/topics/choosing-a-career> (accessed 12.04.2017).
9. Polat E. S. project-based learning in foreign language lessons // Foreign languages at school. 2000. No. 2. pp. 3-10.
10. Methodology of the training project.// Materials of the city methodological seminar. MIPKRO, 2001 – - 143 p.
11. Romanovskaya M. B. Project method in the educational process. Methodological guide. / M.: Center "Pedagogical search", 2006. - 160 p.
12. 3. Konyshcheva A.V. Modern methods of teaching English / A.V. Konyshcheva. - 3rd ed. - Mn.: TetraSistemas, 2005. - 176 p.

MPHTI 14.35.09

Tolegenova R.K.¹ Golovchun A.A.²

¹Abay Kazakh National Pedagogical University, KazNPU, master student, Almaty, Kazakhstan, pushok7900@mail.ru

²Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, candidate of pedagogical science, assistant professor, Almaty, Kazakhstan, al_tina@inbox.ru

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING IDIOMATIC EXPRESSIONS

Abstract

This article is written to suggest the solution to the issue of teaching and learning idiomatic expressions by using innovative technologies. Since, it has been identified that most of the teachers encounter the problem linked with deficiency of methodical recommendations and strategies to teach idioms through innovative technologies. Moreover, the demand for effective and innovative strategies has been risen for the last five years, because the globalization made the world smaller than ever and learning English language is an actual topic for the most of the countries. Language learners need to broaden their proficiency skills. In this case, learning idiomatic expressions are identified as the vital part of language learning procedure. So, web-based platforms such as Quizlet and Padlet are characterized as the most powerful platforms to teach idioms. The benefits of the implementation of these innovative technologies in teaching idiomatic expressions are identified as the result of the research. Furthermore, techniques for organizing idiomatic tasks and assignments on Quizlet and Padlet are provided as the full guide for language teachers. Finally, the advantages and disadvantages of these platforms were analyzed precisely. As the result of the analysis the advantages of that innovative technologies like time-efficiency, motivating and engaging characters prevail disadvantages.

Key words: Idiomatic expressions, innovative technologies, methodical recommendation, strategies, globalization, platforms, benefits, Quizlet, Padlet, guide, advantages, disadvantages.

Төлегенова Р.К.¹ Головчун А.А.²

¹*Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, ҚазҰПУ, магистрант,
Алматы, Қазақстан, pushok7900@mail.ru*

²*Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университеті, п.ғ.к., доцент, Алматы, Қазақстан, al_tina@inbox.ru*

ИДИОМАЛАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Аңдатпа

Бұл мақала инновациялық технологияларды қолдану арқылы идиомалық өрнектерді оқыту мен оқыту мәселесін шешуді ұсыну үшін жазылған. Мұғалімдердің көпшілігінде инновациялық технологиялар арқылы фразеологизмдерді оқытудың әдістемелік ұсынымдары мен стратегияларының жетіспеушілігімен байланысты проблемалар кездесетіні анықталды. Соңғы бес жылда тиімді және инновациялық стратегияларға деген сұраныс артып келеді, өйткені жаһандану әлемді бұрынғыдан кішірейтіп жіберді, ал ағылшын тілін үйрену көптеген елдердің өзекті тақырыбы болып табылады. Тіл үйренушілер өздерінің біліктілік дағдыларын кеңейтуі керек. Бұл жағдайда идиомалық тіркестерді оқыту тілді оқыту процедурасының маңызды бөлігі ретінде анықталады. Сонымен, Quizlet және Padlet сияқты веб-платформалар фразеологизмдерді оқытатын ең қуатты платформалар ретінде сипатталады. Идиомалық өрнектерді оқытуда осы инновациялық технологияларды енгізудің

артықшылықтары зерттеудің нәтижесі ретінде анықталды. Сонымен қатар, Quizlet пен Padlet бойынша идиомалық тапсырмалар мен тапсырмаларды ұйымдастыру әдістемесі тіл мұғалімдері үшін толық нұсқаулық ретінде ұсынылған. Соңында, осы платформалардың артықшылықтары мен кемшіліктері дәл талданды. Талдау нәтижесінде уақыт тиімділігі, ынталандырушы және тартымдылығы сияқты инновациялық технологиялардың артықшылықтары кемшіліктерден басым болды.

Кілт сөздер: Идиомалық өрнектер, инновациялық технологиялар, әдістемелік ұсыныстар, стратегиялар, жаһандану, платформалар, артықшылықтар, Quizlet, Padlet, нұсқаулық, артықшылықтар, кемшіліктер.

Толегенова Р.К.¹ Головчун А.А.²

*¹Казахский Национальный Педагогический Университет им. Абая, КазНПУ,
магистрант, Алматы, Казахстан, pushok7900@mail.ru*

²Казахский Университет Международных Отношений и Мировых языков Абылай хана, кандидат педагогических наук, доцент, Алматы, Казахстан, al_tina@inbox.ru

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ИДИОМАТИЧЕСКИМ ВЫРАЖЕНИЯМ

Аннотация

Эта статья написана, чтобы предложить решение проблемы обучения и изучения идиоматических выражений с помощью инновационных технологий. С тех пор было выявлено, что большинство учителей сталкиваются с проблемой, связанной с недостатком методических рекомендаций и стратегий обучения идиомам с помощью инновационных технологий. Более того, спрос на эффективные и инновационные стратегии вырос за последние пять лет, потому что глобализация сделала мир меньше, чем когда-либо, и изучение английского языка является актуальной темой для большинства стран. Изучающим язык необходимо расширить свои профессиональные навыки. В этом случае изучение идиоматических выражений определяется как жизненно важная часть процедуры изучения языка. Таким образом, веб-платформы, такие как Quizlet и Padlet, характеризуются как самые мощные платформы для обучения идиомам. В результате исследования определены преимущества применения этих инновационных технологий в обучении идиоматическим выражениям. Кроме того, методы организации идиоматических задач и заданий в Quizlet и Padlet представлены в качестве полного руководства для учителей языка. Наконец, были тщательно проанализированы преимущества и недостатки этих платформ. В результате анализа преимущества этих инновационных технологий, такие как экономия времени, мотивация и привлечение студентов, превалируют над недостатками.

Ключевые слова: Идиоматические выражения, инновационные технологии, методические рекомендации, стратегии, глобализация, платформы, преимущества, Quizlet, Padlet, руководство, преимущества, недостатки.

Introduction

Teaching and learning idiomatic expressions are considered as the vital part of language learning procedure, since it improves students' communicative skills, broadens cultural understanding and shares with the historical background of that language. Consequently, language teachers are highly recommended to implement idioms during the English classes to develop learners' language proficiency. However, there is an issue linked with the methodological perspective, some teachers might not certainly know how to teach idioms effectively and majority of them claim that there is no full methodology strategy that would guide them during the implementation process of idiomatic expressions.

Analysis

It has been revealed that the most effective strategies of teaching idioms are significantly related to innovative technologies.

Abdirazzakova Sadoqat Alimbayevna highlighted that, these days, the demand for the implementation of innovative technologies in foreign language lessons has been raised. The reason for that is the goal of English language teaching, which determines the importance of formation and improvement of learners' communicative abilities and cultural awareness. In this case, innovative technologies would guarantee teachers and learners to feel the foreign language speaking country atmosphere through led-screens and digital media [1].

Moreover, Atiqah Nurul Asri and Dyah Rochmawati indicated the following strategies to teach idioms through innovation:

1. Adding idiomatic expressions to the writing
2. Constructing dialogues on the basis of the idioms
3. Implementing authentic materials
4. Problem solving tasks with idioms
5. Making posters with idiomatic expressions [2].

What is innovative technology?

Innovative technology is a technology that allows teachers to lead a learning process in a creative way. The word "innovative" itself refers to something new and special. There are various types of innovative technologies starting with multimedia materials ending with web sites and online platforms.

The benefits of teaching idioms by innovative technologies:

Teaching idioms through innovative technologies would certainly help teachers to motivate learners, since bright-colored materials and various types of tasks may encourage learners to study. For instance, in order to teach the idiom "piece of cake", it is suggested to illustrate the picture of it on the board and ask the students to guess the meaning.

Secondly, innovative technologies would change the style of the lesson from teacher-centered to student-centered. Teacher might take the role of the coordinator and direct students to the right way. Teacher may divide students into small groups, and provide with the idiomatic expressions which was written on the tablets, and ask them to match the meaning of the expressions with the right idioms. Matching games will help to memorize the expression faster [3].

Thirdly, innovative technologies will support peer interaction and communication. Here, teacher should pair students and give them headphones. One student should listen to the

idiomatic expression and explain the meaning of it to the second student, while the second student should try to find what expression was being said to the student A. This type of activity would help students to develop speaking skills, since they explain and express their thoughts and also the students would interact with each other during the whole activity.

Finally, innovative technologies provide tasks and activities to all type of learners: Podcasts and listening materials for audio learners, video-games, short stories and films for audio-visual learners. Flashcards, pictures and puzzles for visual learners.

How can teachers use innovative technologies in teaching idiomatic expressions?

In order to teach idiomatic expressions innovatively, teachers are recommended to use various websites and platforms that would certainly engage students to learn, memorize and use it further. Two web-based platforms were chosen: Quizlet and Padlet, on the basis of these platforms some strategies and methodical suggestions for teaching idiomatic expressions were created.

Quizlet

The website “Quizlet” was chosen as the web tool, where teachers create flashcards with idioms [4]. In order to get effective results, teachers should know all details of this website.

First of all, teachers may create flashcards and share with the link of that flashcards via Google Classroom if it online or distance learning, or demonstrate the page of the website on the board if it is traditional class. On the front page of the flashcard, students may see the expression, while on the back page of it students may find the illustration and meaning of that idiom.

The following idioms were chosen:

To have a whale of time

To be on cloud nine

Be on top of the world

To be over the moon

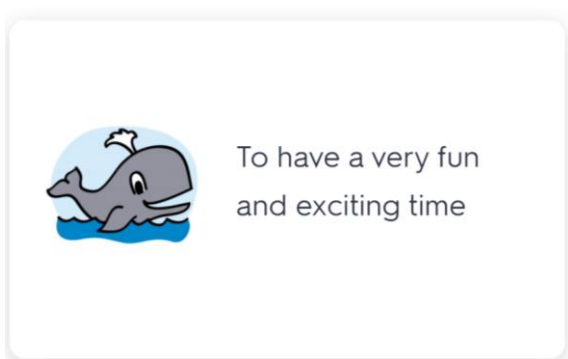
To be like a dig with two tails

On the Picture 1 below, you may see the front page of the flashcard that was created on the “Quizlet”.

Picture 1- The idiomatic expression “to have a whale of a time”

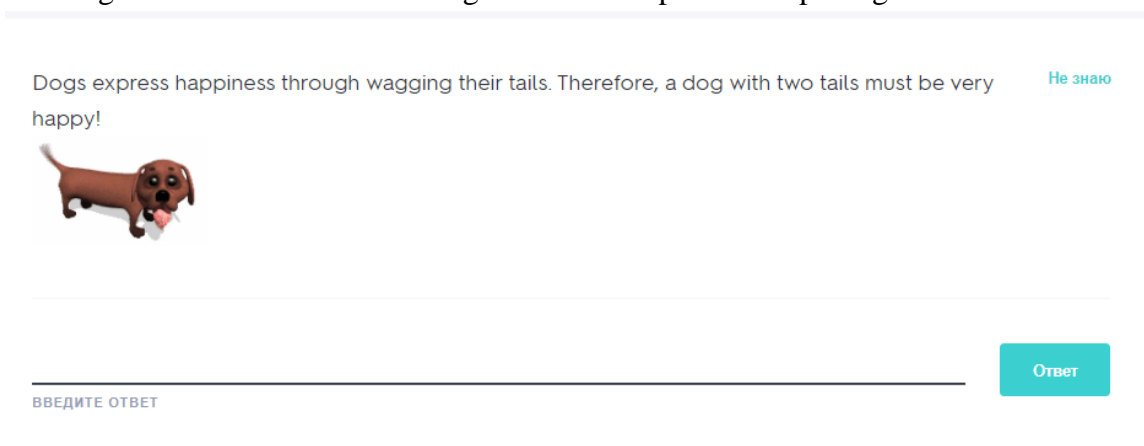
On the Picture 2, the back page of the flashcard with its meaning and illustration is given below:

Picture 2- The meaning and illustration of the idiomatic expression “to have a whale of a time”

The “Quizlet” provides different types of activities and tasks which will provoke students to learn the idiomatic expressions. The first task is for memorization. The memorization task is organized by the help of cards. Students may see their progress and listen to the audio to check pronunciation. After learning cards, students may switch the positions of the cards and revise them easily.

The second task is for checking students’ spelling and writing of the idioms. The meaning of the idiom is given and students are asked to find the idiomatic expression by the given meaning. On the Picture 3 below is given the example of the spelling task.

Picture 3- The example of the spelling task

As it is demonstrated on the Picture 3, students should write the idiomatic expression on the given space by reading the meaning of it.

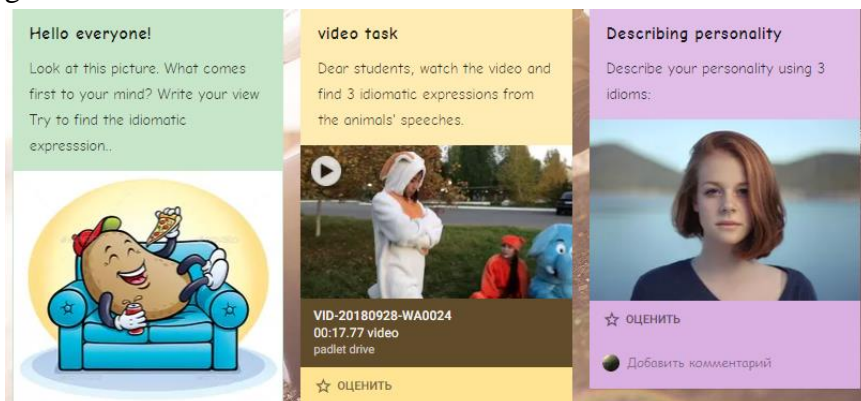
The third task is true/false test. Students are given the idiomatic expression with the definition and are asked to identify whether the given definition true or false.

The Quizlet activates learner’s participation and supports them memorize the idioms faster.
Padlet

Padlet is a service that allows each student to post their work on the blackboard, and the teacher - to comment and evaluate each of them, without spending a lot of time on it and without collecting heavy notebooks [5].

You can use the board to collaboratively gather materials on a topic. At the same time, students can work as the whole class, and in groups. All resources will be collected in one place and will never be lost.

On the Picture 4 below the screen of the dashboard organized for teaching English idioms is given:

Picture 4- Padlet dashboard

The first task on the Padlet is given as warm-up activity. Students should look at the picture and write their view about it. They have to guess the idiomatic expression by the given picture. The Picture 5 below shows the illustration of the potato that is laying on the couch which is the picture illustration for the idiom “couch potato”.

Picture 5- Couch potato

The second activity is video task, that enhances learners’ listening skills and helps them to concentrate their thought on one thing.

On this step, students are asked to watch the video and find three idiomatic expressions from animals’ speeches.

The last assignment is for speaking skills. Here, students are encouraged to describe their personality using three or more idiomatic expressions.

To sum up, Padlet is a simple and very convenient tool with which teachers can create interactive "walls" of a wide variety of shapes. Students will be easily motivated to learn idioms, since they can share it with others and even create their own walls for idiomatic expressions.

On the Table 1 below the advantages and disadvantages of implementing Quizlet and Padlet in teaching English idiomatic expressions are given:

The platform	Advantages	Disadvantages
Quizlet	Easy and comprehensible to use	Needs internet connection
	Free to sign in	Video materials cannot be added

	Flashcards could be created for any type of idiomatic expression	
	Students may analyze their learning progress	
Padlet	Saves time	Needs internet connection
	Teachers may use various types of materials to create assignments on idioms: video, audio and pictures	
	Students may receive comments from teacher to their work	
	Interesting tasks always engage students to learn new idiomatic expressions	

Conclusion

In conclusion, idiomatic expressions are an important component of the language learning process because they strengthen students' communicative abilities, broaden cultural knowledge, and connect them to the language's historical context. As a result, language teachers are strongly encouraged to use idioms in English classes to help students improve their language skills. However, there is a methodological issue: some teachers may not know how to teach idioms successfully, and the majority of them believe that there is no comprehensive methodology approach to assist them through the process of idiomatic expression implementation. This essay is meant to propose an innovative technology-based solution to the problem of teaching and learning idiomatic phrases. As a result, web-based platforms such as Quizlet and Padlet are described as the most powerful platforms for teaching idioms, and approaches for organizing idiomatic activities and assignments on Quizlet and Padlet are supplied as a complete guide for language teachers.

References

1. Abdirazzakova, S. A. (2017). Significance of using innovative technology in teaching English. *Young Scientist*, 25, 271–272.
2. Atiqah, N. A. (2017). INNOVATIVE TEACHING OF ENGLISH IDIOMATIC EXPRESSIONS FOR EFL LEARNERS. *Journal of English Teaching Adi Buana*, 02, 47–49.
3. Technological Innovation: Concept, Process, Typology and Implications in the Economy. (2011). *Theoretical and Applied Economics*, XVIII, 128–143.
4. Fox, A. (2021, August 5). *Quizlet for Teaching Vocabulary | World Of Better Learning*. World of Better Learning | Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/elt/blog/2020/03/30/quizlet/>
5. Maryann224, V. A. P. B. (2017, August 1). *Teaching Everyday Idioms Derived from Animals Using Padlet in a 6th Grade English Language Arts Class*. An Educational

Portfolio. <https://maryann224.wordpress.com/2017/07/29/teaching-everyday-idioms-derived-from-animals-using-padlet-in-a-6th-grade-english-language-arts-class/>

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION**

МРНТИ 14.35.09

Kuanyshbayeva A.N.¹, Makhipirov V.U.²

¹PhD student, KazUIRandWL

Almaty, Kazakhstan, e-mail: arailym.kuanyshbayeva@gmail.com

²Doctor of Science, Professor, KazUIRandWL

Almaty, Kazakhstan, e-mail: velinur@mail.ru

**THE CONCEPT AND BASIC CHARACTERISTICS OF ECOLOGICAL
DISCOURSE (ON THE BASIS OF ENGLISH MASS MEDIA MATERIALS)**

Abstract

The work is devoted to the features of ecological discourse in modern English. Today, environmental issues and ways to protect the environment are even more relevant. In order to inform the public, more and more articles on environmental issues are published in the mass media. The article discusses environmental discourse and its articles on eco-discourse in foreign newspapers such as "The Telegraph", "The Times Online", "The Guardian" and "New York Times". We have revealed the main characteristics of ecological discourse in the articles of these newspapers on the environment. Using examples from magazine articles, it was determined that the text is aimed at a specific reader. Definitions of such terms as discourse and ecological discourse are given. The typology of ecological discourse is also considered. The active role of communicative intentions in environmental discourse has been identified.

Keywords: ecological discourse, environmental discourse, globalization strategy, ecolinguistics, greenhouse effect, climate crisis, scientific discourse, media discourse, political discourse.

Қуанышбаева А.Н.¹, Махпиров В.У.²

¹Докторант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ

Алматы, Қазақстан, e-mail: arailym.kuanyshbayeva@gmail.com

² д.ф.н., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ

Алматы, Қазақстан, e-mail: velinur@mail.ru

**ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДИСКУРС ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ НЕГІЗГІ СИПАТТАМАЛАРЫ
(АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ БАҚ МАТЕРИАЛДАРЫ НЕГІЗІНДЕ)**

Аңдатпа

Жұмыс қазіргі ағылшын тіліндегі экологиялық дискурстың ерекшеліктеріне арналған. Қазіргі кезде экологиялық мәселелер және оны қорғаудың жолдары бұрынғыдан да өзекті бола бастады. Халықты ақпараттандыру үшін бұқаралық ақпарат құралдарында экологиялық мәселелер туралы мақалалар көбірек басылып шығуда. Мақалада экологиялық дискурс және оның «The Telegraph», «The Times Online», «The Guardian», «New York Times» сияқты шетел газеттеріндегі эко дискурста байланысты мақалалары қарастырылды. Аталмыш газеттердің қоршаған ортаға қатысты мақалаларындағы экологиялық дискурстың негізгі сипаттамалары әшкереленді. Журнал мақалаларының мысалдарын қолдана отырып, мәтіннің белгілі бір оқырманға бағытталатыны анықталды. Дискурс және экологиялық дискурс сияқты ұғымдардың анықтамасы берілген. Сондай-ақ, экологиялық дискурстың типологиясы қарастырылады. Экологиялық дискурста коммуникативті интенцияның белсенді рөлі анықталды.

Кілт сөздер: экологиялық дискурс, жаһандану стратегиясы, эколингвистика, парникті эффект, климат дағдарысы, ғылыми дискурс, медиа дискурс, саяси дискурс.

Куанышбаева А.Н.¹, Махтиров В.У.²

*¹Докторант, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Қазақстан, e-mail: arailym.kuanysbayeva@gmail.com*

*² д.ф.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Қазақстан, e-mail: velinur@mail.ru*

ОСНОВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ДИСКУРСА (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКИХ СМИ)

Аннотация

Работа посвящена особенностям экологического дискурса в английском языке. На сегодняшний день экологические проблемы и способы защиты окружающей среды становятся еще более актуальными. В целях информирования общественности в средствах массовой информации публикуется все больше и больше статей на экологические темы. В статье обсуждается экологический дискурс зарубежных газет, такие как «The Telegraph», «The Times Online», «The Guardian» и «New York Times». В статьях этих газет об окружающей среде мы выявили основные характеристики экологического дискурса. На примерах взятых из журнальных статей было определено, что текст ориентирован на конкретного читателя. Даны определения таких терминов, как дискурс и экологический дискурс. Также рассматривается типология экологического дискурса. Выявлена активная роль коммуникативной интенции в экологическом дискурсе.

Ключевые слова: экологический дискурс, стратегия глобализации, эколингвистика, парниковый эффект, климатический кризис, научный дискурс, медиадискурс, политический дискурс.

Соңғы жылдары қоғамның экологиялық проблемаларға деген қызығушылығы күрт өсті, бұл осы тақырыпта көптеген мәтіндер мен мәлімдемелердің пайда болуына әкелді. Адамзат іс-әрекетінің экология жағдайына зиянды әсері туралы планета тұрғындарының хабардар болуы әр түрлі елдердің саяси басшылығы қоршаған ортаны қорғау бойынша шұғыл шаралар қабылдауды талап ете бастағанына әкелді. Сонымен қатар, қоғам экологиялық мәселелерге барған сайын қызығушылық таныта бастады, бұл көптеген баспасөз беттерінде, сондай-ақ экологиялық мәселелерге байланысты радио мен теледидар хабарламаларында көрініс тапты.

Қазіргі тіл біліміндегі дискурс тұжырымдамасы ең анық емес түсініктердің бірі болса керек. Дискурс термині ғылыми лингвистиканың шектерінен шығып, көпшіліктің, оның ішінде журналистердің қолына түсті, дискурс термині адам қызметінің алуан түрлі салаларына қатысты қолданыла бастады (медиа дискурс және медициналық дискурс, экологиялық және саяси дискурс және т.б.).

Қоршаған ортаға арналған ғылыми, экономикалық және моральдық-эстетикалық зерттеулердің көбеюін байқауға болады. Бұл дискурстың жаңа түрінің - экологиялық тұрғыдан пайда болуына әкелді, оны қолдану әдеттен тыс кең: ғылыми трактаттардан бастап экологиялық проблемалар тақырыбындағы күнделікті әңгімелерге дейін қолданыс табады. Осыған орай, дискурстың салыстырмалы түрде жаңа түрі - экологиялық - бүкіл әлем лингвистерінің назарын аударатындығын ерекше атап өту керек, бұған экологиялық дискурсты зерттеуге арналған әр түрлі тілдердегі көптеген басылымдар дәлел бола алады.

Экологиялық дискурсты (ecological discourse, environmental discourse - экологиялық дискурс, қоршаған орта туралы дискурс) екі позициядан қарастыруға болады: біріншіден, ғылыми тұрғыдан тек экология мәселелерімен ғана шектелген дискурс ретінде, тілдің барлық деңгейлерінде белгілі бір ерекшелігі бар экологиялық дискурс, екіншіден, қоршаған орта дискурсының түсінігі ауқымды, яғни, адамның өміріндегі қоршаған ортаның дискурсы ретінде. Осы көзқарастардың үйлесуі дискурстың осы түріне кеңірек көзқараспен қарауға мүмкіндік береді.

Экологиялық дискурсты біз нақты қарым-қатынас жағдайындағы экологиялық мәтін ретінде қарастырамыз, оның тақырыбы оны құру және дамыту барысында қоршаған ортаның проблемасымен байланысты. Экологиялық дискурс, өзіне тән дифференциалды белгілері бар, дискурстың әр түріне тән спецификалық белгілерді біріктіреді. Ең алдымен, оны ғылыми дискурс ретінде қарастыруға болады. Бұл жағдайда біз ғылыми мақалаларда, баяндамаларда, монографияларда, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарында жазылған сөздері таза ғылыми сипатта болатын эколог ғалымдардың кәсіби дискурсы туралы айтамыз [1, 95-96б].

Сонымен бірге экологиялық дискурсты саяси дискурс шеңберінде қарауға болады. Дискурстың бұл түрі әрі әлеуметтік-саяси, әрі әлеуметтік-мәдени құбылыс. Экологиялық дискурс туралы әр түрлі ұғымдар мен алуан түрлі көзқарастардан көп, ол негізінен экологиялық сананы қалыптастыруға белсенді қатысады. Сонымен қатар, экологиялық дискурсты бұқаралық ақпарат құралдарына өздерінің барлық тән сипаттамаларымен тікелей байланысты медиа (бұқаралық ақпарат) дискурсы шеңберінде де зерттеуге болатындығын ескеру қажет. Экологиялық дискурсты біз дискурстың жеке типі, ерекше мәтін ретінде қарастыратынымызды түсіндіру керек, оның элементтері әртүрлі қарым-қатынас жағдайларында кездеседі.

Ағылшын тіліндегі бұқаралық ақпарат құралдарындағы экологиялық дискурстың ерекшеліктерін анықтау үшін біз американдық және британдық баспасөзге жүгіндік (The Telegraph, The Times Online, The Guardian, New York Times журналының сайтынан алынған ағылшын тіліндегі электронды мақалалар) [2, электронды ресурс].

Электрондық БАҚ материалдарын талдау нәтижесінде әр электронды газеттің өзінің тақырыптық жариялау жоспары, тұрақты айдары мен ақпараттық бөлімдері бар екендігі анықталды. Әр газеттің өзіндік бет-бейнесі бар, ол аудиторияның ерекшеліктерімен, саясатымен, оны жасаушылардың кәсіби шеберлігімен анықталады.

Зерттеу барысында біз экологиялық тақырыптар ағылшын тілді бұқаралық ақпарат құралдары үшін өте танымал екенін және жыл сайын танымалдылық артып келе жатқанын атап өтуге болады. Экологиялық мәселелер жоғарыда аталған БАҚ-та жұмыс істейтін журналистерді ғана емес, сонымен қатар жарияланған мақалалар мен жаңалықтар бөлімдеріне белсенді пікір білдіретін қарапайым азаматтарды да мазалайды. Көрсетілген батыстық баспасөзде қандай тақырыптар қарастырылатынын анықтадық. Талдау барысында келесі тараулар анықталды:

- The Times Online - жаңалықтар (Ұлыбритания жаңалықтары, әлем саясаты, қоршаған орта, ауа-райы, технология және веб-жаңалықтар), пікір-талас, бизнес, ақша, спорт, өмір және стиль, саяхат, өнер және ойын-сауық [3, электронды ресурс].

- The Telegraph - жаңалықтар, спорт, қаржы, пікір-талас, саяхат, өмір салт, мәдениет, сән жаңалықтары [4, электронды ресурс].

- The Guardian - жаңалықтар (Ұлыбритания жаңалықтары, әлем, АҚШ, саясат, бұқаралық ақпарат құралдары, білім, қоғам, ғылым, технологиялар, футбол, ауа-райы жаңалықтары), спорт, пікір-талас, мәдениет, бизнес, ақша, өмір және стиль, саяхат, қоршаған орта, блогтар [2, электронды ресурс].

- New York Times - әлем, саясат, бизнес, технология, спорт, ғылым, денсаулық, өнер, стиль, саяхат туралы жаңалықтар [3, электронды ресурс].

Біз талдауға алған екі британдық газетте (The Times, Guardian) қоршаған орта деген жеке рубрика белгіленген, бұл британдықтардың қоршаған орта жөнінде сана дәрежесінің жоғары екенін көрсетеді. Сонымен қатар, экологиялық дискурстың мысалдарын News, Environment, Weather, Living Green, and Science., Tech & Web News, Health, Travel рубрикаларында кездестіруге болады. Талдау зерттеу үшін қызығушылық тудыратын ең маңызды компоненттер бойынша жүргізілді.

Жоғарыда айтылғандай, бұқаралық ақпарат құралдарында зерттеушілерді қызықтыратын экологиялық дискурстың екі түрі бар:

- саясаткерлердің сөйлеуінде (сұхбаттарда, көпшілік алдында сөйлеген кезде және баспасөз конференциясында қолданылады);
- журналистердің сөйлеуінде (комментарий, жаңалықтар, ақпараттық нота, репортаж, проблемалық аналитикалық мақала және т.б. сияқты публицистикалық жанрларда байқалады).

Саясаткерлердің сөйлеуіндегі экологиялық дискурс шешендік өнерді ерекше қолдануымен және тыңдаушылар мен оқырмандарға белгілі бір әсер етумен ерекшеленеді. Ал журналистикадағы экологиялық дискурс ақпараттық сипатта бола алады, дегенмен де бұл жағдайда сендіруге, оқырмандарға белгілі әсер етуді де қамтиды.

Саясаткерлердің мәлімдемелерін сыни тұрғыдан талдау жаһандану стратегиясын негізгі дискурсивтік стратегия деп санауға болады, яғни, парникті эффект, климаттың өзгеруі және экологиялық проблемаларға байланысты басқа да жағымсыз салдары бойынша әлемдік жауапкершілікті қалыптастыруға үлес қосатын стратегия. Сонымен қатар, бұл жауапкершілік ұлттық деңгейден халықаралық деңгейге ауысады. Енді бірнеше мысалға тоқталайық.

Біздің ғылыми жұмысымыз экологиялық дискурс жөнінде боғандықтан, талдауға экологияны белсенді қорғаушылардың сөздерін алдық. Оған мысал ретінде 2018 жылдан бастап экологиялық қозғалыстың негізгі ұйытқысы - Грета Тунберг сөздері алынды.

2018 жылдың тамыз айында, жаңа оқу жылы қарсаңында 15 жасар Грета әдеттен тыс жеке наразылық акциясын бастады. Ол мектепке барудың орнына күн сайын Стокгольмдегі Швеция парламентінің қабырғаларында «климат үшін мектеп ереуілі» атты постермен наразылығын көрсеткен. Ол кезде Грета 15 жаста болатын. Бастапқыда Тунберг өзінің ереуілін парламенттік сайлауға дейін жалғастыруды жоспарлаған. Ол болашақ парламентарийлерден және ел үкіметінен Климат жөніндегі Париж келісімін толыққанды іске асыруын сұрады. Сайлаудан кейін Тунберг жұма күндері ғана наразылық білдірді. Кейін оның ереуілі әлемдік баспасөзде көрініс тапты. Сонымен қатар, Тунбергің бастамасынан кейін әлемнің көптеген елдерінде оқушылар мен студенттер жұма күндері «климаттық» наразылық қозғалыстарын өткізе бастады.

Тунберг аты бүкіл планетаға танымал болды. Ол көптеген халықаралық форумдарда климатты сақтау үшін шұғыл күресуге шақырады. Жас швед белсендісі бірнеше рет БҰҰ Бас хатшысы Антонио Гуттерешпен кездесті, Барак Обамамен климат жөніндегі іс-шараларды талқылады, Давос форумында және Страсбургтегі Еуропалық парламент өкілдерінің алдында сөйледі. Біз мысал ретінде Грета Тунбергің Стокгольмдегі 2018 жылы, 8 қыркүйекте болған TEDx конференциясында «Our Lives are in Your Hands» атты алғашқы сөзін талдауға алдық: ... ***Because if everyone knew how serious the situation is and how little is actually being done, everyone would come and sit down beside us...*** (Егер барлығы жағдайдың қаншалықты маңызды әрі атқарылып жатқан іс-шаралардың жеткіліксіз екенін түсінгенде, барлығы бізбен бірге осы мәселені шешуде атсалысар еді) ...***To all of you who have never treated this crisis as a crisis. To all the influencers who stand up for everything except the climate and the environment. To all the political parties that pretend to take the climate question seriously. To all the politicians that ridicule us on social media, and have named and shamed me so that people tell me that I'm retarded, a bitch and a terrorist, and many other things. Your silence is almost worst of all. The future of all the coming generations rests on your shoulders...*** (Бұл дағдарысты ешқашан дағдарыс ретінде қабылдамаған баршаға, климат пен қоршаған ортадан басқа бастаманы қолдайтын барлық белсенді тұлғаларға, климат мәселесін байыппен қабылдамайтын барлық саяси партияларға, бізді әлеуметтік желілерде мазақ ететін, мені атап, ұятқа қалдырған барлық саясаткерлерге айтылған үндеу. Сіздің үнсіздігіңіз бәрінен де қорқынышты. Кейінгі ұрпақтың болашағы сіздердің қолдарыңызда.) [5, 66].

Сонымен қоса, жаһандану стратегиясын доктор Свита Чакраборти мәлімдемелерінен байқауға болады. Доктор Суита Чакраборти - Вашингтондағы адам қауіпсіздігіне қауіп төндіретін тәуекелдердің салдары мен шешімдерін, адамның мінез-құлық ерекшеліктерін зерттейтін ғалым. Доктор Суита негізінен баса көңіл аударатын мәселелер - климаттың өзгеруі, азық-түлік және су қауіпсіздігі, әлеуметтік күрестер, халықтың тығыздығы және пандемия. Мысал ретінде біз, «The Steppe» атты Қазақстандық сайтында басылып шыққан Гарвард Университетінің Азия және халықаралық қатынастар жобасына арналған Азия конференциясында доктор Суита Чакраборти берген сұхбатын талдадық. Оның сұхбаты климаттың өзгеруі және осы проблеманы шешуде қоғамның хабардар болуының маңыздылығы жөнінде болды. ***It doesn't matter who you are or where you are, we all live on a shared planet. Until we figure out space travel and how to colonize another planet and properly leave Earth, this is all we have. We all must protect it now.***

We need to challenge our brains, we need to understand how our brains work. The problem is that we don't process risks that seem far away or slow-moving. We need to overcome our innate biases against recognizing that there is going to be shared suffering.

The best way to prevent those worst cases of suffering is to overcome our inability to see the future and to start acting now. That is my message to the international community. (Біз кім әрі қай жерде екеніміз маңызды емес, бәріміз бір планетада тұрамыз. Біз ғарышқа сапар шегіп, басқа планетаны қалай отарлап, Жерден кету жолдарын анықтамайынша, бізде бар планетамыз осы. Барлығымыз оны қазірден бастап қорғауымыз керек.

Біз мидың қалай жұмыс істейтінін түсіну үшін, миымызды түпкілікті зерттеу керекпіз. Біз ұзақ мерзімді мәселені жеткілікті деңгейде қарастырмаймыз. Біз азаптың ортақ болатынын мойындауымыз керек. Сол азапты жағдайлардың алдын-алудың ең дұрыс жолы - болашақтағы мәселелерді байыпты қабылдау, сондай-ақ қазірден бастап әрекет ету. Бұл менің халықаралық қоғамдастыққа жолдауым.) [6, электронды ресурс].

Жаһандану стратегиясы Антонио Гуттерештің 2019 жылы Климаттың өзгеруі бойынша саммитіндегі жолдамасында көрініс табады: ***And around the world, nature is striking back with fury...*** (Бүкіл әлемде табиғат толық қаһармен кері соққы беріп жатыр)

If we don't urgently change our ways of life, we jeopardize life itself... (Егер біз өмір салтымызды шұғыл түрде өзгертпесек, өз өмірімізге қауіп төндіреміз)

And you are here with commitments. Governments are here to show you are serious about enhancing Nationally Determined Contributions under the Paris Agreement... (Сіз осында міндеттемелерді атқару керексіз. Үкіметтер сіздердің Париж келісімі бойынша ұлттық үлесіңізді қосуға атсалысып отырғандарыңызды көрсету үшін осы саммитке қатысуда)

The climate crisis is caused by us – and the solutions must come from us... (Климат дағдарысы адамзат кесірінен туындаған, сондықтан да осы мәселені шешу біздің мойнымызда)

Dear friends,

As the scientific community has told us again and again, we need to cut greenhouse emissions by 45% by 2030; reach carbon neutrality by 2050; and limit temperature rise to 1.5 degrees by the end of the century.

(Құрметті достар,

Ғылыми қоғамдастық бізге бірнеше рет айтқанындай, біз 2030 жылға қарай парниктік шығарындыларды 45% азайту керекпіз; 2050 жылға қарай көміртектің бейтараптылығына жету керекпіз; ғасырдың соңына қарай температураның тек 1,5 градусқа дейін көтерілуін бәсеңдету керекпіз)

And we need to accelerate financial support...

(Біз қаржылық қолдауды жеделдетуіміз керек ...)

I encourage all of you to take bold actions towards the global transformation of finance in line with a carbon neutral world... (Мен сіздердің барлықтарыңызды көміртекті бейтарап әлемге сәйкес қаржыландырудың жаһандық трансформациясы бағытында батыл әрекеттер жасауға шақырамын.) [7, электронды ресурс].

Грета Тунберг 2019 жылы Климаттың өзгеруі бойынша Нью-Йоркта өткен саммитте әлем көшбасшыларын қатаң түрде сынға алды. Оның сөздерінде жаһандану стратегиясы дәрекі реңкте байқалады.

"My message is that we'll be watching you.

"This is all wrong. I shouldn't be up here. I should be back in school on the other side of the ocean. ***Yet you all come to us young people for hope. How dare you!*** («Менің жолдауым - біз сіздерді бақылаймыз.

«Бұның бәрі дұрыс емес. Мен бұл жерде болмауым керек. Мұхиттың ар жағындағы мектепте оқуымды жалғастыруым керек. *Алайда сіздер барлықтарыңыз бізге үміт артып, жастарға жүгінуге қалай дәтіңіз барады!»*)

You have stolen my dreams and my childhood with your empty words. We are in the beginning of a mass extinction, and all you can talk about is money and fairy tales of eternal economic growth. How dare you!

(Сіздер менің армандарымды және менің балалық шағымды бос сөздеріңізбен екіжүзді сөйлеп, тартып алдыңыздар. Біз жаппай жойылу үстіндеміз, ал сіздер тек ақша мен мәңгілік экономикалық өсу жөнінде ертегі айтуға қалай дәтіңіз барады!)

"For more than 30 years, the science has been crystal clear. ***How dare you continue to look away and come here saying that you're doing enough, when the politics and solutions needed are still nowhere in sight.*** («30 жылдан астам уақыттан бері ғылыми тұрғыдан бәрі анық. Сіз саяси шешімдер әлі орын алмаған жерде, жеткілікті жұмыс істедік деп айтуға қалай дәтіңіз барады!»)

"You say you hear us and that you understand the urgency. But no matter how sad and angry I am, I do not want to believe that. Because if you really understood the situation and still kept on failing to act, then you would be evil. («Сіздер бізді тыңдап, мәселенің өзектілігін түсінеміз деп айтасыз. Бірақ мен қаншалықты ашулы болғанымға қарамастан, бұған сенгім келмейді. Егер сіздер шынымен де жағдайды түсініп, әрекет етпесеңіздер, сіздер нағыз нақұрыссыздар.)

How dare you pretend that this can be solved with just 'business as usual' and some technical solutions? (Мұны тек «әдеттегі іскерлікпен» және техникалық шешімдермен шешуге болады деп айтуға қалай дәтіңіз барады?)

You are failing us. (Сіздер бізді түңілтіп жатырсыздар) [8, электронды ресурс].

Мысалдардан көрініп тұрғандай, әлемдік көшбасшылар мен эко белсенділердің сөздерінде climate change (климат өзгерісі), protect planet (планетамызды қорғау), international community (халықаралық қоғамдастық), around the world (бүкіл әлемде), Paris Agreement (париж келісімшарты), climate crisis (климат дағдарысы), global transformation of finance (қаржыландырудың жаһандық трансформациясы) сияқты лексикалық бірліктерді шет елдердің басшыларының сөйлеуінде пайдалану қоршаған ортаны қорғау нақты бір елдің мәселесі емес жаһандық мәселеге айналдырады.

Қорытындылай келе, Батыс елдері мен Америка Құрама Штаттарының саясаткерлері экологиялық ахуалды жақсарту жолдары мен мәселелеріне үлкен назар аударатынын анық көре аламыз.

Экология мәселесі тек ұлттық деңгейде ғана емес, сонымен қатар халықаралық деңгейде де қарастырылады. Бұл тәсіл экологиялық мәселелердің маңыздылығын әлемдік қауымдастық мойындайтынын көрсетеді және әлемдік державалардың саяси көшбасшылары қоршаған ортаны қорғау міндеттеріне жауапкершілікпен қарауына талап етеді.

Қолданылған әдебиет

1. Михайлова Е.В. Конститутивные признаки научного дискурса // Языковая личность: проблемы обозначения и понимания: тез. докл. науч. конф. Волгоград: Перемена, 1997. С. 95–96.
2. The Guardian [Electronic resource]. URL: <https://www.theguardian.com> (дата обращения: 10.04.2021).
3. The New York Times [Electronic resource]. URL: <https://www.nytimes.com> (дата обращения: 10.04.2021).

4. The Telegraph [Electronic resource]. URL: <https://www.theTelegraph.co.uk> (дата обращения: 10.04.2021).
5. Greta Thunberg - No One Is Too Small to Make a Difference//Our Lives are in Your Hands Climate, 2019, page 6.
6. The steppe [Electronic resource]. URL: <https://www.steppe-english/dr-sweta-chakraborty-if-we-are-lucky-the-earth-will-be-three-degrees-warmer> (дата обращения: 05.04.2021).
7. United Nations [electronic resource] URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2019-09-23/remarks-2019-climate-action-summit> (дата обращения: 06.04.2021).
8. NPR [electronic resource]. URL: <https://www.npr.org/2019/09/23/763452863/transcript-greta-thunbergs-speech-at-the-u-n-climate-action-summit> (дата обращения: 09.04.2021).

МРНТИ 14.35.09

S.B.Berkinbay¹ A.Yermekbayeva²

*¹ 2nd course master of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkestan),*

e-mail: saltanat.berkinbay@ayu.edu.kz

*² PhD, Senior Teacher of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish
University (Kazakhstan, Turkestan),*

e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

FEATURES OF LITERARY TRANSLATION FROM ENGLISH TO KAZAKH LANGUAGE (BASED ON STORY «GRIT OF WOMAN» BY JACK LONDON)

Abstract

The article highlights the main nuances encountered in the translation of literary lexicon, emphasizes the relevance of the problem of translating literary works into the Kazakh language.

The aim of this article is to cover the most common phonetic, grammatical and lexical issues in translating English literary works into Kazakh, without too much detailing a particular grammar or lexical phenomenon.

The article also summarizes the main reasons leading to errors in the translation of artistic vocabulary from English into our language. The article talks about just a few parts of this wonder, which are of linguoculturological interest as far as interpretation at the phonological, linguistic or lexical levels, and showing the ability of right comprehension of the content to track down the comparable in the local language. Based on the history of Jack London, the work analyzes the translation from English into Kazakh of proper names, phrases, syntactic structure of sentences, descriptions of characters and natural phenomena.

The following methods were used in the study: continuous sampling method, stylistic-contextological and structural-morphological method, comparison method, statistical and comparative-translation methods.

The theoretical meaning of the work is controlled by the way that it adds to the improvement of general and explicit interpretation hypotheses. The article formulates a method of evaluating the translation of a literary work, as well as a classification with examples of literary translation.

The practical significance of this study is, first of all, that the recommendations for the translation of fiction can be applied in translation practice.

Key words: literary translation, proper names, phonetics, grammar, lexicon, comparison, description, phrases, analysis, context.

Беркінбай С.Б.¹ Ермекбаева А.²

¹ Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
2 курс магистранты (Қазақстан, Түркістан),
e-mail: saltanat.berkinbay@ayu.edu.kz

² Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
PhD, аға оқытушы (Қазақстан, Түркістан),
e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

КӨРКЕМ ӘДЕБИ ШЫҒАРМАНЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР (ДЖЕК ЛОНДОННЫҢ «GRIT OF WOMAN» ШЫҒАРМАСЫНЫҢ НЕГІЗІНДЕ)

Аңдатпа

Мақалада әдеби шығарманы аударуда кездесетін негізгі ерекшеліктер атап көрсетіліп, әдеби шығармаларды қазақ тіліне аудару мәселесінің өзектілігі атап өтілді.

Бұл мақаланың мақсаты - ағылшын әдеби шығармаларын қазақ тіліне аудару кезінде кең таралған фонетикалық, грамматикалық және лексикалық мәселелерді қамту.

Сондай-ақ, мақалада көркем лексиканы ағылшын тілінен біздің тілге аудару кезінде қателіктерге әкелетін негізгі себептер жинақталған. Мақалада осы құбылыстың тілдік және мәдени қызығушылық тудыратын кейбір аспектілері ғана қарастырылады. Мақалада ана тілінен баламасын табу үшін мәтінді дұрыс түсіну дағдылары қарастырылған. Джек Лондонның шығармасына сүйене отырып, жұмыста жалқы есімдердің, сөз тіркестерінің, сөйлемдердің синтаксистік құрылымының, кейіпкерлердің сипаттамалары мен табиғат құбылыстарының ағылшын тілінен қазақ тіліне аудармасы талданады.

Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды: үздіксіз іріктеу әдісі, стилистикалық-семантикалық және құрылымдық-морфологиялық әдіс, салыстыру әдісі, статистикалық және салыстырмалы аударма әдістері.

Жұмыстың теориялық маңыздылығы оның жалпы және ерекше аударма теорияларын дамытуға ықпал ететіндігімен анықталады. Мақалада әдеби шығарманың аудармасын бағалау әдістемесі, сондай-ақ көркем аударма мысалдары бар жіктеме тұжырымдалған.

Бұл зерттеудің практикалық маңыздылығы, ең алдымен, көркем әдебиетті аударуға арналған ұсыныстарды аударма практикасында қолдануға болатындығында.

Кілт сөздер: көркем аударма, жалқы есімдер, фонетика, грамматика, лексика, салыстыру, сипаттама, сөз тіркестері, талдау, контекст.

С.Б.Беркинбай¹ А.Ермекбаева²

¹ магистрант 2 курса, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави (Казахстан, Туркестан),

e-mail: saltanat.berkinbay@ayu.edu.kz

² Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, PhD, старший преподаватель (Казахстан, Туркестан),

e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

ОСОБЕННОСТИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА С АНГЛИЙСКОГО НА КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК (НА ОСНОВЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ДЖ. ЛОНДОНА «GRIT OF WOMAN»)

Аннотация

В статье освещены основные нюансы, встречающиеся при переводе литературной лексики, подчеркивается актуальность проблемы перевода литературных произведений на казахский язык.

Цель этой статьи - охватить наиболее часто встречающиеся фонетические, грамматические и лексические вопросы при переводе английских литературных произведений на казахский язык.

В статье также обобщены основные причины, приводящие к ошибкам при переводе художественной лексики с английского на наш язык. В статье рассматриваются лишь некоторые аспекты этого явления, представляющие лингво-культурологический интерес. А также статья рассматривает навыки правильного понимания текста с целью поиска эквивалента на родном языке. Основываясь на истории Джека Лондона, в работе анализируется перевод имен собственных, словосочетаний, синтаксической структуры предложений, описаний персонажей и природных явлений с английского на казахский.

В исследовании были использованы некоторые методы как метод выборки, стилистический и семантический, структурно-морфологический метод, сравнения литературных работ, статистический и сравнительный метод перевода.

Теоретическая значимость работы очерчивает развитию общих и частных теорию перевода. В статье формулируется методика оценки перевода литературного произведения, а также классификация с примерами художественного перевода.

Практическая значимость исследования, представленного в данном исследовании, заключается, в том, что рекомендации по переводу художественной литературы могут быть применены в практике перевода.

Ключевые слова: художественный перевод, имена собственные, фонетика, грамматика, лексика, сравнение, описание, фразы, анализ, контекст.

Introduction

Translation is one of the most important and responsible professions of our time, and in modern times there is a great need for translators on the three pillars of language policy. The translation profession has its own characteristics. Every people who speaks a foreign language could not work as a translator. The translator is the connecting bridge between two cultures. Just as a translator translates a given text, the reader who reads it translates it. It is up to the translator to convey the author's intent as accurately and adequately as possible. Therefore, it requires a competent and knowledgeable translator. The translator must be an expert with in-depth knowledge of the culture, history and politics of both languages.

By studying the language and culture of other peoples, a person becomes an equal person among them. Great poet, writer of the XIX century Abay, understood that our people can enter the world culture through the Russian language and Russian culture, and invited Kazakhs to study Russian. And in today's globalized world, as we all know that English is the world language. In the 21st century, we face new challenges: we must enter the dynamic global technological and humanitarian processes, being honest to our origins and develop our native language and culture. Knowing of English language provides this opportunity. In his message to the people of Kazakhstan, the First President N.Nazarbayev emphasized: «I propose to start the phased implementation of the cultural project of the «Trinity of Languages» (Үштұғырлы тіл). «Kazakhstan must be famed as high-educated country; whose people speak three languages» [1]. In this regard, today the main focus is on competent and high-quality translation.

Paying attention to languages is not just worrying about general translation of international lexicon. Also it's look up our and humans history, genesis, culture, traditions. For this reasons people study history and literature. Learning other cultures literature gives us great opportunity to introduce with their «breath». For this we have to increase translation of literary works to Kazakh language and its quality, make well written and useful masterpieces.

The relevance of the study is due to the fact that there are few works qualitatively translated into the Kazakh language that preserve the values of the English language, and they are only now gaining popularity. The issue of interpreting fiction can be credited to one of the primary issues of phonetics and philology at this stage in the improvement of dialects. However, it can't be said that this theme has been concentrated alright. The issue of making an interpretation of writing into the Kazakh language is particularly applicable because of the lacking investigation of this theme, and frequently we decipher not straightforwardly from English, however from Russian.

The object of the article is the translation of the literary work of Jack London "Grift of Woman" translated into Kazakh language [2]. D.Ashimkhanulu translated its work into Kazakh from Russian translation [3].

The subject of this work is literary translation, vocabulary of English and Kazakh languages.

The aim of the work is to give examples of literary translation keeping in mind their features, analyze translation of «Grit of woman», its phonetic and lexicon peculiarities.

Working methods are: translation analysis, comparison, hermeneutic method.

The hypothesis of this work is that translation of literature requires direct translation, without any intermediary languages. In direct translation, we can feel all the beauties of the initial work, emotions, features, etc.

Materials and methods

Kazakh and English variants of the translation of the novel The Grit of Woman by the notable American author Jack London were used as empirical material for our research. The novel was translated into Kazakh by Kazakh translator Didakhmet Ashimkhan. The main material, including cultural and linguistic realias, was subjected to linguistic and statistical analysis using comparative and statistical methods. We collected lexical units, but for this article only a minor part of the lexemes have been considered.

For many years, specialists in the field of linguistics, translation and philology have translated literary works into Kazakh from Russian colleagues, as it was easier and more reliable. And during phonological transcriptions, Russian phonology was also used, although Kazakh phonology is more similar to English. Only recently have readers begun to pay

attention to translations of literary works. And the national translation center has also intensified work on quality translations of literary and other types of translation.

The mechanism of literary translation is really very complex. And it is more complicated than technical and other types of translation in that it requires a creative approach of the translator. That is, technical translation is, of course, also very difficult. But there is no need for an individual approach, there are specific mechanisms and methods of translation. In other types of translation, you need to know certain terminology, and this is usually enough [4].

With literary translation, in addition to the translation technique, it requires perfect knowledge of two languages. Because the translator must be able to convey the main meaning that lies in the original. Translating a book of fiction or works is similar to the process of writing a new work in a foreign language. And already a foreign reader's perception should be at the same level as reading this work in the original language. A translator of fiction is, to some extent, a writer. After all, a novel written in another language, with a mediocre translation, may not have the same success as when it sounds in its own language. Therefore, here you need to adhere to exactly the pragmatics that the original contained, this issue is very acute in translation. So, the translator of a work of fiction is not a writer to some extent, but even to a quite definite one. This is a colossal work in terms of volume. And the success of the same work in a new language depends entirely on the approach and level of the translator. Literary translation is a very sensitive issue and requires a special approach [5].

Based on this, the article examines the methods of the period of literary works based on the story of Jack London «Grit of woman». By comparing the original and before the work, you can identify the features of the translation. At that point, with the assistance of the hermeneutic strategy, talk about. At the end, analyze the full process, its nuances and pronounce the results of the article. First, was given methods of translating proper nouns and examples from story.

The names of the characters have a special meaning in the text of the work of art. Describing personal names as a form of translation, they usually say that they are not translated. From this it is sufficient to comprehend the content of the interpretation, to safeguard the sound type of the primary name. Notwithstanding, now and again it isn't sufficient to realize that a given word is a formal person, place or thing to completely and effectively comprehend the deciphered content, and the investigation of the semantic construction requires extra data. This is especially relevant for the literary text, where it has an artistic and aesthetic function that transforms a single name from a simple name into a meaningful name, but this is often not the case in the translation of a work of art.

Proper nouns mean certain information about this substance and its properties. This information can be complete or short, and can be popular at different levels. If this information is spread across the entire language community, then the information about the subject means that it is part of the linguistic meaning of the first name [6].

There are several principles for translating personal names. Thus, the following classification of personal names in another language is formed:

- the principle of graphic similarity (transliteration);
- principle of phonetic similarity (transcription);
- principle of etymological correspondence (transposition);
- principle of compatibility.

Transliteration - "a formal letter -by - word diversion of the first harmful unit utilizing the letters in order of the deciphering language; exacting impersonation of the type of the first word. "Literal interpretation varies from useful record in its effortlessness and the chance of presenting extra characters. Literal interpretation is regularly utilized in incorporating

bibliographic lists and in getting sorted out indexes, for instance, when it is important to gather in one spot an inventory a portrayal of the multitude of works of a homegrown creator in unknown dialects [7].

Literal interpretation – «literal conveyance of text and individual words composed utilizing a particular illustrations framework, different designs framework methods».

Literal interpretation varies from viable record in its effortlessness and the capacity to enter extra characters. This rule is regularly utilized in the accumulation of bibliographic files and in the association of the index. Transliteration is rarely used as a way to add a word from a foreign language to the text in Russian, because during transliteration the sound form of a first name from a foreign language is severely distorted [8].

In general, most proper nouns today are delivered by the method of graphics, in transcription, and transcription is a method of uniform registration in the recording of sound characteristics of parts of speech.

In any case, and in any language group, the first name is used to identify the object, but in most cases it has a national-linguistic relevance. First names are always a reality. When speaking, it is called a real or imaginary, unique form of thought. Each such memory usually contains information about local and national equipment.

Literature review

Many researchers work on translation theory, and they have different ideas, opinions. As Wechsler R. mentioned «Literary translation is an odd art. It consists of a person sitting at desk, writing fiction or poetry that has already been written, that has someone else's name on it» [9].

According to this theory translation of literary works has to include all beauty and semantic meaning of TL. Interpreter has to be as painter, who needs to give all colors and beauty of written literature.

According to Esonalievna M.K the writer's style is not only a work of art, but also an important factor in any creative product creation. It is known from history that in literature, the creative worldview, nature, scope of thinking, skill in the use of artistic depiction means, reality depicting methods determine the writer's personality manifestation. There is a writer who has lived in the distant past who has to some extent expressed his views on the personal style concept [10]. And it totally rights explanation of writer and his style.

Literary translation as a part of cross-cultural communication is also involved in social inclusion processes, contributing to the exchange of cultural values and a better understanding of modern multilingual Kazakhstani society.

The history of Kazakh translation is closely connected and intertwined with the Soviet science of translation. The process of formation of the canons of Russian-Kazakh literary translation stretches back to tsarist times, when trade, political and diplomatic relations were established. At the time of the Soviet regime, translation of Kazakh literature was completely under the control of censorship [11].

The translation should be as easy to read as the original. British researcher T. Savori lists the following 12 contradictory and contradictory principles:

1. The interpretation should pass on the expressions of the first;
2. The interpretation should pass on the first thought;
3. The interpretation should be perused as the first;
4. The interpretation ought to be perused as an interpretation;
5. The interpretation ought to mirror the style of the first;
6. The interpretation ought to mirror the interpreter's style;
7. The interpretation should be perused as a work of the first age;
8. The interpretation ought to be perused as a work of the interpreter's time;

9. Can be added or subtracted in translation;
10. Additions and omissions should not be allowed in the translation;
11. Translation of poems should be done in prose;
12. The translation of poems should be done in the form of poems [12].

If this system is preserved on all primary principles, then the future of fiction is also not in darkness.

Another method of translating tracing paper *calque* - is borrowing foreign words or their literal translations with minor changes. But most often philologists dislike this method, since they do not suit every culture and language.

Results and discussion

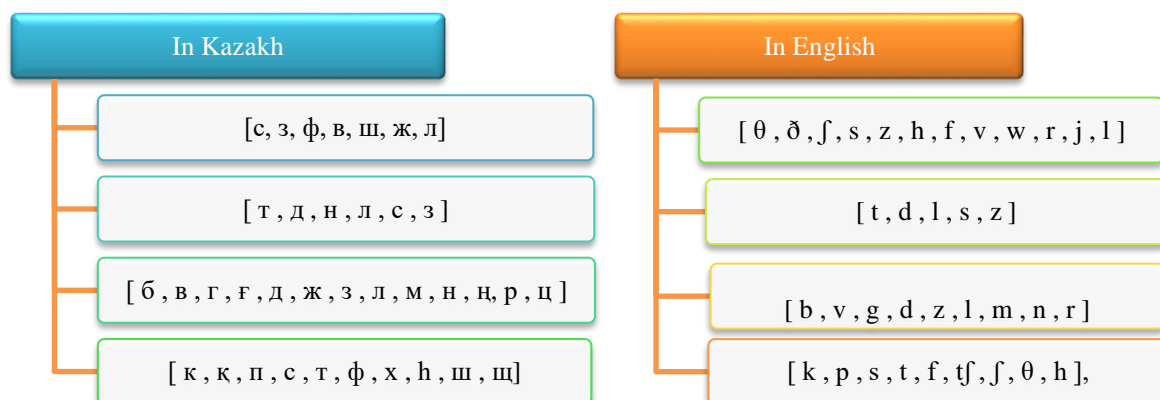
In Kazakhstan, such an experience is now practiced, in which those works that are translated into a foreign language are necessarily edited by a native speaker. We call it Creative interpretation, that is, a local speaker of the unknown dialect into which the interpretation is done, understands it and, where essential, makes his own alterations.

On table-1 we can see the original proper name, its transcription and translation into Kazakh language. Usually names just transcribed as in original, but most Kazakh literary translators use Russian phonetic system and their transliteration too. However Kazakh phonetic system more similar to English sounds, people think that indirect translation from Russian is more qualitatively than others. Most researchers claim that Kazakh phonology system can give all English sounds, it shown on table-2.

Table-1. *Comparison of proper nouns*

In English	Transcription	In Kazakh
Passuk	passuk	Пассук
Sitka Charley	sitka 'tʃɑ:.li	Ситка Чарли
Bettles	'bet.əlz	Беттлз
Louis Savoy	'lu:is sə'vɔi	Луи Савой
Long Jeff	lɒŋ dʒɛf	Ұзынтұра Джефф
Lon McFane	Lon mak feɪn	Лон МакФэй
Axel Gunderson	'æk.səl 'gʌn.dəsən	Аксель Гундерсон
Sulphur Creek	'sʌl.fər kri:k	Сульфур Крик
Yukon	'ju:kɒn	Юкон
Mackenzie	mækenzi:	Маккензи
Haines Mission	heɪns'mɪʃ.ən	Хейне миссиясына
Bering Sea	'beəriŋ si:	Беринг теңізі
Salt Water	sə:lt 'wɔ:tə(r)	Тұзды Су

Table-2.

Here some phonemes should not sound, but in Russian they pronounce as they written. If the names will be transliterated from TL to Kazakh it sounds as original: not *Чарли* but *Чаали*, not *Луи Савой* but *Луис Сэвой*, not *Лон МакФэй* but *Лон МакФейн*, not *Аксель Гундерсон* but *Әксәл Гандәсн*. The description name *Long* translated as *Ұзынтұра*, because *long* in Kazakh *ұзын* and it's more suitable than *Лоң Джефф*. For this reason, direct translation into Kazakh preserves originality and identity. Like personal names toponymies, hydronymies also transliterated as listed before. Sometimes they translate as usual words if in SL have such words with the same meaning. The name *Sulphur Creek* transliterated as *Сульфур Крик* relying on Russian version, in Kazakh it should be *Салфә Крик*. In word *Mackenzie* the letter *k* written twice as *Маккензи*, however according to original it might be *Макензи*. Other names as *Bering Sea and Salt Water* translated as they have equal words like *Беринг теңізі* and *Тұзды Су*.

The next kind of translations will be phrases and description words, sentences and some stylistic devices. The masterpiece starts with describing situation, how its weather, position of people and special dogs .

A wolfish head translated as one dog бір ит, not as *қасқыр басты*;

The phrase *wistful-eyed* translated as *көзі кіртіген*, however it has another meaning like *мләйімсіген*. In English it means *too pathetic*.

frost-rimed translated as full phraseological structure like: *тұла бойы аппақ қырау*, but direct translation would be *тоңып қалған*.

thrust aside the tent-flaps - *үшкір тұмсығымен шатыр есігін түртіп ашып, басын ішке сұғып жіберген*;

Limb of Satan!" – Satan in any language means the dark power, and it translated to Kazakh like: *албастыдан туған малғұн!*

The translations shown are very nicely and neatly translated into Kazakh, keeping the artistic style with stylistic devices also authors some created elements.

In sentence *Forty-eight hours gone* translated with another form of given word *Екі күн бұрын*, without changing structure of sentence.

Екі күн бұрын спиртті термометр алпыс сегіз градусы көрсетіп тұрып, кенет сырт етіп сынып түскен, одан кейін де суық күшейе түспесе бәсеңдеген емес, ал енді оның қанша күнге созылары да белгісіз.

"Roll'm over!" - *Кәнеки, бұл батырды сілкілеп жеберіңдер!* "Roll'm over!" in Kazakh means *аударыңдар*, but it given like *сілкілеп жеберіңдер*.

"He's crampin' - Бейшараның тағы да қояншығы ұстаған секілді.

And the crampin given as kind of illness *қояншық*, and in original form haven't the meaning *too* but in Kazakh have *тағы да*.

"Damn the trail," - *Сайтан алғыр, осы қарғыс атқан өлкеде нем бар еді!* In translation the first part would be enough to give the meaning and its direct translation, but author prefer to add more emotional Kazakh phraseology.

"Streak of fat?" – *Май дейсіз бе?* Here TL sentence should translate as *майлы жолақ*, but author used defining question.

Well, it's a dead straight, open-an'- shut fact, an' no gittin' round

Білмесең, білін ал. Бұл - факт. – In this sentence parts translated short and destroying other devices.

To the faults of my fathers I owe the one – was translated with opposite meaning like: *Біріншісі — әрине, ата-бабамның ұрпаққа берген ұлы сыйы да, екіншісі — менің өздеріңдей ақнәсілді адамдармен дос болуымның арқасы.* Here the word *faults* as *great present*, it means that he was proud of his family.

big-boned and big-muscled – еңгезердей. Even one word can give the whole idea of sentence. If it would be translated directly, word by word we will get such kind of phrase: *ірі сүйекті және кесек етті*

bunch of Indians –give not the meaning like bunch of flowers. In that way *біраз үндістер* was translated in Kazakh...

went to the bosom of Abraham before his time – gives meaning dead people. Here we got a translation: атабабасының жанына мезгілінен бұрын аттанды. In the story Long Jeff will die from the gunshot.

walking like dead people- It means *very weak, slow and powerless.*

The last words that heard Passuk was a confession of her husband: Ал қазір менің жүрегім Күн қайта оралған кездегі көктемгі қар секілді. Мен қазір әйел махаббатының құдіретіне бас иіп жатырмын, Пассук.

The English phraseology thoughts are light with wine translated as *есім кіресілі-шығасы* in Kazakh means out of one's mind.

Currently, as a result of training high-level translators in Kazakh literature, E. According to Eitkind, “there is a new level of translation at the level of correspondence” [13].

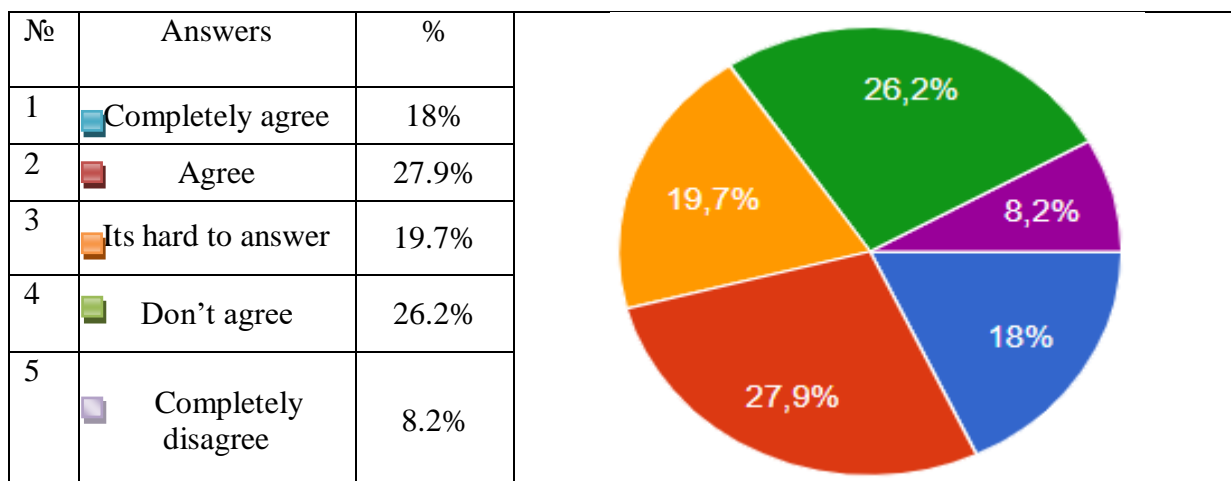
The systematic structure of two languages (grammatical, lexicon, and phrases) is compared in the following project:

1. Comparison of stylistic devices of languages;
2. Comparison of national literary styles of two languages;
3. Comparison of prosodic systems of two different nations;
4. Comparison of historical and cultural traditions of the two nations;
5. Artistic and other languages of the two nations. comparison of systems.

In addition, the scholar N.Zh. Shaimerdenova commented on the skill of the translator: The task of translators is to make the most of the elements that characterize the worldview of a particular people in the translation of the text. The use of comprehensible words in a particular work is characterized by the frequent use of different methods. An approach that makes the translation understandable is an approach that violates the integrity of the work. Here we need to pay attention to the semantic inconsistency of the word being explained and explained. The semantics of the word that is explained and explained may be the same, but such a phenomenon is very rare [14].

In order to understand more about people's opinion was taken special public opinion poll. Participants were from several levels of science degree, also there were students of bachelor, MA, PhD and teachers of colleges, schools, totally 60 people (Table-3). All of them answered to all questions.

	Frequency	%	Participants	Total %
Learner	35	58,3	58,3	58,3
Worker	13	21,7	21,7	80,0
Specialist	10	16,7	16,7	96,7
others	2	3,3	3,3	100,0
Total	60	100,0	100,0	

The main aim of this answering was to take an answer for the opinion: “Works translated directly from English into Kazakh will be of high quality than indirect from English =>Russian=>Kazakh”. The result of question was give in table – 4.

Table – 4 Result of public questionnaire

From this table we can come to decision that near to 36% of participants think direct translation is more qualitative and most of our citizens prefer indirect translation. It was an impact of Russian language. Readers would like to read world literature in Russian than Kazakh.

To sum up, while translating literary works have to save cultural identity in both languages, keeping translation methods and mostly use own words of SL. Translated work must include all emotions, feelings and main idea of origin author. Lately, works are translating from direct English language it helps to develop high quality of Kazakh interpretations.

Conclusion

On this work given examples of literary translation, analyzed translation of «Grit of woman» to Kazakh language by Didakhmet Ashimkhan, and discussed its phonetic and lexicon peculiarities. Translation of popular works into the Kazakh language - not only enriches our literary fund, but also demonstrates the richness and richness of the national language. Those who translate the best works of world literature into the national language without deviating from the original, as well as those who know the language in which they are written, are able to directly translate the author's style and ideas without distortion or ambiguity.

Benefits of direct translation from English into Kazakh:

- ✓ the original does not lose its uniqueness and meaning;
- ✓ maintains the original position of the translated first names when transliterated or transcribed;
- ✓ corresponds to the phonology and spelling of the target language;

As for the disadvantages, some incomparable words can be difficult to translate. This is because they use calque or enter the word as borrowings.

We say that language is the soul of the nation. To find a way to the nation, it is necessary to know its language. Through language, it is possible to master its culture and art, history and modern science. A literary work is a work of art created through language and thinking. The author's high taste, advanced thinking, vision, worldview, and attitude to society, mastery of words are reflected only in tabular language. It will not be otherwise. The language of the

nation in which the work of art is written is the only key that can fully reveal the nuances of that work. You do not need to open it with another key, you need to put your own key in it.

Until now, works translated into Russian have been in greater demand than works translated into Kazakh. One of the reasons is that the literature is translated from Russian into Kazakh and the plot is significantly distorted. And the reader needs a quality and clear work. That is why the National Translation Bureau considers the issue of competent translation of fiction as one of the most important topics.

References

- 1 Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. 28 января 2011 г. — Официальный сайт Президента Республики Казахстан [Electronic resource] // Akorda.kz. 2011. P. 4. URL: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-n-a-nazarbaeva-narodu-kazakhstan-28-01-2011-g_1340624589 (accessed: 26.04.2021).
- 2 London J. Grit of women : an Alaskan tale /. V–4. New York: McClure, 1900. 324–330 p.
- 3 Дидахмет Әшімханұлы. Көптомдық шығармалар: аудармалар. Том 3 / Д. Әшімханұлы. [Electronic resource] // Астана: Нұра-Астана. 2017. P. 480. URL: <http://zhanakorganlib.kz/blog/11803/> (accessed: 30.04.2021).
- 4 З.Б.Кульманова. Аударма теориясы // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. 2013. P. 107–110.
- 5 Киняятовна, Рахимбаева Гаухар Ж.Н. Дидахмет Әшімханұлы аудармаларының өзіндік ерекшеліктері // Sci. Horiz. Context Soc. Cris. 2021. P. 530–536.
- 6 Clifford E. Landers. Multilingual: Title Detail Literary Translation by Clifford E. Landers [Electronic resource] // Multilingual Matters. 2001. P. 224. URL: <https://www.multilingual-matters.com/page/detail/?k=9781853595196> (accessed: 30.04.2021).
- 7 Umida N. et al. Transliteration-as translation methods // International Journal on Integrated Education. Research Parks Publishing, 2019. Vol. 2, № 6. 92–93 p.
- 8 Мустағалиева, Г С, А.Х. Хайржанова Р.Н.Б. Аударма теориясына қойылатын талаптар // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. 2020. Vol. 4, № 180. P. 244–250.
- 9 Schulte R., Wechsler R. Performing without a Stage: The Art of Literary Translation // World Lit. Today. 1999. Vol. 73, № 1. P. 224.
- 10 Esonalievna M.K. The Term “Author’s style” in literary translation // Euro-Asia Conferences. 2021. Vol. 1, № 1. 585–587 p.
- 11 Akkaliyeva A. et al. Translation as a communication strategy in representing national culture // Soc. Incl. Cogitatio Press, 2021. Vol. 9, № 1. P. 5–13.
- 12 Zarifa Gafurovna R. Translation Theory: Object of Research and Methods of Analysis // Int. J. Progress. Sci. Technol. (IJPSAT). 2021. Vol. 24, № 2. P. 35–40.
- 13 Эткинд Е.Г. Поэтический перевод как проблема сопоставительной лингвистики: дисс. доктора филол. наук. – Ленинград, 1965. – 242 с.
- 14 Шаймерденова Н.Ж. Толкование слов в художественном произведении // Тезисы VIII Международного конгресса. – Сегенсбург, 1994. – С. 174-177.

МРНТИ 14.35.09

Мұстафаұлы Серік¹, Бақытжан Зиядаұлы²
¹Филол.ғ.к., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ., ҚХР Санжы

университетінің профессоры. serikmus39@gmail.ru

²Филол.ғ.к., доцент. Абылайхан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ., Алматы, Мұратбаева
200, batenke_89@mail.ru

ҚЫТАЙДАҒЫ ҚАЗАҚТАР ТІЛІНДЕГІ ДИАЛЕКТИК ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ ТАРИХИ СИПАТЫ

Аңдатпа

Қытайдағы қазақтар тілін оның өткен тарихымен, олардың өздері жасаған географиялық, қоғамдық-әлеуметтік ортасы, рухани- мәдениеті, діни наным-сенімдері, өзге ұлттар мен өзара қарым-қатынасы сияқты факторлармен бірлестіре зерттеудің біздің тілдің даму тарихынан қажетті деректер алуымызға көптеген мүмкіндіктер беретін ең ұтымды жол екендігі қазіргі тіл ғылымында дәлелденіп отыр. Қытайдағы қазақтар тіліндегі диалектілік фразеологизмдерді жалпыхалықтық тілдегі фразеологизмдердің ауқымды бір бөлігі деп қаралатын болсақ, оны зерттеу тіліміздің алуан түрлі ерекшеліктерін саралап жіктеуде, сондай-ақ, оның әдеби тіл лексикасының молығуы мен грамматикасының кемелденуінде алатын маңызы ерекше.

Кілт сөздер: қазақ тілі, тіл тарихы, диалектілік фразеологизм, салыстыра зерттеу, фактор.

Серик Мустафаулы¹, Бахытжан Зиядаевич²

¹ кандидат филологических наук, Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Санджи, Китай

Профессор университета. serikmus39@gmail.ru

² кандидат филологических наук, доцент. Казахский международный университет им. Абылайхана и ЗЮУ, Алматы, ул. Муратбаева 200, batenke_89@mail.ru

ИСТОРИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ДИАЛЕКТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЙ НА КАЗАХСКОМ ЯЗЫКЕ В КИТАЕ

Аннотация

Сочетание изучения казахского языка в Китае с его прошлой историей, их географическим, социальным окружением, духовными и культурными, религиозными верованиями, межэтническими отношениями и другими факторами - лучший способ получить необходимую информацию из истории нашего языка. доказано в современной лингвистике. Диалектная фразеология казахского языка в Китае в национальном языке если его рассматривать как масштабную часть фразеологии, то его изучение важно для анализа различных особенностей нашего языка, а также для обогащения словарного запаса и грамматики нашего литературного языка.

Ключевые слова: казахский язык, история языка, диалектно-фразеологическая, сравнительное исследование, фактор.

Serik Mustafauliy¹, Bakhytzhhan Ziyadaevich²

¹ Candidate of Philological Sciences, Al-Farabi Kazakh National University, Sanji, China
Professor of the University. serikmus39@gmail.ru

² Candidate of Philological Sciences, Associate Professor. Ablai Khan Kazakh International
University and WLU, Almaty, Muratbayeva 200, batenke_89@mail.ru

HISTORICAL CHARACTERISTICS OF DIALECTIC PHRASEOLOGIES IN THE KAZAKH LANGUAGE IN CHINA

Abstract

The combination of studying the Kazakh language in China with its past history, their geographical, social environment, spiritual and cultural, religious beliefs, interethnic relations and other factors is the best way to get the necessary information from the history of our language. proven in modern linguistics. Dialectical phraseology of the Kazakh language in China in the national language, if we consider it as a large-scale part of phraseology, then its study is important for analyzing various features of our language, as well as for enriching the vocabulary and grammar of our literary language.

Keywords: Kazakh language, history of language, dialect-phraseological , comparative research, factor.

Тіл білімінің негізгі салаларының бірі болып табылатын лингвистикада диалектологияның алатын орны ерекше. Тілдің жергілікті ерекшеліктерін зерттеу – оның алуан түрлі ерекшеліктерін саралап жіктеуде, сондай-ақ, оның әдеби тіліміз лексикасының молығуы мен грамматикасының кемелденуінде маңызы зор екендігі белгілі.

Әрбір халықтың тілін оның өткен тарихымен, олардың өздері жасаған географиялық, қоғамдық ортасы, рухани- мәдениеті, діни наным-сенімдері, өзге ұлттармен өзара қарым-қатынасы сияқты факторлармен бірлестіре зерттеудің тіліміздің даму тарихынан қажетті деректер алуымызға көптеген мүмкіндіктер беретін ең ұтымды жол екендігі қазіргі тіл ғылымында дәлелденіп отыр.

Әлеуметтік тіл білімін зерттеуші белгілі ғалым Б. Хасановотанынан тыс жерлерде тұратын этникалық қазақтарды “Қазақ диаспорасы” деп атау қажеттігін көрсете келе, қазақ тілінде осы диаспора сөзіне балама ретінде “шоғыр” сөзі қолданылуы керек деген орынды ұсыныс айтады. Ғалым шетелдерде шоғырланған қазақтардың тілін, өмірін зерттеу - қазақ тіл білімі үшін ғана емес, дүние жүзі әлеуметтік лингвистикасы үшін мәні зор екенін айта келе былай дейді: “Жер жаһанның 40 елінде қоныс тепкен қазақтың “қазақ” болып қалуының бірден-бір күәсі – оның сақталған тілі, бұған дәлел сол – оның ана тілінің көптеген елдерде қазақ өмірінің төрт негізгі саласында, атап айтқанда, тұрмыста, қоғамдық өмір мен көркем шығармашылық, ауыз әдебиеті саласында тиянақты қолданылуы. Демек қазақ шоғырына байланысты зерттеудің бар бастауы – тіл” /1, 250/.

“ Демографтардың деректеріне қарағанда, Қазақстаннан тыс жерлерде бес миллионнан астам қазақ немесе әр үш қазақтың біреуі шетелде жасайды екен. Соның үлкен бір бөлігі Қытай Халық Республикасында тұрады” делінген Ж. Сәмитұлының Қытайдағы қазақтар жайындағы еңбегінде /2,3/. Міне, осындай біртұтас бір халықтың екі қоғамдық ортаға бөлінуі, олардың басынан кешкен тарихы олардың санасына, тіліне әсер етпей қалған жоқ. Соның бір айқын көрінісі – осы өлкедегі қазақтардың тілінде қолданылып жүрген тұрақты тіркестері мен мақал мәтелдері болып келеді.

Әрине, Қытайдағы қазақтар тіліндегі ДФ (диалектілік фразеологизм) - тердің қалыптасу үлгісінде, қолданылуында ерекшеліктер бар екені айқын байқалды. Жалпы, ДФ-тердің қалыптасу сырын түсіну үшін осы өлкедегі халықтың тарихын, әлеуметтік, экономикалық және саяси ерекшеліктерін және осы говорда сөйлейтін халықтың өмір сүру тәсілін, тұрмысын, географиялық орналасу жағдайын жеткілікті дәрежеде білу керек. “Халық тілін және оның говорын зерттегенде, соның дамуына, өсіп, өзгеруіне әсер еткен барлық тарихи-географиялық факторды жадымызда сақтап ескеруіміз керек” дейді Ж. Болатов /3, 102/. Сондықтан да Қытайдағы қазақтар тіліндегі ДФ-тердің ауқымды бір бөлігі қытайдағы тарихи, саяси оқиғалармен тікелей байланыста қалыптасқан. Мұндай тіркестердің астары, себебі сонау тарих қойнауында жатыр.

Ондай ДФ-тер Қытайдағы қазақ халқының көне тарихынан хабар береді. Мысалы: *шығанға шыққан* тіркесі бүгінде “аса қу, әккі” мағынасында қолданылса, *шығаннан шыққан* тіркесі “елден асқан озған адам” мағынасында қолданылады. Қытай қазақтарының тілінде ежелгі “Қасымханның қасқа жолы”, “Есімханның ескі жолы”, “Тәукенің жеті жарғысы” аталған заңдар негізінде қалыптасқан кейбір тұрақты тіркестер де қолданыста сақталып келген деуге болады. Осы заң ережелері бойынша тонаушылық істеген, мүлік ұрлағандарға қылмысының салмағына қарай айып алынады. Осы адам тонаушылығын, ұрлығын қайталай берсе, үш тоғыз айып алынады. Тоғызға кесілген ұрының өзі айыпты төлей алмаса, ауылы тіпті кіші рулары төлейді. Айыпкер ұрлығын қоймай қайталай берсе, оның туыстары “бұл енді бұдан былай өлсе құн алмаймыз” деп жариялайды. Осындай жарияланған адамды халық “*шығаннан шыққан*” деп атаған. Міне, осы *шығаннан шыққан* тіркесінің кейінгі образды мағынасы осылайша қалыптасқан. Тағы сол сияқты *қара іске жан бергендей* “зорлану, құдайдың зорымен” тіркесінің шығу төркіні тағы да қазақтың ескі заңдарымен байланысатыны белгілі. Ерте кезде Қытайдағы қазақтар арасында кісі өлтірген, ұрлық қылған, күмәнді делінген адам мырза күмәнға ұсталудан тыс, өзінің пәк екендігін білдіріп, қасам ішетін болған. Сол дәуірде қасам ішу жан беру деп те аталған. “Қасам дегеніміз қара сиямен кесеге жазып, оны суға езіп ішкізетін дұға”. Әдетте, дұғаға “ісім қара болса, құдай алдын көрмейін, пайғамбардың шапағатынан мақұрым болайын” т.б. сияқты сөздер жазылады. Осы өлке халқының нанымдарында ісі қара болса, қасам ішкен адам жыл уағына жетпей, іші-бауыры езіліп өледі-мыс. Сондықтан ел ішінде көбінесе, жан садағысына мал беріп құтылу дәріптелген.

Кейбір фразеологизмдер құрамындағы сөздердің лексикалық мәнін жоғалтқанымен образдылығын жоғалтпай, күнделікті ауызекі тілде қолданылып жүр. Мұндай тілдік құбылыстарды этнолингвистика тұрғысынан талдай келе Академик Ә.Т. Қайдаров “Сөздердің табиғи бөлшегі болып саналатын неше алуан грамматикалық форматтар да, жеке сөздерден тұратын тұрақты сөз тіркестері де (мақал-мәтелдер, афоризм, жұмбақ, фразеологизмдер) этимология объектісі бола алады. Өйткені бұлар да тілдік единицалар санатына енеді және құрамына енген сөздермен бірге өзгереді, ескіреді, мағына, тұлға жағынан күңгірттеніп, түсініксіз элементтерге айналады. Тұрақты тіркестердің жалпы мағына – мазмұнын айқындау үшін кейде күңгірттенген сыңарларының тілдік табиғатын анықтау қажет болады” дейді /4, 68/. Бұған Мысал ретінде “*Бұланнан үлкен аң болмас, Бұланайдан үлкен тау болмас*” деген мақалды айтуға болады. Мұндағы “*Бұлан*” ертеде қазақ даласында тіршілік еткен, бірақ қазіргі күнде тұқымы құрыған тұрқы үлкен аң. “*Бұланай*” сөзінің этимологиясы жайында Қытайдағы этнограф ғалым Зейнолла Сәнікұлы Бұланайдың дүниедегі ең биік қазіргі Гималай тауы екендігін дәлелдей келе былай дейді: “Бұған қарағанда бұл мақалдың шығуы ертеректе болса керек. Сол кездің өзінде Гималай туралы осындай тұжырым жасаудың өзі халқымыздың көрегендігін сипаттайды” /5, 68/. Мұндай мағынасы күңгірттенген көне сөздің Қытайдағы қазақтар тілінде сақталып келуінің заңды құбылыс екендігіне Академик Ә.Т. Қайдаровтың мынадай ғылыми тұжырымы дәлел: “Қазақ халқының негізін құраушы көптеген ру-тайпалардың этнонимдері мен «қазақ» этнонимінің этимологиялық табиғаты, көне тарихымыздың күәгері ретінде қазақ топырағында сақталып келе жатқан жер-су атаулары, өлке-өлкені мекендеген ру-тайпалардың тілдік ерекшелігі ретінде сақталып бізге жеткен диалектизмдер, көне дәуір мен орта ғасырлардың тасқа қашалған сыналы жазулары мен жазба ескерткіштері – осылардың бәрі де этнос пен этнос тілінің тарихын айқындауға қажетті тілдік деректер”.

Қытайдағы қазақтар тіліндегі кейбір тұрақты тіркестердің тым ертедегі ру-тайпалар тілімен тікелей байланысты екенін байқауға болады. Бүгінгі қазақ тілінің

арғы тегі жайында, тарихи даму сатылары мен басқа тілдерге қатысы жөнінде тоқтала келіп, Академик Ә.Т. Қайдаров “Оның арғы тегі сонау хун, көне түркі дәуірінен басталып, түп-төркіні көне үйсін, қаңлы, қыпшақ тайпаларының тілдік дәуірінен өрбіп, орхон-енисей ескерткіштері тілімен ортақтығын сақтай келе, М. Қашғаридың «Диуаны» мен Ю. Баласағунидың «Құтадғу білігі» тілімен жалғаса түсіп, туыстығын кейінгі дәуірлердегі қыпшақ тілдерінен тапқан – дербес түркі тілдерінің бірі” дейді /4,68/. Бұған мынадай мысалдарды келтіруге болады. Қазіргі қазақ әдеби тілінде көп айтыла бермейтін әрі жалпы халыққа бірдей таныс емес, бырақ Қытайдағы қазақтардың ауызекі тілінде қолданыста жүрген жеңіл қарғыс мағынасындағы “*Бетің тіліңгір*” тіркесін айтуға болады. “*Бетің тіліңгір*” тіркесі көбінде жасы егде апалардың қыздарға немесе жас келіншектерге айтатын жеңіл қарғап-сілеу мағынасындағы тұрақты сөз тіркесі. Бұл тіркестің тілдік қолданысқа түскен мезгілі тым арыда жатыр деуге болады. Тұрақты тіркестердің өзінің бастапқы мағынасында емес, сөз жүзіндегі мағынасынан алшақтап ауыспалы мағынада айтылатындығын ескерсек “*бетің тіліңгір*” тіркесінің де ертедегі халықтың наным сенімі мен салт дәстүріне байланысты жасалған тіркес екендігін аңғаруға болады. Қытайдың «Соңғы ханнамада» атты тарихи жазба материалында қазақ халқын құраған хун тайпасының салт-дәстүрі туралы мынадай деректер жазылған: “匈奴闻乘卒，举国号哭，或至梨面流血” /6, 703 бума, 7156/. Хундар өздерінің ру басыларының немесе өз билеушілерінің өлім хабарын естіп жерлеу салтына келіп қатысқанда еркектер тұлымын қиып, бәкімен (пышақтың кіші түрі) немесе қандауырмен беттерін тіліп-тіліп жіберетінде қан мен жас араласып бетін жуып кететін, онысы олардың қайтыс болған кісіге деген терең қайғысын білдіруі еді делінген. Хундар туралы қытайдың тарихи жазба деректерінде ерлердің жерлеу салтында атқаратын жоралғылары ғана баяндалады да, әйелдердің атқаратын жоралғылары жайлы баяндалмайды. Әрине, сол уақыттағы қытай билеушілерінің Хундардың күнделікті тұрмыс тіршілігі туралы алған мәліметтері тым мардымсыз екендігін дәлелдерлік фактілер жеткілікті. Ол заман Хун мен Қытай арасындағы бітіспес жаугершілік соғыс дәуірі болып, қытай барлаушыларының Хундар ортасына емен-еркін барып мәлімет алуы мүмкін болмаған, тек алыстан жасырын барлау барысында көргендерін ғана хан ордасына мәлімдеп жаздырып қалдырып отырған деуге болады. Бұған қытайдың Хундар туралы жазып қалдырған тарихи деректерінен мынадай дәлел келтіруге болады: “Сондықтан, бұрын-соңды Хундарға барып қайтқан он неше елші түгел Хундарға шабуыл жасауға болады екен деген пікірді дәріптейді,.....тіліңізді алмай, Пичінде қоршауда қалып жазым бола жаздадым. Ілгеріде елші болып барып, Хундарға шабуылдауға болады деп келген он неше адамның түгел басын кестірдім ” /7, 24-25/; екіншіден, қытай шолғыншылары Хун тілін білмейтін, сондықтан да олар алыстан көргенін тек өз болжам, жорамалы негізінде жазып қалдырумен ғана шектелген. Біздің айтпағымыз хундардың жерлеу салтында тек еркектер ғана емес, әйелдер де өздерінің қайтыс болған қожаларына, билеушілеріне немесе күйеуіне өз қайғысын білдіру мақсатында бәкі немесе қандауырмен бетін тілетін болған болуы мүмкін деуге болады. Бұл жөнінде жазушы, этнограф Оразбек Қанапин өзінің зерттеулерінде: “Ертедегі дәстүр бойынша өлімге ұзақ уақыт аза тұтылады. Қайтыс болған адамның әйелі өлікті шығарғанда жылап бетін жыртады” дейді /8, 416/. Сонда “*Бетің тіліңгір*” тұрақты тіркесінің күңгірттеніп ұмыт бола бастаған мағынасы: “Байың өлсін немесе күйеуің өліп бетің тілініп қайғылы бол” дегенге саяды. «Ханнамада» қазақ халқының тегін құраған Хун тайпасының салт дәстүрі туралы тағы мынадай деректер бар. Хундар қайтыс болған кісінің көзінің тірісінде мінген атын кісі қайтыс болған соң, сол адамның ас мәзіріне арнап соялатын әрі еті қайтыс болушының жақындарына таратып берілетін еді деп жазады. Қытайдағы

қазақтар арасында кей өңірлерде қайтыс болған адамның көзінің тірісінде мінген атын жал-құйрығын күзеп қоя беріп, жылдығына арнап сою қазір де кездеседі. Бұл жайында арнаулы тоқталған қазақ мәдениетін зерттеуші ғалым профессор Су Бихай былай дейді: “Қазақтар исламға сенуден бұрын өлген адамның тірі кезінде мінген атын, құрал-жарағын қоса көметін. Исламнан кейін бұл үрдіс бірте-бірте өзгерді. Бүгіндері егер қайтыс болған кісі ер адам болса, оның тірі кезінде мінген атының жал-құйрығын кесіп немесе өріп қояды. Қазақтар мұны «тұлданған ат» деп атайды. Қайтыс болған адамның артында қалған жақындары «жетісін», «қырқын» және «жылдығын» береді. Соның ішінде «жылдығы» ең салтанатты өтеді. Оның тұлданған аты да сол салтанатқа арнап сойылады.....Ас аяқтаған соң асқа сойылған тұлданған аттың басы, төрт тұяғы және терісі иесінің моласына апарып қойылады” /9, 520-521/. Бұдан да маңыздысы қытайда ертеректе өткен көне көз абыз Қариялардың айтып қалдырған деректеріне қарағанда, 20 ғасырдың ортасына дейін Қытайдағы бір бөлім рулар арасында күйеуі қайтыс болған қаралы әйел шашын ұшынан қиып бір мезгіл жүретін болған, ол оның қаралы әйел екендігінің белгісі болған.

Белгілі бір тілдің сөздік қорын, сондай-ақ сөздік қордағы сөздердің тарихи мағыналарын айқындау үшін оның осы күйін синхрондық тұрғыдан ғана сипаттау жеткіліксіз. Сонымен қатар, оны диахрондық тұрғыдан да тереңдей зерттеу қажет. Тіл лексикасындағы қазіргі күнге дейін мағынасы күңгірт болып келген сөздердің нақты мағынасын білу үшін, әрине ең алдымен сол тілде сөйлеуші халықтың төл тарихы, мәдениеті, дүние танымы т.б. жақтарына үңілуге тура келеді. Сондай сөздердің бірі Қытайдағы қазақтар тілінде, оның ішінде керей рулары тілінде көп айтылатын *бұт көтеру* тіркесін де тарихи лексика тұрсынан диахронды талдауға болады. халқымыздың әдет-ғұрыптарында біреуді менсінбеу мақсатында бұтын, аяғын көтеру әдеті болған емес. Бұл тіркесті де бағзы замандардағы халқымыздың кейбір ырым-жырымдарымен, тұрмыс салтымен байланысты қалыптасқан деп топшылауға болады. Мысалы, “Жәдік баласы бір кезде Тәжікенің торы атын Жәдіктің торысы, Жанаттың торысы деп бұт көтерсе, қазір Байқара баласы Бастаубайдың сарысымен буланады”. (М.Разданұлы. «Алтайдың ақиықтары». Шынжаң жастар-өрендер баспасы, 1998.388бет). Дәл осы тіркес құрамындағы “бұт” сөзінің байырғы мағынасына байланысты деректі Махмұт Қашқаридің «Дивани лұғат-түрік» сөздігінен кездестіруге болады. Аталған сөздікте “Бұт: қымбат, кесек асыл тас, феруза. Ұлықтардың ұл-қыздарының мандайына тағады. Қыз бұт өріді – қыз феруза тақты. “Бұт” үлкен дәрежелі ұлықтардан берілген сауғасын алып келген адамға тартылатын сый тарту. Бір адамның екінші біреуге сауғаға берген атын әкелген, жеткізген кісіге өтелетін пұл, не қой секілді ақылар”. («Түрік тілінің сөздігі». 3 томдық шығармалар жинағы. 3-том. Хант. 1998. 172- бет). Әрине асыл тас көтерген, сый-сыяпат алған адамның көңілі көтеріліп, өзін жер - көкке сыйғыза алмай қалатыны заңды құбылыс.

Тағы сол сияқты тіліміздегі *телім-телім болу* тіркесін айтуға болады. Бұл тіркестің қазіргі мағынасы: “бет бетіне кету, бөлек бөлек болу, тентіреп азып-тозу”. Осы тіркестің құрамындағы “телім” сөзінің келу төркіні халқымыздың ертеден келе жатқан жерлеу салтындағы телім сұрау жосынымен байланысады. “Телім зат. көне, үлес, сыбаға, тиесі”. («Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі» 9-том, 1986ж). Бұл жөнінде зерттеуші З.Сәнікұлы былай дейді: “Ертеректе қазақ арасында жасы келіп өлген, жұртқа қадірлі адамдардың киімінен телім сұраған. Сол секілді әулие атанған діндарлардың киімін жыртып, телім еткен. Ақкиізге көтеріп хан сайланған соң, сол киізді тіліп-тіліп телім сұрағандарға берген” /10, 41-42/. Сонда *телім-телім болу* тіркесі ертедегі қазақ жосыны негізінде жасалған деуге тарихи негіз бар. Өйткені, “Әрбір халықтың тіліндегі айшықты сөз оралымдары әрқашан сол халықтың тыныс-тіршілігін айғақ ретінде пайдаланудан қалыптасатындығы шындық” (Кәкеш

Қайыржанұлы «Сөз сандық». Үрімжі: Шынжаң халық баспасы, 2001. 50б) деген мәлімет беріледі

Тілімізде көп айтыла беретін *әлеңкідей жаланған* тіркесі бар. Осы тіркес құрамындағы “әлеңкі” сөзінің байырғы мағынасының “жалын” екендігі де бізге байырғы сөздерге байланысты сөздік «Сөз сандықтан» табылады. “Әлеңкі зат. жалын. Әлеңкідей жаланған жігіттер” (Ғ.М) (Кәкеш Қайыржанұлы, Үрімжі: Шынжаң халық баспасы, 2001..50б). Сол сияқты “Ешнәрседен хабарсыз, бейхабар” мағынасындағы *басыр болған адам* тіркесінің бастапқы мағынасы да қазіргі мағынасы да өзгеше. І.Кеңесбаевтің сөздігінде “басыр” сөзі “басыр, басыр, басыр-ай[басыр-ды]” түріндегі тіркес болып келеді де оған “Жырда ұйқас үшін алынатын тіркес, дәстүрлі бастау” деген түсінік беріледі («Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі». Алматы, 1977ж. 104б). Біздіңше аталған фразеологиялық сөздікте “басыр” сөзінің тарихи мағынасы толық ашылмаған. “Басыр болу” тіркесінің құрамындағы “басыр” сөзінің тарихи мағынасы жайындағы біршама иланымды мәліметті Кәкеш Қайыржанұлының «Сөз сандық» кітабынан табуға болады. Онда былай делінген: “Басыр зат. көне. Көздің ақ түсіп көрмей қалатын ауруы. Басыр болған адам. Ауыс. Ешнәрседен хабарсыз, бейхабар” (Кәкеш Қайыржанұлы «Сөз сандық» . 2001 ж. 71б).

Диалектілік фразеологизмдердің әдеби тілдегі фразеологизмдерден басты ерекшелігі – қолданылу аясының тарлығы. Соның салдарынан оның саны да әдеби тілдегіге қарағанда шектеулі болады. Әдеби тілге қарағанда оның құрамындағы компоненттер де біршама өзгерісшең болып келеді. Осыдан барып жергілікті говорларда ДФ - тердің түрліше варианты қалыптасқан. ДФ-терді говор ішінде өзіне ұқас метафоралы сөздерден, күрделі сөздерден және еркін тіркестерден айыра білу оңайға түспейді.

Көптеген ДФ-тер метафоралық қолданыс негізінде қалыптасқаны даусыз. Мысалы: *есік ашу, қалпақ кию* т.б. Алайда бұған қарап барлық метафоралы құбылыстарды фразеологизм ретінде қабылдауға болмайды. Ол үшін диалектілік фразеологизмдердің метафора атаулыдан басты айырмашылығы–оның ауызекі тілінде қайталана қолданылуы керек екендігін ескеруіміз керек.

Қытайдағы қазақтар тіліндегі ДФ - терге ұқсас құбылыстың бірі-күрделі сөздер. Яғни терминдік атаулар. Тіркесімдік, құрылымдық жағынан өзіндік ерекшелігімен қатар, мұндай күрделі сөздердің бойында аз да болса образдылық болатындығын байқауға болады. Мұның өзі оларды ДФ-терге жақындата түседі. Қытайдағы қазақтар тіліндегі фразеологизмдер де қазақ фразеологиясының ауқымды бір бөлігін құрайтыны даусыз. Қазақтың қалыптасқан әдеби тілінен аулақта, басқа қоғамдық, басқа әлеуметтік ортада, халықтың ауызекі сөйлеу тілінде қалыптасқанына қарамастан, бұл өлкедегі фразеологизмдер әдеби тілдегі фразеологизмдердің негізгі белгілерінен ауытқымайды.

Қытайдағы қазақтар тіліндегі кейбір тұрақты тіркестер жалпыхалықтық тілде жай тіркес ретінде күнделікті тұрмыста қолданылып жүрген тіркестер. Жалпы бұл тәсіл ДФ-тердің қалыптасуындағы ең бір өнімді тәсіл болса керек. Өйткені көптеген тұрақты тіркестердің қалыптасуына жай, еркін тіркестер негіз болады. Бірақ, кез келген жай тіркестер тұрақты тіркеске айнала бермейді. Олардың қалыптасу тарихына үңілсек, көпшілігіне қандай да бір тарихи оқиғалар себеп болады: “ поэтному в основе содержания большинства фразеологизмов лежит указание на образ, созвучный эпохе, социальной или профессиональной среде, или указывающий на повседневные действия”- А И Федоров /11, 158/. Дәл сондай халық санасына өшпес ізін қалдырған оқиға қытай тарихындағы 1966-1976 жылдар арасында жүргізілген “ Мәдениет зор төңкерісі ” жылдары екені белгілі. Осы бір азапты жылдардың сарыны бірқатар тіркестерден байқалды. Олардың қатарында *қалпақ кию* “ қылмысты деп тынылу”, *дазыбау жазу* “қылмысты әшкерелеу”, *жала аудару* “ақталу”, *қара көздірікпен*

қарау “мән бермеу, немқұрайды қарау”, күреске алу “ел алдында әшкерелеу, сайқымазақ ету”, өзін-өзі боршалату “өз кінәсін мойындап, өзіне өзі баға беру”, туы айқын “саяси қозқарасы айқын”, майданы берік “саясида табанды” секілді фразеологизмдер қалыптасқаны байқалады. Бүгінде бұл тіркестердің көпшілігі өзінің бастапқы мағынасын дамыта отырып, образды тіркестерге айналған. Мысалы: *Сөйтіп, ол сол жылы жазықсыз қалпақ киінті (эксп.мат).*; *Ертесі Нию Гохуа қайта дазыбау жазып «Бекен шабуыл арқылы шегінбек» деп соқты (Ж.М. 84-б): 1970 жылдардың соңына жеткен кезде, коғамдық былықтар оңшалып, ақ пен қара айрыла бастағанда Қыдырмоллаға жабылған жала аударылды (Мұра 200034-35-б);.. Ұйымдардың шынайы міндет өтемей, формашылдық істеуі болашаққа қара көзділігімен қарау болып табылады. (Пл..2001.12.29.№10984); қатар күреске алынып, бірге таяқ жеп, ортақ зәбір көрген жері бар. (Ф.Қ.І 188-б). ..Идея жақтан өзін-өзі боршалайтын, социалистік оқу-ағарту қызметінің маңызды шебінде серкелік рөлін сәулелендіре алатын таңдаулы мектеп басшыларына мұқтаж (Ш.О.А. 2001.12.31.-32-б); Ел ішінде жүргізілген қиян-кескі саяси күрестерде оның бастан аяқ туы айқын, майданы берік болды. (эксп.мат) .*

Қытайдағы қазақтар тіліндегі ДФ-тердің қалыптасуына сөзсіз әсер еткен факторлардың бірі – осы өлкедегі қалыптасқан тілдік жағдай. «Тілдік жағдай дегеніміз белгілі бір ел аумағында әр түрлі этнос адамдарының күнделікті өмірде қолданатын күллі тілдері мен біртүлділік, қостілділік және көптілділік түрлерінің жиынтығынан тұратын қарым- қатынастың жай түрі», - деп атап көрсетеді әлеуметтік тілтанушы ғалым Б. Хасанов /1,71-72/. Осы тұрғыдан қарайтын болсақ, Қытайдағы қазақтар тіліне әсер етіп отырған тілдің ең көлемдісі әрине, қытай тілі. Оның кейбірі қытай тілінен баспа-бас аударылып қытайдағы қазақтар тіліне сіңген тіркестер. Мысалы: *Перде артында тұру* “жасырын нұсқау беру”, *Есік ашу* “шетелдер мен жалпы беттік байланыс орнату” сияқты тіркестер қытай халқының тарихындағы елеулі оқиғалар мен қоғамдық өзгерістерден мәлімет береді. Қытайдағы қазақтар тіліндегі *перде артында тұру* тіркесі қытай тіліндегі 垂帘听政 (chui lian ting zheng) – “перде артында отырып билік айту” тіркесінен келгендігі белгілі. Қытайда өткен Чинь патшалығының патшасы Гуаң Шуй өлгеннен кейін, дәстүр бойынша оның төрт жасар ұлы Айшын Жуло Пуйу патша мұрагері болып таққа отырады. Төрт жасар баланың билік айтуға шамасы келмегендіктен, оның шешесі, патша ханымы Сі Шитайху (Ие хы на ла шы) патша тағының артына тартылған перденің ішінде отырып билік айтатын болған. Бұл тіркес осы бір тарихи оқиғаны арқау етіп қалыптасқан. Енді бір бөлігі дыбыстық жағынан қазақ тіліне бейімделіп, бүгінде өз тіліміздің құндылығына айналып отыр. Оған *жамбыл, жамбы, даң* сөздерін мысалға келтіруге болады. Мысалы: *ақшаң жоқ болса, жамбылға барма. Жамбыл-* қытай тілінде 元宝 (yuan bao) - ертедегі қытайда ақша орнына айналысқа түскен күміс немесе мыстан жасалатын күймалар. Осы сөздер дыбыстық жағынан өте ерте замандардан-ақ қазақ тіліне сіңісіп кеткен.

Тілімізде жиі айтылатын *лаң салу* тіркесінің құрамындағы “лаң” сөзі қазақ тіліне ертеде қытай тілінен кірме сөз ретінде еніп, дыбыстық өзгеріске ұшырап, сіңісіп кеткен “亂: luan” *луань* деген сөз болуы мүмкін. Ертеде қытай хандықтары мен бектіктерінде туындаған билікке таласқан қырқыстарда, жеңілген жағы еліне *лаң салған* қылмысты ретінде, сол кездегі өзіне көрші түркі тайпаларының билігіндегі елдерге жансауғалап қашып барып паналаса, тағы бір жағынан қытай императорлары маңайындағы өзіне бағынышты бұратана елдердің өзіне қарсы шыққан билеушілерін елге лаң салушы деп қарап, оларға қарсы үнемі жазалау жорықтарын жасап отырған. Бұл жайында

қытайдың тарихи деректерінде де жазылған. Сондай тарихи дәуірлерде *лаң* сөзі тілімізге енген болуы мүмкін. Әрі ұзақ ғасырлар бойындағы тілдік қолданыста дыбыстық өзгеріске ұшырап тіліміздің дыбыстық жүйесіне бейімделіп қалыптасқан деуге болады. Әдетте біз қытай тіліндегі “乱luan” – бүлік сөзімен тіркесіп келетін мынадай бірқатар қытай сөздерін кезіктіреміз. 变乱 bian luan –бүлік тудыру, 叛乱 pan luan – опасыздық жасау, 暴乱 bao luan–көтеріліс жасау, 混乱 hun luan – аласапырандық тудыру.

Қорыта айытқанда өзге қоғамдық ортада өмір сүріп отырған диаспора тілінде ғасырлар бойы сақталып келген пайда болу тарихы күңгірттенген фразеологизмдер бар. Олардың қалыптасу тарихы ұлтымыздың байырғы сал-дәстүрлерімен, дүние танымымен, бастан кешкен кешулерімен сабақтасып, тілде көрініс тауып, күні бүгінге дейін қолданылып келеді. Ішінара лексикалық өзгешеліктердің болуына қарамастан диаспора тіліндегі тарихи фразеологизмдер де жалпыхалықтық тіліміздің құндылықтарының ажырамас бір бөлегі екендігі даусыз.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Хасанұлы Б. Ана тілі-Атамұра. – Алматы: “жазушы”, 1992. – 272б.
2. Сәмитұлы Ж. Қытайдағы қазақтар. – Алматы: Дүние жүзі қазақтарының қауымдастығы, 2000. – 312б.
3. Болатов Ж. Қытайдан келген қазақтар тіліндегі жергілікті ерекшеліктер// Қазақ тіліндегі аймақтық ерекшеліктер. – Алматы: “Ғылым”, 1990. – 38-51б.
4. Қайдаров Ә Т. Қазақ тілінің өзекті мәселелері. – Алматы: Ана тілі, 1998. – 304б.
5. Зейннола Сәнік. Мұралар нені айтады. – Күйтің: Іле халық баспасы, 1991. – 366б.
6. Фан, Лишян. Соңғы ханнама (Толық он екі том). . – Бейжің: Жұңхуа шужуй баспасы. 1965ж, 1973ж. Шаңхай сауда баспасында басылған, 1051б.
7. Қытай тарихнамаларындағы қазаққа қатысты деректер (екінші кітап). – Бейжің: “Ұлттар баспасы”, 1998. – 916б. Қытай тілінен аударған: Абділдабек, Кәкеш, Қахарман, Самудин.
8. Құрастырған Раушан Шорманұлы. Қазақ мұрасы. Үрімжі: Шынжаң халық баспасы. 1999. – 430б.
9. Су Бихай. Қазақ мәдениетінің тарихы – Алматы: Дүние жүзі қазақтарының қауымдастығы, 2001. – 552б. Қытай тілінен аударған: Тұрсынхан Зәкенұлы.
10. З. Сәнікұлы. Қазақтың тұрмыс-салт білімдері .Үрімжі: Шынжаң ғылым техника, денсаулық сақтау баспасы, 2000. –150б).
11. Федоров А И. Сибирская диалектная фразеология. – Новосибирск: Наука. Сиб. отделение, 1980. –192с.

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

МРНТИ 14.35.09

Selenay Koşumcu¹ (PhD)

¹Al-Farabi Kazakh National University (Almaty / Kazakhstan)

E-mail: selenayksmc@gmail.com

SÖZLÜK BİLİMCİLER İÇİN KILAVUZ BİR KİTAP: ELECTRONIC
LEXICOGRAPHY

Özet

Bu çalışma değişen ve gelişen teknoloji dünyasının özellikle sözlükbilim alanını doğrudan etkileyen yönleriyle elektronik sözlükbilimini konu eden *Electronic Lexicography* kitabını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kitabın yazılma amacı akademik çalışmalarında sözlük kullanan araştırmacılara sözlüklerin tasarlanması, yazılması ve yaygınlaştırılması sürecini yürüten sözlükbilimcilere, dil öğrenen ve öğretenlere, çevirmenlere yön gösterecek, zaman kazandıracak elektronik araçları kullanarak yararlanabilecekleri güncel gelişmeleri bir arada toplamaktadır. Kitapta yer alan her makale elektronik sözlüklerin işlevlerine odaklanmaktadır. Kitapta çeşitli formatlarda (*CD-ROM, web tabanlı, elde taşınır vb.*) tasarlanan sözlük türlerine (*genel ve özel sözlükler, tek dilli ve çok dilli sözlükler, işaret dilleri sözlüğü vb.*) yer verilmektedir. Bu kitabı farklı kılan en önemli özelliği ise sözlükbilim alanındaki yenileşme ve dönüşümden bahsederken İngilizce ile sınırlı kalmayarak birçok dile de (*Fransızca, Almanca, Rusça, İspanyolca, Slovence, işaret dili vb.*) değinmiş olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: sözlük, sözlükbilim, elektronik sözlük, teknoloji, web.

Selenay Koşumcu¹ (PhD)

¹Al-Farabi Kazakh National University (Almaty / Kazakhstan)

E-mail: selenayksmc@gmail.com

A GUIDE FOR LEXICOGRAPHERS: ELECTRONIC LEXICOGRAPHY

Abstract

This study aims to introduce the book *Electronic Lexicography*, which is about electronic lexicography with the aspects that directly affect the field of lexicology of the changing and developing technology world. In his academic studies, he undertakes the design and dissemination of dictionaries, the progress of the dictionaries and the current developments that can be used by using electronic tools that will guide teachers and translators and save time. The article in the book concentrates on the functions of electronic dictionaries. Other types of dictionaries (*general and special dictionaries, monolingual and multilingual dictionaries, sign language dictionaries, etc.*) are included in various formats (*CD-ROM, web-based, handheld, etc.*) The most important feature of this book that makes it different is that while lexicography scam talks about innovation and transformation, it is not only English and some but also many languages (*French, German, Russian, Spanish, Slovenian, sign language, etc.*)

Keywords: dictionary, lexicography, electronic dictionary, technology, web

Selenay Koşumcu¹ (PhD)

¹ *Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ*

E-mail: selenayksmc@gmail.com

ЛЕКСИКОГРАФТАРҒА АРНАЛҒАН НҮСҚАУЛЫҚ: ЭЛЕКТРОНДЫҚ ЛЕКСИКОГРАФИЯ

Аңдатпа

Бұл зерттеу электронды лексикография туралы өзгеріп дамып жатқан технологиялық әлемнің лексикология саласына тікелей әсер ететін аспектілері туралы бағалауға бағытталған. Кітап жазу мақсаты - лексикографтарға, тіл үйренушілерге және жобалау процесін жүзеге асыратын оқытушыларға, аудармашыларға басшылық жасайтын электронды құралдарды қолдана отырып, академиялық сабақтарында сөздіктерді қолданатын зерттеушілер қолдана алатын жаңа әзірлемелерді жинақтау, сөздіктер жазу және тарату. Кітаптағы әр мақала электрондық сөздіктердің қызметіне баса назар аударады. Кітапқа сөздіктердің түрлері (жалпы және арнайы сөздіктер, бір тілді және көп тілді сөздіктер және т.б.) әр түрлі форматта (CD-ROM, веб және т.б.) жасалған. Бұл кітаптың өзгешелігімен ерекшеленетін ең маңызды ерекшелігі - лексикология саласында жаңашылдық пен трансформация туралы айта отырып, ағылшын тілімен шектелмей көптеген тілдерді (француз, неміс, орыс, испан, словен, ымдау тілі және т.б.) қозғайды.

Кілт сөздер: сөздік, лексикография, электронды сөздік, технология, веб.

Giriş

Bu yazının konusunu oluşturan kitaba adını veren *leksikografi* (*lexicography*) terimiyle ilgili olarak Türkçede *sözlükbilim* veya *sözlükçülük* terimleri kullanılmaktadır. Leksikografinin tanımı ve kapsamı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Araştırmacıların bazıları bu adlandırmaları yaparken leksikografinin meslekî ve sanatsal yönüne değinirken bazıları da sözlük derleme ve düzenleme sürecine bilimsel özelliğine vurgu yapmaktadır (Boz 2011: 13).

En genel tanımıyla *sözlükbilim*, *leksikografi* veya *sözlükçülük* [sözlüklerin](#) düzenlenmesi, derlenmesi veya yazılması işine veya bu sanata verilen isim olmakla birlikte, teorik olarak *sözlükbilim*, bir dil sözlüğündeki [kelimelerin](#) dizilimsel ve [pragmatik](#) ilişkilerini inceleyen, sözlüklerde birbirleri ile ilgili bilgilerin veya bileşenlerin ya da yapıların teorilerini geliştiren, belirli durumlar için kullanıcılar tarafından ihtiyaç duyulan bilgileri düzenleyen ve basılı veya elektronik sözlüklere veri ekleyerek kullanıcılar tarafından erişilmesini sağlayan, tüm bunları [semantik](#) açıdan açıklayarak bilimsel olarak tarif eden bir bilim dalıdır. Bazen bu bilim dalı *metaleksikografi* olarak da isimlendirilebilir. Ayrıca bu bilim ile uğraşan kişilere de *leksikograf* (*leksikolog*) veya *sözlükbilimci* ya da *sözlükçü* adı verilir.¹

Gelişen teknoloji ve değişen ihtiyaçlarla birlikte pek çok alanda yenileşme ve dönüşüm başlamış, basılı kaynaklar yerini elektronik depolama araçlarına bırakmıştır. Elbette sözlükler de bu doğrultuda değişmiş, ciltler hâlinde sakladığımız başvuru kaynakları elektronik sözlükler hâlini almıştır. Bu sayede bugün pek çok sözlük türünü çevrimiçi (online) ve çevrimdışı (offline) olarak bulmak mümkündür.

Elektronik sözlük döneminin başlangıcı 1950'lerin sonlarına 1960'ların başlarına dayanmaktadır (Granger and Paquot 2012). Bu sözlükler oluşturulma biçimleri (*bilgisayar yardımlı basılı sözlükler*, *elektronik ortama aktarılmış basılı sözlükler*, *elektronik ortamda oluşturulmuş sözlükler*) (De Schryver 2003: 143-144) ve saklandıkları ortamlar (*avuç içi cihazlar*, *disket ve CD*, *internet*) (Nesi 2009: 458) bakımından değerlendirilerek çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Kullanımında yer sorununun bulunmaması, kolay taşınabilir ve saklanabilir olması, ayrıntılı tarama yapılabilmesi, madde başları arasındaki bağlantılara kolaylıkla ulaşılabilmesi gibi sağladıkları pek çok avantajla bu yüzyıla *e-sözlük* terimiyle damgasını vurmuştur. Bunun yanında basılı sözlükleri doğrudan aktarma sonucu yanlışlıkların birebir kopyalanması, basılı sözlüklerin bilgisayar kullanımına uyarlanamaması veya kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik olarak beklentilerin her geçen gün değişmesi gibi pek çok soru ve sorun sebebiyle güncellemeleri zorunlu kılmaktadır. Bu kitapta yer alan makaleler de tam da bu sebeple bir araya getirilmiş olup alanda çalışan ve bu konuya ilgi duyan araştırmacıların dikkatine sunarak eksikliklerin giderilmesi, e-sözlüklerin daha işlevsel kullanılması için geliştirilen projelerin tanıtılmasını amaçlamaktadır.

Elektronik Sözlük Bilimi

Electronic Lexicography kitabı içindekiler, katkıda bulunan yazarlara notlar ve teşekkür bölümüyle başlar. Sonrasındaki *Giriş (Introduction)* bölümü kitabın editörü Sylviane Granger tarafından *Elektronik Sözlükbilimi: Zorluktan Fırsata (Electronic lexicography-from challenge to opportunity)* başlığıyla kaleme alınmıştır. Bu bölüm kitabın geneli hakkında da bilgiler içermektedir. Elektronik sözlükbiliminin ortaya çıkışı ve ilk elektronik sözlük denemelerinden bahseden yazar, çevrimiçi sürümlerin basılı sürümleri geride bırakması sebebiyle kâğıt formatında sözlüklerin artık yayınlanmayacağına olan inancını anlatır ve kitabın bölümlerini kısaca özetler.

Kitabın diğer editörü Magali Paquot, *LEAD Sözlük ve Yazma Yardımı: Entegre Bir Sözlük ve Derleme Aracı (The LEAD dictionary-cum-writing aid: An integrated dictionary*

¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%B6zl%C3%BCkbilim> (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

and corpus tool) konusuyla 9. makalede yer alır. Akademik amaçla tasarlanan bir sözlük olan LEAD, ana dili İngilizce olmayan araştırmacıların İngilizce makaleler yazmasını hedefleyen bir e-sözlüktür. Yazar burada LEAD tasarımı ve kullanımı hakkında bilgiler vermektedir.

Kitap konuları bakımından sınıflandırılmış üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sözlük, sözlükçülük ve sözlükbilim; ikinci bölümde yenilikçi sözlük projeleri; üçüncü bölümde elektronik sözlükler ve kullanıcıları hakkında olup toplamda yirmi makaleye yer verilmiştir. Bölümler, her bölümde yer alan makaleler ve konuları aşağıdaki gibidir:

1. Introduction: *Electronic lexicography-from challenge to opportunity-* Sylviane Granger (Giriş: Elektronik Sözlükbilimi- Zorluktan Fırsata)
Part I. Lexicography at a watershed (Bölüm I. Sözlükbilimde Bir Dönüm Noktası)
2. *The road to automated lexicography: An editor's viewpoint-* Michael Rundell (Otomatik Sözlükbilime Giden Yol: Bir Editörün Bakış Açısı)
3. *Corpus tools for lexicographers-* Adam Kilgarriff and Iztok Kosem (Sözlükbilimciler İçin Derleme Araçları)
4. *Corpus evidence and electronic lexicography-* Patrick Hanks (Derleme Bulguları ve Elektronik Sözlükbilimi)
5. *Dictionary writing systems and beyond-* Andrea Abel (Sözlük Yazma Sistemleri ve Ötesi)
6. *Theoretical challenges in the transition from lexicographical p-works to e-tools-* Sven Tarp (Sözlük Sayfalarından Elektronik Araçlara Geçişteki Teorik Zorluklar)
7. *Electronic lexicography for lesser-resourced languages: The South African context-* D. J. Prinsloo (Daha Az Kaynaklı Diller İçin Elektronik Sözlükbilimi: Güney Afrika Bağlamı)
Part II. Innovative dictionary projects (Bölüm II. Yenilikçi Sözlük Projeleri)
8. *Data access revisited: The Interactive Language Toolbox-* Serge Verlinde and Geert Peeters (Veri Erişimi Yeniden Ziyaret Edildi: Etkileşimli Dil Araç Kutusu)
9. *The LEAD dictionary-cum-writing aid: An integrated dictionary and corpus tool-* Magali Paquot (LEAD Sözlük ve Yazma Yardımı: Entegre Bir Sözlük ve Derleme Aracı)
10. *The ARTES bilingual LSP dictionary: From collocation to higher order Phraseology-* Natalie Kübler and Mojca Pecman (ARTES İki Dilli LSP Sözlüğü: Eşdizimden Yüksek Dereceli Terimlere)
11. *Encoding collocations in DiCoInfo: From formal to user-friendly representations-* Marie-Claude L'Homme, Benoît Robichaud, and Patrick Leroyer (DiCoInfo'da Eşdizimli Kodlama: Biçimselden Kullanıcı Dostu Sunumlara)
12. *Potentials and challenges of WordNet-based pedagogical lexicography: The Transpoetika Dictionary-* Toma Tasovac (WordNet Tabanlı Pedagojik Sözlükbilimin Potansiyelleri ve Zorlukları: Transpoetika Sözlüğü)
13. *Wiktionary: A new rival for expert-built lexicons? Exploring the possibilities of collaborative lexicography-* Christian M. Meyer and Iryna Gurevych (Wikisözlük: Uzmanların Oluşturduğu Sözlükler İçin Yeni Bir Rakip Mi? İşbirlikçi Sözlükbiliminin Olanaklarını Keşfetmek)
14. *The electronic lexicographical treatment of sign languages: The Danish Sign Language Dictionary-* Jette H. Kristoffersen and Thomas Troelsgård (İşaret Dillerinin Elektronik Sözlükbilimsel Uygulaması: Danimarka İşaret Dili Sözlüğü)
Part III. Electronic dictionaries and their users (Bölüm III. Elektronik Sözlükler ve Kullanıcıları)
15. *On the use(fulness) of paper and electronic dictionaries-* Anna Dziemianko

- (Kâğıttan Sözlüklerin ve Elektronik Sözlüklerin Kullanımı Hakkında)
16. *How can we make electronic dictionaries more effective? Robert Lew*
(Elektronik Sözlükleri Nasıl Daha Etkili Hale Getirebiliriz?)
 17. *Alternative e-dictionaries: Uncovering dark practices- Hilary Nesi*
(Alternatif E-Sözlükler: Karanlık Uygulamaları Ortaya Çıkarmak)
 18. *Meeting the needs of translators in the age of e-lexicography: Exploring the possibilities- Lynne Bowker*
(E-Sözlükbilim Çağında Çevirmenlerin İhtiyaçlarını Karşılama: Olanakları Keşfetmek)
 19. *On the usability of free Internet dictionaries for teaching and learning Business English- Pedro A. Fuertes-Olivera*
(İş İngilizcesini Öğretmek ve Öğrenmek İçin Ücretsiz İnternet Sözlüklerinin Kullanılabilirliği Hakkında)
 20. *Online dictionary use: Key findings from an empirical research project- Carolin Müller-Spitzer, Alexander Kopleinig, and Antje Töpel*
(Çevrimiçi Sözlük Kullanımı: Ampirik Bir Araştırma Projesinden Elde Edilen Temel Bulgular)

Kitap makalelerde kullanılan zengin kaynak dizini, yazarlar dizini ve konu dizini ile sona ermektedir.

Sonuç

Üç bölümden oluşan *Electronic Lexicography* başlıklı kitapta elektronik sözlükbilimini konu edinen toplam 20 makale yer almaktadır. *Sözlükbilim (lexicography)* alanındaki ilerlemeleri, projeleri içermesi, basılı sözlüklerden *elektronik sözlük (e-sözlük)* kullanımına geçişi ve yeniliklerini tanıtmaları bakımından yapılmış özgün çalışmaların derlemesi olan bu kitap, tüm dünyada bu alandan yararlanan araştırmacılara büyük katkı sağlayacaktır. Emeği geçen araştırmacı ve yazarlara teşekkürü bir borç biliriz.

Kaynaklar

- Boz, Erdoğan (2011), “Leksikografi Teriminin Tanımı ve Türkçe Karşılığı Üzerine”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 4: 9-14.
- Boz, Erdoğan (2014), “Değişen Sözlük Kültürümüz”, *Türk Dili*, 746: 30-33.
- De Schryver, Gilles-Maurice (2003), “Lexicographer’s Dreams in the Electronic-Dictionary Age”, *International Journal of Lexicography*, 16 (2): 143-199.
- Granger, Sylviane and Paquot, Magali [Edited by] (2012), *Electronic Lexicography*, Oxford: Oxford University Press.
- Nesi, Hilary (2009), “Dictionaries In Electronic Form”, in Cowie, A.P. (Ed.), *The Oxford History of English Lexicography*, Oxford: Oxford University Press.: 458-478.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%B6zl%C3%BCkbilim> (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

MPHTI 14.35.09

Мейірбеков А.Қ.¹ Анарбаева М.А.²

¹Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Ағылшын филологиясы және аударма ісі кафедрасының аға оқытушысы, философия докторы (PhD), Түркістан, Қазақстан

assylbek.meirbekov@ayu.edu.kz

²Қожса Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің 2 курс магистранты (Қазақстан, Түркістан),
e-mail: moldir.anarbayeva@ayu.edu.kz,

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ АҒЫЛШЫН ТІЛІ ЭЛЕМЕНТТЕРІ КЕЗДЕСЕТІН УРБОНОНИМДЕРДІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ-СЕМАНТИКАЛЫҚ АСПЕКТІСІ

Андатпа

Урбононимдер – қала ішіндегі нысандардың атауы. Көше, даңғыл, алаң, саябақ, дүкен, ойын-сауық орталығы, тұрғын-үй кешені т.с.с халыққа қызмет ететін нысандардың атауы – зерттеуіміздің нысаны болды. Алматы – халқы тығыз орналасқан, әлеуметтік жағдайы әр түрлі мегаполис. Әсем қаланың біздің тарихымызда алар орны ерекше. Алматының қала болып қалыптасуынан бері қарай саяси, әлеуметтік, тарихи кезеңдерді бастан өткерді. Урбанизация әсерінен жаңа нысандар бой көтерді. Жаңа нысан–жаңа атау.

Қазіргі таңда ағылшын тіліндегі урбононимдер зерттеушілердің қызығушылығын арттырып, өзекті тақырып болып отыр. Жаңа нысандардың бой көтеруі қалада ағылшын тіліндегі урбононимдер санының артуына септігін тигізді. Елімізде ағылшын, орыс, қазақ тілдері қатар оқытылып, қолданылып жүр. Соның әсерінен урбононимдер де үш тілде аталып жүр. Ономастика - тіл білімінің үнемі толығып, қозғалымда болатын бөлімі. Біздің айналамыздағы нысандар тілдің дүниелік суретін құрауға негіз болады.

Зерттеуімізде Алматы қаласындағы урбононимдерді анықтап, оларды түрлі топтарға бөліп қарастырдық. Нысанға осы тілдегі атау беру қандай қажеттіліктен туындауы мүмкін деген сұраққа жауап іздеп көрдік. Урбононимдердің мағыналық және құрылымдық топтары алуан түрлі болып шықты. Урбононимдердің лингвистикалық кеңістігіне сараптама жасалды. Урбононимдер қазақ тіліне аударылып, негізгі мақсаты қарастырылды. Зерттеу барысында атауларды топтастыру және жүйелеу үшін сипаттама әдісі, урбононимдердің маңыздылығын анықтайтын лингвистикалық әдісі қолданылды. Алматы қаласының материалдары негізінде қазақ тіліндегі ағылшын тілі элементтері кездесетін урбононимдерді номинациялаудың принциптері мен мотивтеріне орай авторлық классификация берілді. Кәсіпорындарға атау беру үдерісі барысында кәсіпорын иегерінің басшылыққа алатын AIDA стратегиясы сараланды.

Кілт сөздер: урбононим, ономастика, лингвистикалық кеңістік, урбанизация, семантика, тематика, урбононимдерді номинациялау принциптері, урбононимдер номинациялау мотивтері, AIDA стратегиясы.

А.К. Мейірбеков¹ М.А. Анарбаева²

¹Международный казахско-турецкий университет имени Х.А.Ясауи, старший преподаватель кафедры английского языка и переводческого дела, доктор философий (PhD), Туркестан, Казахстан
assylbek.meirbekov@ayu.edu.kz

²магистрант 2 курса, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясауи (Казахстан, Туркестан),
e-mail: moldir.anarbayeva@ayu.edu.kz

ТЕМАТИЧЕСКИЕ И СЕМАНТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УРБАНОНИМОВ С ЭЛЕМЕНТАМИ АНГЛИЙСКОГО В КАЗАХСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

Урбонимы - это названия объектов в городе. Улицы, проспекты, скверы, парки, магазины, развлекательные центры, жилые комплексы и др. Названы в честь объектов, обслуживающих население - объект нашего исследования. Алматы - густонаселенный мегаполис с разным социальным статусом. Красивый город занимает особое место в нашей истории. С момента образования Алматы как города он пережил политические, социальные и исторические периоды. Под влиянием урбанизации были построены новые объекты. Новый объект - новое имя.

В настоящее время урбонимы на английском языке вызывают большой интерес у исследователей. Строительство новых объектов привело к увеличению количества англоязычных названий городов в городе. В стране одновременно преподаются и используются английский, русский и казахский языки. В результате урбонимы также используются на трех языках. Ономастика - это постоянно развивающаяся и подвижная часть лингвистики. Окружающие нас предметы составляют основу языкового образа мира.

В нашем исследовании мы выделили названия городов в Алматы и разделили их на разные группы. Мы попытались найти ответ на вопрос, зачем нужно называть объект на этом языке. Семантические и структурные группы урбонимов оказались разнообразными. Проанализировано лингвистическое пространство урбонимов. Урбонимы были переведены на казахский язык и рассмотрена основная цель. В исследовании использовался описательный метод для классификации и систематизации имен, лингвистический метод для определения важности урбонимов. На материалах города Алматы дана авторская классификация по принципам и мотивам выдвижения урбонимов с элементами английского языка в казахском языке. Стратегия AIDA, руководимая владельцем бизнеса, была дифференцирована в процессе присвоения бизнесу имен.

Ключевые слова: урбоним, ономастика, языковое пространство, урбанизация, семантика, темы, принципы выдвижения городских названий, мотивы выдвижения названий городов, стратегия AIDA.

A.K. Meiirbekov¹ M.A. Anarbayeva²

*¹International Kazakh-Turkish University named after K.A. Yassawi, senior lecturer of department of the English philology and translation studies, PhD, Turkestan, Kazakhstan
assylbek.meiirbekov@ayu.edu.kz*

*²2nd course master of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkestan),
e-mail : moldir.anarbayeva@ayu.edu.kz*

THEMATIC AND SEMANTIC ASPECTS OF URBANONYMS WITH ELEMENTS OF ENGLISH IN THE KAZAKH LANGUAGE

Abstract

Urbanonyms are the names of objects in the city. Streets, avenues, squares, parks, shops, entertainment centers, residential complexes, etc. were named after the objects that serve the population - the object of our study. Almaty is a densely populated metropolis with different social status. The beautiful city has a special place in our history. Since the formation of Almaty as a city, it has gone through political, social and historical periods. Under the influence of urbanization, new facilities were built. New object - new name.

Nowadays, Urbanonyms in English are of great interest to researchers. The construction of new facilities has led to an increase in the number of English-speaking urban names in the city. English, Russian and Kazakh languages are taught and used in the country. As a result, urbanonyms are also used in three languages. Onomastics is a constantly evolving and moving part of linguistics. The objects around us form the basis of a linguistic image of the world.

In our study, we identified urban names in Almaty and divided them into different groups. We tried to find an answer to the question of why it is necessary to name the object in this language. Semantic and structural groups of urbanonyms turned out to be diverse. The linguistic space of urbanonyms was analysed. Urbanonyms were translated into Kazakh and the main purpose was considered. In the study, the descriptive method was used to classify and systematize the names, the linguistic method to determine the importance of urbanonyms. Based on the materials of the city of Almaty, the author's classification was given according to the principles and motives for the nomination of urbanonyms with elements of the English language in the Kazakh language. The AIDA strategy, guided by the business owner, was differentiated during the business naming process.

Keywords: urbanonyms, onomastics, linguistic space, urbanization, semantics, topics, principles of nomination of urban names, motives for nomination of urban names, AIDA strategy.

Кіріспе

Лингвистиканың жалқы атауларын зерттейтін саласы – ономастика деп аталады. Ономастиканың қалаішілік нысандарды зерттейтін саласы урбанонимдер деп аталады. Урбаноним (қала) деген мағына береді. Қалаішілік нысандарға көше, даңғыл, алаң, дүкен, кафе, ресторандар, білім беру ошағы мен медициналық орталықтар, т.б. халыққа қызмет ететін орындар кіреді. Лингвистикалық кеңістік - бұл зерттеліп жатқан қаланың барлық тілдік нысандарын қамтитын кеңістік. Ал лингвистикалық объектілерге қаладағы барлық нысандардың объектілері кіреді[1]. Қала – инфраструктурасы жақсы дамыған, адам көп шоғырланған орталық. Қаланың әлеуметтік жағдайы ауылмен салыстырғанда жоғары болады. Өйткені жұмыс орны көп, медицина, білім беру жүйесі, халыққа қызмет көрсету, көлік мәселесі жақсы дамыған. Қала тұрғындарының мәдени деңгейін көтеру мақсатында театр, кинотеатр, цирк, концерт залдары қызмет етеді. Халыққа қызмет көрсету орындары да барынша тұрғындардың үдесінен шығуға атсалысады. Урбанизация, яғни қалаға көшу процесі әлі де тоқтаған жоқ. 2020 жылы еліміздің мегаполисі Алматыда халық саны 3,3 %-ға артқан. Санақ бойынша қалада 1916000 адам өмір сүреді. Урбанизация әсерінен қаланың аумағы үлкейіп, қызмет көрсету орталықтарының ашылуына әкелді. Жаңа ашылған нысанға атау беру ойландыратын мәселе. Өйткені үлкен қалада көзге түсіп, өз бизнесіңді өрге домалату оңай емес.

Верный бекінісі болып кірпіші қаланған Алматы – Қазақстанның ең үлкен әрі әсем қаласы. Қала Іле Алатауының баурайында, Тянь-Шань тауларының жетегінде, Қазақстанның оңтүстік – шығыс бөлігінде орналасқан. Алматының еліміздің экономикалық, әлеуметтік, саяси тарихында алатын орны ерекше. 1927 жылдан бастап еліміздің астанасы болды. Одан кейін облыс орталығы болды. Алматы өзінің тарихында атауын бірнеше рет өзгертті. Верный бекінісі–Алмату(Алмалы) – Алма-Ата – Алматы болып ауысты. Атауына оның апорт алмасы себеп болғанын бәрі біледі. Біраз жыл еліміздің астанасы болған Алматы қаласында мемлекеттік маңызы зор нысандар бой көтерді. Жоғарғы оқу орындары мен мәдениет үйлері, кітапханалар, ескерткіштер мен мұражайлар бар. Ең алғашқы телеарналар да осы қалада өз эфирлерін таратты. Шетелге аты танылған «Медеу мұз айдыны», «Шымбұлақ» – туристер мен қала тұрғындарының сүйікті орны. Қазақстан көпұлтты халық болғандықтан Алматыда 100-ден аса ұлттың өкілдері өмір сүреді. Шетелден келген студенттер де осы қаланың өміріне араласып, мәдениетін бойына сіңіре алады. Қалаға сырттан келген адам ең алдымен айналасындағы нысандардың атауларына назар аударып бастайды. Ақпараттық шу, цифрлық технология, жаңа тенденциялар урбанонимдердің де өзгеруіне әкеп соқты. Қаладағы нысандардың атаулары яғни жалқы есімдер ономастика да тек тілдік материал ретінде қарастырылады. Ал жалқы есімдерді зерттегенде оның әр қырынан танып білуге болады. Атаудың семантикасы өзіне дизайн, география, мәдениеттану, архитектура, философия, семиотика және лингвистиканың мәселелерін қамтитын күрделі жүйе. Әлеуметтануда жалқы есімдерді әлеуметтік кеңістік тұрғысынан қарастырады. Геосемантикалық зерттеулердің контекстінде жалқы есімдер кеңістікті субъективті түсіндіруге әсер ету функциясын атқарады. «Орынды сезіну» және «орынға байлану» сияқты рухани құбылыстарды қалыптастыру функциясы ретінде танылады[2].

Тіл тек қана қарым-қатынас құралы ғана емес. Тілдік бірліктердің өзіне ұлттық кодты сіңіріп, діл мен мәдениеттің қайнар бұлағы болары анық. Қаладағы дүниенің тілдік суреті қандай болмақ? Дүниенің тілдік суреті дегеніміз өмір сүріп отырған ортадағы зат, құбылыс, қарым-қатынас атауы. Қаладағы әр түрлі атаулар, олардың мағынасы дүниенің тілдік суретін құраушы болады. Соңғы жылдары тіл біліміндегі жаңа бағыт - тілді адамға қатысты зерттейтін салалардың пайда болуы. Когнитивті лингвистика, лингвомәдениеттаным, т.б. тіл мен мәдениетті, тіл мен адамның байланысын зерттейді. «Человек живет в языке» деген тезиспен бірге зерттеу нысандары да өзгерді. Б.А.Ларин: «Әдеби тілге деген қызығушылық бізді қала тілін зерттеуден тыйып қойды» дейді[3]. Қазақстанда қазақ, орыс, ағылшын тілдері қатар оқытылып, үш тілділік нысан атауларында көрініс тапқан. Ағылшын тілін білу және пайдалану қазақстандықтардың халықаралық, экономикалық және білім беру кеңістігіне тез енуіне көмектеседі. Қоғамдағы өзгерістерді ескере отырып, зерттеуіміздің мақсаты етіп - Алматы қаласының лингвистикалық кеңістігінде ағылшын тіліндегі урбанонимдердің аталу себептерін зерттеуді алдық. Зерттеу объектісі – дүкендердің, ойын-сауық орталықтарының, спорт кешендерінің атаулары, қонақ үй жобалары, кафе, ресторандар, т.б. Зерттеу барысында теориялық және әдістемелік әдістер қолданылды.

Урбанонимнің қолданылу жиілігіне қарай оның күрделі термин екенін айта кету керек. Н.В. Подольская «Урбаноним – бұл кез-келген қалаішілік топографиялық объектінің өзіндік атауы»[4]. десе, литвалық зертеуші Р. Баранаскене «Урбанонимдер – бұл көбінесе қалалардың қоғамдық кеңістігінде ақпараттық негізделген атаулар» дейді[5]. Урбаноним терминін зерттеушілер «урбо-ноним» (А.В.Суперанская, Н.В.Подольская, Н.А.Прокуровка,Л.А.Шкатова),«урбаноним» (И.А.Воробьева,М.Н.Морозова, Г.А.Кривокубова), «урбанизм» (Е.Ю.Позднякова) деп

атап жүр. Алайда терминнің мағынасы өзгермейді. Біз өз зерттеуімізде урбономим терминін қолданамыз. Оның мағынасы үлкен ауқымды қамтиды. Урбономим өз ішінде ойконим, годоним, оним, агороним, хороним, эргоним, т.б. болып жіктеледі. Әрқайсысы өзінше зерттеуді қажет етеді. Ғалымдар урбономимді үш сипатына қарай бөлуді ұсынады.

1. Сызық бойымен сипатталатын көшелер, даңғыл, шоссе, жолақтар, шаршылар, т.б.
2. Планарлы яғни микроаудандар, қала ішіндегі жер телімі, қала ішіндегі ауылдар.
3. Нақты (нүктелі) дүкен, сауда орындары, спорт кешені, базар, кафе, ресторандар, т.б.

Ғалымдардың пікірінше лингвистикалық кеңістік қала нысандарын зерттеудің маңызды аймағы болып табылады. Бұл туралы өз еңбектерінде Huebner T.[6]., Backhaus R[7]., Lado B [8]., Papen U. [9]. айтып кеткен.

Қаладағы нысандардың атауы үш тілдік сипатта көрініс тауып отыр. Қала ішіндегі нысандардың идентификаторы ретінде урбономимдердің рөлі мен маңызы зор. Нысанға жаңа, ерекше атау беру маркетингтік қадамның бірі деп санауға болады. Бұрын естімеген неологизм ретінде сатып алушының назарын аударту ықтималдығы жоғары. Әрине нысанның атауы үш түрлі қызмет атқарады. Бірінші нысанның атауын көрсетеді (номинативтік), екінші ақпарат береді (ақпараттық), үшіншіден қызығушылық танытып, адамның назарын аудартады (жарнамалық)[10]. Сәйкес атаулардың семиотикалық мүмкіндіктерін ескере отырып, аумақтық маркетинг саласындағы сарапшылар олардың рөлін және сәйкесінше орындарды бейнелеу мен брендингтеу кезінде ат қоюдың маңыздылығын атап өтеді[11].

Ұлттық мәдениетті қала кеңістігі арқылы түсіндіруге болады. Қаланың кеңістікті қабылдауын сипаттайтын материал әлемнің суретімен корреляция жасайды, әлемнің лингвистикалық суретіндегі бір фрагментті құрайды және тілдік құралдарды білдіретін жалқы есімдердің арасында ерекше орын алады. Сонымен қатар, қаланы құрылымдайтын және толтыратын қалалық объектілер жүйесі тек географиялық, яғни көшелер мен алаңдар ғана емес. Сонымен қатар қаланың кеңістігі әлеуметтік сипаттағы нысандармен – ұйымдар мен мекемелер, өндірістік және сауда кәсіпорындар, қызмет көрсету саласының кәсіпорындарымен толтырылған. Қоғамның талаптарына сәйкес келетін урбономим бола ма? Бұл туралы сұраққа әлі ғылыми негізделген жауап жоқ. Нысанға атау қою үшін әдетте жарнама агентігінің қызметкеріне жүгінуіміз мүмкін. Алайда, арнайы білімі болмаса да мекеме басшысы да атау беруге құқылы.

Бәсекеге қабілетті экономикада урбономим өзінің рөлін тек фирма үшін ғана емес, сонымен қатар компания имиджінің элементі, меншік иесі (номинатор) мен клиент (адресат) арасындағы диалог элементі ретінде анықтайтын ерекшеліктерге ие болады. Саудагердің басты мақсаты - мүмкіндігінше көп клиенттерді тарту болғандықтан, адресатқа әсері оның пайдасына таңдау жасауға ынталандыруға дейін алып келеді.

Зерттеуіміздің объектісі ретінде Алматы қаласындағы кафе, ресторандар, тіс емдеу орталығы, ойын-сауық орталығы, барлар, сұлулық салоны, демалыс орталығы, медициналық орталық, гүл дүкенінің ағылшын тіліндегі атаулары алынды. Ағылшын тілінің маңыздылығын түсінген Н.Ә.Назарбаев « үш тұғырлы тіл» бағдарламасын бекітті. Мектепте оқушылар мектеп алды даярлық тобынан бастап ағылшын тілін оқиды. 12 жыл бойы ағылшын тілін үйреніп, диалог құра алатындай дәрежеге жетеді. Ағылшын тіліндегі атаулар біздің қоғамға біршама түсінікті болып қалды. Мысалы тіс емдеу орталықтарының барлығы дерлік қолданатын dent (зубец) сөзі Dent-Lux, Profident, Nanodent атауының құрамында кездеседі. Қалада нысандардың атауы үш тілде де кездеседі. Нысандар бір немесе бірнеше адамның идеясынан туған, еңбек пен

уақытты талап еткен инфраструктура. Атауын берер кезде бір идеяны көздейтіні анық. Осы ретте жас зерттеуші Сизова Е.А. өз еңбегінде былай дейді: « Дүниенің тілдік суреті бір тілден бір тілге ауысқанда тілдік құрылым барлық тілде бірдей болмауы мүмкін»[12]. Ең алдымен ағылшын тіліндегі атауға деген қажеттілікті анықтап алайық:

- Нысанға ағылшын тіліндегі атау беру арқылы ерекшелену;
- Жаңа аудитория тарту;
- Туристерді тарту;
- Нысанның, яғни кафе, ресторанның асханасына акцент беру;
- Бәсекелестерден артықшылығын көрсету.

Нысанға атау берудің(нейминг) өз критерийлері бар:

- Айтылуы мен есте сақталуы жеңіл болуы керек;
- Құлаққа жағымды естіліп, түсінікті болу;
- Нысанның атауы тек жағымды ассоциация тудыруы тиіс;
- Атауда терең мән-мағына болуы шарт;
- Бәсекелестерден ерекшеленіп тұруы керек.

Зерттеудің әдістері мен материалдары

Берілген зерттеу үдерісі барысында Алматы қаласы материалдар негізінде 330 урбономим жинақталып, сапалық зерттеу әдіснамасының контент анализ тәсілі қолданыла отырып аталмыш урбономимдер номинциялану принциптеріне қарай классификацияланды. Сонымен қатар, урбономимдерді номинациялау барысында қолданылған AIDA стратегиясы сараланды.

Урбономимдердің номинациялау принциптерін анықтау мақсатында 52 кәсіпорын егесімен интервью алынды.

Зерттеу сұрақтары:

1. Қазақ тіліндегі ағылшын тілі элементтері кездесетін урбономимдерді номинациялау принциптері қандай?
2. Аталмыш урбономимдерді номинациялау үдерісі барысында кәсіпорын иелері қандай психологиялық стратегиялар қолданады?

Нәтижелер мен талқылаулар

Урбономимдерді номинациялаудың мотивациялары мен принциптерінің авторлық классификациясы (Кесте 1):

Урбономимдерді номинациялаудың мотивациялары мен принциптерінің авторлық классификациясы:			
Мекеменің профиліне қарай атау беруі	Мекеменің орналасқан жеріне акцент беру	Адресатты меңзейтін атаулар	Адресатты көрсететін атаулар
Art Flowers(гүл дүкені) – art (өнер, искусство), flowers-гүлдер. Гүлдердің өнері немесе букет, гүлді күтудің өзі өнер екенін ұқтырғысы келетін	Almaty Cinema (кинотеатр) – cinema – кино. Бұл жерде бәрі түсінікті деп ойлаймыз, Almaty Fiveseasons (демалыс орны) – Алматы брендин	Жас ерекшелігіне қарай.: Baby Boss; KIDS Planet; Newborn almaty; POSH BABY; MOTHER CARE ; Baby Boom; BABY LOOK ALMATY;	Leo`s Cafe & Terrace, Mila Cafe, Nino Restaurant, Aidarov brand, Dr.Gilyova`s Dental Clinic, Margo Flowers, Nicole, Inna Spa, Victoria`s

<p>сияқты. Care food (азық-түлік дүкені) – Care -қамқорлық, food – тағам. Бұл атау өзіне қамқорлығың дұрыс тамақтанудан басталады дегенді ұқтыратын сияқты. Baby shop (балалар киімі) – Baby- нәресте, shop- дүкен. Нәрестеге қажетті заттар сататын дүкен деп аударылады</p>	<p>қолданып, атау берген. Fiveseasons – бес мезгіл деп аударылды. Демалыс орнының атауы болғандықтан жылдың қай мезгілінде болсын өзіне керек бесінші мезгілде демал дегенге саяды. Айта кетейік, атау креативті ойластырылған. Төрт қана мезгіл бар деген стереотипті бұзып тұр. Бесінші мезгіл қандай болады деген қызығушылық тудырады.</p>	<p>Lilla kids ; Baby Premium Clothes; Жынысына қарай: Lady Brand; Major Women; Ladies Wear Dana; Lady Sharm; WumShop; Lady boom; Ladies quality brand; Billion ladies; Hardmen women; Men`s shop; Patrikman; Men Style; Mens Trade; PROMAN; Qazaq Men style; Men way; Mango man; INHYPE MEN STORE; Mans style; Fashion Man; For Men; Мамандығына қарай: Master Fish; Big Fish; Fish Xsize; FEEDER.kz; Kfishing; Spacecraft; Sweet fetr; ROCKS art lab; Homedecor, Art Décor; Hunter.kz; Әлеуметтік және материалдық статусына қарай: Student Store - дүкен, STUDENT–асхана, House of studens -хостел.</p>	<p>Beauty, Julia, Emilio Studio, Madina Furs.</p>
---	--	---	---

Кесте 1. Урбонимдерді номинациялауды мотивациялары мен принциптерінің авторлық классификациясы.

Сән салонына қатысты атаулардың басым көпшілігі ағылшын тілінде болып шықты. Соңғы уақыттағы сән индустриясының қарқынды дамуы, тұтынушының көптігі сұлулық салонына сұраныс арттырды. Жиналған ақпарат бойынша ағылшын тіліндегі урбонимдердің жалпы халыққа түсінікті болу үшін аударма жасалды. Аталған мекемелердің нақты мекен-жайы көрсетілді.

Hollywood- Голливуд жұлдызы сияқты боласың деген сигнал келеді. Голливуд – АҚШ-тың кино индустриясы. Осы атауды сән салонын атау үшін көп қолданады.

Infinity (Таугул, 4a) – шексіздік деп аударылады. Сұлулықтың шегі жоқ деп тұжырымдаған болар. Айтуға оңай, есте қалатын атау. Дегенмен сұлулықтың образы, сән әлемі сияқты сөздермен ассоциация жоқ секілді.

Wellness Town – сауықтыру қалашығы деп аударылды. Сұлулық процедуралары жүргізіліп, кешенді қызмет атқаратын орталық.

Aesthetic Hall (Қарасай батыр, 61-67) – aesthetic- эстетикалық, hall–зал. Имидж студияның атауына заты сай деп сенеміз.

The Beauty Room (Абылай хан,92) – сұлулық бөлмесі. CosmoBotox (Гагарин к., 206) – косметологиялық орталықта ботокс жасалады деп акцент беріп тұр.

Cosmo city(Жароков к., 230) – Сән әлемінде космос сөзі жерде жоқ сұлулық дегенмен тең. Космосты қалада барлық процедураларды алуға болады.

Star Nails, АYA-BROW, Lash Experts, HEAVEN, Selective Professional, Spa Imperia Lux, Golden Bridge, Smart Clinic – қаладағы сұлулық салондарының аты. Атаулардан nail- тырнақ, lash- кірпік, brow – адамның қасы сөздерін қолданған. Бұл қызмет көрсету бағытына акцент берген.

Кафе, ресторан атауына оның асханасы әсер етеді. Мысалы:

Ocean Basket Pirate – жерорта теңізінің асханасын насихаттайды. Ocean – мұхит, Basket– қоржын, Pirate–қарақшы деп аударылып, қарақшының мұхит тектес қоржыны деп түсіндік.

Tito Asranum – asranum-құпия, Tito- жалқы есім. Tito-ның құпиясы деген атау қызығушылық оятады. Құпияны ашқысы келген адам міндетті түрде кафеден дәм татады. Kalian& Steak house – кальян мен стейктің(еттің) үйі, атауы ұзақ болғанмен оның ерекшелігін көрсетіп тұр. Z' Mood /Cocos– mood – көңіл-күй, cocos-кокос, жақсы көңіл-күйде отырып, кокостан дәм татасыз деп шақырып тұр. Кафенің атауы бәсекелестерден ерекшелеп тұр.

Wine Space – wine- шарап, space-ғарыш. Ғарыш шарап деп сусынның теңдесіз қасиетін көрсетіп тұр немесе өте кең ассортимент барын айтып тұр. J.Z. Peking Duck – Пекин үйрегіне акцент жасалған.

Cosmo, Little Brasil, Medallion, Craft, Class house, Korean house, Noodles, Country-Club – өзінің басқадан ерекшелігін танытатын атау беруге тырысқан. Кафеге атау беруде оның асханасы өте маңызды рөл атқарады.

Соңғы кездегі жақсы істердің бірі – кофейняға барып, кофе ішіп, ноутбукпен жұмыс істеу. Кофейняның атауы – tea- шай, coffee–кофе сөздерін урбономим жасау үшін жиі қолданады.

Мысалы: Garden, Jumpin Goat Coffee, Bon-Bon, Gloria Jean`s Coffee, Paco coffee & pastry, New Bisquit, Milk and Honey, Big Apple coffee shop, Urban coffee, Local Coffee and Pizza. Асханасын, орналасқан жерін есепке алып, көзге түсетін атау қоя білген. Big Apple coffee shop атауы Алматының апортына акцент жасай отырып, жақсы атау ойлап тапқан. Urban coffee – Urban сөзі екі мағынада айтылады. Бірі жылдамдық дегенді білдірсе, екіншісі қала деген ұғымды сыйғызады.

Урбономимдер Resort– курорт, Hall–зал, Palace–сарай деген сөздердің көмегімен көп кездеседі. Мысалы, Royal Resort – патша курорты, Weekend Renovacio– Renovacio демалысы, Double Tree by Hilton Almaty– Хилтон мен Алматының ағашы, т.с.с урбаномимдер кездеседі. Grand Family Hall, Resident City Hotel, Voyage, Royal Palace, Ray Pool Club, Sunrise, Assorti Rancho, Garden POOL, Dream Island –Алматының демалыс орталықтары.

Кондитерлік тәттілер сататын дүкендердің урбономимдерін атқарып тұрған қызметіне қарай бөліп қарастырайық (Кесте 2) [14].

Real names-нысанның қызметін ашып көрсететін атаулар.	Strange names– атау мен қызметтің байланысы жоқ.	Үшінші топ – Long names– ұзын атаулар.
Sweet Owl– тәтті үкі , Qulpinaу Bakery– құлпынай	Strange names– атау мен қызметтің байланысы жоқ.	Cup of Tea – екі зат есімнен және үстеу мәнді

<p>наубайханасы, Caramel– карамель, Whoopie Cakes – Вупи бәліші .Бұл атаулардың барлығы тәттімен байланысы бар.</p>	<p>Cosmo– космос атауы басқа да қызмет көрсететін нысандардың атауында кездеседі. So Nice – сүйкімділік деп аударса болады. Жалпыланған атау дер едім. Кондитерлік дүкен жайында айтылып тұрғаны сезілмейді. Milenium –мыңжылдық. Бұл урбононим де біраз нысанға қызмет етеді. Өйткені жалпылама атау. Кондитерлікті сипаттап тұрған жоқ.</p>	<p>сөзден құрылған, аудармасында бір шыны аяқ шай деп айтылады. Кондитерлік дүкенге келіп тәттімен бір шыны аяқ шай ішіп ал деп әрекетке шақырып тұр. Coffee Boom– екі зат есімнен құралған, кофе бум деп аударылады. Бум –жаңалық дегенге келеді, яғни тәтті жеп, кофе іш деп аударсақ болады. Өзіңе жаңалық ашасың деп түйіндейді. The Sweet Lab – тәтті зертхана деп аударылды, сын есім және зат есімнен тұрады. Sister`s Corner –Әпкемнің бұрышы, ілік септігі арқылы байланысып тұр.</p>
---	---	--

Кесте 2.

Караоке, барлар– жастардың жиі баратын орны. Алматыда бұрынғыдай емес, караокеге барып демалатындардың саны көп. Караоке - ән айту, өзінің вокалдық қасиетін анықтау, дамыту деген қажеттіліктерін өтейтін орын. Алматыда Soprano(сопрано), Voice (дауыс), Rock Cristal(кристал рок), Pro Rock (про рок – рок жайында) атты караокелер бар. Атауы нысанның сипатын дәл ашады. Атауы ауыспалы мағынада сипатталатын Be Famous, Funky bar & karaoke, Hot 2 be, For Best, Fenomen сөздерін қолданған.

Rotana Grill Lounge – Rotana сөзі брендтің бірі. Біріккен араб әмірлігі құрған Ротана қонақүйлер желісі бар. Ротана – пальманың бір түрі. Грилл сөзі түсінікті. Lounge – демалыс деп аударылды. Пальма ағашының астында грилл жеп, ән айтып демаламыз деген түсінік пайда болды. Fahrenheit bar& Grill – фаренгейт бар және грилл. Фаренгейт –температураның өлшем бірлігі. Brass Pub – латунный паб. Pub – тамақтанатын жер. Brass-жез (латунь) деген мағына береді. Жалпы ағылшын тілінде Pub сөзі көп қолданылады. Күнделікті өмірде барып, демалатын орындары. Бұл сөздің қатысуымен урбононимдер жиі кездеседі. Мысалы: House Pub, Glen Pub, Guinness Pub, Garrison Pub. Ағылшын тіліндегі сөзді қазақшаға аударғанда тура мағынасын бере алмайды. Өйткені тілдік бірліктер сол елдің мәдениетін бойына сіңірген. Басқа тілге аударғанда ол бояудың бәрі анық көрінбейді. Алматы қаласында осы тектес урбононимдер бар. Аударғанда қисынға келмейтін мағына шығады. Мағынасын тек ағылшын тілінде ғана түсіну қажет. Мысалы: Victory Mexican and Wild – Жеңіс мексикалық және жабайы, The Grapes-Жүзім, K-Town – К-Қалашығы, Jungle- Джунгли, Underground - Жерасты, Astoria- Астория, Friendly- Достық.

Адамның күнделікті тұрмысындағы қажеттілік – киімдер. Киімнің қандай брендтері барын сәнді киінетін кез - келген адам біледі. Брендтердің атауы көбіне ағылшын тілінде келеді. Киім дүкендері мен бутиктері де ағылшын тілінде жазылып жүр немесе латын әліпбиімен кириллицадағы сөздер беріледі. Мысалы DaRa атауы – жалғыз ұғымын беріп тұр немесе екі есімнің буындарынан құралып тұр. Зерттеу барысында урбононимдердің сан алуан түріне жолықтық. Кейбір урбононимдердің

атауын номинатордың қандай оймен қойғанын дөп түсіне алмадық. Мысалы, Alerma, 4 Monkeys, Glasman, Aurora Fashion Gallery, SeeAlt, Pink Rose, Sneakertown.

Коммерциялық нысанның ұсынатын қызметіне сай аталуы өзін ұсыну принципі деп аталады[15]. Гофман бұл принциптің басты мотиві айырмашылықты көрсету, бизнестің даралығы мен маңыздылығын білдіру деп айтады. Ағылшын сөздерін атау ретінде пайдалану - бұл басқа объектілерден ерекшелену үшін тамаша құрал, - дейді Бен Рафаэль[16]. Ол нысанның атауы жергілікті халықтың тілектері мен қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек деп санайды.

Алматыда кинотеатрлардың саны 36-ға жетті. Көп бөлігіне ағылшынша урбономим берілген. Cinema, movie жетекші сөздердің көмегімен атау берілген. Lumiera Cinema, Cinema Towers 3D, Kinopark 16 Forum, Almaty Cinema, Cinemax DOSTYK Kinoroom, Movie House Almaty, GOLD Cinema, MULTIPLEX, SILK WAY CINEMA.

Гүл дүкенінің атауына ағылшын тіліндегі flower - гүл сөзі негіз болады. Мысалы: Gucci flower, Amelis. Flowers, Amore flowers Rose for love, VIOLAND, Bloom Flowers & Décor, Wonder House of flowers, Cosmoberry, Rose Gold Almaty.

Автокөлік жуатын мекемелерге урбономим жасау үшін car, avto - автокөлік сөздері қатысқан. Car Good, Marchall, Arsenal, Avto Mag Service. Тарихтағы атакты адамдардың есімімен байланысты урбономимдер де бар. Мысалы: TheShakespeare Pub-бар, Chaplin Cinemax-кинотеатр, Gloria Jean`scoffee-кофетерия, JZ-кафе.

Құрамында цифр кездесетін урбономимдерде бар. 2- two, 4 -four деп жазылатынын білеміз. Алайда 4 Monkeys – маймылдар үшін, hobby 4 you – (хоби сен үшін), hot 2 be – hot to be(ыстық сен үшін), 4 mums - аналар үшін деген тіркестерді неліктен осылай қысқартуға тырысқанын айтылуы ұқсас болғандықтан деп тұжырымдаймыз. Алайда естілуі жағынан ұқсас болса да, жазылуы мен мағынасында айырмашылық бар. Тіс емдеу орталығы dent, stom - тіс сөзі қатысқан урбанониммен аталуы шарт. Мысалы, Dent-Lux, Dental Park, Emir stom, Medical Park, Profident, Alfa Stom, Diol Stom.

Қазақстанның дамуы көз алдымызда өтіп жатыр. 2000 жылдардан бастап үй салу құрылысымен шұғыл айналыса бастады. Баспана мәселесі әрбір қазақстандық үшін өзекті болып тұрғанда үйге сұраныс артты. Жаңа нысандар – жаңа атаулар тудырады. Ономастика саласы жыл өткен сайын толығып отырады. Бұрын салынған үйлерге атау берілмейтін. Қазіргі құрылыс компаниялар өздерінің тұрғын – үй кешендерін атауда асқан талғампаздық танытып отыр. Әрине орналасқан жері, биіктігі, климаты ескеріледі. Нейминг компанияларымен бірігіп, айырықша атын қояды. Алматыда төбесі бұлтпен таласқан тұрғын үй кешендері бар. Мысалы, «Нұртау» тұрғын үй кешені деп аталады. Кешенге авто тұрақ, балалардың ойын алаңы, т.б. қажет нысандар жинақталады. Алматы қаласы бойынша 30 тұрғын үй кешенінің аты алынды. Байқағанымыздай ағылшын тіліндегі атаулар Towers-мұнара, Town- қалашық, Residence-резиденция, City-қала, Hills - биік төбе, house-үй, Village-ауыл сөздерімен қатар келген. Осы сөздерді топқа бөліп қарастырдық.

1.Elif Tower, Tengis Towers, Samal Tower, NS Tower.

2.Grand Town, Sun Town, Apple Town.

3.Forum Residence, Alatau Golf Residences, Central Park Residence, Abay Residence, maxima Residence.

4.Esentai City, Nur City, Koktobe City.

5.Sun Hills, Almaty Hills.

6.R-House, Park House, Tau House.

7.Alma Village, Athletic Village.

Тұрғын-үй кешенінің урбономимі туралы зерттеген Разумов 2000 жылға дейін мұндай атаудың болмағанын айтады[17]. Назардан тыс қалып бара жатқан саланы

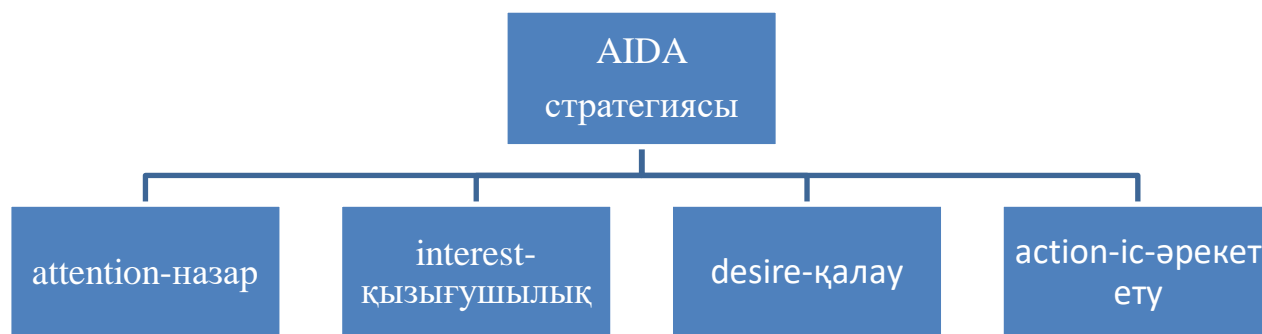
зерттеп, үйлерді атаудың классификациясын ұсынды. Бірінші біз жоғарыда көрсетіп кеткендей тіркесті сөздердің келуі, екінші нысанның сыртқы келбетіне қарай биіктігі, түсі есепке алынады. Үшіншіден, оның статусын көрсету керек. Потенциалды клиентке оның құндылығын түсіндіру керек. Статусын көтеру үшін тұлғалардың есімін пайдалануға болады. Мысалы, «Abay Residence».

Мақалада ағылшын тіліндегі урбонимдерге тоқталып, қала тұрғындарының қаншалықты англицизмге үйренгенін байқауға болады. Қалалардың лингвистикалық кеңістігі кең, әр алуан, күрделі. Алматы қаласындағы урбонимдерді зерттей келе, нысандардың атауы ағылшын тілінде аталу үшін мына қағидаларды ұстанған жөн:

- атаудың өзіндік даралығы болу үшін белгілі бір объектінің барлық мүмкіндіктерін пайдалану;
- ағылшын тілінің орфографиялық ережелерін сақтау;
- ағылшын тілінің сөздік қорын шамадан тыс көп қолданбау;
- атаудың айтылуы тілге жеңіл болу;

2000 млн.-дай халқы бар Алматыны бір мақаламен түгел қамту мүмкін емес. Урбонимдер әлі де зерттеуді қажет ететін сала. Соңғы кезде лингвистер осы топонимика саласына қызығушылық арттырып жүр. Өйткені бұл үнемі динамикада тұрған қабат әрі толық зерттелмеген. Урбонимнің өз ішінде жіктелетінін айтқан болатынбыз. Ойкодонимдерді зерттеу қызықты болар еді. Жылына қаншама үй салынып, тапсырылып жатыр. Үйдің атауы адамның өміріне қаншалықты әсер ететінін де жазуға болады. Жалпы ағылшын мен қазақ тіліндегі сөздер бірігіп, бір атау болып та жүр. Әрине оларды біз ағылшын тіліндегі урбоним деп қарамаймыз. Орыс тілі мен ағылшын тілі біріккен сөзді латын графикасымен беру де бір тренд деуге болады. Урбонимдердің бір тәртіппен қойылмауы қазақ тіліне әсер етері анық. Зерттеу кезінде урбонимдердің үш тілде де бірдей қатынаста екенін көрдік.

Урбонимдік есім бергенде номинатордың өзіндік бір айлалы стратегиясы болады. Бұндай тұрғыдан қарағанда «AIDA» схемасы номинаторлар үшін ең тиімді әсер ету құралы (Сурет 1). «AIDA» термині аббревациялық термин.

Сурет 1.

AIDA стратегиясы жоғарыда сызда көрсетілген ағылшын сөздерінен құралған, психология әсіресе нейро-лингвистикалық психологияда жиі қолданылады. Сызбаны шетелдік жарнамалық агенттіктер өз тәжірибесінде сынап көріп оның өнімді екеніне көз жеткізген.

Лингвистикада терминді алғашқылардың бірі болып Л.С.Школьник пен Е.Ф.Тарасовтар өздерінің «Язык улицы» атты еңбегінде қолданды. Біздің тақырыпқа келер болсақ ол бірінші кезеңде эргонимге келушінің назарын аудартқызады (attention), ондағы тексттің берер ақпаратының мазмұнына қызығушылығын тудырады (interest), ұсынылып жатқан затты сатып алуға деген келушінің қалауын оятады (desire), ең соңғы кезең және кәсіпорын егесі үшін ең маңыздысы келушіге мейлі қызметті, мейлі тауарды сатып алғызу, яғни іс-әрекет (action).

Жоғарыда келтірілген төрт стратегияның әрқайсысы өзіндік әдістер арқылы жүзеге асады.

Бірінші стратегия. Назар аудартқызу. Кез-келген номинатордың пайымдауынша атаудың астарында адресаттың назарын өзіне аудартатын белгілі бір ақпарат жасырылған. Демек, урбоним тілдік бірлік ретінде белгілі бір деңгейде адресатқа әсер етпек, яғни эргонимнің прагматикалық қызметі байқалмақ. Адресатқа жоғарғы деңгейде әсер ету үшін номинаторлар әр түрлі қайталанбас кәсіпорын атауларын ойлап табуда. Адресаттың назарын өзіне аударту урбонимдерге қойылған заманауи талап іспеттес. Яки, атау адресаттың назарын аудартып, тез жатталып, жағымды ассоциация тудыртып, жалпы қала тұрғындарының көпшілігіне түсінікті болуы қажет. Коммерциялық урбонимдерге келер болсақ, олардың номинаторларының атауды таңдауындағы ниеттерінің иерархиясында адресаттың назарын атауға аударту көшбасшылық орынды алуда.

Аталмыш стратегияның өзектілігін «өзінің атау етіліп қойылған сәтінен бастап-ақ урбоним өзі іспеттес урбонимдер арасындағы тұынушылар мен келушілердің назарын өзіне аударту үшін бәсекеге түспек» деп, Е.Н.Сидоренко ұтымды ерекшелеп кеткен. Сондықтанда, номинаторлар үшін тұтынушылардың назарын аударту үшін олардың қалаулары мен таңдауларын білу бүгінгі таңдағы нарықтық экономиканың алғышартты болуда. Әрі адресанттар адресаттардың назарын аударту үшін әр түрлі типтегі ақпараттарды урбонимдер арқылы білдіруде. Бұл прагматика номинатордың реципиентке әсер етуіне шартталады. Мұндағы прагматиканы Н.В.Шимкевич адресатқа әр түрлі ассоциациялар мен эмоциялар арқылы әсер ету деп түсіндірген.

Маңызды айла есімнің сиректігінде, демек есім өзі типтес кәсіпорынның есім қайталап тұрмауы қажет. Омонимдік атаулар кәсіпорынды даралап, ерекшелеп тұру қасиетінен айрылып, сол аймақтың тұрғындарының ойында кәсіпорынның іскерлігіне деген күмән тудырады. Мысалы:

«Место встречи» кафесі (дәл осы урбонимді біз зерттеу барысында бір-ақ мәрте кездестірдік және бұл урбонимнің өз типтес урбонимдерден үлкен айырмашылықтарының бірі бұл урбонимде екінші реттегі номинациялау әдіс қолданылмаған. Оған қоса кафе үшін таптырмайтын атау);

Алдыңғы тарауда талданылған «Lady G.A.G.A.» киім-кешек дүкені;

«Белое солнце пустыни» кафесі (урбонимнің астарында жан-жақты мағыналар жатыр. Бір жағынан атау есімізге кеңестік кезеңнің үздік деген фильмдерінің бірін есімізге түсірсе, енді бір жағынан қалған кафелердің арасында бұл кафенің орны ерекше екенін тұспалап тұр).

Бірінші стратегия бойынша, яғни адресаттың назарын өзіне аударту үшін қойылған эргонимдер санатына барлық дерлік урбонимдерді жатқыза аламыз, әйтсе де, олар эргонимдер ішінен графикалық ойындар мен асқан номинатордың шығармашылық еңбегінің жемісі болып табылған урбонимдер ерекшеленеді. Ондай графикалық ойындарға әр түрлі пунктуациялық белгілер мәтінінің ішінде әсіресе бас жағында келген атаулар мен мәтінде орын алған негізсіз кез-келген графикалық ауытқуы бар эргонимдер кіреді.

Екінші стратегия. Клиенттің тарапынан урбонимнің мазмұнына деген қызығушылықтың тууы. Мұнда төмендегідей айралы тәсілдер қолдануға болады:

а) нысанның ерекшелігінің есепке алу. Мысалы:

«Пульс» дәріханасы;

«Будь здоров» дәріханасы.

ә) белгілі бір клиенттер тобына бейімделу. Мысалы:

«Новелла» кітапханасы кітап жанрлар ішінде новелла жанрының оқырмандарына арналған кітаптар дүкені.

Үшінші стратегия. Клиенттің ұсынып жатқан тауар не қызметі сатып алуына қалауын ояту. Номинатор кәсіпкерліктің іскерлігі жайлы адресаттың санасында жақсы ой тудыруға ұмтылады. Мысалы:

«Olympic Plaza» кафесі;

«Cosmo» боулинг орталығы(атау ағылшын тілінің бір ғана «cosmo» деген қазақша «ғарыштық» сөзінен тұрады).

Төртінші стратегия. Клиентті іс-әрекетке итермелеу. Клиентке көрсетілетін қызметтер мен тауарларды сатып алдырту. Мысалы:

«Hit target!» бильярд клубы (синтаксистік тұрғыдан сөйлем формасындағы бұл эргоним, бұйрық райлы формада тұрған ағылшын тіліндегі «Нысанға тигіз!» деген сөйлем. Клиентті іс-әрекетке итермелеуде);

«4A coffee» кофейниясы.

Урбонимдік атау бергенде негізгі есепке алар шарттардың бірі урбонимдердің есім болып берілгеннен кейінгі қызметі. Сондықтан да келесі кезекте урбонимдердің функционалдық аспектісін қарастыру жөн.

Қорытынды

Айналамыздағы заттар мен олардың атаулары біздің дүниені қабылдауымызға, қарым-қатынас құруымызға әсер етеді. Лингвистика тек қана тілдік бірліктерді зерттеп қоймай, оның когнитивті мәні мен маңызына ерекше назар аударып отыр. Дүниенің тілдік суреті уақыт өткен сайын өзгеріп отырады. Адамның тұлғалық дамуы, аялық білімнің қалыптасуы, тәжірибе мен сәтсіздіктер дүниені суреттеуімізге әсерін береді. Күнделікті тұрмыста бір нысанның есігін ашамыз. Атауына мән береміз. Эмоциямызға әсер ететін атаулар болады. Егер урбоним есімізде қалып, мекеме жайлы жақсы ой қалыптастырса, оның міндеті орындалды деген сөз. Әрбір адам өмірінде бір затқа болса да атау береді. Баласының атын қояды. Мектеп ашып, оған атау береді. Сол берілген атаудың түпкі мақсаты астыртын болса да жату керек. Аты аталған сайын мақсаты ойына оралуына түрткі болады. Сол сияқты урбонимдер де бір мақсат арқалауы керек. Зерттеуімізде көше, даңғыл, алаңдардың атауы қарастырылмады. Тәуелсіздік алғалы бері көше аттары қазақшаланып жатыр.

Қорыта келгенде, зерттеуімізге 330 урбоним алынды. Оларды жынысына, жасына, әлеуметтік статусына, қызығушылығына, мамандығына қарай топтастырдық. Урбонимдерді нысанның сипатын аша алғанына қарай үш түрге бөліп жіктедік. Қаладағы нысандардың атауларына жеке-жеке тоқталып, аударма жасалды. Урбонимдерді әлі де зерттеу қажет. Өйткені олардың мағыналық топтары да, құрылымдық жағынан да әр түрлі болып шықты. Урбонимдерді зерттеу арқылы біз әлеуметтік топтардың психологиясын, әлемді қабылдауын, интеллектуалдық деңгейін анықтай аламыз.

Әдебиеттер

1. Landry R., Bourhis R.Y. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality // J. Lang. Soc. Psychol. SAGE Publications Inc., 1997. Vol. 16, № 1. P. 23–49.

2. Пушкарева Ю.Г. Урбанонимия города Улан-Удэ: лингвокультурологический аспект [Electronic resource] // <http://www.bsu.ru>. 2013.
3. Ларин Б.А. О лингвистическом изучении города // История русского языка и общее языкознание. 1977. Р. 177.
4. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии // Наука. 1988. Р. 154.
5. Баранаускене Р. Урбанонимы как семиотические знаки обучения языку [Electronic resource] // 12-я Международная конференция по образованию и новым технологиям обучения. 2020. Р. 229–235. URL: <https://library.iated.org/view/BARANAUSKIENE2020URB>.
6. Huebner T. Bangkok's linguistic landscapes: Environmental print, codemixing and language change // Int. J. Multiling. Taylor & Francis Group, 2006. Vol. 3, № 1. Р. 31–51.
7. Backhaus P. Multilingualism in Tokyo: A look into the linguistic landscape // Int. J. Multiling. Taylor & Francis Group, 2006. Vol. 3, № 1. Р. 52–66.
8. Lado B. Linguistic landscape as a reflection of the linguistic and ideological conflict in the valencian community // Int. J. Multiling. Taylor & Francis Group, 2011. Vol. 8, № 2. Р. 135–150.
9. Papen U. Commercial discourses, gentrification and citizens' protest: The linguistic landscape of Prenzlauer Berg, Berlin1 // J. Socioling. John Wiley & Sons, Ltd, 2012. Vol. 16, № 1. Р. 56–80.
10. Букчина Б.З. З.Г.. Слово на вывеске // научная статья. 1968. Vol. 3. Р. 24 с.
11. Голомидова М. В. Урбанонимы как ресурс управления восприятием городского пространства // Коммуникативные исследования. 2019. Vol. Т.6, № № 5.
12. Сизова Е. А. Лингвокультурологический анализ урбанонимов (на материале английского, русского и французского языков) // Пятигорск: Пятигорский государственный лингвистический университет. 2004. Р. 199.
13. Минибаева С. В. Е.Е.В. Лингвистические особенности урбанонимов г. Стерлитамака Республики Башкортостан // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Gramota Publishers, 2019. № 5. Р. 140–144.
14. Ларина О. В. Интертекстуализм как один из видов семиотических подходов к изучению письменной системы языка города // Язык города материалы Международной научно-практической конференции. БПГУ им. В. М. Шукшина. 2007. Р. 29–32.
15. Goffman E. Behavior in public places // Free Press of Glencoe. 1963. 256 p.
16. Ben-Rafael E. A sociological approach to the study of linguistic landscapes // Linguistic landscape: Expanding the scenery. 2009. Р. 40–54.
17. Разумов Р. В. Динамические процессы в урбанонимической номинации (на примере названий жилых комплексов) // Вестник Самарского университета. История, педагогика, филология. 2016. Vol. № 3.2.

МРНТИ 14.35.09

Samat A¹

¹Master of the Department of Foreign Languages
KazNPU named after Abai

Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF VIRTUAL WRITTEN COMMUNICATION IN ENGLISH LANGUAGE

Abstract

The article reveals the goal and the outline of the developed methodology of teaching the virtual written communication in foreign languages. According to the author, virtual written communication has its own characteristics that determine certain requirements for students' writing skills. The article provides an opportunity to increase the level of writing skills of students in virtual communication in a foreign language on the basis of special methods of teaching such communication on the Internet. In other words, the teaching is aimed at increasing the level of formation of written language skills of foreign students in the context of intercultural virtual communication.

Communicative orientation in foreign language teaching is an important factor that determines the productivity and effectiveness of the educational process. The formation of writing skills in teaching a foreign language to students in virtual communication is effective if the Internet connection is actively involved in the process of learning a foreign language.

Teaching written communication on the Internet in a foreign language helps to improve the quality and efficiency of the process of developing students' writing skills in virtual communication. Because of the predominance of written communication online, it is important to teach students to communicate with native speakers not only orally but also in writing. The organization of such communication practice provides students with the features of virtual language, Netspeak, network etiquette, various abbreviations, smileys, etc. involves presentation.

Keywords: foreign language teaching methodology, virtual communication, international communications, writing skills.

Самат А¹

¹магистрант кафедры иностранных языков

КазНПУ имени Абая

Алматы, Казахстан

ВАЖНОСТЬ ВИРТУАЛЬНОГО ПИСЬМЕННОГО ОБЩЕНИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

В статье описаны основная цель и краткое содержание обучения виртуальному письменному общению на иностранном языке в сети Интернет. По мнению автора, виртуальное письменное общение имеет свои особенности, которые определяют определенные требования к письменным навыкам студентов. В статье рассматривается возможность повышения уровня письменных навыков студентов при виртуальном общении на иностранном языке на основе специальных методик обучения такому общению в сети Интернет. Другими словами, обучение направлено на повышение

уровня сформированной навыков письменной речи иностранных студентов в контексте межкультурного виртуального общения.

Коммуникативная направленность в обучении иностранному языку является важным фактором, определяющим продуктивность и эффективность учебного процесса. Формирование письменных навыков при обучении иностранному языку студентов в виртуальном общении эффективно, если подключение к Интернету активно участвует в процессе изучения иностранного языка.

Обучение письменному общению в Интернете на иностранном языке помогает повысить качество и эффективность процесса развития у студентов навыков письма в виртуальном общении. Из-за преобладания письменного общения в Интернете важно научить студентов общаться с носителями языка не только устно, но и письменно. Организация такой коммуникативной практики предоставляет студентам возможности виртуального языка, Netspeak, сетевого этикета, различных сокращений, смайликов и включает презентацию.

Ключевые слова: методика обучения иностранному языку, сетевое общение, межкультурные коммуникации, умения письменной речи.

Самат А¹

¹Шетел тілдер кафедрасының магистранты

Абай атындағы ҚазҰПУ

Алматы, Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ВИРТУАЛДЫҚ ЖАЗБАША КОММУНИКАЦИЯНЫҢ МАҢЫЗДЫҒЫ

Аңдатпа

Мақалада Интернет жүйесінде виртуалды жазбаша қарым-қатынасты шет тілінде оқытудың негізгі мақсаты мен қысқаша мазмұны сипатталған. Автордың пікірінше, виртуалды жазбаша қарым-қатынас студенттердің жазу дағдыларына қойылатын белгілі бір талаптарды анықтайтын өзіндік ерекшеліктерге ие. Мақалада Интернет жүйесінде осындай қарым-қатынасты оқытудың арнайы әдістемесі негізінде студенттердің шет тіліндегі виртуалды қарым-қатынас кезінде жазу дағдыларын қалыптастыру деңгейін арттыру мүмкіндігі қарастырылған. Басқаша айтқанда, оқытуда мәдениетаралық виртуалды байланыс жағдайында мектеп оқушыларының шет тілінің жазбаша сөйлеу дағдыларын қалыптастыру деңгейін арттыруға бағытталған.

Шет тілдерін оқытудағы коммуникативті бағыт - оқу процесінің өнімділігі мен жемістігін анықтайтын маңызды фактор. Егер Интернет жүйесінде желілік байланыс шетел тілін оқыту үдерісіне белсенді түрде қосылса, виртуалды қарым-қатынас кезінде студенттердің шет тілін оқытуда жазу дағдыларын қалыптастыру тиімді болады.

Интернеттегі жазбаша қарым-қатынасты шет тілінде оқыту студенттердің виртуалды қарым-қатынаста жазу дағдыларын қалыптастыру процесінің сапасы мен тиімділігін арттыруға көмектеседі. Желіде байланыстың жазбаша түрі басым

болғандықтан, студенттерге ана тілінде сөйлейтіндермен ауызша ғана емес, жазбаша түрде қатысуға үйрету маңызды. Мұндай қарым-қатынас практикасын ұйымдастыру студенттерді виртуалды тілдің ерекшеліктерімен, Netspeak, желілік этикет, әртүрлі қысқартулармен, смайликтермен және т.б. таныстыруды көздейді.

Кіліт сөздер: шет тілін оқыту әдістемесі, виртуалды байланыс, халықаралық қатынас, жазу дағдылары.

Introduction. Modernity makes its own adjustments to the way people communicate with each other. What is it really, virtual communication? This is communication with a virtual interlocutor in a virtual space using electronic means. The following forms of virtual communication can be distinguished [1, с.25-26]:

- conferences,
- chats,
- forums,
- guest books,
- e-mail,
- ICQ,
- blogs.

Of course, each of these forms has its own unique traditions of communication and makes special demands on the language in which communication takes place. In addition, the forms of network communication differ not only in the mode of interactivity, the direction of communication, but also in the degree of openness.

Forums are a place of network communication for a group of authors, where records are united by a common theme.

Chats - they are created directly for live group communication, mainly teachers and people.

A blog is an online diary of one or more authors, consisting of entries in reverse chronological order.

Email is the most universal means of computer communication, Email, which is an analogue of the well-known communication system through letters sent in envelopes, characterized in that the letter exists in the form of an electronic message that is sent from the addressee's computer to the mail server, and then delivered to the addressee on his mailbox.

SMS is the most accessible means of virtual communication. A cell phone is always at hand, and teacher can always use its service, teacher can briefly report on something essential.

Why are so many people using the Internet to communicate today? The Internet provides quick access to information, the ability to regularly communicate with peers from other cities and countries, practice in a foreign language, and expand knowledge in other subjects.

First, due to the Internet, even the shyest people do not feel lonely.

Secondly, the number of social networks and the equally low speed of Internet connections allows teacher to connect people on different continents, allows teacher to find relatives, friends, acquaintances.

Thirdly, due to Internet communication, people get to know each other, meet, fall in love, marry, and isn't this the most basic goal of not only the Internet, but in general, the entire universe?

Fourthly, news published on the Internet, numerous articles confirming certain events appear in the Internet space before we can see them on TV or read them in daily publications.

Some people find it more comfortable to communicate on the Internet because you don't stutter or blush, for example. During communication, the interlocutors are in their usual environment (room, office, cafe, etc.) and do not feel constraint and inconvenience.

Virtual communication is much easier than real communication, if only because there is enough time to think over your answer, which sometimes does not happen in real life. We think that many people online can be who they are not, or, conversely, take off the mask and become themselves.

Virtual communication has one advantage. There you can share your problems with people you will not see. And you don't have to be afraid that your secret will be revealed [2, с.60-63]:

1. the role of dialogicity and colloquiality increases;
2. a large number of written texts appear, which receive the organization of oral communication, the number of spoken structures in written speech increases;
3. various methods and techniques of text compression are developing; texts are becoming shorter;
4. tendencies of speech redundancy are developing based on an increase in the share of spoken speech and savings in language resources based on text compression;
5. the expressiveness of the texts increases.

These changes are taking place, from our point of view, in connection with the acceleration of the pace of communication and the emergence of a new communication format - electronic communication, in particular the Global Internet.

Despite the fact that the Internet was created to store and transmit information, it quickly began to function as a communication medium. In this regard, a new environment for human life appears, albeit virtual, but with a number of interests, motives, goals, needs, attitudes, as well as forms of psychological and social activity, directly related to this new space.

Methodology. Internet is a special kind of electronic communication. Internet is really becoming not only a network of computers, but also a community of people, which makes us speak of it as a social virtual reality, where communication takes place indirectly, through a computer. New conditions of functioning dictate new rules of social behavior. A.E. Zhichkina and E.P. Belinskaya, in her online publication, characterize the Internet as not so much an information environment as a “self-identification” one.

Thus, the Global Internet Network creates certain conditions for the development of a radically new type of communication as Internet communication. Let's consider in more detail the concept of Internet communication and its main properties and differences from traditional communication.

E.H. Galichkina identifies Internet communication as a type of communication based on the following constitutive features [3,с.11]:

1. electronic signal as a communication channel. On the one hand, computer communication is carried out using a computer (information is stored in electronic form), on the other hand, it is a traditional way of written communication, only the communication channel is not paper, but an electronic signal;
2. virtuality. Virtual communication is communication with unknown, imaginary interlocutors. In the process of communication, an unknown interlocutor may become known to the sender of the speech, in which case virtual communication will become relevant;
3. distance, since the participants in computer communication are distant from each other in space and time;
4. mediation (since it is carried out with the help of technical means);
5. high degree of permeability. By permeability, we mean that any person can be a listener, accomplice or participant in computer communication;
6. the presence of hypertext.

Also, among the properties of Internet communication, which are currently being actively studied in linguistics, in this work it is proposed to single out the following properties of Internet communication as basic [4, c.11]:

1. virtuality (reflection of a digital information transmission channel);
2. hypertext (a way of organizing information);
3. multimedia (new format of polycode communication);
4. interactivity (basic way of information exchange);
5. dialogicity (the dominant type of interaction in the network, the constantly accelerating pace of which determines the oral-written nature of communication).

Virtuality encourages a person to release his hidden personal qualities, limited in real life by psychological complexes, and this release is carried out precisely in the linguistic sphere, since a person himself exists on the Internet primarily in a linguistic form. Through language, not only communication is carried out, but also the creation of virtual reality itself. The Internet is an area where linguistic personalities intersect, as a result of which the graphic design of the text becomes very significant. "Oral written speech" can be defined as the result of an attempt to convey all the features of spoken language in a graphical way, including emotions, truncated colloquial phrases, features of pronunciation and tone intensity.

According to 9. Smirnov F.O, a very rapid expansion of the circle of communication can be identified as a significant feature of Internet communication. In a virtual society, there is a constant increase in the number of social contacts, there is an almost limitless expansion of a person's communicative capabilities. In real life, the potential circle of acquaintances is very limited, in particular, if a person adheres to an established lifestyle. As a result of this, a person loses the conditionality of his actions, which is usual for real life. According to V. Nesterov, "a person does not do what he should, but what he wants, in fact, he is free to realize his desires." All demonstrations of the "virtual personality" on the Internet have no restrictions and are not regulated by any laws of society, neither moral, nor state.

We live today in an information society, which is characterized by the impact on a person, on his ideas about the world, his country, depending on the channel of obtaining information, as well as the method of its transmission. A distinctive feature of our time is the emergence of more and more interactive types of communication generated by scientific and technological progress, such as interactive television (teleconferences, teleconferences, live TV shows) and the Internet.

The rapid development of the world wide web Internet gave rise to the emergence of such a concept as "virtual reality", which has firmly entered the human consciousness as a certain idea of the existence of reality outside the real state of affairs.

This virtual reality emerged so quickly that it is still quite difficult to describe all the significant social, technological, informative and ethical aspects of this phenomenon. The problem of human existence in the "space of total communication", including virtual, has become one of the central for the humanities. Thus, the development of the latest communication technologies allows us to speak about the formation of a post-industrial (information) society predicted by D. Bell, A. Touren, E. Toffler, T. Stouner, J. Martin, J. Masuda, M. Poster and others. The main feature of such a society, according to these authors, is that it is not material production that comes to the fore, but the generation, distribution and consumption of information.

The Internet not only changes social, political and economic structures, but also transforms the communication processes virtualizing them. Initially, the epithet "virtual" (from Latin virtus - imaginary, imaginary) was introduced by experts in quantum physics to denote ephemeral (unobservable) elementary particles that arise and exist only in the process of interaction of other particles. Crystal. D notes that in ancient philosophy and medieval scholasticism the term virtus (virtual) was one of the central categories, denoting the possible, potential, related to the reality of a different (higher) order [5, c.179]. However, then its meaning changed dramatically: "virtual"

began to mean the opposite of the material, ephemeral, trying to artificially recreate reality. Subsequently, this concept began to be used to denote three-dimensional computer micromodels, and then it rapidly expanded its terminological boundaries, becoming one of the universal characteristics of information activity as such.

The result. After analyzing the definitions of the concept of "virtuality" proposed by various researchers, we can highlight its main features [6, с. 272 с.]:

- relevance: virtual objects exist only in actual fact, only “here and now”;
- procreation: these objects are produced by the activity of some other reality external to them, and exist only as long as this activity lasts;
- autonomy: the laws of the existence of virtual objects do not coincide with the laws of the existence of the reality that generates them;
- interactivity: virtual objects can interact with the reality that generates them as ontologically independent from it;
- ephemeral: virtual objects are artificial and changeable;
- non-materiality of impact: being not material, virtual objects can produce effects characteristic of material;
- fragmentation: freedom of entry into virtual reality and freedom of exit from it provides the possibility of arbitrary interruption and renewal of its existence.

Virtual communication, which actually exists in the world wide web, as one of the most modern and technically organized interactive forms of teaching intercultural communication, is of particular interest from a research point of view. In order to most accurately define this new type of communication, it is necessary to consider the main approaches to the definition of the concept of "communication" as such, as well as highlight its main characteristics.

The process of teaching communication in a foreign language is directly related to the formation and development of foreign language communicative competence, being one of the main goals of learning foreign languages at any level of education. The assessment of the skills and abilities of oral and written speech is carried out both within the framework of the main and unified state examinations, and during the passing of international exams. A high level of proficiency in these skills and abilities plays an important role in the professional activities of many graduates.

The formation and development of students' writing skills in the study of the discipline "Foreign language" is associated with a whole range of practically oriented tasks: the implementation of the corresponding exercises presented in various components of the studied educational and methodological complexes and additional materials, the search for additional materials, including the use of Internet resources, design work, etc. However, one should pay attention to the fact that when performing such tasks, students do not often contact with foreign peers - direct speakers of the target language.

Discussion. Virtual written communication has its own specific characteristics, which determine certain requirements for students' writing skills. As part of the search for opportunities for an additional way to increase the level of formation of students' writing skills during virtual communication in a foreign language, it is proposed to pay attention to the special methodology developed for teaching such communication on the Internet. It is recommended to organize a special elective course of teaching in the virtual communication language (Netspeak), which is a combination of various kinds of abbreviations, truncations, emoticons, etc. Many specialists are engaged in the study of such a language, including N.G. Asmus, E.I. Galichkina, D. Crystal, D. Jovanovic and others. This language is actively used by most foreign network communicators, which predetermines the relevance of such a course.

It is advisable to organize this course as a combination of several classroom sessions with a predominant share of practical tasks for extracurricular independent work on the network.

In addition to analyzing the specifics of network communication, studying and practicing the adequate application of the elements of the virtual language directly, it seems necessary to pay attention to familiarization with netiquette, the peculiarities of conducting online discussions (polylogue) in foreign chats and forums. In the course of conducting appropriate experimental training in the framework of the elective course "Talking Real English", it confirmed the effectiveness of organizing the course according to the following plan [7, с.22]:

I. Preparatory stage.

1. Diagnostics:

1. the educational needs of students;
2. opportunities and preferences for the implementation of their activities;
3. readiness for independent activity;
4. work experience (virtual communication, including foreign language);
5. understanding and using elements of the virtual language.

2. Identification of possible difficulties and planning of work to overcome them.

3. Determination of the goals of independent learning activities.
4. Development of a plan and related materials for teaching students.

II. Organization of independent activities (training stage).

1. Discussion of the goals and objectives of the work.
2. Acquaintance with the plan of independent work.
3. Presentation of information resources.
4. Consulting and intermediate control.
5. Final control (testing; questionnaire survey).

III. Summing up the results of the work.

1. Discussion of the results obtained, analysis of the causes of failures and mistakes.
2. Discussion of the possibility of further independent activity.

This scheme of work allows teacher to teach students strategies for independent work and provide them with the necessary materials. It allows teacher to respond in a timely manner to the needs of students and, if necessary, adjust their work. We attach particular importance to the first and last steps. The importance of collecting diagnostic data is essential because timely and comprehensive diagnostics can ensure maximum efficiency. Equally, it seems impossible to organize a full-fledged educational process without the subsequent summing up of educational results, which ensures the training of reflection, the development of the ability for further self-improvement and personal growth.

After conducting the training according to the specified plan, it is important to summarize by defining the specific conditions for the implementation of the methodology developed by us for teaching virtual written foreign language communication, which contribute to a more effective and successful implementation of the set goals.

At the preparatory stage, it is necessary to use various methods of pedagogical research in a complex to obtain more accurate diagnostic results: conversation, questioning, testing, studying the products of students' activities (response to a letter from a virtual friend with elements of a virtual language). It is advisable to diagnose a knowingly larger number of people in excess of the number of those who can be included in the course study group. Such a wide coverage is due to the further selection of students according to a number of criteria [8, с.226]:

- internal motivation (the student's desire to learn the basics of communication on the Internet);
- availability of free time to attend classes and perform practical tasks for independent work at home;
- technical possibilities for carrying out independent activities at home
- conditions (access to the Internet);
- high rates of test results for computer skills;

- relatively low rates of test results in order to identify the level of proficiency in the virtual language.

When developing conversation questions, teacher should take into account the age characteristics of the students.

It is recommended to draw up the questionnaire mainly of a closed type for quick and accurate processing of the results. The task of composing a response letter to a penpal in groups should be carried out simultaneously in different classrooms to avoid student communication and, as a result, prompts. An objective assessment of students' activities is facilitated by a quantitative and qualitative analysis of their letters, which provides for [9, с.21]:

- determination of the total volume of an e-mail;
- complete and accurate answers to the questions asked;
- competent styling of a personal message;
- compliance with the norms accepted in the language
- politeness;
- percentage ratio of the number of used elements of the virtual language and the total volume of the letter;
- the quality of the abbreviations used (not written off from the letter-task), i.e. their attitude to a particular category of complexity.

The first four points correspond to the Criteria for assessing the performance of the assignment "Personal letter" in the framework of state examinations (OGE, USE).

Taking into account all the points, especially the last one, allows each student to give an individual number of points for writing a letter.

When developing a plan and materials for teaching, it is important for the teacher to adhere to the following principles [10, с.496]:

- creation of favorable conditions for the development of activity, independence, creativity and responsible attitude of trainees;
- motivation to continue the learning process;
- the predominant role of communication in the learning process.

The stage of training or organization of independent activity provides for both classroom and extracurricular (distance) work of the teacher and children. This stage includes active work with electronic educational material (presentations, articles, assignments, tests) and the formation of the ability to practically apply all the knowledge gained.

Intermediate control should be carried out both in the form of small tests for the assimilation of one or another information block (the topic of the lesson), and in the form of providing students with individual screenshots with the results of their practical tasks. In the latter case, it will be advisable to organize a discussion of the performance of tasks in a group to identify possible mistakes and mistakes, as well as to find solutions to problems and prevent similar failures in the future.

Conclusion. The final control is recommended to be carried out in the form of testing and assignments to respond to a friend's e-mail with elements of the virtual language (in the classroom) and practical homework, followed by the provision and discussion of screenshots of students' network conversations with foreign peers. When analyzing the results of the test and creative assignment (letter), one should rely on the quantitative and qualitative analysis of the letters of the children. The final anonymous questionnaire, being a kind of feedback form, makes it possible to reveal the attitude of students to the work done and the course studied as a whole. This makes it possible to judge whether the learning goal has been achieved or not. At the end of the course, the teacher needs to discuss with the children the possibilities of their further network foreign language communication using the virtual language.

It should be noted that teaching virtual written communication in a foreign language on the Internet should be carried out by teachers with a high level of professional competence. Relying on the possibilities of modern information technologies, owning modern pedagogical technologies, such a teacher can effectively organize a lesson.

Teaching communication in a foreign language is one of the main goals of learning foreign languages in secondary schools. The abilities and skills of oral and written speech of students are assessed both in the framework of the main (OGE) and the unified state examinations (USE), and in the course of passing international exams. A high level of possession of these skills and abilities plays an important role in the further professional activities of many graduates.

The problem of the formation and development of communication skills and abilities of students in the study of the discipline "Foreign language" is associated with a whole range of practical tasks. At the same time, schoolchildren perform exercises presented in various components of the studied educational and methodological complexes, use additional materials, search for certain information on the Internet, and carry out design work. However, as a rule, outside the framework of their activities, there is direct contact with foreign peers - direct carriers of the target language. This issue is becoming increasingly relevant in the world of the continuously expanding educational opportunities of the virtual space and the popularity of computer-mediated communication.

Virtual written communication has its own specific characteristics, which determine certain requirements for students' writing skills.

Literature:

1. Asmus N.G. Linguistic features of virtual communication space: dis. Cand. Phil. sciences / N.G. Asmus. - Chelyabinsk, 2005.-- 265 p.
2. Betretdinova I.Kh. Assessment of the level of linguistic competence in network communications of senior pupils of secondary schools / I.Kh. Betretdinova // Bulletin of MGOU. Series
a. "Pedagogy". - 2013. - No. 3. - S. 60-63.
3. Galichkina E.I. Specificity of computer discourse in English and Russian (based on the genre of computer conferences): author. dis. ... Cand. Phil. sciences / E.I. Galichkin. - Volgograd, 2001.- 11 p.
4. A.E. Zhichkina and E.P. Belinskaya, Demonstration version of control measuring materials for the main state exam in English in 2018 (written part): Evaluation criteria for assignment 33 "Personal letter" [Electronic resource]. - FIPI, 2018. - Access mode: <http://www.fipi.ru/ege-i-gve-11/demoversiispecifikacii-kodifikatory>
5. Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. - New York: Routledge, 2011. -- 179 p.
6. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. - Cambridge University Press, 2004. -- 272 p.
7. Jovanovic D. A qualitative study of the use of Netspeak in English language classroom. Implementation of Netspeak in High School and University Language Teaching [Electronic resource]. – 2003.-22p.
8. Орехова Н.Н. Письменная система в пространстве языковых культур: Естественная письменная русская речь: исследовательский и образовательный аспекты. Барнаул, 2003. С. 226.
9. Смирнов Ф.О. Национально-культурные особенности электронной коммуникации на английском и русском языках: Автореф. дис. канд. филол. наук. Ярославль: Ярославский гос. пед. ун-т, 2004.С. 21.
10. Лутовинова О.В. Лингвокультурологические характеристики виртуального дискурса. - Волгоград: Издательство ВГПУ «Перемена», 2009. -496 с.

**ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS**

IRSTI 14.07.09

N.B.Tynyshtykbayeva¹, A.G.Kamisheva²

*¹ 2nd course master of Korkyt Ata University, Kazakhstan, Kyzylorda,
Phone number: +7(747)540-45-42, e-mail: bayan.tynyshtykbayeva@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6256-7243>*

*² Candidate of pedagogical Sciences, Korkyt Ata University, Kazakhstan, Kyzylorda,
Phone number: +7(771)6040840, e-mail: kamisheva_gulnur@mail.ru*

**NATIONAL AND CULTURAL FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS OF
THE ENGLISH LANGUAGE**

Abstract

The article presents national and cultural peculiarities, extralinguistic factors and communicative effects of English phraseological units. The creator focuses on that English phraseological units are a significant wellspring of national culture data. The authors takes note of that extralinguistic variables decide the public explicitness of English diction. It ought to be accentuated that public characteristics of the lifestyle, method of life and far-reaching developments are reflected in the style of the English language The writers choices are maintained by the models from the English composition of nineteenth and twentieth hundreds of years. The consequences of the examination show, that quirks of utilizing phraseological units in discourse and recurrence of their utilization in discourse rely upon the socio-verifiable variables furthermore, the level of the semantic culture of speakers.

In the article the role of the English phraseological units as a method for national cultural components is uncovered. Explicit idiosyncrasies of the English phraseological units, reflected in inventive thinking about the country, were considered by the authors. In the article instances of the English phraseological units are shown. English phraseological units on different theme from various sources are dissect. Taking everything into account, the authors accentuated that phraseological unit is a method for public culture reflection and the most important wellspring of data about the way of life and public person of the country.

Keywords: English language, phraseological unit, national and cultural features, mentality, meaning, context, extralinguistic factors, people, communicative effects

Н.Б.Тыныштықбаева¹, А.Г.Камишева²

*¹ Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті 2 курс магистранты Қазақстан,
Қызылорда қ.,
Байланыс номері +7(747)540-45-42, e-mail: bayan.tynyshtykbayeva@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6256-7243>*

*² Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, педагогика ғылымдарының
кандидаты, Қазақстан, Қызылорда қ.,*

байланыс номері +7(771)6040840, e-mail: kamisheva_gulnur@mail.ru

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Мақалада ағылшын тіліндегі фразеологизмдердің ұлттық-мәдени ерекшеліктерімен қатар, экстралингвистикалық факторлар мен коммуникативтік әсерлері зерттелген. Автор ағылшын тіліндегі фразеологизмдер ұлттық-мәдени ақпараттың маңызды көзі болып табылатынын атап көрсетеді. Экстралингвистикалық факторлар ағылшын тіліндегі фразеологизмдерінің ұлттық-мәдени ерекшелігін анықтай отырып, күнделікті өмір сүр салтымен байланыстырылады. Түс компоненті бар фразеологиялық бірліктер ағылшын тілінде де кеңінен ұсынылған. Түс символикасы фразеологизмдерде ұлттың менталитетін көрсетеді. Зерттеу жұмысында 19-20 ғасырлардағы ағылшын фантастикалық шығармаларынан мысалдар келтіре отырып, жоғарыда айтылған тұжырым расталды. Зерттеу жұмысында көрсетілгендей, сөйлеудегі фразеологиялық бірліктердің қызмет ету ерекшеліктері, сондай-ақ олардың сөйлеуде қолданылу жиілігі ұлттық-мәдени факторларға және сөйлеушілердің тілдік мәдениетінің деңгейіне байланысты.

Зерттеу жұмысы барысында ағылшын тіліндегі фразеологизмдердің ұлттық -мәдени ерекшеліктерді білдіру құралы екені анықталды. Мақалада түрлі дерек көздерінен алынған әр түрлі тақырыптағы ағылшын фразеологизмдері талданды. Қорытындылай келе, ағылшын тіліндегі фразеологизмдер - ұлттық мәдениетті бейнелейтін құрал және халықтың мәдениеті мен ұлттық сипаты туралы ең құнды ақпарат көзі екені анықталды.

Кілт сөздер: ағылшын тілі, фразеологизм, ұлттық-мәдени ерекшеліктер, контекст, мағына, экстралингвистикалық факторлар, адам, коммуникативтік әсерлер

Н.Б.Тыныштыгбаева¹, А.Г.Камишева²

¹ *Магистрант 2 курса, Кызылординский Университет им. Коркыт Ата, Казахстан, г. Кызылорда,*

*телефон: +7(747)540-45-42, e-mail: bayan.tynyshtykbayeva@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6256-7243>*

² *Кандидат педагогических наук, Университет им. Коркыт Ата, Казахстан, г.Кызылорда, телефон: +7(771)6040840, e-mail: kamisheva_gulnur@mail.ru*

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье представлены национально-культурные особенности английских фразеологических единиц. Авторы акцентируют внимание на том, что английские фразеологические единицы являются значительным источником национально-культурной информации. Авторы отмечают, что экстралингвистические компоненты определяют национальную специфику английской дикции. Следует подчеркнуть, что национальные

идиосинкразии в образе жизни, методе жизни и далеко идущих событиях отражаются в манере английского языка. Решения авторов подкреплены моделями из английской письменности 19 и 20 веков. Результаты исследования показывают, что причуды употребления фразеологических единиц в дискурсе и повторяемость их употребления в дискурсе зависят от социально-верифицируемых переменных, а также от уровня семантической культуры говорящих.

В статье раскрывается роль английских фразеологических единиц как способа передачи национально-культурных компонентов. Авторами рассмотрены эксплицитные идиосинкразии английских фразеологических единиц, отражающиеся в изобретательском мышлении о стране. В статье показаны примеры английских фразеологических единиц. Проанализированы английские фразеологические единицы на разные темы из различных источников. Принимая все во внимание, авторы подчеркнули, что фразеологическая единица является методом отражения общественной культуры и важнейшим источником сведений об образе жизни и общественном облике страны.

Ключевые слова: английский язык, фразеологический оборот, национально-культурные особенности, контекст, значение, экстралингвистические факторы, люди, коммуникативные эффект

Introduction

Globalization measures in the high level world add to the overall relations improvement at financial, political, social, and mollifying levels and expect a critical part in the examination of obscure vernaculars. The improvement of understudies' intercultural capacity is maybe the most key parts during the time spent focusing on obscure vernacular. During the time spent intercultural ability getting ready, socio-social data on understudies is made. Looking at of both obscure lingo culture and nearby language social orders adds to the best intending to the authentic intercultural correspondence of understudies and offers them an opportunity to see differentiates just as find ordinary components in these two societies[1].

The most significant wellsprings of data about the way of life, public person, mental quirks and attitude of the country one can discover in phraseological units. Phraseological asset of the language gives understudies admittance to a huge profound abundance of the country and simultaneously it is the main method for collaboration and shared comprehension of individuals during the time spent intercultural correspondence. As expressive means, colloquialisms likewise enhance our discourse. The phraseological units are encapsulation of social and public eccentricities allegorically. The method of stressing the social and public eccentricities implies «a translation of the allegorical premise in a checked social and public space of the language community». Phraseological units frequently mirror the quirks of the way of life of the language they have a place with; additionally they reflect history of that country, their disposition towards world, generalizations they have faith in, and so on Moreover, phraseological units ordinarily are framed from public maxims, biases, and social practices, and address a serious huge piece of semantics. Phraseological units are normal to all dialects of the world yet have their remarkable type of articulation. Their public — social particulars is displayed in interpretation measure. Phraseological units, through their expressive structure, send the significance of the message with a serious level of enthusiastic shading, add to the improvement of understudies' discourse movement, empowering them to communicate their own demeanor towards the reality or wonder, consequently framing in

this way unknown dialect open ability abilities. Inspiration to the considering of unknown dialects is likewise expanded. Illustrations become really fascinating and significant[1].

Experiment

Phraseology is perhaps the most important traditions of any person. In expressiveness, the lifestyle and the perspective attribute of a given society are reflected and communicated. It is expressiveness that addresses inestimable keys to understanding the way of life and mindset of a specific group. Customs and customs, associativity, components of the symbolism of reasoning and the historical backdrop of individuals are viewed as the informal authors of the development of phraseological units in discourse. English language as far as the presence in its huge arrangement of phraseological units and phraseological turns is maybe one of the most extravagant. Phraseological units possess a tremendous layer in its design. All occasions occurring in the UK are reflected in the expressiveness: political life, sport, comprehensive developments, regular daily existence - these are only a halfway rundown of points reflected in English phraseological units. Many become outdated, however they are supplanted by new, enthusiastic, splendid and clever. In this way, we can say with assurance that the phraseological arrangement of the English language will develop as time passes, secure new frameworks, enhance itself and advance the inward universe of every individual occupant of the Misty Albion[2].

Phraseological unit of the language is the relevant wellspring of data on culture and mindset of the country, since it saves the thoughts of individuals on legends, customs, services, ceremonies, propensities, ethics, conduct and so on. B.A.Larin noticed that phraseological units in every case by implication mirror individuals' perspectives, social request and philosophy of the age[3]. Phraseological units, mirroring a long advancement of the country's way of life in its semantics, store and move social mentalities and generalizations, norms and originals from one age to another. As per F.I. Buslaev, phraseological units are exceptional microcosms. They involve «both the ethical law, and the good judgment, communicated in a short saying, which were shared with the relatives by their ancestors». It is a spirit of any public language, wherein the soul of the country and its innovation are communicated remarkably.

The order as per the relationship of phraseological units with specific grammatical forms is additionally utilized (the purported semantic classification)[4]. The premise of the division was the having a place of the primary articulation word to any grammatical form. Apportion the accompanying areas:

- a) action word + thing: to bear noxiousness - harbor outrage.
- b) the action word + the relational word + the thing: to live on air - to live it isn't known what.
- c) action word + relational word + pronoun: to remain determined - to persevere relentlessly.
- d) action word + modifier: to stay up to date with - to keep in sync.
- e) to be + descriptive word: certainly - no doubt.
- f) action word + descriptor: to make sure[5].

Result and discussion

The fundamental property of a phraseological unit because of auxiliary selection is symbolism, which is related with the profound culture of a given etymological local area and accordingly vouches for its experience and customs. The symbolism of phraseological units is showed in the semantics of phraseological units because of seeing two pictures brought about by essential and optional selection. Simultaneously, note that the uniqueness of the pictures basic the

reevaluation of phraseological units, and the affiliations that caused either picture in the awareness of speakers, has public social particularity.

Allow us to think about certain models.

He faltered marginally. "Why? Why?"

I murmured:

"I need to look into this... "

"To be sure". Indeed, even his noses became white. "All things considered, sir, let us not set out to avoid the real issue. You will leave it at once"[6].

The beginning of the importance of the phraseological unit "to avoid the real issue" The beginning of the phraseological unit "beat about shrub" is identified with the kids' down "mulberry hedge," which looks like a round dance. At This game is joined by the hold back "Here we go round the mulberry shrubbery". And afterward Charles Tansley became as pleasant as possible perhaps be. He started playing ducks and drakes [6].

The phraseological unit "to play ducks and drakes with something" with the signifying "to squander something; to do wildly with something" is a wellspring of data about a youngsters' down, which comprised in tossing level stones on the outer layer of water. Along these lines, this phraseological unit was given the signifying "to squander one's cash". Phraseological units made by individuals occupied with different circles of action and game, being brief, every day and allegorically rethought, discover use in expressive discourse.

Clyde was disturbed by the particular sorts of men: done for works, loafers, luses, wastrels, the bungled and defenseless who appeared to float in, on the grounds that they had no other spot to go. Furthermore, forever his folks were saying "Brilliance to God" and taking assortments for the authentic costs of the hall[7].

In English there are especially different phraseological units related with the sea, which come from the island pondering the English, from the past presence of the country, which depended upon the ocean space incorporating the islands of Great Britain.

I was half reluctant to show it to the praiseworthy individual who had tended to me about it. Imagine my startling when he said it was a masterpiece, and offered me 30,000 francs. I dare say he would have paid more, yet frankly, I was excessively stunned such that I lost my head; I recognized the proposition before I had the choice to accumulate myself [8].

The meaning of the phraseological unit "taken aback"- "taken by surprise" comes from its original meaning when referring to sails suddenly pressed to the mast by a headwind. It should be noted that this example also uses the phrase "I lost my head" in the sense of "bewildered".

This image is currently in the National Gallery at Stockholm. The Swede is proficient at the delicate hobby of fishing in disturbed waters[8]. The phraseological unit "to fish in upset waters", which has the signifying "to fish in disturbed waters". It is acceptable fishing in disturbed waters" - "it is not difficult to fish in grieved waters" - is important for the precept "It is acceptable fishing in pained waters" - "it is not difficult to fish in upset waters", fish in grieved waters," which thusly was acquired from the French language.

Julia got the notes from Tom yet she was unable to make head or tail of it[6]. In this manner, the design of the phraseological unit "to not be able to make head or tail of something" with the signifying "don't comprehend, fail to really see what's going on with everything" incorporates the name of financial units (head - the front side of a coin, tail - the posterior of a coin).

"My auntie has frequently addressed me about you. You are one of her top picks, and I am apprehensive, one of her casualties too."

"I'm in Lady Agatha's dark books as of now," addressed Dorian, with an amusing look of contrition. "I vowed to go to a club in Whitechapel with her last Tuesday, and I truly overlooked it [9]. It should be highlighted that the phraseological units with the name of concealing in English are related with etymological and extra-phonetic factors: with customs and customs, religion and culture, old stories and history. The ramifications of phraseological units with The ramifications of phraseological units with the name of concealing are directed by the socio-chronicled, public and social experience of a given etymological neighborhood. The phraseological unit "to be in a singular's dull books", implying "to be on horrendous record of someone," came into English in the seventeenth century. "Dim Book" was a dull bound book that recorded offense concerning The materials of this book molded the justification for changes in Great Britain during the 20th century. Britain in 20 century[6].

Conclusion

Phraseological units store and send data about standards, qualities and social examples of society. Phraseological units whose models were recorded occasions just as topographical areas are regular in English. Such phraseological articulations contain a clear public social part in their semantics. When concentrating on the public social components of English phraseological units, consider social perspectives, strict facts, just as the perspectives and convictions existing in the public eye.

All in all it ought to be noticed that the phraseological units straightforwardly (in indication) or in a roundabout way (through the connection of the acquainted and metaphorical premise to norms, images, generalizations of public culture) bear social data about society and the world.

References

1. Копзхассарова У. Reflection of national culture in phraseological units of Russian and English languages. 2021. № December 2014.
2. Classification of phraseological units in modern English language - Мұғалімдерге пайдалы ақпараттар - [Electronic resource]. URL: <https://bilim-all.kz/article/6714-Classification-of-phraseological-units-in-modern-English-language> (accessed: 02.10.2021).
3. Маслова В.А. Лингвокультурологическое исследование. М.: Академия, 2010. 208 p.
4. Arnold I.V. Lexicology of modern English. Textbook. 2 nd. FLINT: Science, 2012. 376 p.
5. Goldenkov M.A. Watch out! HOT DOG! Modern Active English. Moscow, 2004.
6. LULCHEVA E.M. National and Cultural Variety of Phraseological Units of the English Language // Hist. Soc. ideas. 2015. Vol. 7, № 3. P. 214.
7. Th. Dreiser. "An American tragedy." New York: New American library, 2000. 859 p.
8. W.S. Maugham. "The moon and sixpence." London: Heinemann, 1982. 252 p.
9. O. Wilde. "The picture of Dorian Gray." Cleveland, NY: The World publishing company, 1945. 186 p.

MPHTI 14.35.09

S K.S.Kuanyshova¹, A.K.Meirbekov²

¹ 2nd course master of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University,
Kazakhstan, Turkestan,

phone number: +7 708 364 99 19, e-mail: symbat.kuanyshova@ayu.edu.kz

² PhD of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Kazakhstan,
Turkestan,

phone number: +7 771 915 97 84, e-mail: assylbek.meirbekov@ayu.edu.kz

THE SYSTEM OF IMAGES THAT REVEAL THE TRUTH IN DETECTIVE STORIES IN KAZAKH AND ENGLISH LITERATURE

Abstract

The article presents a system of images that reveal the truth in the detective works of Kazakh and English literature, which are reflected in the line of adventures of Arthur Conan Doyle's "The Hound of the Baskerville" and Kemel Tokayev's "Mysterious trace". Detective fiction is a work of adventure crime. The protagonist is a detective or spy, spy and criminal, and the crime is solved after a series of open and secret encounters between the two sides. The birth of detective literature is associated with the American writer E. Poe and the English writer W. Collins. The work of A.K. Doyle, who created the world-famous image of Sherlock Holmes, raised detective literature to a new level. In Kazakh literature K. Isabaev wrote "In the throes of death", "Commandant's notes", K. Tokayev "Bullet fired at night", "Mysterious trace" - in this genre. The famous topics of the writers, the works that brought a new trend into Kazakh and English prose, are mostly famous adventure stories. This study is a comparative analysis of Arthur Conan Doyle's «The Hound of the Baskerville» and Kemel Tokayev's «Mysterious trace». In particular, the analysis is carried out by comparing plot features, motifs, and the system of images of works.

Keywords: adventures, literature, comparison, genre, writing style, context, The hound of the Baskerville, Mysterious trace, motive indicators, image system.

Қ.С. Қуанышова¹, А.Қ. Мейірбеков²

¹ Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, 2 курс
магистранты Қазақстан, Түркістан қ.,

байланыс номері: +7 708 364 99 19, e-mail: symbat.kuanyshova@ayu.edu.kz

² Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, PhD-
доктор, Қазақстан, Түркістан қ.,

байланыс номері: +7 771 915 97 84, e-mail: assylbek.meirbekov@ayu.edu.kz

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ӘДЕБИЕТІНДЕ КӨРІНІС ТАПҚАН
ДЕТЕКТИВТІК ШЫҒАРМАЛАРДАҒЫ ШЫНДЫҚТЫ АШУШЫ ОБРАЗДАР
ЖҮЙЕСІ

Аңдатпа

Мақалада қазақ және ағылшын әдебиетінде Артур Конан Дойлдың «Баскервиль төбеті» және Кемел Тоқаевтың «Көмескі із» шытырман оқиғалары желісінде көрініс тапқан детективтік шығармалардағы шындықты ашушы образдар жүйесі көрсетілген. Детективтік әдебиет - шытырман оқиғалы қылмысты істерді ашуға құрылған шығарма. Негізгі образ ретінде із кесуші заңгерлер немесе тыңшылар, барлаушы мен қылмыскер алынып, әр түрлі оқиғалар арқылы екі жақтың жасаған қылмыстарынан кейін барлығы анықталады. Детективтік әдебиеттің ортаға шығуы американдық жазушы Э.По мен ағылшындық жазушы У.Коллинздің шығармаларына байланысты. Танымал Шерлок Холмс образын жасаған А.К.Дойл шығармашылығы детективтік әдебиетті жаңа белеске көтерді. Қазақ әдебиетінде Қ.Исабаев "Коменданттың жазбалары", "Ажал құрсауында", К.Тоқаев "Көмескі із", "Түнде атылған оқ"- осы жанрда қалам тартқан. Қаламгерлердің көп тер төккен тақырыбы, қазақ және ағылшын прозасына тың үрдіс әкелген шығармалары негізінен көпке мәлім шытырман оқиғалы повестері. Бұл зерттеу жұмысында Артур Конан Дойлдың «Баскервиль төбеті» және Кемел Тоқаевтың «Көмескі із» шығармаларын салыстырмалы талдау қолға алынған. Дәлірек айтқанда, шығармалардың сюжеттік ерекшеліктерін, мотивтік көрсеткіштерін, сонымен қатар образдар жүйесін салыстыра отырып талдау жасалған.

Кілт сөздер: шытырман оқиғалар, әдебиет, салыстыру, жазу стилі, контекст, жанр, Баскервиль төбеті, Көмескі із, мотив, образдар жүйесі.

К.С. Куанышова¹, А.К.Мейрбеков²

*¹ Магистрант 2 курса, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, Казахстан, г. Туркестан,
телефон: +7 708 364 99 19, e-mail: symbat.kuanyshova@ayu.edu.kz*

*² PhD-доктор, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, Казахстан, г. Туркестан,
телефон: +7 771 915 97 84, e-mail: assylbek.meiirbekov@ayu.edu.kz*

СИСТЕМА ОБРАЗОВ, РАСКРЫВАЮЩАЯ ПРАВДУ В ДЕТЕКТИВНЫХ РАССКАЗАХ КАЗАХСКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУР

Аннотация

В статье представлена система образов, раскрывающих правду в детективных произведениях казахской и английской литературы, нашедших отражение в приключениях Артура Конан Дойля «Собаки Баскервилья» и Кемела Токаева «Таинственный след». Детективная литература - это произведение приключенческого преступления. Главный герой - детектив или шпион, шпион и преступник, и преступление раскрывается после серии открытых и тайных столкновений между двумя сторонами. Рождение детективной литературы связано с американским писателем Э. По, английским писателем У. Коллинзом. Творчество А. К. Дойла, создавшего всемирно известный образ Шерлока Холмса, подняло

детективную литературу на новый уровень. В казахской литературе К. Исабаев написал «В муках смерти», «Комендантские записки», К. Токаев «Пуля, выпущенная ночью», «Таинственный след» - именно в этом жанре. Самые популярные темы писателей, произведения, которые внесли новое веяние в казахскую и английскую прозу, - это в основном известные приключенческие рассказы. Это исследование представляет собой сравнительный анализ «Собаки Баскервилья» Артура Конан Дойля и «Таинственный след» Кемела Токаева. В частности, анализ проводится путем сопоставления сюжетных особенностей, мотивационных показателей, а также система характеристики героев.

Ключевые слова: приключение, литература, жанр, сравнение, стиль, контекст, Собака Баскервильей, Таинственный след, мотивы, система изображений.

Introduction

Since the second half of the XIX century, which was the golden age of global rhetoric, there have been a number of changes in the world literary and historical process. New directions, new genres were born. One of the genres born as a result of such a literary and cultural process is the detective genre. Previously, the literature of the highest style, the literature of the salon, is gradually becoming the literature of the masses. Along with humane works, historical works, which have a dominant place in the literature, began to appear interesting, adventurous stories, tales, novels. In general, the peculiarities of the formation and development of the detective genre in different countries are different. In Western Europe, including English literature, examples of deliberate and planned crime are often described, while American detectives are often adventurous and sometimes mystical[1]. The widespread use of this detective genre in Western literature is closely linked with the names of the Englishman Arthur Conan Doyle, the American Agatha Christie, the Frenchman Georges Simeon. In Kazakh literature, K. Isabayev wrote "In the throes of death", "Commandant's notes", K. Tokayev "Bullet fired at night", "Mysterious trace" - in this genre. It is known that the masters of the detective genre, who worked very productively, became the favorite genre of this genre - the favorite of millions.

The purpose of the research: to analyze the system of images of detective works in English and Kazakh literature (Arthur Conan Doyle's "The Hound of the Baskerville" and Kemel Tokayev's "Mysterious trace"). The aim of research work is to clarify difficulties and similarities, to characterize the system of images and to define motifs of detective stories in kazakh and english literature. Methods of research is comparative and hermeneutic analysis. Relevance of the research. This research work is devoted to the works of Arthur Conan Doyle, the leader of the detective genre in English and Kazakh literature, "The Hound of the Baskerville" and Kemel Tokayev's "Mysterious trace". The research considers the similarities and differences of the works. In particular, the analysis is carried out comparing the plot features, motivational indicators, as well as the system of images of the works. The relevance of the research is that the works of writers who lived in two different worlds and wrote works in the detective genre have been studied and analyzed individually, but no comparison has been made. It is obvious that this research will greatly contribute to the training of philologists in the future. The system of images that reveal the truth in detective stories Arthur Conan Doyle's "The Hound of the Baskerville" and Kemel Tokayev's "Mysterious trace" will define.

In the world literature of the detective genre, it is still difficult to find well-grounded scientific conclusions. In the absence of one or two brief statements about its genre character and

system of images, the plot and composition (A. Gramsci, B. Barkht, SM Eisenstein, KI Chukovsky), it is theoretically deeply analyzed and thoroughly written. There are almost no research works. Opinions about the detective genre that have been voiced so far are full of contradictions. In particular, one of the main features of this genre, which is considered by many researchers, is that it is based on the plot of difficult to solve mysteries, adventures and mysterious phenomena. For example, the Russian researcher FA Chapchakhov in his short article "Detective: opportunities, goals and objectives" said: "The secret, a mysterious situation that is difficult to solve - one of the conditions of a detective story, one of its main features. The detective points out that in the rapidly evolving English and American literature, it is not a simple word to call it "mystery fiction" [2]. Arthur Conan Doyle's "The Hound of the Baskerville" and Kemel Tokayev's "Mysterious trace" clearly show the truth-revealing images that reveal mysterious, adventurous and mysterious phenomena that are difficult to solve.

Experiment

The Hound of the Baskervilles is a detective story by the English writer Arthur Conan Doyle, one of his four stories about Sherlock Holmes. It was first published from August 1901 to April 1902 in the monthly Strand Magazine. The plot of the story is based on the investigation of the death of Sir Charles Baskerville, who died under mysterious circumstances. In the family of the Baskervilles, the family legend of a devilish dog of supernatural origin, which haunts all members of the Baskerville family, has been passed down from generation to generation. Sherlock Holmes and Dr. Watson take on the investigation of this case. Time of action - September-October 1889. This was Holmes' first appearance since his supposed death in the story "Holmes' Last Case." The success of this story contributed to the revival of the character. Included in the "100 best detective novels of all time"[3]. One of the first celebrated stories ever written [4], in 2003, the book was recorded as number 128 of 200 on the BBC's The Colossal Inspected overview of the UK's "best-loved novel"[5]. In 1999, it was recorded as the most excellent Holmes novel, with a come full circle rating from Sherlockian analysts of 100 [6]. The uncommon ubiquity of Sherlock Holmes and his loyal companion and biographer, Dr. Watson (Watson), slowly got to be portion of a modern mythology, the center of which is still found at 221B Pastry specialist Road in London. Arthur Conan Doyle was the most elevated paid creator in world writing in 1900 when he composed The Dog of Baskerville [7]. The scene is based on the four-part film "Baskerville Arrangement" from 1901 to 1902. Typically one of Arthur Conan Doyle's most popular Sherlock Holmes stories, because it was composed after Doyle killed Sherlock, so he was the deals chief. It was too one of the foremost screen books within the Sherlock Holmes arrangement [8]. Because of its popularity, screenwriter Mark Gatiss felt a greater responsibility to incorporate familiar elements of the story than to adapt lesser known events [9]. Conan Doyle killed his famous character in 1893 in The Last of Holmes, and wrote about Holmes' next visit. Gatiss noted that Dr. Watson's confirmation of Conan Doyle's fatigue was confirmed by the absence of Holmes in the front half of the Baskervilles [10].

The Hound of the Baskervilles turned out to be not only the first detective work of the twentieth century, but also a kind of canon of a classic detective story. It's hard to believe that Arthur Conan Doyle didn't originally plan to bring his illustrious hero into action - the detective had already died at the hands of Professor Moriarty - but Holmes had to be resurrected at the request of his fans - and he literally burst into the narrative. This is a great success; as a result, the reader received perhaps the most fascinating investigation of the great detective, and the history

of literature is an ideal example of the genre beloved by readers. Literary historians also claim that at the time of the creation of "The Dog of the Baskervilles," Conan Doyle was the highest paid author in world literature. Well, the money was not wasted in vain[11].

The Hound of the Baskervilles was first serialized in [The Strand Magazine](#) in 1901. It was well-suited for this type of publication, as individual chapters end in [cliffhangers](#). It was printed in the United Kingdom as a novel in March 1902 by [George Newnes Ltd](#) [12]. It was published in the same year in the United States by McClure, Philips & Co [13].

Kemel Tokayev was a scholarly consultant to the Writers' Union of Kazakhstan. More than a dozen books on Soviet Chekists have been distributed in Kazakh and Russian. He won the primary scholarly competition reported by the Writers' Union of Kazakhstan and the Service of Inside Issues of the Kazakh SSR and got to be a four-time champ. "Ruddy Commissar", "Who is the criminal?" and the creator of plays called "Enchantment Insider facts." He was granted the Arrange of the Incredible Enthusiastic War of I and II degrees, twice the award "For heroism" and numerous other awards, Confirmations of the Preeminent Soviet of the Kazakh SSR, Recognition of the Service of Inside Issues of the USSR and an identification [14].

Kemel Tokayev was one of the most prolific writers in the genre of adventure prose. Reading the book "Thoughts about the father", we realize that Kemel Tokayev's childhood was full of hardships and difficult times, and he and his brother Kassym suffered a tragic loss of their parents and then their sister. Just as the famine was raging, war was raging. Kassym, one of the thousands of young men who went to the battlefield without being able to fall in love, have children, and see the wonders of the world, did not return from the war. At the age of eighteen, he went to the front, survived and returned home with serious injuries. During the war, young Kemel said, "If you fall, fall from the pomegranate." Therefore, it is no secret that Kemel Tokayev's work on the war, like the novel "In the trenches of Stalingrad" by Russian writer Viktor Nekrasov, is read as a report in the trenches.

In the field of detective work, the author published many works, such as "Flood", "Dark Trail", "Bullet fired at night", "Assassination", "Incident in Syrgaban", "Tamgaly altyn", "Last blow", "Bird from the nest". The first detective work in Kazakh literature - the novel "The Last Strike" - was very popular among readers. After the publication of this novel, the writer published his historical novel "Soldier went to war." The scenes in the novel are described in a clear, realistic, literary and artistic language. The author's long-awaited theme, his works, which brought a new trend to Kazakh prose, are mostly well-known - adventure stories.

Writer Kemel Tokayev is the author of several collections of short stories about the difficult and interesting life of Soviet Chekists and police. In this collection, too, the writer did not change his favorite subject. The story "Special Task" describes the difficult, dangerous and difficult periods of the Awesome Enthusiastic War within the enemy's raise, the permanent deeds of the guerrillas, the friendship of Russians, Ukrainians, Kazakhs and other nationalities, the story "Mysterious trace" tells about the ingenuity and courage of Soviet Chekists [15].

Result and discussion

The system of images in detective stories in kazakh and english literature. First detective work is Arthur Conan Doyle's "The Hound of the Baskerville". The main character of the story is Sherlock Holmes. He is brilliant detective, uses deductive reasoning. Second main character is Dr. Watson, attentive physician and apprentice detective. Sherlock Holmes and Dr. Watson crime-fighting duo. Second detective work in Kazakh is Kemel Tokayev's "Mysterious trace".

The main character of the story is Major Rodionov. Because of him all problems are solved. In result the characters that reveal the truth in detective stories are Sherlock Holmes, Dr. Watson and Major Rodionov. There are also major and minor characters of detective works.

Sherlock Holmes could be a private agent with an eminent notoriety all over the world. He rejects all superstition and passionately accepts within the powers of perception and deductive thinking. He will halt at nothing, not indeed double dealing, to illuminate a secret. Holmes is regularly unflappable and saved however appears his sense of humor and incongruity when bantering with his companion and sidekick, Dr. John Watson. In show disdain toward of the reality that physically truant in much of this story, his impact looms expansive, and within the conclusion it is his commitment to the examination that breaks the case.

Dr. John Watson may be a London doctor who has helped and collaborated with Sherlock Holmes on numerous cases. Continuously pleasing and full of wonder for his crime-solving companion and guide, he is frequently off-base in his take on the clues where Holmes is right. Watson takes the lead in this case, traveling to Devonshire without Holmes to look at the prove and examine the cast of suspects. Lurching along as he tries to apply Holmes's explanatory strategies, he capacities as a stand-in for the peruser.

Sir Henry Baskerville returns from Canada, where he has lived most of his life, to proceed his uncle's work in reestablishing Baskerville Lobby. At to begin with he approaches the legend of the Baskerville dog with the good cheer of youth, however the secretive occasions at Baskerville Lobby wear him down. Stricken with Beryl Stapleton, he is disturbed that not one or the other she nor her brother appreciate his progresses. Whereas he isn't shameless or hostile, he offers a sense of privilege with his obscene and savage precursor Sir Hugo, whose evil behavior brought on the Baskerville revile.

Jack Stapleton could be a naturalist more proficient at catching butterflies than at illustrating social aptitudes. He appears his unsafe mood over Sir Henry's progresses toward his sister, Beryl, who turns out to be his spouse. He exposes the Baskerville legend, however in truth he employments the story to terrorize Sir Charles and Sir Henry as he tries to slaughter off beneficiaries to the Baskerville fortune so he can claim it for himself. Dreaded by his spouse, he appears numerous likenesses to his violence-prone and philandering predecessor Sir Hugo.

Beryl Stapleton both cherishes and fears her spouse, however she turns against him when she learns of his arrange to slaughter Sir Henry. Her notices to Sir Henry are eventually fruitful as they caught the consideration of Sherlock Holmes. Both her spouse and Sir Henry stake claims on her without her full assent, which proposes that her situation could be a modern adaptation of the maiden's destiny within the Baskerville legend.

John Barrymore could be a puzzling however steadfast hireling to his late ace, Sir Charles Baskerville. He and his spouse are covered in mystery as they lock in in furtive moves to require care of the gotten away convict, who is additionally Mrs. Barrymore's brother. Whereas a conceivable suspect, Barrymore is additionally a treasure trove of crucial data that makes a difference illuminate the case. He is additionally an agent of unused course of entrepreneurial hirelings who point to free themselves.

Akhmet Suleimenov, the commander of a group of scouts who died after being hit by a shell, did not rest until everything was clear. We had to spend twenty-four hours a day on urgent matters.

Major Rodionov is an investigator, talented and businesslike.

Lieutenant Malar is a lieutenant with a quick gait, curly hair on his right forehead, a warm face and a childlike demeanor. Komsomol member.

Efremov is a sergeant.

Nikolai Tolstov is an ordinary man.

Marina is a favorite of Major Rodionov, who always smiled when he remembered her.

There is also motifs of detective stories in kazakh and english literature. Arthur Conan Doyle's " The Hound of the Baskerville " has motifs like superstition and folk tales, friendship and loyalty, Red Herring, Ingenuity and courage, Physical Features. Kemel Tokayev's "Mysterious trace" has all of these motifs except two: superstition and folk tales, Red Herring.

Table 1 - Motifs of Arthur Conan Doyle's " The Hound of the Baskerville " and Kemel Tokayev's "Mysterious trace":

Motifs	«The Hound of the Baskerville»	«Mysterious trace»
Superstition and society stories	The story opens with the society story of the Baskerville revile, shown on eighteenth century fabric. The era of the revile, both inside the novel and in Mortimer's examining, serves to start the story off with a bang-a shadowy individuals story, nothing on the off chance that not undercover. At the same time, it offers a wonderful separate to Watson's straightforward specifying, a mold requested upon by the ace and one which is able inevitably diffuse any foolish conviction in curses and pooches of hell.	————
Friendship, loyalty	Dr. Watson's loyalty to Sherlock Holmes.	It describes the difficult, dangerous and difficult periods of the Great Patriotic War, the indelible deeds of the guerrillas, the friendship of Russians, Ukrainians, Kazakhs and other nations.
Red Herring	A classic of the mystery/detective course, the ruddy herring tosses us off the right way. Much a bit like the society story, it offers a too-easy answer to the address at hand, luring us to require the trap and making fools of us in case we do. In Dog, the greatest rosy herring is the convict. After all, who predominant to stay a slaughter on than a sentenced executioner. Barrymore's late-night insidiousness turns out to be irreproachable, and the sentenced executioner turns out to not be included inside the perplexing passings.	————
Ingenuity and courage	Although Mr. Stapleton seemed simple and calm, but he implemented his game in different	The story " Mysterious trace "

	ways.	tells about the ingenuity and courage of the Soviet Chekists in exposing the enemy agent
Physical Features	Physical highlights are a overwhelming theme within the novel. They are displayed as clues that, on the off chance that analyzed accurately, can lead to a more profound understanding of the mystery.	In " Mysterious trace " physical features are a dominant motif in the novel.

Conclusion

Detective is known to come from the English word for search, trace, snatch. Researchers associate the first classic example of detective literature with the short story "Death on the Morgue" by American writer Edgar Allan Poe (1841). In it, the writer for the first time skillfully demonstrated the amazing ability of the amateur detective, which was observed in the detection of the crime, the accuracy of logical analysis. The detective genre in the former Soviet literature also had a unique character. It is true that in the detective literature of that period, "the most important social and moral issues" were the main targets. It is known that the detective genre developed and formed in Kazakh literature. Kemel Tokayev was the only one to mention him as an outstanding representative. In this work we

Summing up the research, the main purpose of the work was a comparative analysis of the system of images that reveal the truth in the works of Arthur Conan Doyle's "The Hound of the Baskerville" and Kemel Tokayev's " Mysterious trace". In this analysis, we focused on the plot features, motives and the system of real images of detective stories in Kazakh and English literature. The goals and objectives of this study and the hypothesis have been fully met. The truth-telling images in both works are presented with concrete evidence. It is obvious that comparative research has a great impact on the training of philologists.

References

1. Вулис А. Поэтика детектива // Новый мир. - 1978. -№ 1
2. Чапчачов Ф.А. Время и слово. – Москва, 1980. -180 с.
3. Конев А. А. Использование дедуктивного метода Шерлока Холмса в раскрытии преступления на примере повести А. К. Дойля «Собака Баскервилей». - Н. Новгород: РАНХиГС, 2014. - 56 с. - (Прикладная криминология) - 100 экз. - ISBN 978-5-00-036035-4
4. [Rendell, Ruth](#) (12 September 2008). "[A most serious and extraordinary problem](#)". [The Guardian](#). Retrieved 8 December 2018.
5. "[BBC - The Big Read](#)". BBC. April 2003, Retrieved 31 October 2012
6. "[The Best Sherlock Holmes Stories](#)". Bestofsherlock.com. Retrieved 23 June 2014.
7. [Книжное обозрение](#). - 2014. - № 20-21. – 21с.
8. [Mark Gatiss](#), [Steven Moffat](#), [Russell Tovey](#), [Sue Vertue](#). Commentary for «The Hounds of Baskerville» [Sherlock, Complete Second Series (DVD/Blu-ray) Disc 1]. [2 Entertain](#).
9. Jeffery, Morgan '[Sherlock](#)' [Mark Gatiss Q&A: 'Horror is a big part of Sherlock Holmes'](#). [Digital Spy](#). [Hachette Filipacchi Médias](#) (5 января 2012).
10. McLean, Gareth [Mark Gatiss on writing «The Hounds of Baskerville»](#). [Radio Times](#). [BBC Magazines](#) (8 января 2012).
11. Конан Дойл, А. Собака Баскервилей: повесть/Артур Конан Дойл; пер.с англ. Наталии Волжиной; сопроводит. статья Даниэля Клугера.- М.:Время ,2017.- (Проверено временем). ISBN 978-5-0011-2048-3
12. Stock, Randall (4 May 2019). "[The Hound of the Baskervilles: A manuscript census](#)". bestofsherlock.com. Retrieved 8 March 2020.
13. "[Doyle, Sir Arthur Conan \(1859–1930\). Autograph manuscript leaf from The Hound of the Baskervilles](#)". Christies Auction House. Retrieved 9 October 2013.
14. <https://adebiportal.kz/kz/authors/view/2035>
15. Кемел Тоқаев. Көмескі із. Алматы, «Қазақстан» баспасы, 1972

MPHTI 14.35.09

G.K.Yeshmurat¹ A.Yermekbayeva²

*¹ 2nd course master of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkestan),*

e-mail: gulzhauhar.yeshmurat@ayu.edu.kz

*² PhD, Senior Teacher of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkestan),*

e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

**A COMPARATIVE ANALYSIS OF FEMALE IMAGES IN
"VANITY FAIR" BY W.THACKERAY AND "ULPAN" BY G.MUSIREPOV**

Abstract

The article provides a comparative and descriptive analysis of the images of Becky Sharp and Ulpan - the main characters of the novels by W.Thackeray "Vanity Fair" and G. Musirepov "Ulpan". The article also analyzes the views of W.Thackeray on British society at the beginning of the Victorian era and G. Musirepov's views on Kazakh society in the 19th century.

The novels "Vanity Fair" and "Ulpan" are social novels, and these two works mainly describe relations between people in society. Through the social novel, readers can see the life and form of a particular society, as well as its conflicts in it.

This article was written so that readers can see the world and society through the eyes of the protagonist. There are similarities between the society described in the novels and the society in which both writers lived.

The analysis is based on gender and feminist principles. Both novels complement each other due to their satirical portrayal of society in terms of class and gender. In addition, two novels depict women climbing stairs in difficult times. There are many similarities and differences between the characters of Ulpan and Becky. The similarities and differences between the two characters are defined and described using the values of friendship, marriage, and family.

Key words: female image, comparison, description, analysis, role, society, similarity, difference

Г.К.Ешмұрат¹ Ермекбаева А.²

¹ Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
2 курс магистранты (Қазақстан, Түркістан),
e-mail: gulzhauhar.yeshmurat@ayu.edu.kz

² Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
PhD, аға оқытушы (Қазақстан, Түркістан),
e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz

У.ТЭККЕРЕЙДІҢ "БАҚТАЛАСТЫҚ БАЗАРЫ" МЕН Ғ.МҮСІРЕПОВТЫҢ "ҰЛПАН" РОМАНЫНДАҒЫ ӘЙЕЛ ОБРАЗДАРЫНЫҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ СИПАТТАМАСЫ

Аңдатпа

Мақалада У.Тэккерейдің Бақталастық базары және Ғ.Мүсіреповтың Ұлпан романындағы бас әйел-кейіпкерлер, Бекки Шарп пен Ұлпан образдарына салыстырмалы сипаттамалық талдау жасалынады. Сондай-ақ, бұл мақалада У.Тэккерейдің Виктория дәуірінің басындағы Ұлыбритания қоғамына және Ғ.Мүсіреповтың 19 ғасырдағы қазақ қоғамына көзқарастары талданылады.

Бақталастық базары мен Ұлпан романдары әлеуметтік роман болып табылады және негізінен қос шығармада қоғамдағы адамдар арасындағы қарым-қатынас сипатталады. Әлеуметтік роман арқылы оқырмандар белгілі бір қоғамның өмірі мен формасын, сонымен бірге ондағы қатығыстарды көре алады.

Бұл мақала кейіпкердің көзі арқылы оқырмандардың әлемді және қоғамды көре алуы үшін жазылған. Романдарда сипатталған қоғам мен қос жазушының өмір сүрген қоғамы

арасында ұқсас жағдайлар бар.Талдау жұмысы гендерлік тұрғыдан және феминистік сындарды қолдану арқылы жүргізіледі. Екі шығармада да тап пен жыныс сияқты аспектілерге қатысты қоғамның сатиралық бейнесі берілуі себепті, екі роман бірін-бірі толықтырады.

Сонымен қатар, екі романдада қиын-қыстау заманда тап баспалдағы арқылы көтеріліп келе жатқан әйел образдары бейнеленген. Негізге алынып отырған кейіпкерлер Ұлпан мен Бекки арасында көптеген ұқсастықтар мен айырмашылықтар бар. Екі кейіпкер арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтар достық, неке және отбасы құндылықтарын қолдану арқылы анықталып, сипатталынған.

Кілт сөздер: әйел образы, салыстыру, сипаттама, талдау, рөл, қоғам, ұқсастық, айырмашылық

Г.К.Ешмурат ¹, А.Ермекбаева ²

*¹магистрант 2 курса, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави (Казахстан, Туркестан),
e-mail: gulzhauhar.yeshmurat@ayu.edu.kz*

*²Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави,
PhD, старший преподаватель (Казахстан, Туркестан),
e-mail: aisulu.ermekbayeva@ayu.edu.kz*

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ОПИСАНИЕ ЖЕНСКИХ ПЕРСОНАЖЕЙ В "ЯРМАРКА ТЩЕСЛАВИЯ"

У. ТЕККЕРЕЯ И РОМАНЕ Г. МУСРЕПОВА "УЛПАН"

Аннотация

В статье проводится сравнительно-описательный анализ образов Бекки Шарп и Улпан - главных героев романа В. Таккерейя "Ярмарка тщеславия" и Г. Мусрепова "Улпан". В статье также анализируются взгляды У. Теккерейя на британское общество в начале викторианской эпохи и взгляды Г. Мусрепова на казахское общество в XIX веке.

Романы "Ярмарка тщеславия" и "Улпан" - это социальные романы, и эти две работы в основном описывают отношения между людьми в обществе. Через социальный роман читатели могут увидеть жизнь и форму конкретного общества, а также его конфликты. Эта статья написана для того, чтобы читатели могли увидеть мир и общество глазами главного героя.

Существует сходство между обществом, описанным в романах, и обществом, в котором жили оба писателя. Анализ основан на гендерных и феминистских принципах. Оба романа дополняют друг друга из-за сатирического изображения общества с точки зрения класса и пола.

Кроме того, в двух романах изображены женщины, поднимающиеся по лестнице в трудную минуту. Между персонажами Улпан и Бекки много общего и различного. Сходства и различия между двумя персонажами определяются и описываются с использованием ценностей дружбы, брака и семьи.

Ключевые слова: женский образ, сравнение, описание, анализ, роль, общество, сходство, различие

Introduction

In the practices of the Kazakh public moms and little girls were constantly respected. For quite a long time, the traveling Kazakh society shaped social establishments and conventional qualities, which comprised in regard for the mother lady as the attendant of the home [1]. "Ulpan" is one of the books by Gabit Musrepov, written in 1974 dependent on the substance of the country's historical chronicle. The plot of the work depends on the authentic real factors of the Kazakh steppes of the nineteenth century. Gabit Musirepov's epic "Ulpan" is one of the biggest and most brilliant chips away at the topic of lady, mother and magnificence. The work recounts the tale of a conventional Kazakh young lady before she turned into a mother. The extremely previous lifestyle of the Kazakh town, customs, prisoners, ladies, grooms, land debates among rich and poor, between the country, a widow's question didn't stand to the side. The tale "Vanity Fair" was the finish crafted by the English author, writer and visual craftsman William Thackeray. Every one of the characters in the novel - positive and negative - take part, as per the creator, in "an unceasing circle of sorrow and languishing." Rich in occasions, wealthy in unpretentious perceptions of now is the right time, loaded with incongruity and scorn, the "Vanity Fair" has procured a position of high standing in the rundown of magnum opuses of world writing. The epic presents individuals of various social starting points, however, the writer transforms the focal point of the book's story into one of the endless subjects of world writing - the narrative of two ladies. In this manner, the synthesis of the novel comprises of two plots: the existence of Emily Sadly and her companion and adversary Rebecca Sharp. The picture of Ulpan and Rebecca in two books pulls in the consideration of numerous per users. There are a few similarities and contrasts between the pictures of ladies portrayed in these works. This article talks about two main characters in two novels. The purpose of this articles – to make comparative analysis of the image of women in the novel "Vanity Fair" by W.Thackeray and "Ulpan" by Gabit Musirepov. Also this article aims to consider the typology of female images in the work of W. Thackeray and Gabit Musirepov. There are two main questions that are going to be discussed in this study, namely (1) how the character of Rebecca Sharp and Ulpan is described in the novel , and (2) how differ the image of two main protagonist from each other. The data gathering method used was library research. The data was collected from the novel itself as the primary source and criticisms of the novel and other sources related to the novel as the secondary data. This article used the socio-cultural approach. The theory of character and characterization were employed in order to answer the first question. These theories were used to find out Rebecca Sharp's and Ulpan's characterization. To answer the second question, the theory of character, the theory of comparison, the relationship between literature and society, and review on British Society and Kazakh Society in 19th century are used.

Material and Methods

19th century quite rigidly determined the place of women in society – family sphere and charity. A woman should be a good mother and housewife, a virtuous wife, her intellectual and spiritual life was ignored. Like the stereotype of the female lifestyle is associated with the cult of nepotism, characteristic of many writers [2].

Women's liberation is quite possibly the main topics remembered for Vanity Fair and Ulpan in light of the fact that it is in the nineteenth century that interestingly there is a moving idea of sexual orientation and therefore the establishing of the Feminist development. Vanity Fair and

Ulpan present the new type of female freedom and the position the creator, and the working class, accepted with respect to it. Truly, in this period an enormous number of female authors were at last ready to acquire acknowledgment through their works, yet the expanding acknowledgment of excellent ladies' capacity checked only the start of a long way for all ladies. The these days generally spread assessment on the helpless treatment ladies got in the previous hundreds of years is considered as a stain in the pages of history, particularly as to their typification, which changed them in products to trade while denying them the most essential privileges of opportunity. These events got regular particularly in high-society, in which the more force and monetary strength a lady had, the more she would be at the focal point of any sort of plots particularly those utilizing the methods for marriage. However in the nineteenth century the progressions went through by society turned out to be more articulated giving, as an outcome, additional opportunities to ladies. [3]. Those chances were exploited in the second half of the century, bringing about the kickoff of another way, which drove, during the nineteenth century, to the creation and strengthening of the Feminist development very nearly a century later. Be that as it may, during this time of disturbance and extraordinary changes, numerous conclusions in regards to significant points changed. Among those, ladies' privileges were among the most talked about and numerous new perspectives were conceived. Quite possibly the most well-known perspective, which was shared by Thackeray and G.Musirepov saw the sexual and financial abuse of ladies as off-base, at this point the lone option proposed was to separate ladies, to consider them as a higher request of good creatures which ought not battle with regular business. The subject of woman's rights in Vanity Fair is treated by Thackeray through numerous perspectives, not restricted to the one which underlines the additional opportunities for ladies yet keeping into thought those brought into the world after the years he spent agonizing on the brief yet significant time of his marriage. Thackeray chose to banter in Vanity Fair the entire inquiry of the connection among people, particularly the purposes for the conduct that men expect towards ladies, regarding them as items, and why ladies would permit them to do it. Thus, various types of conduct, guided by feelings and benefits, are shown in the novel by utilizing the characters to typify them. Gabit Musrepov, an exemplary author of Kazakh writing, in his novel "Ulpan" made a creative picture of a Kazakh lady, which isn't brought into the world of imagination, isn't dishonestly celebrated, and has a genuine model, all things considered [4]. At last, the entire topic of woman's rights in Vanity Fair empowers the peruser to see looks to the progressions that ladies were exposed to during that period, where additional opportunities opened to them, using the two principle characters which exemplify the two primary typologies of the ladies of the time. The first is Becky Sharp who addresses, regardless of whether in a to some degree antagonistic way, another way for ladies, which comprises in the individual decision about how to utilize their body and insight, at long last liberated from the limitations of men[5]. Therefore, she utilizes this new guaranteed autonomy to get results and accomplish her goals. At the contrary side, there is the mindset past to the change, epitomized by Ulpan, who tunes in to the desires of others and somehow has not the freedom to settle on her own decisions. Albeit not straightforwardly, she is adapted by the wish of her folks which raised her to adore and wed Yesenei.

Conditions in which an individual was raised conceivably influence your character and demeanor to life. Instruction to a certain extent assumes a significant part in character development human. Accordingly, understanding the family foundation and instruction of the principle characters they will add to our arrangement, not character, but rather likewise Ulpan's qualities and Rebecca Sharp was included in a different novel [6].

Vanity Fair comprises in the entwining of numerous normal lives whose straightforwardness decides their phenomenal life-like quality. The start of the story is shared for hero, in light of the fact that the novel opens in the school where she has been taught. From here on out, it very well may be confirmed that Rebecca's actual life ventures start. Becky is the little girl of an alcoholic craftsman and ballet artist (French). Brought up in neediness, she is resolved to win a spot in the sun at any expense. Similarly as portrayed in the novel: "She was brought into the world in a stricken family, and her dad was a craftsman, and in that quality had given drawing exercises at Miss Pinkerton's school. He was a sharp man; a charming partner; a reckless understudy; with an incredible penchant for running into obligation, what's more, a prejudice for the bar [7]." Deception, double dealing, interest - her penmanship. Nonetheless, in the novel, Becky is one of only a handful not many that is really alive, dynamic, among ladies dolls formed from a format. She has a harsh tone, she snickers at the imitation, pretentious bias, obscenity, platitude, uselessness of high society women. Rebecca utilize every one of her brains and capacities to attempt to enter in the most noteworthy circles of society and become rich enough to live without stresses. In spite of the fact that Rebecca immediately acquire what she wanted, Thackeray doesn't let her, or some other character, appreciate the bliss of life, yet places her in a circumstance of conceivable development and change through torment. It is around the existences of Rebecca that a whole world wakes up and the existences of various characters interlace with one another to bring forth a broad identical representation of the general public of the time. Living in such a general public makes Rebecca more develop and autonomous than her companions, she could bargain with individuals her dad owed cash. She even learns the most effective method to contact with various individuals from all strolls of life by exploiting appealing appearance [6].

Ladies were significant social and monetary accomplices with their spouses in Kazakh society. The significance of the issue of a decent spouse in Kazakh life can be found in the way that there were no writers who didn't address this issue [8]. Gabit Musirepov's novel "Ulpan" can be the best example. Gabit Musirepov's epic "Ulpan" is maybe the most convincing works of the "splendid resource" of Kazakh public composition. Concerning the substance of the work, "Ulpan" is a recorded novel portraying the presence of the Sibian people in Kerey-Uak, which was the group of the Kazakh people of that period, especially in the XIX century. The work covers a wide extent of Kazakh life, lifestyle, customs and customs. Even more unequivocally, this work, as Muhtar Auezov's epic "Abai's Way", plunges into the wonders of land questions, widow fights, detainee taking, getting ready, cows raising, the clash of destitute individuals and the incredible. depicting the presence of the forefront Kazakh people. Essentially, Ulpan likewise was brought into the world in a helpless family. Her dad, ex-soldier, was seriously injured in the conflict, and turned into an invalid. Her mom was a straightforward housewife. The head of Sibian Yesenin and Ulpan compromised of winter in Kerey. Ulpan's heart sank when he heard that Yesenin's sibling had sent Musrep as a representative and that Yesenin needed to wed him. The second she heard this decisive word pierced the little youngster's heart like a blade. His dad, Artykbai Batyr, was Yesenin, in any event forty years more established than him, a sibling, a pioneer, a patriarch. Ulpan would not like to wed a youngster, he would not like to wed a grown-up. It is a public ideal. It is an extraordinary ideal, which is past the range of any foolish, shallow lady, which is past the compass of any young lady. Ulpan spent her childhood on the way of this current nation's standards. He utilized Yesenin's position and ability to push his dim nation ahead. Throughout the entire existence of the Kazakh public there were numerous artists, legends and girls who talked before a square bunch,

administered the nation, driven the nation in troublesome occasions, assaulted the adversary with a skewer in their grasp [9].

The subject of how honest, persuading, and powerful are scholarly legends from the pen of their makers, that is, in the language of hypothesis, how encapsulated, indispensable, and unique are the characters of the saints, what philosophical and tasteful burden they convey, what their social importance is. On the off chance that one methodologies Ulpan with such a measuring stick, she is a really normal picture, an ordinary character. In any case, this doesn't imply that she is one of many, a duplicate of the typical irregular counter. No, Ulpan is a profoundly unique character, incredibly talented, pleased, mind boggling, vigorous, transcending head and shoulders over her current circumstance, over the time where she lived. In any case, the Kazakhs had a ton of young ladies like Ulpan. This is proven by the pictures of ladies of the gallant epic - Kortka, Akzhunus, Gulbarshin, Nazym, who were partners of the batyrs on crusades, dedicated to them in affection.

Ulpan is a woman of remarkable ability, exceptional knowledge, unstoppable energy, solid will, uncommon predetermination. She realizes how to beat all troubles while in transit to her fantasy, a respectable objective. In contrast to different young ladies of her circle, she weds an older batyr Yesenei, which somewhat assists her with getting relative opportunity. The author, showing every one of the alluring aspects of Ulpan's appearance, character, activities and musings, similar to a valuable precious stone, sparingly however effectively uncovers the respect of an exceptional, reasonable young lady through Yeseni's assertions about her Ulpan, who experienced childhood in a free climate, in some cases ruined, a young lady of a free and autonomous character, not without understanding, realizes that it is outlandish for her and her disabled dad, reliant on Yeseniei, to liberate themselves from the circle of the last's kuruk. His will is inescapable. When meeting with batyr-biy, she asks him an inquiry: " Yesenei! Between you and me there is a street of forty years. Have you considered the big picture? " Yesenei responds to her: "I thought. I'm not quick to take on a young lady with such a distinction in years. You are not the first that a man of my age has taken a gander at ... Furthermore, interestingly, I saw who could become Yesenei after me, at forty years old. And furthermore with me - the second Yesenei. Also, it will start ... it will start - from this evening! [6]." The expressions of the proprietor of riches, influence sound like a vow to pass on this to her, to help her great endeavors. The cunning young lady is persuaded that her fantasy is to make the existence of the ordinary citizens simpler, to set up harmony and congruity, equity between her individual comrades, to embrace and present among the Sibans and Kerey-Uaks the very best that the Russian laborers have, can materialize. After Yeseniei's demise Ulpan can't avoid the individuals who went against her great deeds and endeavors. She took the mystery of her passing with her. In any case, the great memory of her was safeguarded among individuals: "She offered ponies to the horseless, she took care of the hungry ... Any helpless man could generally depend on - he will discover her help and help [10]."

In any case, Rebecca has a totally extraordinary demeanor towards kinship, marriage and family. She is a capable and strategic lady, yet additionally an adventuress epitomizing the numerous indecencies of the general public. In schoolmaster's eyes, Rebecca is cunny on the grounds that she should make a deal with her that she will be paid for showing understudies piano exercises. At school, she makes companion with Amelia who comes from affluent family. As a youthful girl, she should discover great spouse for herself due of the passing of guardians. The entirety of this adds to her narrow minded and practical character so she respects fellowship among Amelia and her as an opportunity to experience a well-off man who can assist her with disposing of

the flat broke life. At Amelia's family , she plays with her more seasoned sibling who isn't just reserved yet in addition weak. Plus, while confronting the cash there is no genuine companionship in her internal heart, she sells out Amelia and plays with her closest companion's better half. As a rule, she isn't faithful to her marriage. Individuals are not guiltless people in her eyes, yet a stepping stool that she moves to incorporate into the privileged. By utilizing her cunning and delicacy, she weds with Rawdon for she accepts that Rawdon will acquire a huge fortune from her auntie. For Rebecca, cash is better than anything. In the event that the man that she will wed had have an enormous fortune, she would not have disapproved of his looks, age, and character. However long the man who is rich can make her life a cheerful life. Surprisingly, her significant other is denied of right of legacy for their marriage which Rawdon's auntie can't help contradicting. Without adequate cash to help their extravagant life, Rebecca made an honest effort to make both closes meet. Marriage is a safe house under which she could play and contact with men who have popularity and fortune [6].

Rebecca with the propensities for a genuine hunter keeps on looking for the correct associations and the ideal individuals. Thackeray accentuates that she is doing what was standard in the general public where she so yearned to go. She doesn't think to atone of her transgressions. Rebecca dreams to herself: Perhaps I would be a decent lady in the event that I had 5,000 every year [7]. The creator uncovered his courageous woman, convicts her of lying. Rebecca says that she might have been playing in the nursery on the off chance that she had been monetarily secure. No, I proved unable [7]. Life will furnish her with such a chance. Rebecca will have cash, a dear youngster, a kid Rodon, a phenomenal nursery, yet she won't have any desire to play in it, she won't, this is strange to her temperament. Kind considerations and calm joys were hostile to Mrs. Becky: they bothered her; she loathed individuals who loved them; she despised kids and the individuals who cherished them. From one viewpoint, Rebecca is sweet and beguiling, an amiable and sweet animal; however then again, she is a slippery companion and a tricky spouse, a detestable, awful lady, equipped for lying without a twinge of inner voice and benefitting from everything conclusively. Rebecca Sharp paid for her brave conduct with a total breakdown of her vain expectations. To herself, when she considers her long life, this life appears to be dull, hopeless, desolate and fruitless. Rebecca herself is to be faulted for the breakdown of what was succeeded at the expense of her huge endeavors. This breakdowns on account of her own impulses and crazy activities. Rebecca effectively conquers the fleeting craving to end it all, since she has an over the top life-adoring character, the courageous woman takes a stab at a splendid, beautiful life. Proceeding to move toward the path she once picked, proceeding to act with her standard methods, Rebecca sinks lower and lower. Toward the finish of the novel, she ends up in retreat towns, accomplishing noble cause work, determinedly going to chapel. Rebecca took on another look, remaining something similar at a similar reasonable of regular day to day existence.

Result and Discussion

From the beginning of the novel, Ulpan and Rebecca Sharp show up before us totally comparable, similar to one another: Ulpan was the little girl of a straightforward travelers, while Miss Sharp learned at a motel as an excluded understudy showing more youthful ones.

The second Rebecca Sharpe goes out is the start of her troublesome battle for her place throughout everyday life. She doesn't stop either at interests or at thoughtless activities, just to accomplish her objective: to be rich, to sparkle in the public arena, to live for her own pleasure. Rebecca is self centered and barbarous, coldblooded and vain. Thackeray is cruel in depicting this

smart globe-trotter, and yet, with all the rationale of his work, he convincingly demonstrates that individuals around her are no more excellent. In contrast to numerous others, Becky is without extremism. This lies in the way that, calmly talking about individuals around her, she doesn't ignore her own behavior. Rebecca sees completely well that solitary cash will help her assume the ideal position in the public eye, and for them she is prepared for anything.

The direct inverse of Rebecca Sharp - Ulpan - an upright and good one. The fundamental character shows up toward the start of the novel as a youthful stunner, at that point her life way is appeared, toward the finish of the novel she is an old, yet at the same time resilient lady. In the courageous woman of the novel, the manly standard is showed from youth - actually she was not mediocre compared to the young men either in games or in races. Any man is a safeguard of the family, the Motherland. Since adolescence, as a child, Ulpan has been attempting to shield his folks from difficulties, assisting his with fathering in the family. Consenting to wed Yeseniei, Ulpan thinks, above all else, about the prosperity of the tribe, silly apprehensions about the enormous age contrast, a version of the lucky man offer path to the worldwide idea of duty regarding the destiny of her reality. In the novel, the otherworldly the growing up of the champion is quicker than natural. As of now as a young person, she is compelled to manage family matters because of her dad's disease. The principle social parts of a wedded Kazakh lady are the guardian of the hearth, spouse, special lady. For Ulpan, the hearth is the entire steppe needing assurance and support.

Conclusion

The novels "Vanity Fair" and "Ulpan" written by W.M. Thackeray and G.Musirepov is as yet their generally acclaimed and best work. Throughout the work, the primary objective was accomplished: the typology and a relative examination of two female pictures of Ulpan and Rebecca Sharp. Thusly, every one of the undertakings have been finished. The work thought about the spot of ladies in the novel "Vanity Fair" and "Ulpan". Additionally, the pictures of the courageous women Ulpan and Rebecca were examined and looked at. All through the novel, the creator ceaselessly looks at Ulpan and Rebecca Sharp, portraying them in similar positions, however with various results. The two young ladies got hitched in about a similar manner. Not at all like Rebecca Sharp, Ulpan cherished her significant other. After a specific time, Ulpan and Rebecca became moms: Ulpan lived as one kid, encompassing the vulnerable animal in affection and love. For Rebecca, her own child was a weight, irritating. She didn't cherish him. Rebecca Sharp from a helpless vagrant, yet a long way from troubled, she transforms into a solid and shrewd rogue, who just requirements a high situation in the public eye. Be that as it may, it doesn't change all through the whole piece. From the earliest starting point, she ably plays on individuals' emotions and their shortcomings to accomplish an objective. While still at the life experience school, she concentrated out of elegance. Rebecca cautiously picks a casualty, in light of her own advantage, beguiling her, moves toward her fantasy. She can utilize anybody. From this it follows that Becky doesn't have the foggiest idea what love is a lot not prepared to do genuine romance. She will utilize anything to accomplish her fantasies. However, not all things are in her grasp. Non-moronic Rebecca, feeling the whole vacancy of mainstream society, herself concedes that the most fitting thing for her would be "to put on a sequined ensemble and dance at the reasonable." Ulpan is perhaps the most huge and delightful representations of ladies, made by a brilliant Kazakh exposition author. Ulpan viewed herself as solid, gallant, she was glad that she could swap her child for father and mother. She gladly says to Yesenei: "You can't sell me, you can't get me!" Thus it is. She is truly not interested in abundance.

Consenting to wed Yesenei, Ulpan thinks, above all else, about the prosperity of the faction, innocent feelings of dread about the huge age distinction, disdain for the husband to be subsided before the worldwide idea of obligation regarding the destiny of her reality. In the novel, the otherworldly the growing up of the champion is quicker than natural. As of now as a youngster, because of her dad's sickness, she is compelled to choose family issues. The principle social jobs of a wedded Kazakh lady are the guardian of the hearth, spouse, paramour. For Ulpan, the hearth is the entire steppe needing assurance and support.

References

- 1 Abdikadyrova Zh., Kadyrov Zh., Talaspayeva Zh., Sharypkazy N. The role of women in kazakh nomadic society // The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC, September 2018 Special Edition, p. 2404-2419.
- 2 Alimzhanova A. Feminism and symbolic-mental description of Kazakh women // Central Asian Journal of Art Studies. – 2019. – Т. 4. – №. 1.
- 3 Zhumabaevna N. G., Stanbekovna K. B. THE IMAGE OF A WOMAN IN THE TRADITIONAL KAZAKH WORLDVIEW // Central Asian Journal of Art Studies. – 2020. – №. 4.
- 4 Mayemirov A., Khalykov K., Nurpeis B. Ethnic and cultural aspects in the development of Kazakh theatres during the Independence Period: The problems of human existence //Folklore. – 2015. – Т. 62. – С. 201-224.
- 5 Cammack Z. Amelia's Manual Manipulation of the Major in Thackeray's VANITY FAIR // The Explicator. – 2015. – Т. 73. – №. 2. – С. 153-156.
- 6 Guo L., Du Q. A Comparative Analysis of Female Images in Vanity Fair and Jane Eyre. – 2020.
- 7 У. Теккерей. Ярмарка Тщеславия / Теккерей У. - М.: Эксмо, 2012 - 735 с.
- 8 Sabol S. " The touch of civilization": comparing american and russian internal colonization. – University Press of Colorado, 2017.
- 9 Gabitov T., Adaeva G., Shamahay S. Woman Image of in Modern Kazakh culture // International Conference on Identity, Culture and Communication, Paris, France, 27-28 June, 2013.
- 10 Мүсірепов Ғ. Ұлпан. Роман. – Алматы: Атамұра, 2003.

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

МРНТИ 14.35.09

D.B. Shayakhmetova¹, A.E. Idris²

¹associate professor, Abay Kazakh National Pedagogical University

²2nd year master student, Abay Kazakh National Pedagogical University

FORMING OF COGNITIVE PROCESSING BY BLOOM'S TAXONOMY

Abstract

This article raises the question of the need to study the mechanisms of formation and functioning of cognitive processes of high school students, ensuring their mastery of material in the English language. A brief analysis of the content of the concept of "cognitive knowledge" is shown. The study of the concept of "cognitive competence" made it possible to single out as its main indicator - an increase in the educational level of the subject, as well as to reveal the composite structures of cognitive competence. The process of developing students' cognitive skills is carried out according to 6 levels of B. Bloom's taxonomy. For each of the stages, the skills developed on it are indicated, which are required for cognitive competence. The specificity of research of cognition in psychology, linguistics, as well as in pedagogy is discussed, definitions of the main cognitive processes are given: sensation, perception, thinking, memory and attention. The most important phenomena of perception, thinking, memory and attention are considered. The regularities of teaching at certain stages are highlighted on the example of the formation of communicative skills among high school students. The sequence of the formation of skills during the lesson is analyzed: the assimilation of knowledge on how to properly organize the development of cognitive abilities, improvement of the ability to correctly diagnose the features of communicative and cognitive behavior of students on the basis of the knowledge gained (cognitive competence), the development of cognitive skills, traced in changes of students' own thinking.

Keywords: cognitive competence, Bloom's taxonomy, cognitive processes, cognitive development of a personality, thinking, psychomotor skills.

Д.Б. Шаяхметова¹, А. Э. Идрис²

¹ ассоциированный профессор, Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая

² магистрант 2 курса, Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая

ФОРМИРОВАНИЕ КОГНИТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ ТАКСОНОМИЕЙ БЛУМА

Аннотация

В данной статье поднимается вопрос о необходимости изучения механизмов формирования и функционирования когнитивных процессов у учеников старшей школы, обеспечивающих освоение ими материала по английскому языку. Показан краткий анализ содержания понятия «когнитивная компетентность». Исследование понятия «когнитивная компетенция» позволило выделить в качестве её основного показателя – повышение образовательного уровня субъекта, а также раскрыть составные структуры когнитивной компетенции. Процесс развития у студентов когнитивных навыков осуществляется по 6 уровням таксономии Б. Блума. По каждому из этапов указаны развиваемые на нём умения, требуемые для когнитивной компетентности. Обсуждается специфика исследований познания в психологии, лингвистике, а также в педагогике, приводятся определения основных познавательных процессов: ощущения, восприятия, мышления, памяти, внимания. Рассматриваются важнейшие феномены восприятия, мышления, памяти и внимания. Выделяются закономерности обучения по определенным этапам на примере формирования коммуникативных умений у учащихся старших классов. Анализируется последовательность формирования умений во время урока: усвоение знаний о том, как правильно организовывать развитие когнитивных способностей, совершенствование умения правильно диагностировать особенности коммуникативного и когнитивного поведения учеников на базе полученных знаний (когнитивная компетенция), выработка когнитивных умений, прослеживающихся в изменениях собственного мышления у учеников.

Ключевые слова: когнитивная компетенция, таксономия Блума, когнитивные процессы, когнитивное развитие личности, мышление, психомоторные навыки.

Д.Б. Шаяхметова¹, А. Э. Идрис²

¹ қауымдастырылған профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

² 2 курс магистранты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

БЛУМ ТАКСОНОМИЯСЫ БОЙЫНША ТАНЫМДЫ ПРОЦЕССТЕРДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Бұл мақалада жоғары сынып оқушыларында олардың ағылшын тілінде материалды меңгеруін қамтамасыз ете отырып, танымдық процестердің қалыптасуы мен қызмет ету механизмдерін зерттеу қажеттілігі туралы мәселе көтеріледі. «Танымдық құзыреттілік» тұжырымдамасының мазмұнына қысқаша талдау көрсетілген. «Танымдық құзыреттілік» тұжырымдамасын зерттеу оның негізгі көрсеткіші ретінде - пәннің білім деңгейінің жоғарылауын бөліп көрсетуге, сондай-ақ когнитивті құзыреттіліктің құрама құрылымдарын ашуға мүмкіндік берді. Оқушылардың танымдық дағдыларын дамыту процесі Б.Блум таксономиясының 6 деңгейі бойынша жүзеге асырылады. Кезеңдердің әрқайсысы үшін ондағы дамыған дағдылар көрсетіледі, олар когнитивтік құзыреттілікке қажет.

Психологиядағы, лингвистикадағы, сондай-ақ педагогикадағы когницияны зерттеудің ерекшелігі талқыланады, негізгі когнитивті процестерге анықтамалар беріледі: сезім, қабылдау, ойлау, есте сақтау, зейін. Қабылдау, ойлау, есте сақтау және зейіннің маңызды құбылыстары қарастырылады. Белгілі бір кезеңдерде оқытудың заңдылықтары жоғары сынып оқушылары арасында коммуникативті дағдыларды қалыптастыру мысалында көрсетілген. Сабақ барысында дағдыларды қалыптастырудың дәйектілігі талданады: танымдық қабілеттердің дамуын дұрыс ұйымдастыру туралы білімді игеру, оқушылардың коммуникативті-когнитивті мінез-құлық ерекшеліктерін дұрыс диагностикалау қабілеттерін жетілдіру негізінде алынған білім (когнитивтік құзыреттілік), оқушылардың өзіндік ойлауындағы өзгерістерден байқалатын танымдық дағдыларды дамыту.

Кілт сөздер: когнитивтік құзыреттілік, Блум таксономиясы, танымдық процестер, тұлғаның когнитивті дамуы, ойлау, психомоторлық дағдылар.

The cognitive development of personality of students is one of the most actual social, psychological and pedagogical problems of our time. The formation of a creative personality striving for knowledge of the world, oneself, is impossible without the purposeful development of cognitive processes (attention, memory, thinking), which are the basis of human intellectuality. The study and development of cognitive processes in the future becomes relevant at the present time in connection with significant changes in society associated with the modern level of production, its further expansion. Education faces the challenge of developing the cognitive capabilities of an individual; without a high level of cognitive development, the necessary productivity in any professional activity is impossible.

In modern psychological science, the problem of the development of cognitive processes was solved in the following directions: the activity basis for the development of cognitive abilities (Rubinshtein S.L., Menchinskaya N.D., Krutetsky V.A., Venger L.N., Leontiev A.N., Teplov B.M., Zinchenko V.P. and others); dependence of cognitive (thinking, attentive, mnemonic) abilities on the properties of the nervous system, (Izyumova S.A., Golubeva E.A., Guseva G.Sh., Galperin P.Ya., Dobrynin N.F. etc.).

Kunanbaeva S.S. believes that cognitive competence “ensures the formation of language as an integral part of the process of cognition and the formation of thinking. The formation of cognitive competence manifests itself in cognitive structures, as mental formations, through which a person perceives the world around him and interacts with it as a generalized carrier of a natural language, reflecting the collective consciousness. In the conditions of transition to a new language, it provides a conscious process of secondary conceptualization of the world” [1, p. 110].

The meaning of the concept of "cognitive competence" presupposes a willingness to constantly improve one's educational level and a desire to learn throughout life. Consequently, this is the ability to independently acquire new knowledge and skills, the need to realize one's personal potential, the ability to self-education and self-development.

Cognitive competence contributes to the development of thinking and perception, when special attention is paid to the formation of an independent personality, which determines the learning outcomes in the activity aspect, that is, the student can independently express his thoughts, solve problematic issues, analyze, synthesize information. In the modern theory of the competence-based approach, one of the leading mechanisms of the pedagogical process in education is cognitive competence, since during its implementation, students develop skills and abilities that they will need in their future professional activities. Cognitive competence is presented as a system of two groups - a group of cognitive activity and a group of creative activity, where the first group assumes the ability and ability to set goals, analyze, evaluate; and the second group possesses such skills as

independently finding knowledge, how to find solutions in non-standard situations, heuristic methods of problem solving.

Thus, in science, certain prerequisites have been created for solving the problem of the cognitive development of a developing personality, but there is no single view of the structure, functions of the cognitive development of a personality, and there are few psychological factors that contribute to its optimal development. Therefore, a systematic analysis of scientific knowledge about the interaction of cognitive processes (attention, memory, thinking) according to Bloom's taxonomy is necessary. It is fundamental to study the features of the phased formation of cognitive processes from lower to higher levels. Hence the need to research the topic: "Forming of cognitive processing by Bloom's taxonomy".

The aim is to study the features of the development of cognitive processes, in particular, the ability to optimize attentive, mnemonic and thinking processes at different stages of Bloom's taxonomy.

The object is the cognitive development of the personality (attention, memory, thinking).

The subject is the peculiarities of the influence of Bloom's taxonomy on the cognitive processes of the personality of high school students. Bloom's taxonomy offers a classification of tasks set by teachers to students, and, respectively, learning objectives. It divides educational goals into three areas:

- Cognitive – processing information
- Affective – attitudes and feelings
- Psychomotor – manipulative or physical skills [2]

In accordance with the aim, object and subject of research, the following objectives were determined:

- On the basis of theoretical analysis, determine the essence of the cognitive development of personality processes, its nature and constituent components.
- Determine the levels of cognitive development of a person under the influence of motivation, identify the features of the cognitive development of mental processes for each stage of Bloom's taxonomy.
- Develop a set of methodological tasks from low to high level (LOTS and HOTS).

The scientific novelty and theoretical significance of our work lies in the fact that:

1. Theoretically and experimentally determined the levels of development of cognitive processes at different stages.
2. Revealed coinciding signs of the studied processes of attention and thinking, contributing to increased activity in the motivation and regulation of the activity of senior pupils, including cognitive.
3. The development of cognitive processes is closely related to individual psychological characteristics of the subject and from the development of psychomotor skills.

The novelty of the concept lies in the fact that for the first time the formation of cognitive processes is an individual assessment in dynamics as the basis of the intellectuality of students, which has its own multi-level structure, the level of different depending on individual psychological subjects. not just as the cognitive development of the individual, but as the basis for the intellectual development of school students in the whole.

Taking into account the cognitive approach to teaching students, the concept of effective language learning requires the active involvement of the student in the learning process. The approach defines learning as a process that leads to the development of the student's understanding, rather than what is done with him [3]. Moreover, the active nature of learning is also seen as interactive, that is, social: in the process of personal construction of knowledge, students develop understanding. In this view, students are not passive respondents, but active and responsible participants in the learning process. Personal experience is seen as the focus of learning. In addition to cognitive factors, affective personality factors also contribute to successful learning [4].

Skills and abilities in the cognitive field relate to knowledge, understanding and critical thinking. Skills in the affective field reflect how a person reacts emotionally, how much he is able to feel someone else's joy or pain. Affective goals are associated with human relationships, emotions, feelings. Skills in the psychomotor domain describe the ability to manipulate tools or instruments. Psychomotor goals are usually associated with changes or the development of practical skills.

From birth a child understands the subject-communicative connection and implements subject-communicative activity in his native language, and, while studying a foreign language, he can only use it in foreign language lessons when communicating at school and does not use it in subject-specific activity [5]. Consequently, a foreign language word exists in the child's linguistic consciousness by itself, in an abstract position, which leads to its short-term retention in the child's memory. Thus, a foreign language cannot realize all the functions that a native language possesses. A person masters his native language spontaneously, unconsciously, in the process of developing thinking in ontogenesis. A person learns reality in their native language, and a foreign language serves to satisfy educational and cognitive needs and for the conscious expression of their thoughts [6, p. 33].

It can be claimed that person's cognitive processes develop more effectively when learning a foreign language and contribute to the development of memory and thinking. The earlier a person begins to learn a foreign language, the stronger his knowledge will be. The study of a foreign language as a discipline at school begins already from the elementary level (grades 1-4), that is, having completed grades 10-11, the student already has primary knowledge in a foreign language and, of course, knowledge of other disciplines of the school curriculum. Consequently, a student at a senior level is already able to express his thoughts in a foreign language in accordance with his level of proficiency in a foreign language, and based on the statements noted above, we can conclude that older students have an advantage over children.

When studying a foreign language, students develop memory, thinking, speech ability improves, in addition, auditory and visual abilities develop and improve, cognitive processes for solving intellectual problems are formed and developed, which are organized based on subject-semantic content; active thinking stimulates speech processes, and active speech thinking activity helps to increase the developmental capabilities of a foreign language. L.S. Vygotsky substantiated the development of creative speech-thinking activity from the psychological point of view. He determined the foundations of the developmental influence on the personality and established that "if there is no environment where certain tasks are created, new requirements do not appear, new goals do not arise for the development of intelligence, then thinking does not form all possibilities and does not reach the highest forms or reaches with extreme being late" [7, p. 15]. Hence, the scientist established the interdependence of the development of students' thinking and didactic and psychological-pedagogical conditions, which contributed to the development of teaching a foreign language for developmental purposes. For this purpose, it is necessary to set the appropriate cognitive and problematic tasks and systematically complicate them, periodically change the goals of the development of intelligence, considering the age factor. The scientist believed that a student can master the speech means of a foreign language and this will lead to the development of the student's intellectual abilities in the event of the development of his mental functions, that is, a speech statement in a foreign language favors the intellectual development of students in the event that this speech statement requires a speech-thinking search for speech form and content. As a result, theoretical provisions were created for further substantiation of the developing influence of a foreign language on the student, and the scientific direction was given towards determining methods for activating the speech-thinking functions of students with the development of speech-thinking tasks for the development of communicative-cognitive activity, speech and intelligence. [8]

Significant changes in education within the framework of updating the content of secondary education in Kazakhstan emphasize the need to develop thinking abilities.

“Teaching in secondary schools in Kazakhstan is not as effective as it could be. TIMSS and PISA data show that the Kazakh secondary school system is quite effective in transferring theoretical knowledge and ensuring that students remember, analyze and receive information. This is relatively weak to enable students to acquire and practice higher-order thinking skills, such as applying their knowledge and reasoning in foreign language lessons or analyzing and evaluating texts when reading topics. [9]

Analysis of the methodological literature allows us to speak about the advisability of using the theory of the American teacher Benjamin Bloom as such a basis. As a teacher, Bloom was interested in the thought processes of students in a learning situation. Bloom suggested that our thinking can be divided into six levels of increasing complexity, from simply reproducing facts at the lowest level to judging at the highest. This classification of levels of thinking has come to be known as Bloom's taxonomy. Bloom's taxonomy is an attempt to organize various thought processes as a hierarchy, in which each level depends on the student's ability to work at that level or levels below it. [10] Categories of learning objectives in the cognitive domain:

- Knowledge
- Understanding
- Application
- Analysis
- Synthesis
- Assessment

Knowledge level. This is the lowest, entry level. All goals related to this level are formulated in terms of reproduction. For example: "Name all theories of learning", "List the characteristics of talented and gifted students." Here it is enough to acquaint students with the corresponding information so that they can repeat it.

Understanding level. To demonstrate the achievement of this level, learners should present the material being studied in their own words. The ability to summarize the proposed information, to present it in their own words confirms that the students have mastered it (the information was captured and its processing).

Application level. At this level, goals are formulated in terms of applying the acquired knowledge in the learned and new (partially changed or new) situations.

Analysis level. The goals of this level assume that students are able to divide the studied material into separate components, can describe its internal organization.

Synthesis level. Having achieved the goals of this level, students can effectively combine the acquired knowledge, form new constructions from them.

For example, the ability to integrate the ideas of the seven modules of the Program into a series of sequential lessons.

Assessment level. This is the highest, sixth level at which students demonstrate relationships, make meaningful value judgments about the studied material, about new data related to the studied area. Bloom's in its various forms represents the process of learning. It has been simplified in some case like the three-story intellect, but it still essentially represents how we learn. [11]

- Before we can understand a concept we have to remember it
- Before we can apply the concept we must understand it
- Before we analyze it we must be able to apply it
- Before we can evaluate its impact we must have analyzed it
- Before we can create we must have remembered, understood, applied, analyzed, and evaluated.

The didactic goals of a lesson in real pedagogical reality can be realized only through educational tasks. How to make sure that these tasks ensure the development of the student's personality - they teach how to think, act, form stable behavioral skills in real life situations? Bloom's taxonomy determines the levels of cognitive learning goals and specific actions of students, indicating the achievement of a certain level. Thus, the prescription for action is a key element in the process of goal setting and design of tasks and exercises. The transition from a prescription to an action directly to the activity itself is provided by the verb - the action, which is contained in the goal, tasks, tasks. Bloom's taxonomy is well enough technologized for the formation of cognitive processes. So, for each level of educational tasks:

- the typology of educational tasks has been determined;
- the verbs with which the learning tasks should begin;
- the main operants that should be used in the presentation of the educational task are indicated.

Students learn to analyze in the course of differentiation, organization and explanation. Score at the top in the original taxonomy is the fifth of the six processes in the updated version. It includes validation and criticism. Creativity, a process not included in the earlier taxonomy, is the highest component in the new version. This skill involves combining the already known to create something new. To perform creative tasks, students generate, plan, and produce. Requirements for the modern educational process significantly exceed the tasks of simply transferring knowledge from a teacher to students. In today's information age, a teacher needs to restructure with the more familiar paradigm of transferring ready-made knowledge to teaching students how to extract them independently, how to obtain, understand and apply new information they need for their further self-development. Apparently, such skills need to be developed and improved in all levels of school education and in the framework of all academic subjects in foreign language lessons.

Study assignments are a system-forming unit of the organization of the student's activities in the classroom. The skills and abilities of the learner are formed through the development of educational tasks on Bloom's taxonomy.

Learning assignments according to Bloom's taxonomy learning goal levels form different skills. So, the first three levels of taxonomy - knowledge, understanding and application - form repetitive (reproductive) skills - types of activities that consist in the ability to repeat or reproduce previously acquired or just received information without distorting its meaning.

The tasks of the level of analysis and synthesis are aimed at the formation of cognitive (developmental) skills - activities that require cognitive skills aimed at transforming explicit or hidden information. The basis of such skills is knowledge that is needed for further in-depth knowledge of the discipline, or those that are further transformed into interdisciplinary knowledge. Assessment level assignments are aimed at the formation of behavioral skills - these are those external and internal forms of behavior through which the personality manifests its self-perception, the perception of others, the perception of various life situations through its manner of reacting and acting.

So, a schoolteacher should design a lesson, which will include a collection of exercises or questions, stimulating his students to think and act at all levels of the taxonomy. This is the schoolteacher's capability to be innovative. The schoolteacher formulates questions and activities linked to all levels of the taxonomy precisely related to the content of study. Below is the example of some questions and activities related to the learning of domesticated animals applying the Bloom's Taxonomy method. Point out the use of the verbs in all questions:

Domesticated Animals

Level I and II: Knowledge/Comprehension

1. Spot and list the animals that live in your district.
2. Place the various breeds of dogs in your neighborhood.
3. Monitor a dog while it is playing and resting. Explain how different dogs sit and lay.

Level III: Application

1. Train your dog a new trick.
2. Get opinion of pet owners. Make up a research of pet owners in your district.
3. Design a collage or draw a painting about taking care of dogs and grooming.

Level IV: Analysis

1. Compare and contrast the physical and social features of cats and dogs.
2. Elaborate a survey matching the various types of meal available for dogs and cats.
3. Make a table by comparing the body structure of dogs and cats.

Level V: Synthesis

1. Create a cartoon based on the attitude of a child to an animal.
2. Invent a thing or device that would help pets to live a healthier and happy life.
3. Create a TV program dedicated to domesticated animals.

Level VI: Evaluation

1. Hold a discussion on the importance of domesticated animals in our life.
2. Write about the pros and cons of having a pet animal.
3. Organize a pet show. Present winner awards and medals.

Harry Potter Lesson

Knowledge: Define what is evil about Lord Voldemort.

Comprehension: Identify each character as good or evil and describe the qualities as they relate to popular characters on a TV series.

Application: Write a travel log for the places Harry visited.

Analysis: Compare “Gryffindor” to “Slytherin” faculty and prepare an oral presentation to explain your findings.

Synthesis: Design a game, which has as its theme, “good vs. evil”.

Evaluation: Explain what the quotation, “The truth. It is a beautiful and terrible thing and should therefore be treated with caution” means to you. As a teacher, you are only limited by your imagination as to the activities you suggest your students complete. You do, however, still need to teach and provide information so the students can complete these tasks. Students can be grouped according to need or ability so the teacher can provide prerequisites skills and knowledge. Students can be involved in creating a variety of products to show their understanding and level of expertise in the content area. A variety of products is given below, however, the teacher needs to adapt the products to the skill level and ability of their students. Obviously, it takes a great deal of time and effort on the part of the teacher to organize and implement this strategy. However, once you are comfortable using different levels of activities and questioning, I think you will find the time well spent.[12]

The ability to design a lesson for a given goal differs significantly from designing a lesson for a given content. The goal is aimed at developing a specific skill and skill in the student during the lesson. When designing such a lesson, the teacher should select content within a given topic and design learning tasks that will allow all students in the lesson to achieve the goal. Bloom's taxonomy makes this much easier and more efficient.

Thus, the content becomes the activity of the student and teacher. The main function is also changing teachers. The main thing for a teacher in the context of a modern lesson is to manage the learning process by forming cognitive processes. The role of the student also changes, he becomes an active personality. The learning process takes on a form of development, which is aimed at the content of modes of action and their application in various conditions. The student's position is

characterized by a willingness to engage in educational activities, because the teacher's tasks are a stimulator of cognitive activity.

This educational activity is aimed at strengthening practical orientation, which seeks to prepare a skilled and mobile person who does not own a set of facts, but how to work with them.

The activity underlying Bloom's taxonomy allows for the formation of the necessary skill of the 21st century, this is the ability to learn.

Learning is the ability to engage and persist in learning. Students need to be able to organize their learning through effective organization of time and management individually or in groups. Competence includes awareness of their own learning process, needs, identification of available opportunities, the ability to remove obstacles in order to study successfully. It means acquiring, processing and assimilating new knowledge and skills, as well as striving. Skill to learn invites students to build on previous learning and life experiences in order to use and apply knowledge and skills in a variety of situations - at home, at work, at school. [14]

References:

1. Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010 – 344 с.
2. Anderson, L.W., and D. Krathwohl (Eds.) (2001). *Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: a Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Longman, New York.
3. Cruz, E. (2003). 368 p.
3. Kolb D. *Experiential Learning // Experience as the Source of Learning and Development*. - Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1984. - P. 20-38.
4. Deci E., Ryan R. *The General Causality Orientations Scale: self- determination in Personality // Journal of Research in Personality*. - 1985. - P. 109- 134.
5. Эльконин Д. Б. Психологические вопросы формирования учебной деятельности в младшем школьном возрасте // *Вопросы психологии обучения и воспитания : тез. докл. науч. конф. / под ред. Г.С. Костюк, П.Ф. Чамата*. - Киев: НИИ психологии УССР, 1961. - С. 142-143.
6. Зимняя И.А. *Психология обучения иностранным языкам в школе*. – М.: Просвещение, 1991. - 222 с.
7. Выготский Л.С. *Мышление и речь / под ред. Г.Н. Шелогурова*. –Изд. 5-е, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
8. Хуснулина Р.Р. *Методические рекомендации по модификации учебного процесса на I–II курсах на факультетах с углубленным изучением английского языка*. – Казань: ИУЭП, 2008. – 20 с.
9. *«Обзор национальной политики образования: Среднее образование в Казахстане»*, ОЭСР М. Милованович, 2014
10. Bloom B. S. *Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain*. New York, Longmans, Green and Company, 1956
11. *Сборник заданий и упражнений. Учебные цели согласно таксономии Блума /А.Е. Мурзагалиева, Б.М. Утегенова*. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2015. – 54 с
12. Dr. Barry Ziff. «*Utilizing Bloom's Taxonomy in your Classroom. Helpful Hints*». - California State University, Los Angeles 6 p. URL: <https://pdf4pro.com/view/utilizing-bloom-s-taxonomy-in-your-classroom-8f2c3.html>

13. Руководство для учителя. ЦПМ, АОО «Назарбаев Интеллектуальные Школы», 2016
14. Европейская система квалификаций (ЕСК), 2006

МРНТИ 16.21.39

И.А.Баймуратова¹, К.Х.Жубанова²

^{1,2}Әль-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМУ

Аннотация

Бұл мақалада шетел тілін оқытуда коммуникативтік құзіреттілікті дамыту тәсілі қарастырылады. Коммуникативті құзіреттілік ағылшын тілін оқытудың негізгі мақсаттарының бірі болып саналады. Мақалада коммуникативті тілді оқытудың кейбір тәсілдері қарастырылады. Коммуникативті тілді оқыту тәсілінде тіл үйренушілердің күнделікті өмірде және өз мамандық саласында шетел тілінде тілдік қарым-қатынас жасауына басты назар аударылады. Функционалдық құзіреттілік тұрғысынан бағдарламаның мақсаттарын әзірлеуде тіл үйренушілердің коммуникативті қажеттіліктерін негізге алу ұсынылады. Бұл тіл үйренушілердің жетістіктерін сандық тұрғыда бағалауға қарағанда сапалы тілдік ерекшеліктерді бағалауды білдіреді.

Кілт сөздер: коммуникативті құзіреттілік, оқу бағдарламасы, шетел тілін оқыту, коммуникативті тіл, тілді дамыту, коммуникативті қажеттіліктер, тіл үйренушілер, мәдени құндылықтар, шетел тілін үйрену мақсаттары, оқыту стилі, тіл үйренушілер, қоғамдағы өзгерістер, жаһандық әлем, инновациялық әдіс, дайындау

Baymuratova I. A.¹, Zhubanova K.H.²

^{1,2}Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

The article is dealing the ways of developing communicative competence in teaching a foreign language. Communication competence is one of the main goals of teaching English. The article discusses some of the ways of teaching communicative language. In the methodology of communicative language teaching, special attention is paid to the ability of language learners to communicate in a foreign language in everyday life and in their area of specialization. In terms of functional competence, it is recommended to consider the communication needs of language learners when developing program objectives. This means assessing the qualitative characteristics of language, rather than quantifying the achievements of language learners.

Keywords: Communicative Competence, Curriculum, Communicative Language Teaching, language development, communicative needs, learners, cultural expectations, language goals, learning styles to prepare students, to cope with rapidly occurring changes, a global world, innovative method.

Баймуратова И.А.¹, Жубанова К.Х.²

^{1,2}Казахского национального университета им. Аль-Фараби, г. Алматы, Казахстан.

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье рассматриваются способы развития коммуникативной компетенции при обучении иностранному языку. Коммуникативная компетентность - одна из основных целей обучения английскому языку. В статье рассматриваются некоторые способы обучения коммуникативному языку. В методике коммуникативного обучения языку особое внимание уделяется способности изучающих язык общаться на иностранном языке в повседневной жизни и в своей области специализации. Что касается функциональной компетенции, рекомендуется учитывать коммуникативные потребности изучающих язык при разработке целей программы. Это означает оценку качественных языковых характеристик, а не количественную оценку достижений, изучающих язык.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, учебная программа, преподавание коммуникативного языка, языковое развитие, коммуникативные потребности, учащиеся, культурные ожидания, языковые цели, стили обучения для подготовки учащихся, чтобы справляться с быстро происходящими изменениями, глобальный мир, инновационный метод.

Кіріспе. Соңғы ширек ғасырда тілді коммуникативті мақсатта меңгеру тұрғысынан оқыту бүкіл әлемде ағылшын тілін оқытудың инновациялық тәсілдерінің бірі ретінде ұсынылды. Оқу материалдары, курстық сипаттамалар және оқу бағдарламаларының нұсқаулары коммуникативті құзыреттіліктің мақсатын айқындайды. Коммуникативті құзыреттіліктің түрлерін коммуникативті тілдік қарым қатынастың тиімділігі ретінде айқындауға болады: ауызша қарым қатынасқа қабілеттік, қарым қатынастың мақсаттарына, салаларына және жағдайларына сәйкес, ауызша өзара тілдік қарым қатынас және ауызша әрекетке қабілеттілік болып табылады [1,55-56]. Сондай ақ сөйлеу нормаларын білу, тілдің функционалды қолданылуы сөйлеу дағдылары мен қабілеттеріне жатады. Белгілі бір жағдайда сәйкес үйлесімді тілдік нормаларды таңдау; ауызша коммуникативті дағдыларда кіммен, қашан және қандай мақсатта әңгіме өрбітіп, сөйлесетініміз ескеріледі. Коммуникативтік құзыреттілікті мақсатына қарай ерекшеленетін белгілері арқылы оларда бірнеше түрлерге жіктеп, яғни: 1) өзара тілдік қарым қатынас кезінде жылдам және дәл бағдарды анықтай білу; 2) белгілі бір жағдаят аясында адамдардың бір бірінің айтпақ ойын түсінуге ұмтылуы; 3) адамдардың бір бірімен қарым қатынастың қандай түрінде болмасын байланыс орнатуы; 4) қалыптасқан қандай жағдайда да өзіңе деген сенімділік туғызу; 5) жағдайдың жай күйін дұрыс түсіну және шешім қабылдап, әрекетке ұйытқы болуға дайын болу; 6) орын алған байланысқа, байланыс үдерісінде қанағаттанарлықты және түсіністікті білдіру; 7) әртүрлі мәртебелік рөлдік лауазымдарда тиімді қарым қатынас жасау мүмкіндігіне қол жеткізу сияқты топтарға бөліп қарастыруға болады. [2,105-106]

Талқылау. Коммуникативті тілдік құзыретке лексикалық және грамматикалық дағдыларды қалыптастыру сияқты тілдің құрамдас бөліктері, сөйлеу компоненті тұжырымның мағыналық, логикалық құрылымы, өз ұстанымын дәлелдеу, пірirtалас жүргізу, сұрақтар қою, тындау, байланыс орнату мүмкіндігі, қабілеті, білім беру және танымдық компонент ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті, әлеуметтік мәдени түріне яғни, қарым қатынас мәдениеті, әріптестерін немес қарсы тараптарды тындай білу, олардың ұстанымына төзімділікпен қарау және тұжырымдау мүмкіндігі, әдеп және жалпы мәдени компонент. Адамдар арасындағы қарым қатынас, тілдік қарым қатынас олардың бірлескен іс-әрекеттегі қажеттіліктернен туындайтын адамдармен қарым-қатынас, байланыс орнатудың және дамытудың күрделі де көп қырлы үдеріс болып табылады. Қоғамдағы өмірді қай жағынан алып қарағанда да коммуникацияның мақсатына қарай көптеген қызмет атқарады. Әрбір сөйлейтін адамкоммуникативті дарынды, яғни өзін коммуникативті тұлға ретінде жүзеге асырады. Коммуникативті құзыреттілік адамның жеке қасиеттері мен сипаттамаларымен қатар танымдық тәжірибе процесінде қалыптасқан когнитивтік деңгейін көрсетеді. Коммуникативті (лингвистикалық немес тілдік) құзыреттілікті адамның жеке қасиеті ретінде саналады. Соған орай шетел тілін оқытуда да коммуникативті құзыреттіліктің бір түрі ретінде бағдарлананы М.Уэйдтің [3, 45-46.] пікірінше, оқу барысы – бұл білім беру жүйесіндегі маңызды құқықтық түсініктердің бірі. Алғаш рет жоғары оқу орындарында ағылшын тілінде білім берудің коммуникативті құзыреттілік тұжырымдамасы енгізілді.

Тілдік дайындықтың және оқытудың негізгі мақсаты – болашақ мамандарды қазіргі жаһандану заманында күнделікті болып жатқан толассыз жаңалықтардан хабардар, қоғамдағы жедел өзгерістерге, қалықаралық еңбек нарқындағы бәсекелестікке төтеп беруге дайындау болып табылады.

Шетел тілін оқытатын оқытушылардың тәжірибелеріне қатысты жан-жақты терең сұхбаттарда айтылған тұжырымдарға сүйене отырып, С.Ванг [4, 73-74] тілді оқыту, білім беру туралы былай деп мәлімдейді: «Ағылшын тілін жоғары деңгейде меңгеру, жетік білу және сауатты жаза білетін, сөйлей алатын, тілді меңгерудің коммуникативті құзыреттілік деңгейін жоғары қолдана алатын мамандарға деген сұранысты қанағаттандыру бағытында көп нәрсе жасалды. Алайда сапалы білім беру мен тілді коммуникативтік қажеттілік мақсатында оқытуды қамтамасыз ету үшін әлі де көп нәрсе жасалуы керек».

Сонымен, коммуникативтік тілді оқытуды қалай түсіндіруге болады? коммуникативтік тілді оқытудың анықтамасында тілді оқытуда басты назар тіл үйренушіге аударылады. тіл үйренушілерге шетел тілін оқытудың коммуникативті қажеттіліктері функционалдық құзыреттілік тұрғысынан оқу бағдарламаларының мақсаттарын құруға негіз болады. Бұл өз кезегінде тіл үйренушілердің жетістіктерін дискретті тілдік ерекшеліктерді сандық бағалауға қарағанда сапалы бағалауға көбірек назар аударуды білдіреді. [5, 303-305.]

Білім беруді реформалаудың қазіргі әрекеттері эссе жазуды, оқыту үдерісінде презентациялар жасау және тіл үйренушілердің тілдік коммуникативтік құзыреттілігін бағалаудың басқа түрлеріне басымдылық беруді құптайды.

Қазіргі уақытта жаңа атауға ие болса да және кеңінен танылып, зерттеліп жатқанына қарамастан, тілді коммуникативті мақсатта оқыту жаңа идея емес.

Д. Мусумечи (1997) тілді оқыту әдіс-тәсілдерінде қалыптасқан дәстүрді бұза отырып, латын тілінің француз тілі болған орта ғасырлардан бастап жүргізілген тілдерді оқыту реформасы туралы баяндайды. [5, 81-82]

Тілді оқыту тәжірибелеріне байланысты мұғалімдердің арасында коммуникативтік мақсатта тілді оқытуға деген бірыңғай да, бірегей көзқарас жоқ және бұл жөнінде

эртүрлі, тіпті қайшылықты пікірлер де айтылып жүр. Бірқатар пікір, көзқарастарда коммуникативті мақсатта тілді оқыту қабілеттерін талқылау екіұшты болып көрінеді, тілді оқытудың бұл тәсілі құбылмалы және контекст пен мақсатқа, сондай-ақ барлық қатысушылардың рөлдері мен көзқарастарына тәуелді деген тұжырым жасалады. Ал енді бірқатар әдістемешілер бұл тәсілді қолдануда тіл үйренушілердің өздерінің оқу материалдарын таңдауына және әзірлеуіне мүмкіндік беретінін қолдайды, осылайша тіл үйренушілерге тілді коммуникативті мақсатта оқытудға бағытталған эртүрлі тапсырмалар ауқымын ұсынады.

Коммуникативті тілді оқытудың мағынасын жеткізуге тырысуда С.Ж. Савиньон [6, 41-43] бес компоненттен тұратын коммуникативті оқу бағдарламасын қарастыруды ұсынады:

- шетел тілін оқытуда тілдік формалар мен құбылыстарды пайдалану
- тілді белгілі бір мақсатта оқыту
- тілді жеке адамның ерекшелігіне назар аударып отырып оқыту
- тілді театр өнері арқылы оқыту
- тілді аудиториядан тыс жерде үйрету

Тілдік формаларды пайдалану әдісі немесе тілдік талдау жасау құрамына тіл үйретуші мұғалімдер жиі қолданатын тезистер кіреді. Шетел тілін коммуникативті мақсатта оқытуда синтаксис, морфология және фонология сияқты ағылшын тілінің салаларына баса назар аударылады. Тіл үйретудің бұл мақсатында аударма жасау, диктант жазу және түсінігін айтып беру, ойын жеткізу сияқты жұмыстар жүргізуге болады. Сөздік қорды байыту жұмысын анықтамаларға, синонимдерге және антонимдерге назар аудару арқылы жақсартуға болады.

Мысалы, егер тіл үйренушілерге тілді оқытудың мақсаты жазуға үйрету болса, емле сынақтарын жүргізу маңызды. Морфосинтаксистік ерекшеліктерді түсіндіруге бағытталған жекелеген дыбыстардың дұрыс дыбысталуын айтып үйренуге берілген жаттығулар мен етістіктің парадигмалары сөйлеу үлгілерінің қайталануы грамматикалық формалар мен категорияларға назар аударуда пайдалы болуы мүмкін. Сонымен қатар, әр түрлі жастағы тіл үйренушілерге тілді оқытудың мақсаты әр түрлі және топтық жұмыста өзара тілдік қарым қатынасқа түсуге олардың қызығушылығын тудыратын көптеген тілдік өнер ойындары бар.

Тілдік талдаудың айырмашылығы, тілдік тәжірибе – бұл тәжірибені нақты және коммуникативтік мақсаттарға пайдалану болып табылады. Барлық тіл үйренушілердің ағылшын тілін яғни шетел тілін үйрену мақсаттары мен себептері бірдей емес. Оқу материалдарын таңдау кезінде тіл үйренушілердің нақты коммуникативті қажеттіліктеріне назар аударудың маңызы зор. Кез-келген оқу бағдарламасы ағылшын тілін мағыналы, белгілі бір мақсатқа пайдалану мүмкіндіктерін ескере отырып құрастырылуы қажет.

Егер оқытушы ана тілінде оқуға дағдыланбаған тіл үйренушілердің шетел тілін тек түсініп қана қоймай, олардың шетел тілінде жауап беруін күтсе, олармен ағылшынша сөйлессе, ең алдымен олар тілдік кедергі әсерінен өздерін жайсыз сезінуі мүмкін. Бұл жағдайда оқытушыға тіл үйренушілердің бастапқыда әр сөздің мағынасын біліп, түсінудің қажеті жоқ және мұның олардан талап етілмейтіндігін түсіндіруге тура келеді.

Мазмұнды түсінуге күш салу және түсіндірме жасау және сөздің білдіретін мағынасын беру стратегияларын қолдану коммуникативтік құзыреттілікті дамыту мақсатында тілді оқытуда маңызды болып табылады. Шетел тілін оқытудың ең сәтті де тиімді оқу бағдарламалары деп тілді оқытудың аффективті және когнитивті аспектілерін ескере отырып жасалған бағдарламаларды атауға болады. Сонымен қатар оқытушылар тіл үйренушілердің бәрінің бірдей рөлде ойнай алатын қабілеті бола бермейтінін есте ұстауы қажет. Бір топта да, қауымдастықта да, қоғамда да көшбасшылыққа қабілеттілер мен ізбасарлар болады. Топтық пікірталастарда әрқашан көп сөз алатындар, яғни сөз сөйлеуге бейім адамдар кездеседі. Ал сөзге тұйық, аз сөйлеп көп тыңдайтын тіл үйренушілер жартылай атқаратын жаттығу жұмыстарына көбірек қатысады немесе олар жеке жобада жұмыс жасауды қалауы мүмкін. Коммуникативті іс-әрекеттің әртүрлілігі неғұрлым сан алуан болса, барлық тіл үйренушілердің белсенділігін қамту мүмкіндігі де соғұрлым көп болады.

Тілді әр тіл үйренушінің жеке ерекшелігіне назар аудара отырып оқыту, ең алдымен, студенттерге деген құрметті білдіреді, өйткені олар ағылшын тілін өзін-өзі немесе бір нәрсеге өзінің қабілетін көрсету үшін пайдаланады, сондықтан ағылшын тілінде ана тілі ретінде сөйлейтіндердің де тілді меңгеруі ешқашан «мүлтіксіз» бола бермейтінін және іс жүзінде, әсіресе ағылшын тілі жаһандық қатынас тілі ретінде қолданылатындықтан, коммуникативті қабілеттіліктің ауқымы мен стилі жағынан да әр түрлі болатынын ескерткен жөн.

Тілді оқытуда театр өнерін пайдалану коммуникативті оқу бағдарламасының төртінші құрамдас бөлігін құрайды. Шекспирдің қанатты сөзге айналған бүкіл әлем – бұл сахна және біз осы сахнада көптеген рөлдерді ойнайтын актермыз деген тұжырымына сәйкес, біз айналамыздағы болып жатқан оқиғалар мен құбылыстар үлгілерінен қойылымдар шығарамыз. Бала, ата-ана, әпке, аға, жұмыс беруші, қызметкер, дәрігер немесе мұғалім – бұл белгілі бір күтілетін мінез-құлық тәсілдерін қамтитын рөлдер болып табылады.

Таныс рөлдерді көп қиындықсыз, тілдік стильге саналы түрде баса назар аудармай-ақ ойнап шығуға болады.

Ал жаңа рөлдерді ойнағанда біздің діттеген, айтпақшы ойымызды басқалардың дұрыс түсінуіне қол жеткізу үшін тәжірибе қажет. 20-шы ғасырдың соңғы жартысында әйелдер кенеттен өздерін мейлі ол өрт сөндірушілер болсын, профессорлар, кәсіпкерлердің рөлі болсын, дәстүрлі ерлердің рөлі болып саналатын рөлдердің өздеріне ыңғайлы болатын үлгілерін қабылдауы керек екенін түсінді. ХХІ ғасырдың аяғында әйелдер көптеген рөлдердің үлгілерін жасады. Егер әлемді өз рөлдерін ойнайтын актерлер мен актрисалар сахнасы ретінде қарастыруға болатын болса, театр рөлдерде ойнау тәжірибесін жинақтауға мүмкіндік береді.

Қиялдау және ойын әрекеті – бұл балалық шақтың табиғи және маңызды бөліктері. Балаларға таныс суырып салмалық қабілеттің олардың өзін-өзі тануы мен өсуі үшін маңызы зор. Театр өнерін пайдалана отырып тілді оқыту тіл үйренушілерге сөздің жаңа мағынасын түсіндіру, өз ойын білдіру және келіссөздер жүргізу үшін іс-әрекетке қажетті құралдарды ұсына алады. Мұндай тәсілді қолданып, яғни табиғи іс-әрекет үстінде тілді үйреткенде оқытушы тіл үйренушілерге жаңа өмір жолдарын бастаған кезде қолдау көрсететін, өмірдегі стратегиялық құзыреттілікке баулитын және олардың іс-әрекеттерін бағалап, мадақтау жасайтын жаттықтырушының рөлін атқарады.

Аудиториядан, яғни оқу үдерісінен тыс жерде шетел тілін үйрету коммуникативті оқу бағдарламасының соңғы компоненттерінің бірі. Коммуникативті іс-әрекеттің әр түрлілігіне қарамастан, олардың негізгі мақсаты білім алушыларды ағылшын тілін

«әлемнен» яғни оқыту алаңынан тыс жерде қолдануға даярлау болып табылады. Сабак үдерісі аяқталғаннан кейін, яғни аудиториядан тыс жерде, тіл үйренуші студенттер өз коммуникативті құзыреттілігін пайдалану мен дамытуға тәуелді болатын тыс әлем. Сыныптағы оқу үдерісінде ұсынылатын мүмкіндіктерден тыс ағылшын тілін қолдану мүмкіндіктерін дамыту көбінесе тіл үйренушілердің қызығушылықтары мен қажеттіліктерін анықтаудан басталады.

Қазіргі кезде шетел тілін үйренушілерге Интернет ағылшын тілінде ана тілі ретінде сөйлейтін құрдастарымен түрлі тақырыптарда өзара тілдік қарым қатынас жасауға мүмкіндік береді және грамматикалық, дискурстық, әлеуметтік-мәдени және стратегиялық құзыреттілікті дамытады.

Қорытынды. Шетел тілін коммуникативтік мақсатта оқытудың осы компоненттерінің барлығын қалай біріктіруге болады? Мәдени құндылықтар, тіл үйрену мақсаттары мен тәсілдері – бұл тіл үйренушілердің бір-бірінен айырмашылығы мен ерекшеленуінің кейбір тәсілдері. Қалыптасқан тәртіптер немесе маңызды нәрсеге деген институционалдық сенімдер оқытушының нені және қалай оқыту керектігі туралы шешім жасауында маңызды рөл атқарады. Сонымен, тілді оқытуда тәсілдердің әртүрлілігінің қажеттілігі де ескерілгені жөн. Рөлдерді оқудан немесе сөйлемдерді аударудан жалыққан оқушылар ойындар мен рөлдер ойнауға деген қызығушылықты жоғалтуы мүмкін, егер бұл әдеттегідей болып жатса. Осылайша, мұғалімнің міндеті – көптеген факторларды түсіну және оларға шығармашылықпен жауап беру болып табылады.

Шетел тілін оқытуда коммуникативті құзыреттілікті дамыту маңызды мақсаттардың бірі екенін мойындай отырып, тілді меңгеруде грамматикалық формалар мен категорияларға да назар аудару қажет екені анық. Тіл дамытуға аудиторияда, оқу үдерісінде жүргізілетін мақсатты бағытталған іс-шаралардың қаншалықты үлес қосатынын анықтау үнемі жүргізіліп жатқан зерттеулерде сұрақ болып қала береді. Кез-келген нұсқаулықта осы іс-әрекеттердің үйлесуі тіл үйренушілердің жас ерекшелігіне, сипатына және мақсатына байланысты. Шетел тілін оқытуда тілдің грамматикалық формаларын меңгерудің маңызды екендігіне күмән жоқ, ал тіл үйренушілердің тілдің грамматикалық құрылымдарын меңгеруі шетел тіл үйрену олардың коммуникативті қажеттіліктері мен тәжірибелеріне қатысты болған кезде де басты назарда ұсталады.

Коммуникативті құзыреттілікті дамыту тілді оқытуда таныс материалдар мен әдіс-тәсілдерден бас тарту дегенді білдірмейді. Тек коммуникативті құзыреттілікті дамытуға бағытталған оқу бағдарламасына басқа көмекші құралдар мен тілдік қарым қатынасқа үйлесімді басқа да көптеген әдіс-тәсілдерді қолдана алады. Тілдерді коммуникативті мақсатта оқытудың мәні тіл үйренушілердің коммуникативті құзыреттілігін дамытуға мүмкіндік беретін тілдік қарым-қатынасқа құрылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Kusano Hubele, K. Interpreting communicative language teaching, 2002. -book
Kusano Hubele, K. Interpreting communicative language teaching, 2002. -book
2. S.J.Savignon, New Haven, CT: Yale University Press, 2002. Contents and concerns in teacher education, 2002. -book
3. Musumeci, D.A. An exploration of the historical relationship between theory and practice in second language teaching. New York, Mc. Graw Hill. 1997. -book
4. Preston, D. The ethnography of TESOL. TESOL quarterly, 15,2.pp.105-106. 1981. -book
5. Snow M.M. Content based models for the second and foreign language teaching. In Teaching English as a second language teaching. Pp.303-305. 2001. -book
6. Wada, M, The course of study for senior high School: Foreign language. Tokio: Kairy Udo. 1994. -book

7. Wang C.C. (in Press) Innovative Teaching in EFL contents, New Haven, CT: Yale University Press. -journal
8. Yun, M. Interviewed on National Public Radio. Weekend Edition. November 15. 1998. -journal
9. Sandra J. Savignon. Communicative Curriculum Design for the 21th century, 2002. New Haven, CT: Yale University Press. -journal

МРНТИ 14.35.09

Саидова А.А.¹. Курмамбаева Ж.Б.²

¹ магистрант КазНПУ им.Абая

² Научный руководитель-PhD, старший преподаватель

Алматы, Казахстан

РОЛЬ АЛЛЮЗИЙ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТОВ)

Аннотация

Статья посвящена одному из видов коммуникативной компетенции - социокультурной компетенции. В статье рассматриваются приемы работы с рекламными текстами на английском языке для формирования социокультурной компетенции на уроках английского языка. Цель исследования - проанализировать образцы англоязычной рекламы на предмет наличия в ней намеков, выявить их влияние на восприятие читателя. Современная англоязычная реклама предоставляет уникальные возможности для расширения социокультурных знаний. Без необходимого минимального знания языка, истории англоязычных стран, литературы, реалий современной массовой культуры невозможно говорить о полноценном знании языка. Многие рекламные образцы могут служить инструментом для изучения современного английского языка.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, рекламные тексты на английском языке, аллюзии.

Саидова А.А.¹. Курмамбаева Ж.Б.²

¹Абай атындағы ҚазҰПУ магистранты

²Ғылыми жетекші- PhD, аға оқытушы

Алматы қ., Қазақстан

ӘЛЕУМЕТТІК -МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ АЛУЦИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Мақала коммуникативті құзыреттіліктің бір түрі - әлеуметтік-мәдени құзыреттілікке арналған. Мақалада ағылшын тіліндегі сабақтарда әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті қалыптастыру үшін ағылшын тіліндегі жарнамалық мәтіндермен жұмыс жасау әдістері талқыланады. Зерттеудің мақсаты - ағылшын тіліндегі жарнама үлгілерін ондағы кеңестердің

болуына талдау жасау, олардың оқырманның қабылдауына әсерін анықтау. Ағылшын тіліндегі заманауи жарнама әлеуметтік-мәдени білімді кеңейтудің ерекше мүмкіндіктерін ұсынады. Ағылшын тілінде сөйлейтін елдердің тарихын, әдебиетін, заманауи бұқаралық мәдениеттің нақты минимумдарынсыз тілді толыққанды білу туралы сөз қозғау мүмкін емес. Көптеген жарнама үлгілері қазіргі заманғы ағылшын тілін үйрену құралы бола алады.

Кілт сөздері: әлеуметтік-мәдени құзыреттілік, ағылшын тіліндегі жарнама мәтіндері, тұспалдар.

Saidova A.A.¹. Kurmambayeva Zh.B.²

¹master of KazNPU named after Abay

² Academic supervisor - PhD, Senior Teacher

Almaty, Kazakhstan

THE ROLE OF ALLUSIONS IN THE FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE (BASED ON THE MATERIAL OF ENGLISH-LANGUAGE ADVERTISING TEXTS)

Abstract

This article is devoted to one of the types of communicative competence – socio-cultural competence. The article discusses techniques for working with advertising texts in English for the formation of socio-cultural competence in English lessons. The aim of the study is to analyze samples of English-language advertising for allusions in it, to identify their influence on the reader's perception. Modern English-language advertising provides unique opportunities for expanding socio-cultural knowledge. Without the necessary minimum knowledge of the language, the history of the English-speaking countries, literature, the realities of modern mass culture, it is impossible to talk about full-fledged knowledge of the language. Many advertisement samples can serve as a tool for learning modern English.

Keywords: socio-cultural competence, English-language advertising texts, allusions.

Introduction. English-language advertising texts contain many allusions in order to communicate on a particular social and cultural level. These allusions can be helpful for those who want to know English perfectly. Like other media products - newspapers, magazines, TV programs, radio broadcasts - advertising materializes in the form of a ready-made, integral text. Moreover, the concept of "text" in relation to the sphere of mass media is used not only to designate the actual textual verbal series, but also acquires the features of multidimensionality, including such important components for the media as the visual series in its graphic or television embodiment, as well as audio series in the form of a work. Therefore, the concept of "advertising text" refers not only to the verbal series, but also includes the totality of all linguistically significant components, such as graphics, images, sounds, etc., the specific set of which depends on the media-advertising medium.

Along with multidimensionality, the essential features of an advertising text also include multiple, excessive repetition and a collective way of consciousness, or corporatism. In this, the advertising text is similar to news, since these signs are also characteristic of news texts, which indicates some similarity in the nature of the functioning of news and advertising texts in mass communication [1, p.34]. At the same time, of course, it should be remembered that we are talking

here only about partial similarity. News texts are repeated throughout the day in a constantly updated form, while the impact of advertising texts is based on a longer repetition period, and in a stable unchanged form.

It is known that the term "allusion" appears in many European languages as early as the 16th century. But, despite the long tradition of using this word in foreign literary criticism and linguistics, the phenomenon itself begins to be actively studied only at the end of the 20th century.

An allusion is a stylistic figure that contains an explicit indication or a clear implication to a certain literary, historical, mythological or political fact, enshrined in a textual culture or in colloquial speech. Such elements are called markers, or representatives of the allusion, and the texts and facts of reality to which the reference is made are called denotations of the allusion. An allusion, the denotations of which are "extra-textual" elements, i.e. events and facts of the real world, sometimes called reminiscences.

The ability to carry an allusive meaning is possessed by elements of not only lexical, but also grammatical, word-formation, phonetic, metric levels of text organization. Spelling and punctuation can also serve the purposes of expressing this meaning, as well as the choice of the graphic design of the text- fonts, the way the text is arranged on a plane. The dates introduced into the literary text also have the ability to convey an allusive meaning. Sometimes the basis of an allusive attitude is the very technique of constructing a phrase, stanza or a holistic composition. Thus, the linguistic structure of the text itself becomes both a marker and a denotation of the allusion, and quite often there is an interaction of various levels of textual organization.

A distinctive feature of the stylistic device of allusion is the temporal correlation. In some definitions, the allusion is limited to references to facts of the past, while in others; such a narrowing of time frames is absent. In this case, the facts of modern life of society are ranked among thematic sources of allusion.

Allusions based on the socio-cultural traditions of an ethnos characterize specific national ways of understanding the world. To understand them, non-native speakers need a higher level of socio-cultural competence [2, p.17].

Methods. The process of the reader's actualization of the allusion includes several stages.

The first one is marker recognition. In case when the allusion is disguised or insignificant (it does not appear in quotations, has an attractive non-allusive interpretation, and so on), the reader may not understand that it is present. Some writers may use allusion techniques to satisfy some readers who enjoy the process of recognizing allusions. Nevertheless, this raises the risk that the allusion may be lost and the real meaning will be, albeit believable, but weak, that is, the reader may lose a lot. The writer can only hope that the reader will recognize the allusion later, or only a certain circle of readers will understand it.

The next one is the modification of the initial interpretation of a part of the text. At this stage, there is a change in the initial understanding of the text containing the allusion.

At last, comes activation of the readable text - while reading the text, the reader consolidates the read in short-term memory. Activation of each idea initiates related ideas. In this way, activation spreads through the entire structure of memory, determining what should be added and moved from the interpretation of the text. This process continues until further activation of connected assumptions changes the assumption in the whole of the interpreted text [3, p.72].

In advertising texts with allusions, there are references to political slogans, statements of famous people, events of history and modernity, traditions and customs, works of art and phenomena of mass culture, as well as various standard formulations used in everyday life. Advertising texts with an appeal to the social and cultural life of a country are investigated from the point of view of the function performed by the allusion in the advertising in question, and the adequacy of the perception by the British of American advertising and the Americans of English advertising with allusions of a regional nature. The studied examples can be conditionally divided into three groups. The first group of examples is made up of advertising texts, in which background information is affected, common to representatives of many countries, including non-English-speaking ones. It is possible to use well-known information and stereotypes about other countries. The appeal to well-known literary sources, as well as cultural phenomena that have gone far beyond the borders of one country, is aimed at evoking associations with the country of origin of the material that served as the source of the allusion, since these associations are an important component of the advertising image [4, p. 309]. The second group includes examples of English and American advertising, which are absolutely adequately perceived by both the British and the Americans. Situations are interesting when the allusion is recognized by representatives of many countries, including non-English-speaking ones, and the regional geographic information related to it is not very important for understanding the advertising message, but if the reader has the necessary background knowledge, the advertising message looks more meaningful in his perception [5, p. 69]. In the third group of examples, allusions related to the social and cultural life of England will, as a rule, not be recognized by the Americans, and, conversely, the British will often not recognize the allusion in American advertising. There may be cases when the reader will see the allusion, but full understanding of the advertising message will not be achieved due to the lack of the necessary background information. The material presented in the examples shows that the adequate perception of an advertising message with allusions of a regional nature certainly depends on the degree of education of the reader, however, in a large number of cases, references to various phenomena of our time will be understandable mainly only to representatives of the country where the advertisement in the question was created successfully [6, p.136].

Results. Below are presented the results of the analysis of several advertising texts from English-language magazines, containing allusions.

HSBC (Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited) has issued a series of promotional texts with the slogan "Never underestimate the importance of local knowledge". The advertisement contains 2 images of "robots". The text uses a socio-cultural allusion that only native English speakers in South Africa can understand, because in Japan "robot" has the same meaning as it does in the UK and North America. But in South Africa, traffic lights are also called "robots". There is also written: "Play with the robot or stop in front of the robot?" You only know this if you are local. HSBC has branch offices all over the world with local residents working in all branches.

Next advertisement for caffeine-free tea runs under the slogan: "All cuppa, no uppa." In informal British English, "cuppa" is a cup of tea. "Do you fancy a cuppa?" ("Would you like a cup of tea?") The word that rhymes with the word "cuppa" in the slogan is usually spelled "upper". As a noun, it is an informal word for a stimulant that makes you feel refreshed and energized. In order to make the rhyme more obvious, the spelling was changed to "uppa" in the advertisement. Thus, the advertisement uses a socio-cultural and lexical allusion, hinting that since tea is advertised as coffee-free, it does not have the effect of a causative agent and will not cheer you up.

The slogan for advertising the new Renault Espace is as follows: "As every parent knows sometimes you have to put your foot down". The idiom "to put one's foot down" has two different meanings. The first means being very emphatic about what someone should or shouldn't do: "I am

not a strict parent but I had to put my foot down when my 13-year-old asked if she could stay out all night". The second describes the action of depressing the pedal of the car in order to make it go faster. Advertisers use allusion to combine both meanings - i.e. firmly press the pedal or, in other words, use this machine.

Soft cheese advertisements are full of allusions. It says in large print: "All we can say to those who never enjoyed the deliciously smooth taste of Le Roulé is hard cheese". In informal British English, "hard cheese" means "lasting luck" or "too bad." A socio-cultural allusion is used that is understandable for those who have had the experience of something unpleasant in order to show that you do not feel special sympathy for a certain person. For example: "Do not you like your birthday present? Well, hard cheese!" It says less: "Is not it time to choose soft cheese?" The point of the advertisement is that soft cheese is the best choice.

The slogan for colored hair "take it as red" is a good example of socio-cultural allusion. Its literal meaning is "to perceive something as red." Advertising also plays on the well-known expression "to take something as read", which means to understand everything well, do not need further explanation. The expression is often used at the beginning of business meetings, when there is a repetition of the protocol, everything that was decided at the previous meeting. The chairman says: "We looked at the minutes. Can we take it for granted?" which means: "As I understand you all read the protocol?" In this same advertisement, it is implied that others should perceive a woman's dyed hair as natural.

A simple but allusive little text advertises the use of carpets, explaining this by the great advantage of covering the floor. Advertising plays on the proverbial phrase "to keep up with the Joneses," which means trying to keep up with neighbors by buying the same things as they are. If they buy a washing machine, you buy that too. If neighbors are buying a new car, you are not far behind. The slogan, a socio-cultural allusion to this expression, asks if your neighbors are disturbing your sleep with their noise. If so, you are advised to put a carpet that can absorb up to 45 decibels of noise.

The next promotion we looked at promoted a new chewing gum product from "Altoids". This company has a certain cult status in the UK and in the US for "the taste of the original, bright, strong peppermint." The advertisers use a literary allusion to the folk tale "Jack and the Bean Seed", in which poor boy Jack climbed an unusually tall plant that grew out of a magic bean he planted. At the top, Jack found the home of a giant who loved to eat little English boys for breakfast. The giant kept repeating: "Fe, fi, fo, fam! I smell English blood! Whether he is alive or dead, I will break his bones to cook my own food!" By writing "gum" instead of "fam", it is suggested that the chewing gum for which Altoids is famous is as strong as the giant in the fairy tale.

The slogan of the luxury sports car advertisement says: "Our ears are on fire. Or is it just asphalt?" Below the slogan is a list of awards given to this brand. "Your ears are on fire" means that you feel that someone is talking about you. This idiom is often used ironically. For example: "Are your ears burning? John told everyone how good you were on the exam." The illusion of burning asphalt, or rather burning tires, is used to say that this car drives very fast.

Subway's fast food advertisement copy advertises new sandwiches. The advertising slogan reads as follows: "The sub is toasted. Your willpower is toast". In American English, sub is a sandwich consisting of a long piece of bread cut in half and filled with meat, cheese, or vegetables. "Willpower" is the will, self-control, in order to accomplish some kind of "feat". If you want, for example, to lose weight, then you need the will to eat less. In the end, "to be toast" means to be in very big trouble because of what I did myself: "If I catch you driving my new car, you are toast!"

The meaning of the socio-cultural allusion used is that the sandwiches of the “Subway” chain are so tasty that it is impossible to control oneself.

The two big advantages of the Saab - its spaciousness and sportiness - are not always found in other cars. In advertising, they are combined in one short phrase. The verb “to shift” has several meanings, especially in British English, two of which are used here. First of all, “to shift something” means moving something, often furniture or other large objects, from one place to another. “It shifts” means that the machine is very spacious and can carry large items. Secondly, if something shifts, then it moves very quickly. In the UK, you can tell people “to shift themselves” which means to move faster or clear the way as soon as possible, meaning that the expression combines both meanings. Thus, advertising uses a lexical allusion, the meaning of which can be understood only by knowing the lexical meaning of the verb “to shift”.

Las Vegas vacation advertisement. Its slogan is “What happens here stays here”. In other words, everything that happens in the city of casinos and roulettes is strictly confidential. The advertisement uses a socio-cultural allusion to the most popular English-speaking surname Smith. Usually those who want to keep their incognito call themselves this surname. Thus, the advertisement claims that in Las Vegas you can relax and be sure that no one will know about your pastime in the capital of gambling.

The next advertisement is about a new toning shampoo “Herbal Essences” with berry tea and orange blossom extract. The slogan says: "May your hair be so clean it is rated G". In English-speaking countries, there is a movie rating system which has different letters representing the appropriate content for specific age groups. So, the letter "A" denotes films for adults only. The letter "G" is for General audiences, everything that can be watched by children, from a very young age. That is, the advertisement traces the allusion to the fact that the hair after using the shampoo will be as clean and not spoiled in any way as children's films.

Two commercials from “Accenture”. Although the beginning of the slogans is different, the end is the same. The slogan of the first advertisement: “Every great accomplishment is at first impossible”. The slogan of the second advertisement: “There comes a time when execution is more important than theory. Go on. Be a Tiger”. It can be translated as: “There comes a time when practice becomes more important than theory. Go on. Be a tiger". On the one hand, the tiger personifies a creature that is able to cope with all obstacles due to its strength. But still, this is not the meaning that is implied in advertising, since in fact, an allusion to the famous golfer Tiger Wood is used. That is, both advertisements imply that if a person wants to be successful, he should learn from Tiger Wood.

The advertisement for the new condominium “Continuum II” on the south coast of the Atlantic Ocean beach in Miami. The slogan of the advertisement sounds like “Paradise has an address”, which is a biblical allusion. Thus, the point of the advertisement is that now Heaven has an address and this is the “Continuum II” condominium.

The last one is about inviting people to visit one of the most picturesque towns in California - Carmel, whose mayor at one time was Clint Eastwood. The advertising slogan itself sounds like this: “We’ll make your day”. The expression “make my day” comes from the movie Sudden Impact, where Clint Eastwood played Dirty Harry. In one of the episodes, Harry with a huge pistol in his hands is waiting for some reason to kill the bandit and invites him to attack him with the words "go ahead, make my day!" (Come on, do me something nice - let me kill you). In fact, during the election campaign, Clint Eastwood walked around his entire small town wearing a T-shirt that

read: "Choose me as your mayor - please me." Thus, an allusion is used that hints at the personality of a famous person, in this case, the actor, director and politician Clint Eastwood.

Discussion. During the study, the main components of the advertising text and the classification of advertising texts were clarified. An illusion, like any stylistic device, is informative, as indicated by the presence of all the characteristic features that characterize an informative message, a unit of language. This stylistic device allows the reader to receive not only the information that is contained in the work, but also to find out the point of view of the author himself on this or that described phenomenon [7, p.16]. It is also a hint of a fact that is enshrined in a textual culture or in colloquial speech. There are mythological, biblical, linguistic, socio-cultural, historical and literary types of allusions [8, p.193]. In the course of the study, one more type of allusions was identified - allusions hinting at the personalities of famous people. The mechanism for the reader's understanding of allusions consists of 4 parts: marker recognition, identification of the readable text, modification of the initial interpretation, and activation of the readable text.

Conclusion. As a result of the analysis of examples of English-language advertising, it was revealed that the allusion is often used in advertising texts. Allusion actualization plays an important role in understanding the advertising text at all its levels. To recognize the allusion and fully activate the readable text, a certain level of socio-cultural knowledge is required. The study of allusions helps to expand the socio-cultural horizons.

In this paper was presented a very tiny amount of the allusion influence on the formation of the socio-cultural competence of students learning English language. In the process of investigating, studying, analyzing and summarizing the target field of the discourse, an enormous amount of American and English advertisement was found with the content of allusions that might help with the understanding not only the basics of the language but also its socio-cultural aspect. Therefore, the field is yet to be studied and is being highly recommended to discover and implement in the process of gaining knowledge and skills of a target language.

References

- 1) Vorobjev, G.A. (2003). The development of socio-cultural competence. *Foreign Languages in School*. (pp. 30-35).
- 2) Jack Frawley, Gabrielle Russel, Juanita Sherwood. (2020). *Cultural competence and Higher Education Sector* (pp. 16-25).
- 3) Thomas, A., Kinast, E., Schroll-Machl, S. (2003). *Handbook Intercultural Communication and Cooperation*. (pp. 45-78).
- 4) Geneviene Zarate, Gerhard Neuner. (1997). *Socio-cultural Competence in Language Learning and Teaching: Studies Towards a Common European Framework of Reference for Language Learning and Teaching* (pp. 305-310).
- 5) Elizabeth Webber, Mike Feinsilberg. (2015). *Merriam-Webster's Dictionary of Allusions*. (pp. 53-74)
- 6) Frisby, Craig L., O'donohue, William T. (2018). *Cultural competence in Applied Psychology* (pp. 100-128).
- 7) Gnatyuk S. (2004). *From the History of American Communication Theories* (pp. 11-20)
- 8) Michele Lamont and Annete Lareau. (1988). *Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments* (pp. 168-202).
- 9) <https://www.goodreads.com/quotes/tag/keeping-up-with-the-joneses>
- 10) <https://www.alamy.com/stock-photo/hsbc-advertisement.html>

Д.Б. Шаяхметова¹, Д.С. Агатаева²

¹ ассоциированный профессор, Казахский национальный педагогический университет имени Абая

² магистрант 2 курса, Казахский национальный педагогический университет имени Абая г. Алматы, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СРЕДСТВАМИ КУКОЛЬНОГО ТЕАТРА

Аннотация

Статья посвящена вопросу формирования межкультурно-коммуникативной компетенции. Проблематика процесса формирования межкультурно-коммуникативной компетенции исследуется в контексте обучения иностранному языку учащихся младших классов с применением средств кукольного театра. В статье рассматривается сущность и структура компетенции, её актуальность применительно к учащимся младших классов.

Цель исследования: теоретически обосновать педагогические условия формирования межкультурно-коммуникативной компетенции младших школьников при обучении иностранному языку средствами кукольного театра.

Выводы исследования: Кукольный театр, как средство обучения, оказывает значительное влияние на формирование межкультурно-коммуникативной компетенции младшего школьника, поскольку он включает в себе целый комплекс средств: художественные персонажи, декорации, слова, музыка – всё это благодаря образно-конкретному мышлению ребёнка, помогает ему правильно понять содержание и облегчить изучение иностранного языка. Участие детей в кукольных спектаклях в качестве зрителей и непосредственных участников вносит значительный вклад в расширение кругозора, формирование положительных эмоций, развитие коммуникативных навыков на иностранном языке, а также стимулирует их желание изучать иностранные языки.

Ключевые слова: межкультурно-коммуникативная компетенция, структура компетенции, изучение иностранного языка, кукольный театр, младшие школьники, принципы обучения.

D.B. Shayakhmetova¹, D.S. Agatayeva²

*¹associate professor, Abay Kazakh National Pedagogical University,
²2nd year master student, Abay Kazakh National Pedagogical University
Almaty, Kazakhstan*

FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF YOUNG LEARNERS IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE BY MEANS OF PUPPET THEATER

Abstract

The article is devoted to the issue of the formation of intercultural and communicative competence. The problem of the formation of intercultural communicative competence is studied in

the context of teaching a foreign language to young learners using the means of puppet theater. The article examines the essence and structure of competence, its relevance in relation to primary school students.

Purpose of the research: to theoretically substantiate the pedagogical conditions for the formation of intercultural communicative competence of primary school children when teaching a foreign language by means of puppet theater.

Conclusions of the research: Puppet theater, as a means of teaching, has a significant impact on the formation of intercultural communicative competence of a young learner, since it contains a whole range of means: artistic characters, decorations, words, music - all this is due to the figuratively concrete thinking of the child, helps it is more correct for him to understand the content and facilitate the study of a foreign language. The participation of children in puppet shows as spectators and direct participants makes a significant contribution to broadening their horizons, forming positive emotions, developing communication skills in a foreign language, and also stimulates their desire to learn foreign languages.

Keywords: intercultural communicative competence, the structure of competence, learning a foreign language, puppet theatre, young learners, teaching principles.

Д.Б. Шаяхметова¹, Д.С. Агатаева²

¹қауымдастырылған профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

² 2 курс магистранты, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті Алматы, Қазақстан

ҚУЫРШАҚ ТЕАТРЫ АРҚЫЛЫ ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МӘДЕНИАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Мақала мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру мәселесіне арналған. Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі бастауыш сынып оқушыларына қуыршақ театры құралдарын қолдана отырып, шет тілін оқыту тұрғысынан зерттеледі. Мақалада құзыреттілігінің мәні мен құрылымы, оның бастауыш сынып оқушыларына қатысты өзектілігі қарастырылады.

Зерттеудің мақсаты: қуыршақ театры арқылы шет тілін үйрету кезінде бастауыш сынып оқушыларының мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттарын теориялық тұрғыдан негіздеу.

Зерттеудің қорытындысы: Қуыршақ театры оқыту құралы ретінде кіші жастағы баланың мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыруға маңызды әсер етеді, өйткені оның құрамында құралдардың барлық жиынтығы бар: көркем кейіпкерлер, декорациялар, сөздер, әндер – барлығы баланың бейнелі түрде нақты ойлауына байланысты, оның мазмұнын түсінуге және шет тілін үйренуді жеңілдетуге көмектеседі. Балалардың қуыршақ шоуына көрермен және тікелей қатысушы ретінде қатысуы олардың ой -өрісін кеңейтуге, жағымды эмоцияларды қалыптастыруға, шет тілінде қарым -қатынас дағдыларын дамытуға үлкен үлес қосады, сонымен қатар олардың шет тілдерін үйренуге деген ынтасын ынталандырады.

Кілт сөздер: мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігі, құзыреттілігінің құрамы, шет тілін оқыту, қуыршақ театры, бастауыш сынып оқушылары, оқыту принциптері.

Введение. В текущих условиях глобализации английский как международный язык, *lingua franca* используется как средство коммуникации в поликультурных контекстах. Кроме того, чтобы эффективно и надлежащим образом взаимодействовать с людьми разных культур, необходимо быть компетентным в межкультурном общении. Обучение иностранному языку должно обеспечивать учащихся не только предметными знаниями, но и знаниями о культуре стран изучаемого языка, умением их эффективно использовать, чтобы преодолевать культурные различия и достигать более гармоничных отношений.

Процесс формирования межкультурно-коммуникативной компетенции учащихся - очень сложное явление и многоаспектная деятельность, зависящая от ряда факторов: социально-экономических, методических, социально-культурных и индивидуальных, которые должны быть учтены при определении стратегии обучения иностранному языку и составлении учебной программы. Также необходимо принимать во внимание особенности социального и культурного контекста языковой среды обучения при выборе методов и приёмов в обучении, а самое главное - заинтересованность учащихся, мотивы, их языковой и культурный опыт в развитии межкультурной коммуникативной компетенции [1].

Понятие «*межкультурно-коммуникативная компетенция*» подразумевает собой «совокупность межкультурных знаний, умений применять их на практике, наличие качеств личности, необходимых для реализации данных знаний и умений и владение иностранным языком как средством общения, необходимого для осуществления продуктивного взаимодействия с представителями иноязычных культур» [2].

Несмотря на то, что термин *межкультурно-коммуникативная компетенция* (ИСС) был впервые введён в 1983 году Дж. Бакстером, именно *М. Байрам* наиболее широко разработал концепцию и применение межкультурной коммуникативной компетенции (ИСС) с середины - 1990-х.

Неоднозначно в научной литературе решается вопрос о структуре компетенции. В целом, в содержании межкультурно-коммуникативной компетенции исследователи выделяют от 3 до 6 элементов. При этом одни учёные (Н.В. Васильева, Н.Д. Гальскова, А.У., Е.А. Макарова, Е. Phillips и др.) в качестве структурных элементов рассматривают личностные качества, способности, знания и умения. Другие ученые (В.Г. Апальков, А.П. Садохин, П.В. Сысоев, D. Hymes, K. Knapp и др.) указывают и такие элементы, как компоненты ситуации общения, опыт личности, стратегии межкультурного взаимодействия и т.п.

Наиболее распространенной в научной литературе является точка зрения, согласно которой структура каждой из рассматриваемых компетенций представлена субкомпетенциями (И.Л. Бим, Г.В. Елизарова, Д.И. Изаренков, В.В. Сафонова и др.)

По мнению *С.С. Кунанбаевой*, межкультурно-коммуникативная компетенция включает в себя следующие субкомпетенции: языко-культурные, социальные, социокультурные, концептуальные, личностно-ориентированные, когнитивные и коммуникативные [3].

Необходимость раннего обучения и изучения иностранного языка официально признана во всём мире. Человеческий интеллект быстрее всего развивается в детском возрасте - от рождения до 12 лет.

Раннее изучение иностранного языка оказывает:

- положительное влияние на развитие психических функций ребёнка: его памяти, внимания, мышления, восприятия, воображения;
- стимулирующее влияние на общие речевые способности ребёнка;
- большие возможности для преподавания и изучения второго / третьего иностранных языков, необходимость их владения становится всё более очевидной в мультикультурных условиях [4].

В качестве главной цели языкового образования выступает формирование у учащихся элементарных черт языковой личности, формирующих их способности к межкультурной коммуникации, что подразумевает собой:

- Овладение учащимися языком как средством общения;
- Усвоение различной внеязычной информации, связанной со средой зарубежных сверстников, с зарубежными песнями, стихотворениями, сказками и с доступными для учеников образцами художественной литературы на изучаемом языке;
- Формирование таких качеств, которые необходимы для адекватного продуктивного общения и взаимопонимания различных культур [5].

Кукольный театр как средство обучения может оказать значительное влияние на формирование межкультурно-коммуникативной компетенции младшего школьника. Младшим школьникам нужны фигуры для распознавания, с которыми они могут взаимодействовать на уроке. Применение кукол в качестве персонажей на уроках иностранного языка облегчает процесс иноязычного обучения. Большинство учителей придумывают своих героев, с помощью которых они обучают учащихся. В первую очередь, в младших классах уместнее использовать ручные куклы - марионетки.

На первый план в процессе коммуникации на уроках иностранного языка выдвигается языковое понимание участников образовательного процесса в ежедневных ситуациях общения. С учётом данной цели обучения применение кукольного театра предоставляет учителю уникальные возможности для развития коммуникативных навыков младших школьников. Учитель может проигрывать краткие диалоги с куклами, а в дальнейшем, ученики вместо учителя могут самостоятельно участвовать в диалоге. [6].

Кукольный театр играет большую роль на уроках иностранного языка. Ученики могут быть зрителями представления кукольного театра или сами принимать участие в спектакле. В кукольном спектакле, который дети ставят самостоятельно, они переживают осознанные и неосознанные желания и состояния и могут в игровой форме вникнуть в них. Роли распределяются с учётом пожеланий и психологических особенностей учеников. В этом отношении кукольный театр имеет большое значение в процессе самоопределения детей. Ученики младшего школьного возраста с огромным интересом наблюдают за представлением кукольного спектакля. На спектаклях на иностранном языке дети могут запомнить характерные выражения, которые можно позднее применять в речи. Конечно, для этого актёрам нужно подчёркивать, выделять интонацией и голосом определённые выражения, повторять их несколько раз, побуждать детей повторять их. Если ученики сами участвуют в спектакле, то особо мотивированной является драматизация пьес и сказок, зачастую с известными персонажами. Заучивание текста спектакля, разумеется, требует немало времени и происходит, как правило, вне занятия. Выученные тексты помогают процессу обучения и развивают память у учеников.

Методика.

Кукольный театр воспроизводит один из методических принципов обучения иностранному языку в начальных классах - *принцип взаимосвязанности иностранного языка с другими предметами.*

Он является межпредметным фоном иноязычного общения, который:

- Содействует применению иностранного языка в коммуникативно – значимых ситуациях при выполнении таких видов работ, как рисование, аппликация, письмо, выразительное чтение, чтение про себя, работа над ролью, исполнение песен;
- Повышает мотивацию к изучению языка, указывая достижения учащихся на иностранном языке на уроках, повышая их результаты для участия в школьных, городских и районных мероприятиях;
- Обеспечивает регулярную систематизацию изученного материала, реализуя один из основных обще-дидактических принципов обучения – *принцип прочности знаний.*

Использование кукольного театра в процессе обучения иностранным языкам оказывает содействие учителю:

- Кукла упрощает оценивающую и руководящую (направляющую) деятельность учителя на занятии;

- Поведение учеников с куклой живее и свободнее, чем с учителем [7].

Драматизация сказок и постановка пьес на уроках иностранного языка с применением «кукольного театра» состоит из трёх этапов: подготовительный, основной и заключительный.

Подготовительный этап – самый трудоёмкий. Он включает в себя:

- ознакомление учеников с предстоящим планом работы;
- подготовку к просмотру «кукольного спектакля» в исполнении учителя или чтению произведения про себя (знакомство с лексическим материалом спектакля или сказки, предварительную тренировку лексических и грамматических структур, знакомство с вопросами, на которые нужно будет постараться ответить после просмотра первой части спектакля или чтения первой части сказки);

- ответы на вопросы по первой части спектакля или сказки;

- просмотр второй части спектакля или чтение второй части сказки;

- обсуждение второй части спектакля или второй части сказки;

- обсуждение всего спектакля или всей прочитанной сказки/ пьесы;

- рефлексивную оценку просмотренного «кукольного спектакля» или прочитанной сказки;

- изготовление кукол и декораций учащимися с обсуждением их в парах и группах, а также с учителем;

- распределение ролей при коллективном представлении;

- работу с текстом пьесы (чтение по ролям);

- анализ каждой роли;

- музыкальное, шумовое и световое оформление спектакля;

- репетиции (индивидуальные и коллективные) с обсуждением их в парах или мини-группах;

Основной этап включает:

- показ «кукольного спектакля», подготовленного учениками, зрителям;

- проведение игр, конкурсов и викторин (учителем)

Заключительный этап включает:

- рефлексивную оценку зрителей и актёров;

- награждение актёров;

- подведение учителем итогов проделанной работы.

Самым большим и самым сложным этапом, как было уже отмечено выше, является подготовительный этап, снятие трудностей и заучивание имеющегося лексического минимума. Согласно справедливому мнению Е. И. Пассова, учитель «должен быть хорошим сценаристом, режиссёром и актёром. Если он не владеет этими качествами, то ему будет трудно организовать игру, что может привести к разочарованию учащихся». Следовательно, созданная языковая атмосфера в данной учебной ситуации носит обучающий, развивающий, культурный и интерактивный характер и условия для социализации и творческой самореализации учащихся [8].

Результаты.

Метапредметные результаты применения кукольного театра на уроках иностранного языка:

- развитие у учащихся умения взаимодействовать с окружающими при исполнении различных ролей;
- развитие коммуникативных способностей учеников;
- расширение лингвистического кругозора младших школьников;
- развитие познавательной, эмоциональной и волевой сфер.

Предметные результаты обучения иностранному языку средствами кукольного театра:

В результате применения кукольных спектаклей младшие школьники учатся:

- правильно артикулировать, интонировать, ритмически организовывать отдельные лексические единицы, фразы и связные высказывания, соблюдая при этом логическое и фразовое ударение;
- передавать интонационно свои мысли и чувства, входить в образ, импровизировать;
- составлять элементарное монологическое высказывание по образцу, аналогии;
- вести этикетный диалог, используя речевые клише;
- понимать имена наиболее известных персонажей детских литературных произведений (в том числе стран изучаемого языка);
- понимать и разучивать рифмованные произведения детского фольклора (доступные по содержанию и форме);
- соотносить поступки героев сказок/ пьес с принятыми моральными нормами и выделять нравственный аспект поведения героев.

Получают возможность научиться:

- использовать на практике элементарные представления об искусстве и театре, основах актерского мастерства.

В качестве примера применения кукольного театра на уроках иностранного языка можно привести ситуативный пример из личного опыта. Будучи ученицей 3-го класса средней школы-гимназии, изучая английский с 1-го класса, моя учительница иностранного языка провела очень увлекательный урок с разбором кукольного спектакля театра «Сезам», который имел популярность в то время. Мой классный руководитель организовал для нас внеурочную деятельность, а именно, посещение кукольного театра «Сезам». После визита в театр учительница по английскому языку посвятила урок разбору данного спектакля, учащиеся поделились впечатлениями от увиденного. Большинство учеников отметили, что с энтузиазмом наблюдали за представлением. Далее мы постарались проанализировать содержание кукольного спектакля и изложить свои мысли на английском языке, что воодушевило нас как спикеров говорить на иностранном языке, делиться своими эмоциями и ощущениями, высказывать своё собственное мнение. Несмотря на то, что мы были лишь зрителями кукольного спектакля, этот визит внёс значительный вклад в расширение кругозора нашего класса, формирование положительных эмоций, развитие коммуникативных навыков на иностранном языке, а также стимулировал желание учащихся поучаствовать в ближайшем будущем самим в организации и проведении небольшого кукольного спектакля на уроке иностранного языка.

Обсуждение. В данный момент кукольный театр является связующим звеном между обучением и воспитанием. Он позволяет устанавливать причинно-следственные связи между собственными действиями и изменениями состояния куклы, что позволяет улучшать коммуникативные навыки и культуру, следить за тем, чтобы движения и речь совпадали, здесь дети более активные, они играют сами, перевоплощаясь, живя жизнью кукол. Потенциальными возможностями обладают игры – драматизации - имитация образов животных, людей, литературных героев; ролевые диалоги на основе текста; инсценировки пьес; постановки спектаклей по одному или нескольким произведениям; игры-импровизации с представлением сюжета без промежуточной подготовки.

Постановка пьес и спектаклей, драматизация сказок на уроках иностранного языка также позволяет:

- Воспитать уважение и интерес к культуре страны изучаемого языка;
- Воспитать культуру общения;
- Сформировать положительные качества личности, духовно-нравственные ценности, трудолюбие, навыки работы в группе и коллективе, креативность, уверенность в себе;
- Раскрыть чувства и эмоции учеников;
- Расширить кругозор учащихся, используя иностранный язык для углубления знаний и формирования опыта в разных сферах жизни.

Практические рекомендации по организации кукольного театра:

1. На начальном этапе лучше выбирать одноактные пьесы без изменения декораций. Если в пьеса состоит из небольшого числа действующих лиц, лучше делать спектакль из двух составов, чем выбирать многоактную пьесу, хоть и удовлетворяющую по количеству действующих лиц весь кружок, но требующую постоянные изменения декораций.

2. Не следует затягивать период репетиций «за столом», а большую часть времени уделить репетициям «на ширме».

3. Начинаям актёрам необходимо тренироваться управлять куклой без слов, работать над этюдами, т.е. сценками, состоящими из одного законченного действия.

4. Не следует перегружать сцену декорациями. Чем лаконичнее оформлена сцена, тем проще управлять куклами.

5. Необходимо иметь настоящую ширму – с порталом, задником и занавесом. Но для любительского театра, каким является школьный кукольный театр, подойдет и более простая конструкция, а фоновые декорации можно добавить в случае необходимости.

6. Процесс подготовки спектакля должен быть оптимально растянут во времени, так как в этот период особенно ярко проявляются характеры детей – их положительные и отрицательные черты. Кроме того, ребёнок во время работы над спектаклем узнаёт много нового, приобретает полезные навыки, его кругозор расширяется, идёт интенсивное познание окружающего мира, устанавливаются взаимоотношения.

7. Проводить спектакль нужно с учётом времени, чтобы у его участников после выступления было время выплеснуть накопившееся напряжение, обсудить все плюсы и минусы, найти позитивное даже в своих ошибках и настроиться на дальнейшую работу.

Заключение. Таким образом, межкультурно-коммуникативная компетенция – это совокупность межкультурных знаний, умений применять их на практике, наличие качеств личности, необходимых для реализации данных знаний и умений и владение иностранным языком как средством общения, необходимого для осуществления продуктивного взаимодействия с представителями иноязычных культур.

Поскольку основная цель изучения иностранного языка – формирование языковой личности, обладающей определённым уровнем коммуникативной компетенции, необходимо уделить особое внимание обучению иностранному языку младших школьников. Раннее изучение иностранного языка даёт большой практический эффект в отношении качества усвоения, поскольку коммуникативные навыки, приобретенные в раннем возрасте, закрепляются на всю оставшуюся жизнь и образуют надёжную основу для дальнейшего обучения.

Для достижения данной цели необходимо применение соответствующих методов и средств. Кукольный театр – отличный инструмент для обучения иностранному языку. Младшим школьникам необходимы фигуры для идентификации, с которыми они могут общаться. Использование персонажей в виде кукол на уроке иностранного языка

облегчает процесс иноязычного обучения. Кукольный театр, как средство обучения иностранному языку, предлагается использовать для театрализации рифмовок и песен, диалогов и монологов, но особенно он востребован для театрализации сказок. Кукольный театр является межпредметным фоном иноязычной устной речи, который способствует использованию иностранного языка на практике в коммуникативно-значимых ситуациях, при выполнении таких видов работ как выразительное чтение, чтение про себя, работа над ролью, исполнение песен и танцев.

Театрализация сказок на иностранном языке с помощью кукольного театра подразделяется на три этапа: подготовительный, основной и заключительный. При обучении младших школьников иностранному языку с помощью театрализации, необходимо отметить, что в достижении результативности играет важную роль личность самого учителя, в какой форме будет им построен педагогический процесс. Существуют методические рекомендации по организации кукольного спектакля, которые необходимо учитывать при использовании пьес и сказок на уроках иностранного языка. Постановка пьес и спектаклей, драматизация сказок на уроках иностранного языка позволяет воспитать у детей уважение и интерес к культуре страны изучаемого языка; сформировать положительные качества личности, духовно-нравственные ценности, трудолюбие, навыки работы в группе и коллективе, креативность, уверенность в себе; раскрыть чувства и эмоции учеников; расширить кругозор учащихся, используя иностранный язык для углубления знаний и формирования опыта в разных сферах жизни.

Таким образом, процесс формирования межкультурно-коммуникативной компетенции младших школьников реализуется при принятии во внимание принципа коммуникативной направленности, т.е. создании необходимых условий коммуникации: мотивов, целей и задач общения. Коммуникативная направленность обуславливает отбор языкового материала, его ситуативную обусловленность, коммуникативную ценность речевых и тренировочных упражнений, организацию и структуру урока.

Список использованной литературы:

1. Кассымова Г. Развитие межкультурной коммуникативной компетенции в контексте казахстанской образовательной среды // Вестник КазНУ. Сер. фил. – Алматы, 2016.
2. Богданова А.В. Вопросы формирования межкультурной коммуникативной компетенции в современном иноязычном образовании // Научный журнал: Известия ИППО - Москва, 2020.
3. Маженов Б.Т. Понятие и сущность межкультурной коммуникативной компетенции // [Электронный ресурс] - 2014. URL: <https://web.snauka.ru/issues/2014/03/31889>
4. Копжасарова Ю.И., Антонцева Е.В. Особенности обучения младших школьников устной речи на иностранном языке // Вестник Карагандинского университета – Караганда, 2015.
5. Слезкова Т.И., Копп О.К., Лосева Т.В. Формирование межкультурной компетенции у школьников младшего возраста на занятиях по английскому языку // Молодой ученый. № 34 (168) - с. 116-118. – 2017.
6. Максимова Д. Кукольный театр как способ изучения иностранного языка // Проектная работа – 2017.
7. Skyteach. Ispol'zovanie kukol dlya obucheniya anglijskomu yazyku // [Elektronnyj resurs] – 2019. URL: <https://skyteach.ru/2019/01/11/using-puppets-for-teaching-english/>
8. Темботова, З. А. Принципы построения театральной технологии обучения иностранному языку // Молодой ученый. — 2017. — № 7 (141). — с. 487-491.

МРНТИ 14.25.09

Г.Ш.Оспанова¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая

К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ КОМПЕНСАТОРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБУЧЕНИИ

Аннотация

Темой данного исследования выступает формирование компенсаторной компетенции в иноязычном обучении. Методы исследования включают изучение и анализ отечественной и зарубежной педагогической и методической литературы по данной теме. В ходе исследования нами было обнаружено, что компенсаторная компетенция входит в состав иноязычной коммуникативной компетенции и вступает во взаимодействие с другими ее составляющими. В статье рассмотрены различные взгляды на определение и компонентный состав компенсаторной (стратегической) компетенции, описаны ее функции применительно других компетенций, составляющих иноязычную коммуникативную компетенцию. Также в статье подробно описаны компенсаторные стратегии, посредством которых происходит формирование компенсаторной компетенции, и приведены примеры упражнений с применением описанных стратегий. Результаты исследования могут найти применение в практике обучения иностранному языку, а также послужить основой для дальнейших исследований по данной теме.

Ключевые слова: компенсаторная компетенция, компетентностный подход, иноязычная коммуникативная компетенция, компенсаторная стратегия.

G.Sh.Ospanova¹

¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

TO THE QUESTION OF THE FORMATION OF COMPENSATORY COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

The topic of this research is the formation of compensatory competence in foreign language teaching. Research methods include the study and analysis of domestic and foreign pedagogical and methodological literature in the given field. In the course of the study, we have found that compensatory competence is part of the foreign language communicative competence and interacts with its other components. The article discusses various views on the definition and component composition of compensatory (strategic) competence, describes its functions in relation to other competencies that make up a foreign language communicative competence. The article also describes in detail the compensatory strategies through which the formation of compensatory competence takes place, and provides examples of exercises using the described strategies. The research results can find application in the practice of teaching a foreign language, as well as serve as a basis for further research on this topic.

Keywords: compensatory competence, competence-based approach, foreign language communicative competence, compensatory strategy.

Г.Ш.Оспанова¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

ШЕТ ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕ КОМПЕНСАТОР ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ СҰРАҒЫНА

Аңдатпа

Бұл зерттеудің тақырыбы - шет тілін оқытуда компенсаторлық құзыреттілікті қалыптастыру. Зерттеу әдістеріне осы тақырып бойынша отандық және шетелдік педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерді зерттеу мен талдау кіреді. Зерттеу барысында біз компенсаторлық құзыреттілік шетел тілінің коммуникативтік құзырлығының бір бөлігі болып табылатынын және оның басқа компоненттерімен өзара әрекеттесетінін анықтадық. Мақалада компенсаторлық (стратегиялық) құзыреттіліктің анықтамасы мен құрамдық құрамы туралы әр түрлі көзқарастар талқыланады, оның шетел тілінің коммуникативтік құзыреттілігін құрайтын басқа құзыреттіліктерге қатысты функциялары сипатталған. Мақалада компенсаторлық құзыреттілікті қалыптастыру жүзеге асатын өтемдік стратегиялар егжей -тегжейлі сипатталған және сипатталған стратегияларды қолдана отырып жаттығулардың мысалдары келтірілген. Зерттеу нәтижелері шет тілін оқыту тәжірибесінде қолдануды таба алады, сонымен қатар осы тақырып бойынша әрі қарай зерттеулерге негіз болады.

Кілт сөздер: компенсаторлық құзыреттілік, құзыреттілікке негізделген тәсіл, шетел тілінің коммуникативтік құзыреттілігі, компенсаторлық стратегия

Введение.

Перед современным казахстанским образованием стоит очень важная задача, которая заключается в том, чтобы сформировать у обучающихся умение свободно реализовать себя и быть гибким, а также приспособляться к быстро изменяющемуся миру. Это потребовало «перехода на новую образовательную парадигму, целевой основой которой является компетентностный подход» [1., 3]. Использование компетентностного подхода в обучении предполагает формирование различного рода компетенций, необходимых обучающимся для решения задач в различных сферах жизнедеятельности.

М.В. Пантелеева и А.С. Сухристина определяют компетентностный подход как «активную и целенаправленную деятельность учителя по решению операционных задач, посредством которой развиваются знания, навыки и компетенции; эти знания, навыки и компетенции считаются необходимыми для адекватного реагирования в сложных ситуациях как в профессиональной, так и в социальной жизни, а также для адаптации в постоянно меняющемся мире [2., 101].

Таким образом, компетентностный подход выступает основой современной системы образования и ставит в приоритет обучение, которое направлено на получение практических навыков, гибкость и адаптацию в различных ситуациях. Соответственно, основой учебной деятельности выступает содержание обучения, нацеленное на развитие компетенций.

Если говорить об иноязычном обучении, то статус предмета «Иностраный язык» в настоящее время высок вследствие того, что Республика Казахстан принимает активное участие в жизни мирового сообщества, наращивает свои международные связи. Поэтому решение вопроса повышения эффективности иноязычного обучения выступает целью многих актуальных исследований в данном направлении. Много исследований посвящено изучению вопроса иноязычной коммуникативной компетенции и ее составляющих.

Методы.

Методологию исследования составляют изучение и анализ педагогической и методической литературы. За основу взяты труды в области методики иноязычного обучения (И.Л. Бим, Л.П. Щукин, J. Littlemore&G. Low, Е.А. Маслыко, Р. Skehan, Р. Foster), теории коммуникативной направленности иноязычного обучения (И.В. Алещанова, Н.А. Фролова, S.J. Savignon), компетентностного иноязычного обучения (С.С. Кунанбаева, М.В. Пантелеева, А.С. Сухристина, И.А. Зимняя), формирования компенсаторной компетенции (Ю.В. Баклагова, А.Г. Карипиди, А.Д. Павлова, М.Ф. Овчинникова, Л.В. Яковлева, R.L. Oxford, MedinaB.L., Y. Nakatani). Для выявления особенностей формирования компенсаторной компетенции в иноязычном обучении применялись принципы дидактики и структурно-функционального анализа.

Результаты.

Если говорить о предмете «Иностранный язык», то иноязычное обучение направлено на формирование иноязычной коммуникативной компетенции. В методике иноязычного образования мы обнаружили несколько трактовок данного понятия. И.В. Алещанова и Н.А. Фролова определяют иноязычную коммуникативную компетенцию как «приобретенную в процессе организованного обучения способность личности к реализации коммуникативно целесообразных моделей иноязычного речевого поведения в стереотипных коммуникативных ситуациях» [3.,88]. Похожее определение мы обнаружили и у И.А. Зимней: она определяет иноязычную коммуникативную компетенцию как способность учащихся строить свое речевое поведение соответственно ситуации общения [4]. Ю.В. Баклагова также рассматривает данную компетенцию как способность и готовность осуществлять иноязычное общение в соответствии с такими требованиями, как владение языковыми средствами, процессами речеобразования и распознавания речи, знание грамматики, лексики, орфографии, произношения, а также умение быть успешно выходить из трудных речевых ситуаций [5., 10].

Иноязычная коммуникативная компетенция состоит из ряда компонентов, при этом в трудах разных исследователей мы наблюдаем некоторое расхождение в наборе и количестве ее компонентов. Так, Ян Ван Эк выделяет 6 компонентов в структуре иноязычной коммуникативной компетенции: лингвистический, социокультурный, социолингвистический, стратегический, дискурсивный, социальный компоненты [6]. Дж. Савиньон, в свою очередь, ограничивает ее состав до четырех: грамматической, социолингвистической, компенсаторной компетенциях и компетенции речевой стратегии [7]. Тем не менее, как мы видим, многие исследователи включают компенсаторную компетенцию в состав иноязычной коммуникативной компетенции. При этом некоторые называют ее стратегической компетенцией, поскольку трудности, с которыми изучающие иностранный язык могут встретиться в процессе иноязычного общения, могут быть сняты посредством использования соответствующих коммуникативных стратегий [5., 10].

Рассмотрим определения компенсаторной (стратегической) компетенцией.

И.Л. Бим определяет ее как комплекс умений и навыков, позволяющих выходить из затруднительного положения, вызванного дефицитом языковых средств [8.,16].

А.Г. Карипиди утверждает, что компенсаторная компетенция подразумевает изменение или корректировку учащимися их речевого поведения в коммуникативных ситуациях, и определяет ее как «умение использовать не только вербальные, но и невербальные средства коммуникативных стратегий с целью компенсации недостатка знаний грамматического кода» [9., 72].

Обсуждение.

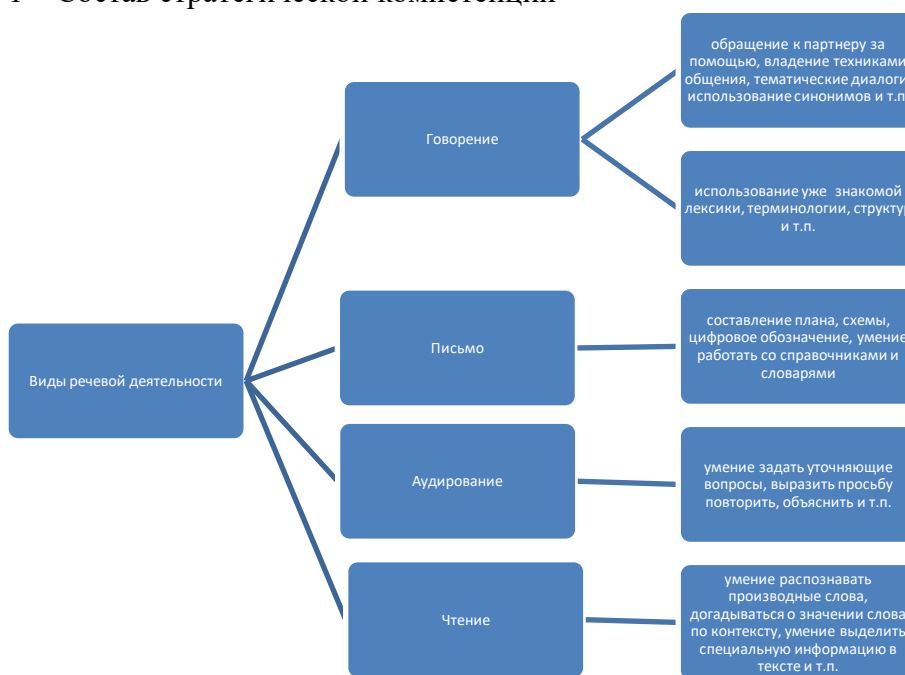
О необходимости развития компенсаторной компетенции при недостаточности владения учащимися языковыми средствами говорит и А.Н. Щукин. Более того, по его мнению, компенсаторная компетенция позволяет обеспечить полноценное иноязычное общение при «недостаточности речевого и социального опыта общения в иноязычной среде» [10., 141]

Компенсаторная компетенция состоит из:

- лексических, грамматических и фонетических навыков, необходимых для иноязычного устного и письменного общения;
- использование приемов речетворчества, которое необходимо для иноязычного общения;
- умение выразить свое речевое намерение в иноязычном общении;
- знание о национально-культурных особенностях носителей изучаемого языка;
- знания о вербальных способах компенсации в случае затруднения в иноязычном общении;
- знания о невербальных способах компенсации, которые носители языка используют в случае затруднения в иноязычном общении;
- умение использовать вербальные и невербальные средства компенсации в случае затруднения в иноязычном общении.

Рассмотрим умения и навыки, которые составляют стратегическую компетенцию в разрезе видов речевой деятельности (См. Рисунок 1).

Рисунок 1 – Состав стратегической компетенции

Компенсаторная компетенция не просто входит в состав иноязычной коммуникативной компетенции, но и взаимодействует с другими компетенциями, входящими в ее состав на каждом уровне владения иностранным языком. А.Д. Павлова и М.Ф. Овчинникова рассматривают функции компенсаторной компетенции в соответствии с компетенциями, которые наряду с компенсаторной компетенцией, входят в ее состав [11]:

1. Владение стратегиями, которые помогают решать лексические, грамматические, орфографические и артикуляционные трудности в случае языковой некомпетентности (компенсаторный аспект языковой компетенции);

2. Владение стратегиями, которые позволяют продуктивно использовать для достижения поставленной коммуникативной цели разнообразные ресурсы (компенсаторный аспект речевой компетенции);

3. Владение стратегиями, позволяющими использовать знания о культуре страны (стран) изучаемого языка, этикете, особенностях устного и письменного общения (компенсаторный аспект социокультурной компетенции);

4. Владение стратегиями, заключающимися в использовании дополнительных обучающих ресурсов по разным предметам и на разные темы: учебно-методические пособия, справочники, компьютерные программы, Интернет-сайты и пр. (компенсаторный аспект учебно-познавательной компетенции)

Процесс формирования компенсаторной компетенции включает обучение компенсаторным ходам (речевым действиям, направленным на достижение единичной цели, к примеру, построение вопроса), а далее – обучение компенсаторным речевым тактикам, которые направлены на достижение коммуникативной цели) и складываются в компенсаторные стратегии [12., 146].

Компенсаторные стратегии включают в себя совокупность умственных и/или физических действий, выполняемых учащимися для решения проблем, которые возникают в процессе иноязычного обучения [13]. Они позволяют преодолевать коммуникативные барьеры, которые мешают осуществлению полноценного общения, осмысленному пониманию и передаче мыслей.

Выделяются вербальные и невербальные компенсаторные стратегии.

Alireza Shakarami перечисляет следующие компенсаторные стратегии [14., 240]:

- угадывание смысла незнакомых слов с помощью языковых и неязыковых сигналов
- использование лингвистической догадки (угадывание значения по суффиксам, префиксам, порядку слов)
- использование нелингвистической догадки: контекста, ситуации, структуры текста, знание темы
- использование жестов и мимики
- перефразирование
- угадывание следующего слова или предложения собеседника
- составление слов
- чтение без поиска в словаре незнакомых слов

Литтлмор делит компенсаторные стратегии на три группы: словотворчество, перифраз и перенос из родного языка [15]. Рассмотрим их подробнее.

Словотворчество. Под словотворчеством понимается составление новых слов из уже существующих. Для составления новых слов учащиеся адаптируют или комбинируют уже знакомые слова для выражения своих мыслей при недостаточном словарном запасе. Процесс словотворчества основан на образном мышлении и происходит с помощью таких инструментов, как метафора и метонимия.

При этом словотворчество используют как взрослые, так и дети. Исследователи Cameron and Low обнаружили, что с возрастом использование словотворчества сокращается [16., 84]. С другой стороны, R. J. Gerrig и R. Gibbs пришли к выводу, что большой жизненный опыт способствует тому, что взрослые проявляют креативность в словотворчестве [17].

Перифраз. Перифраз – это использование описания вместо незнакомых слов. Перифраз относится к «аналитическим концептуальным стратегиям», поскольку изучающий язык при незнании слова, описывающего объект, может перечислить свойства данного объекта либо привести его аналогию (например, slug = it'slikeasnail) [15., 185]. Другие примеры перифраза:

- like a helicopter = dragonfly

- it has eyes on its back = peacock
- it's shaped like a ball = radish
- it's like a little horse that lives in the sea = seahorse)

Перенос из родного языка. Перенос из родного языка понимается как прямой перевод или использование слова из родного языка называется переносом [15., 178]. Зачастую слово произносится как в целевом языке. Примером переноса может быть использование выражения “first help car” (кареeta скорой помощи) вместо “ambulance”.

Рассмотрим ряд упражнений для использования словотворчества, перифраз и переноса из родного языка (См. Таблицу 1).

Таблица 1 – Упражнения на словотворчество, перифраз и перенос из родного языка

Словотворчество	Перифраз	Перенос из родного языка
Описать словами инструкцию картинками из мебельного магазина о том, как собрать предмет мебели.	Описание предметов на картинке.	Участие в международных проектах (общение с носителями языка, проекты межкультурного обмена электронной почтой)
Один ученик описывает абстрактные формы и выражения, остальные их зарисовывают.	Перевод текста без словаря.	
Примечание: после выполнения подобных упражнений можно показать учащимся записи, в которых носители языка используют данные стратегии для описания понятий, в обозначении которых они испытывают дефицит языковых средств.		

Следует отметить, что в процессе формирования компенсаторной компетенции следует использовать упражнения на словотворчество, перифраз и перенос из родного языка применительно языковых навыков (лексические, грамматические, навыки техники письма) и умений.

Невербальные компенсаторные стратегии включают в себя мимику и жесты для снятия коммуникативных трудностей. Жесты бывают утвердительные, отрицательные, вопросительные, модальные и описательные. Как известно, с помощью мимики можно передать 70 % информации [5., 11].

В нашем исследовании мы обобщили опыт исследований по данной теме и предприняли попытку проанализировать компенсаторные стратегии, используемые в разрезе 4 видов речевой деятельности: говорения, аудирования, чтения и письма [18], [19] (См. Таблицу 2).

Таблица 2 - Компенсаторные стратегии по видам речевой деятельности

#	Вид речевой деятельности	Стратегии	Упражнения:
1	Говорение	- использование синонимов; - замена сложных предложений простыми; - описание свойств и	1. If you can't think of a word during a conversation in English, use a different word, try to have a fluent conversation, try to find a different word, use gestures or

		<p>особенностей предмета; - избегание темы и переход на другую тему; - обращение к партнеру за помощью; - использование мимики, жестов, взгляда, интонации, рисунков, тембра и т.п..</p>	<p>would “invent” a word. 2. What is the synonym of the underlined word? 3. If you don’t understand something, ask your partner for help or to make it clear. 4. Describe an object</p>
2	Аудирование	<p>- антиципация, вычленение различных категорий смысловой информации;</p>	<p>1. Listen to the part of the text and find its place in the graphic text. 2. Listen and put the sentences in the correct order. 3. Listen to a fragment of the text and find the key words.</p>
		<p>- развитие аудитивной памяти, внимания, воображения, логического мышления</p>	<p>1. Listen to two logically related phrases and repeat them. 2. Listen to speech patterns and show corresponding illustrations. 3. Listen to sentences and perform appropriate actions with objects or imitate these actions. 4. Listen to the sentences and organize them in a logical sequence. 5. Listen to two phrases and say what is missing (what is new) in the second. 6. Repeat the list of words after the speaker. 7. Compare the sentences written on the card and spoken by the speaker.</p>
		<p>- опора на контекст</p>	<p>Try to guess the meaning out of the context /surrounding words</p>
3	Чтение	<p>- языковая догадка - вербальное прогнозирование (угадать построение предложения по его началу); - «обход» возникающих языковых трудностей; - предположение; - ожидание по поводу содержания и т.д.</p>	<p>1. Determine which parts of speech the selected words are. 2. Put the words with the same root into one group and guess their meaning. 3. Fill in the gaps and restore the sentences. 4. Read the sentences, guess the meaning of the highlighted words. 5. Read the sentences, find international words and tell their meaning.</p>

			<p>6. Read a couple of sentences. Based on the contexts, guess the meaning of the highlighted words.</p> <p>7. Read the text, guess which words or parts of words are missing.</p>
		- прогнозирование на языковом уровне	<p>1. Find nouns in the table that can be combined with the given adjectives.</p> <p>2. List the words that can follow the combination "preposition + article".</p> <p>3. In the right column choose phrases that can be related in meaning to the phrases in the left column.</p> <p>4. Complete the sentences.</p> <p>5. Write a sentence that is logically related to the teacher's sentence:</p> <p>6. Read the first part of the compound sentence and say what will be in its second part.</p>
		- смысловое прогнозирование	<p>1. Read the title and say what the text is about.</p> <p>2. Read the first sentences of the paragraphs and say what the text is about.</p> <p>3. Read the text and fill in the table.</p> <p>4. Put the events in the correct order.</p> <p>5. Try to restore missing punctuation in the text.</p> <p>6. Look at the photograph (picture). Using this guideline, try to guess what the text will be about.</p>
4	Письмо	- замена слова	<p>1. If you don't know the word, change this word or try to change the idea.</p> <p>2. Use synonyms to replace a word that you don't know.</p>
		- импровизация	<p>1. Write some words related to the composition and start writing. You may write it several times.</p>

Эффективности использования компенсаторных стратегий в целях развития иноязычной коммуникативной компетенции посвящен ряд исследований. Так, Y. Nakatani в

своей работе доказал, что создание необходимости использования компенсаторных стратегий в процессе изучения английского японцами повышает общий уровень их иноязычной коммуникативной компетенции [20]. Есть и противоположное мнение. Р. Skehan и Р. Foster, напротив, уверены, что использование компенсаторных стратегий может тормозить процесс изучения новых выражений [21]. Таким образом, мы пришли к выводу о том, что учащиеся должны понимать потенциал компенсаторных стратегий, но необходимы дальнейшие исследования об их влиянии на изучение языка.

Заключение.

В данном исследовании нами была предпринята попытка изучить компенсаторную компетенцию как составляющую иноязычной коммуникативной компетенции, ее функции, а также компенсаторные стратегии.

Организация процесса формирования компенсаторной компетенции в иноязычном обучении заключается в отборе наиболее часто встречающихся в различных ситуациях знаний, навыков и умений; овладении учащимися компенсаторными стратегиями, позволяющими компенсировать дефицит языковых средств и способов коммуникации; применении имеющихся в арсенале ресурсов в новых ситуациях общения; анализе эффективности применяемых компенсаторных стратегий.

Таким образом, компенсаторная компетенция является составляющей иноязычной коммуникативной компетенции, а уровень ее сформированности является качественным показателем сформированности иноязычной коммуникативной компетенции. Компенсаторная компетенция позволяет учащимся преодолевать трудности иноязычного общения, поскольку они могут овладеть способами получения и передачи информации при недостаточности языковых средств. Нами было описано, какие компенсаторные стратегии и упражнения применяются при овладении 4 видами речевой деятельности: чтением, аудированием, говорением и письмом. Следовательно, мы обнаружили, что в процессе иноязычного обучения используется богатый ассортимент компенсаторных стратегий и упражнений.

Тем не менее, изучение формирования компенсаторной компетенции требует дальнейшего изучения. Перспективой дальнейшего исследования мы видим построение модели формирования компенсаторной компетенции у учащихся среднего звена и опытную проверку эффективности данной модели.

Список использованной литературы

- 1) Кунанбаева, С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования : монография / С.С. Кунанбаева. – Алматы, 2014. - 208 с.
- 2) Пантелеева М.В., Сухристина А.С. Компетентностный подход в образовании: Российский и зарубежный опыт // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Образование. Педагогические науки». – 2016. – Т. 8. - № 4. – С. 100 – 104.
- 3) Алещанова И.В., Фролова Н.А. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов технического вуза // Современные проблемы науки и образования. – 2010. – № 4. – С. 87-90.
- 4) Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. - № 5. – С. 22–27.

- 5) Baklagova Ju. V. The Compensatory Competence as an Integral Part of Foreign Language Communicative Competence [Электрон.ресурс] // Вопросы педагогики. 2020 - № 10-2. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44152988> (дата обращения: 25.08.2021)
- 6) Van Ek, J.A., Trim, J.L.M. Waystage, 1990: Council of Europe Conseil de L'Europe. / J.A. Van Ek, J.L.M. Trim. – Cambridge: University Press, 1999. – 120 p.
- 7) Savignon, S. J. Interpreting communicative language teaching. Context and concerns in teacher education/ S. J. Savignon. –Yale University Press, 2002. – 33 p.
- 8) Бим, И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе: Проблемы и перспективы : учеб. пособие для студентов пед. институтов по спец. № 2103 «Иностр. яз.» [Текст] / И.Л. Бим. – М.: Просвещение, 1988. – 256 с.
- 9) Карипиди А. Г.К вопросу компенсаторной субкомпетенции как базовом компоненте иноязычной коммуникативной компетенции // Материалы IV Международной научно-практической конференции НИЦ Социосфера, Прага, 2014. – С. 69-73.
- 10) Щукин, Л. И. Обучение иностранным языкам: теория и практика: учеб, пособие для преподавателей и студентов / Л. И. Щукин. – М.: Филоматис, 2006. – 480 с.
- 11) Павлова А.Д., Овчинникова М.Ф. Компенсаторная компетенция как средство преодоления социокультурной интерференции в средней школе [Электрон.ресурс] // Научный электронный журнал «Меридиан». - 2021. - №5(58). URL: <http://meridian-journal.ru/site/article?id=5158&pdf=1>(дата обращения: 25.08.2021)
- 12) Яковлева, Л. В. Компенсаторные стратегии как единица формирования компенсаторной компетенции / Л.В. Яковлева. – В.: Парадигма, 2009. – 301 с.
- 13) Oxford, R. L. Language learning strategies: What every teacher should know. / R. L. Oxfordю – Boston: Heinle&Heinle, 1990. – 25 p.
- 14) Shakarami A., Hajhashemi K., Caltabiano N.J. Compensation still matters: Language learning strategies in third millennium ESL learners // Online Learningю – 2017. - № 21(3). – P. 235-250. DOI: 10.24059/olj.v21i3.1055
- 15) Littlemore, J., Low, G. Figurative Thinking and Foreign Language Learning. / J.Littlemore, G. Low. –Palgrave Macmillan, 2006. – 252 p.
- 16) Cameron L.,Low G. D. Metaphor. State of the Art Survey // Language Teaching. – 1999a. – № 32 (2). – P. 77–96.
- 17) Gerrig R. J.,Gibbs R. Beyond the Lexicon: Creativity in Language Production // Metaphor and Symbolic Activity. – 1988. - № 3 (1). – P. 1–19.
- 18) Маслыко, Е. А. Настольная книга преподавателя иностранного языка / Е.А. Маслыко, П. К. Бабинская, А. Ф. Будыко, С. И. Петрова. – М.: Высшая школа,1999. – 522 с.
- 19) Medina B. L. L2 skills and the use of compensation strategies: the case of adult learners //Encuentro. – 2010. - № 19. – P. 45-51.

20) Nakatani Y. (2002). Improving Oral Proficiency Through Strategy Training. University of Birmingham, Unpublished PhD Thesis (Birmingham: University of Birmingham, The UK.

21) Skehan, P., Foster, P. 'Cognition and Tasks', in P. Robinson (ed.), Cognition and Second Language Instruction. / P.Skehan, P. Foster. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. - P. 183–205

**КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ
ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИАЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И**

ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ **MULTILINGUAL EDUCATION AND** **INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES**

МРНТИ: 14.25.09

Айтбаева Д.М.¹, Мирзоева Л.Ю.²

*¹ магистрант 2-го курса КазНПУ имени Абая
Институт филологии и полиязычного образования*

² д.ф.н.

*Университет имени Сулеймана Демиреля,
Алматы, Казахстан*

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ АУДИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧИ НА МАТЕРИАЛЕ ИНФОРМАЦИОННО-РАЗВЛЕКАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ

Аннотация

Возникновение глобального информационного поля повлияло на то, что информационная грамотность рассматривается сейчас в качестве главного приоритета современного человека. Нынешнее общество характеризуется коммуникабельностью, информационной грамотностью и умением быстро обучаться. В статье обоснована важность иноязычного образования и необходимость развития человеческого капитала среди молодежи Республики Казахстан; в рамках этой общей идеи рассмотрены и проанализированы современные методики преподавания иностранного языка на основе данных проведенного опроса среди учителей школ и колледжей города Алматы и Алматинской области. Также нами приведены некоторые действенные методы и способы улучшения навыков аудирования у обучающихся, проанализирована и подтверждена необходимость прослушивания иноязычной речи для более полного усвоения иностранного языка. В статье обоснована важность самостоятельного изучения и индивидуального подхода в иноязычном образовании с применением интернет ресурсов, доказана продуктивность и действенность привнесения информационно-развлекательных программ в процесс совершенствования иностранного обучения.

Ключевые слова: иноязычная речь, аудирование, информационно-развлекательные программы, понимание иноязычной речи, Интернет-ресурсы, иноязычное образование

Айтбаева Д.М.¹, Мирзоева Л.Ю.²

*¹ Абай атындағы ҚазҰПУ, 2 курс магистранты
Филология және көптілді білім беру институты*

² ф.ғ.д.

*Сулейман Демирель атындағы университет
Алматы, Қазақстан*

ИНТЕРНЕТ РЕСУРСТАРЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-ОЙЫН-САУЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ МАТЕРИАЛЫНДА ШЕТ ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕУДІ ТЫҢДАУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Жаһандық ақпараттық өрістің пайда болуы сауаттылық қазіргі адамның басты басымдығы екеніне әсер етті. Қазіргі қоғамға қоғамшылдық, ақпараттық сауаттылық және тез үйрену қабілеттері тән. Бұл мақалада шетел тілінде білім алудың маңыздылығы, Қазақстан Республикасы жастарының адами капиталды дамыту қажеттілігі негізделді. Алматы қаласы мен Алматы облысының мектептері және колледждерінің мұғалімдері арасында жүргізілген сауалнама деректері негізінде шетел тілін оқытудың заманауи әдістері қарастырылды және талданды. Оқушылардың шет тілінде сөйлеуді түсіну дағдыларын жетілдірудің тиімді әдістері мен жолдары белгіленген. Шет тілін неғұрлым толық меңгеру үшін шетел тіліндегі сөйлеуді тыңдау қажеттілігі талданды және расталды. Интернет ресурстарын қолдана отырып, шет тілін өз еркімен оқып үйрену және дербес оқудың да жеке тәсілдің маңыздылығы дәлелденді. Шетелдік білім беруді жетілдіру үдерісіне ақпараттық - сауық бағдарламаларын енгізудің тиімділігі дәлелденді.

Кілт сөздер: шет тілінде сөйлеу, тыңдау, ақпараттық-сауықтыру бағдарламалары, шет тілінде сөйлеуді түсіну, интернет-ресурс, шет тілінде білім беру

Aitbayeva D.M.¹, Mirzoyeva L.Yu.²

*¹ master student of Abai Kazakh National Pedagogical University
Institute of Philology and Multilingual Education*

*²Doctor of Philology
Suleyman Demirel University
Almaty, Kazakhstan*

FORMING OF FOREIGN LANGUAGE LISTENING SKILLS ON THE MATERIAL OF INFORMATION AND ENTERTAINMENT PROGRAMS OF INTERNET RESOURCES

Abstract

Due to the emergence of the global information sphere information literacy has become a priority for contemporary people. Today's society is characterized by sociability, information literacy and the ability to learn quickly. The article shows the importance of foreign language study and the need of human capital development among the youth of the Republic of Kazakhstan. The authors have analyzed modern methods of foreign language teaching on the basis of data from a survey among teachers of schools and colleges in the city of Almaty and Almaty region. The effective methods and ways of improving the listening skills of students are also represented in the article. Also, necessity of listening for the speaking skills development and complete mastering of a foreign language has been analyzed and confirmed as well as the importance of independent study and individual approach in foreign language teaching by means of the Internet resources. The

efficiency and effectiveness of introducing infotainment programs into the process of foreign language teaching has been proven in the article.

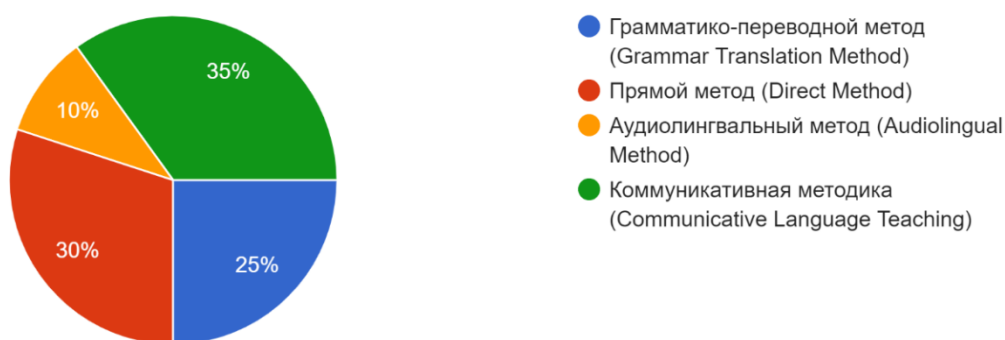
Keywords: speaking skills, listening, infotainment, understanding the speech in foreign, Internet resources, foreign language teaching

Введение. В эпоху экономической, политической и тесной межкультурной интеграции, знание и понимание иноязычной речи необходимый критерий не только для успешной международной взаимосвязи, но и для всестороннего развития человека. Ведь знание иностранного языка открывает перед человеком новые возможности. В этих реалиях сложно переоценить значимость владения языком международного общения. На сегодняшний момент Интернет, телевидение и радио оказывают большее влияние на распространение языков, и особенно это актуально в современных реалиях, когда информационно-коммуникационные технологии уверенно заняли свои позиции в формировании международных отношений. Применение информационных технологий кардинальным образом меняет повседневную жизнь миллионов людей; и именно поэтому развитие как информационно-цифровой грамотности, так и языковой компетенции студентов являются одними из главных направлений образовательной политики Республики Казахстан.

Для повышения качества человеческого капитала Правительством Казахстана предпринимаются и планируются действенные шаги. Например, в Государственной Программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы поставлена цель – повышение глобальной конкурентоспособности казахстанского образования и науки, воспитание и обучение личности на основе общечеловеческих ценностей, увеличение вклада науки в социально-экономическое развитие страны. В программе отмечается, что с учетом международных оценок и практик, взятых обязательств и достигнутых результатов, Казахстану необходимо в ближайшие 6 лет принять кардинальные меры по улучшению качества образования и науки. В этой связи Программа ориентирована на решение ключевых идентифицированных проблем, развитие системы образования и науки для повышения ее конкурентоспособности и приближения к лучшим практикам стран-участников Организации экономического сотрудничества и развития [1]. При этом в рамках интеграции образования в глобальную среду, отмечается, что выход образовательных программ на внешние рынки вместе с активным распространением английского языка способствует повышению конкурентоспособности и востребованности казахстанского образования на внешних рынках. Освоение как минимум трех языков: государственного языка – казахского, межгосударственного в пределах СНГ и языка межнационального общения в Республике Казахстан – русского, а также международного языка – английского – становится приоритетным. Ни для кого не секрет, что во многих сферах деятельности понимание речи на иностранном языке является неотъемлемым показателем профессиональной успешности. Поэтому, вместе с повышением конкурентоспособности современной молодежи и развитием интеллектуального потенциала, особое место при подготовке кадров отводится изучению английского языка.

Анализ. Существует большое количество методик преподавания иностранного языка, которые находятся в постоянной динамике и приспособляются к постоянно меняющимся требованиям и вызовам времени. Можно с уверенностью утверждать, что казахстанская методика преподавания иностранного языка совершенствовалась под влиянием глобализации, а также опыта зарубежных стран. Целый ряд нововведений в этой сфере продемонстрировал результативность, но некоторые изменения доказали, что наше общество не готово к быстрым и кардинальным переменам. Будет уместно сказать, что мы не только переняли опыт передовых стран, но и учились на собственных ошибках. Например, долгое

время в образовании не уделялось должного внимания развитию навыков понимания иноязычной речи. Больше учебных часов отводилось изучению грамматики, заучиванию новых слов, чтению и литературному переводу. Применение данных методов и методик обучения показало, что даже при полном освоении этих навыков сохраняется языковой барьер, который препятствует коммуникации, в то время как именно навыки понимания иноязычной речи и говорения на иностранном языке являются основой успешного общения. Именно поэтому современные учителя отдают предпочтение практическим методам работы, это подтверждает проведенный нами опрос среди учителей английского языка. Участники опроса имели разный уровень педагогического стажа и отвечали на вопросы анонимно. На вопрос “Какие из нижеследующих методов обучения вы используете чаще всего?” мы получили такой ответ:

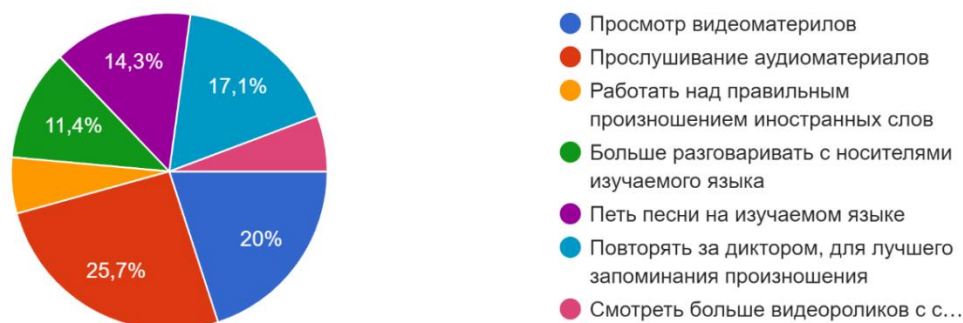

Как видно из диаграммы, многие учителя предпочитают метод, который позволяет быстрее активировать естественные навыки общения у обучающихся. Например, при коммуникативном методе обучения учащиеся становятся более внимательны, что благотворно действует на усвоение материала. Грамматико-переводной метод, который больше направлен на усвоение грамматических норм и правил, а также на расширение словарного запаса, теряет свою популярность по причине того, что тут мало разговорной практики. А навыки понимания устной разговорной речи остаются незадействованными, в то время как улучшение навыка аудирования очень важен в процессе изучения иностранного языка.

Аудирование по праву считается одним из наиболее сложных аспектов в овладении иностранным языком. Эта сложность объясняется преодолением таких факторов, как характер языкового материала, условия предъявления, смысловое содержание, а также индивидуальные особенности как говорящего (манера речи, темп, наличие акцента), так и слушающего, его аудитивный опыт и многие другие. Для лучшего развития навыков понимания иноязычной речи рекомендуют “погружение” в языковую среду и постоянную практику, что неосуществимо без организации самостоятельной работы студента. Самостоятельная работа занимает исключительно важную позицию на пути приобретения новых знаний. В послание народу Казахстана от 1 сентября 2020 года Глава государства Касым-Жомарт Токаев отметил: “В целях повышения уровня грамотности граждан, их цифровых знаний поручаю Правительству разработать Концепцию непрерывного образования. В этом документе нужно предусмотреть активное внедрение альтернативных вариантов неформального образования, признание результатов самостоятельного обучения, сертификацию профессиональных навыков” [2].

Чтобы лучше понять какие виды самостоятельных работ и какие методики применяются для овладения иностранным языком, мы задали следующий вопрос “Какие виды

индивидуальных заданий вы предлагаете обучаемым для формирования навыков аудирования?»

Исходя из данной диаграммы, мы можем понять, что для развития и формирования навыков аудирования большая часть учителей отдает предпочтения прослушиванию аудиоматериалов, что вполне оправданно. Обучающиеся могут посредством использования Интернет-ресурсов прослушивать иностранную речь в любом месте и в любое время. Это могут быть не только обучающие материалы, но и иные ресурсы (развлекательные программы, песни, новостные материалы и пр.) на изучаемом языке. А на вопрос “Какой вид самостоятельных работ из перечисленных ниже вы используете в преподавании иностранного языка чаще всего?” были даны следующие ответы:

Для лучшего изучения и овладения английским языком учителя используют разные виды самостоятельных работ, что видно на этой диаграмме. Учителя стараются комбинировать разные типы самостоятельных работ, чтобы активировать интерес к образовательному процессу.

Передовые учителя всегда считали, что обучающиеся должны значительную часть времени по возможности работать самостоятельно, а преподаватель руководить самостоятельной работой, обеспечивать студентов материалом, соответствующим их уровню языковых компетенций, а также осуществлять контроль за усвоением данного материала. Специалистами педагогической отрасли всегда подчеркивалось, что обучающихся важно вооружить умениями и навыками научной организации умственного труда, т.е. умениями ставить цель, выбирать средства ее достижения, планировать работу во времени.

Новые горизонты в самообразовании открывает применение современных технологий в организации учебного процесса. Современная молодежь отличается грамотностью и интуитивным пониманием цифровых технологий, поэтому внедрение в обучение современных информационно-коммуникационных технологий повысит эффективность, доступность, понимание и целостную оптимизацию учебного процесса. Стремительное

развитие цифровых и информационных технологий, которые проникли во все сферы жизни человечества, в том числе на образование, играют непосредственную роль в формировании иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов. В связи с этим, перед высшей школой стоит задача не только модернизации содержания обучения, но и вопрос о грамотном введении цифровых технологий в образовательный и самообразовательный процесс. Возможности инновационных технологий безграничны. Они не только повышают мотивацию к самообразованию, но делают этот процесс увлекательным и интересным. Существуют сотни приложений, адаптированных под различные мобильные платформы, видео-уроки, онлайн-занятия, которые приводятся с иностранными учителями и носителями языка.

Для определения эффективности просмотра видеоматериала из Интернет-ресурсов, мы решили провести краткий педагогический эксперимент. Были задействованы студенты образовательного курса по английскому языку уровней А2 и В1. Мы попросили участников смотреть выпуски программы “Jamie: Keep Cooking and Carry On” (Джейми Оливер: Продолжаем готовить) в течении двух недель каждый день. В каждой серии данной программы британский шеф-повар Джейми Оливер готовит блюда из разных продуктов и комментирует каждое свое действие. Мы провели опрос участников в начале и в конце исследования. Если в начале эксперимента многие студенты признавались, что не уделяют достаточно внимания просмотру англоязычного материала, по причине того, что не видят в этом смысла т.к. не понимают, то в конце эксперимента у обучающихся сложилось позитивное мышление на данную тему. По итогам данного эксперимента, обучающиеся поняли, что просмотр видеоматериала (без перевода, без субтитров) показывает очень хорошие результаты. Вследствие ежедневного просмотра англоязычного материала, у студентов улучшились навыки аудирования, а также обучающиеся пополнили словарный запас на кулинарную тематику и автоматически усвоили правильное произношение слов без “зубрежки”. Студенты подтянули навыки в понимании англоязычной интонации, правильной постановки ударения, быстро запомнили часто используемые и устойчивые выражения.

Применение информационных и коммуникационных технологий несомненно повышает эффективность образовательного процесса, развивает у студентов продуктивные, творческие функции мышления, интеллектуальные способности. Успешность их использования во многом зависит от того, насколько четко спланирована и организована деятельность студента, насколько гармонично она сочетается с аудиторными занятиями, каким образом построена связь данного курса с дисциплинами, которые студент изучил или будет изучать в процессе получения образования [3].

Помимо образовательных приложений, на просторах Интернета можно найти тысячи развлекательных программ, которые могут научить “живому” языку, т.е. языку, используемому носителями в процессе общения в повседневной жизни. Этот момент является очень важным потому, что язык подобен живому организму. Он растет, обретая новые слова, и изменяется с течением времени в процессе использования. Ведь язык – это не только грамматика, лексика, словарный запас и прочее; язык – это прежде всего часть культуры народа. Можно вспомнить слова русского философа Г.Шпета: “Народ пользуется языком, не зная, как он образовался, так что представляется, что язык не столько проявление сознательного творчества, сколько непроизвольное истечение самого духа”. Слушая иностранную музыку и смотря фильмы, а также передачи с оригинальной озвучкой можно погрузиться в иноязыковую среду. По словам Н.К. Рябцевой, “применение компьютерной техники вносит эвристическую новизну в процесс обучения и создает мотивацию для продуктивного самопознания и самосовершенствования, а также делает занятие

привлекательным и по-настоящему современным, происходит индивидуализация обучения, контроль и подведение итогов проходят объективно и своевременно” [4].

Заключение. Проанализировав современные методики, которые применяют учителя в целях совершенствования навыков аудирования, мы пришли к выводу, что введение информационно-развлекательных программ, представленных в ряде Интернет-ресурсов, в образовательный процесс показывает хорошие результаты. Есть огромный спектр информационно-развлекательных программ, направленных на разные вкусовые предпочтения и ориентированных на различную возрастную категорию, начиная от кулинарных и заканчивая спортивными. Просмотр интересной программы на изучаемом языке может привести к отличным результатам в освоении иноязычной речи, ведь мозг не сконцентрирован на заучивании, он принимает информацию в более расслабленном состоянии. Прослушивая речь, которую используют носители в информационно-развлекательных программах, обучающиеся формируют навыки слушания иноязычной речи и постепенно осваивают живой язык. Повышая общую мотивацию к изучению иностранного языка, прослушивание аутентичной иноязычной речи способствует не только улучшению навыков аудирования, но и усвоению грамматических норм изучаемого языка, повышению словарного запаса, корректированию произношения иностранных слов и т.д.

Таким образом, формирование навыков аудирования иноязычной речи на материале информационно-развлекательных программ интернет ресурсов является действенным и продуктивным способом в освоении иностранного языка.

Список использованной литературы

1. Постановление Правительства Республики Казахстан. Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы: утв. 27 декабря 2019 года, № 988.
2. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана. Казахстан в новой реальности: время действий. 1 сентября 2020 год.
3. Соколова, О. В. Современные информационные и коммуникационные технологии как основа методического обеспечения самостоятельной работы в вузе // Проблемы и перспективы развития образования : материалы I Междунар. науч. конф. – 2011. – Т. 2. – С. 192-195.
4. Рябцева Н.К. Новые коммуникативные тенденции в современной культуре и инновации в области преподавания иностранного языка // Лингвистика и методика преподавания иностранных языков : периодический сборник статей. Выпуск 8. Электронное научное издание. – М.: Институт языкознания РАН. – 2016. – С. 557.

МРНТИ: 14.25.09

Айтбаева Д.М.¹, Мирзоева Л.Ю.²

*¹ магистрант 2-го курса КазНПУ имени Абая
Институт филологии и полиязычного образования*

*² доктор филологических наук
Университет имени Сулеймана Демиреля,
Алматы, Казахстан*

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-РАЗВЛЕКАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ В ФОРМИРОВАНИИ НАВЫКОВ АУДИРОВАНИЯ

Аннотация

Развитие и формирование навыков аудирования по праву считается одним из самых сложных в иноязычном образовании. В статье проверена и раскрыта эффективность использования информационно-развлекательных программ Интернет-ресурсов в формировании навыков аудирования. Приведены способы и меры по улучшению навыков аудирования и по развитию познавательной самостоятельности учащихся посредством просмотра интересного видеоматериала на английском языке. В статье раскрыта роль учителя в современной системе образования и обоснована важность самостоятельного образования.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, аудирование, информационно-развлекательные программы, понимание иноязычной речи, Интернет-ресурсы, обучение иностранному языку

Айтбаева Д.М.¹, Мирзоева Л.Ю.²

*¹ Абай атындағы ҚазҰПУ, 2 курс магистранты
Филология және көптілді білім беру институты*

*² филология ғылымдарының докторы
Сулейман Демирель атындағы университет
Алматы, Қазақстан*

ТЫҢДАУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСТАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-ОЙЫН-САУЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Тыңдау дағдыларының дамуы мен қалыптасуы шет тілін оқытудағы ең қиынның бірі болып саналады. Мақалада тыңдау дағдыларын қалыптастыруда Интернет-ресурстардың ақпараттық-ойын-сауық бағдарламаларын қолданудың тиімділігі зерттелді және ашылды. Ағылшын тіліндегі қызықты бейнероликті көру арқылы тыңдау дағдыларын жетілдіру және оқушылардың танымдық дербестігін дамыту үшін әдістер мен шаралар берілді. Мақалада қазіргі білім беру жүйесінде мұғалімнің рөлі ашылып, дербес білім алудың маңыздылығы дәлелденген.

Кілт сөздер: педагогикалық эксперимент, тыңдау, ақпараттық-сауықтыру бағдарламалары, шет тілінде сөйлеуді түсіну, Интернет-ресурс, шет тілін оқыту

Aitbayeva D.M.¹, Mirzoyeva L.Yu.²

*¹ master student of Abai Kazakh National Pedagogical University
Institute of Philology and Multilingual Education*

*² Doctor of Philology
Suleyman Demirel University
Almaty, Kazakhstan*

THE EFFICIENCY OF USING INFORMATION AND ENTERTAINMENT PROGRAMS OF INTERNET RESOURCES IN THE FORMATION OF LISTENING SKILLS.

Abstract

The development and formation of listening skills is rightfully considered one of the most difficult in foreign language education. The article examines and discloses the effectiveness of using information and entertainment programs of Internet resources in the formation of listening skills. The authors have analyzed methods and measures improving listening skills and developing the cognitive independence of students by watching an interesting video in English. The article reveals the role of the teacher in the modern education system and substantiates the importance of independent education.

Keywords: pedagogical experiment, listening, infotainment, understanding the speech in foreign, Internet resources, foreign language teaching

Введение. Мы живем в эпоху быстрых и стремительных перемен. Грамотность, мобильность, информативность, гибкость – это только малая часть слов, которыми можно описать современное общество. Благодаря инновационным технологиям значительно возросла широкая доступность любой информации. Возможности и охват Интернет-ресурсов безграничны. Любые специальные и дополнительные знания обеспечиваются одним нажатием клавиши. Все это привело к тому, что современная система образования направлена не на передачу определенного рода знания, а на формирование современного мышления и стремление к личностному росту. В сегодняшних условиях высокой конкурентности, современная молодежь должна отвечать таким ключевым качествам, как: креативность, творческое и критические мышления, навыки понимания новых технологий, а также знание нескольких языков. Поэтому, развитие человеческого капитала, а также обеспечение динамичного развития национальной экономики стали для государства одной из основополагающих целей. Ведь конкурентоспособность национальной экономики на мировой арене обеспечивают такие человеческие качества, как профессионализм, интеллект и образованность.

Быстрая динамика в мировом информационном, научном, техническом и экономическом пространствах обуславливает частые реформы в системе образования. Казахстанская система образования за последние два года подверглась жестким испытаниям и претерпела множество изменений. Главной задачей данной сферы стала минимизация негативных последствий пандемии и создание возможности для непрерывного образования. Разразившаяся пандемия стала серьезным вызовом не только для нашей системы, но и для систем образования всего мира. Традиционное обучение face-to-face оказалось невозможным. Все страны мира перешли на цифровое образование. Министерством образования и науки РК были предприняты важные шаги. Например, министр образования и науки РК А.Аймагамбетов: «Для организации учебного процесса всем педагогам и студентам будет предоставлен доступ к электронным платформам. В качестве инструмента будут применены видеоуроки, самостоятельная и онлайн-работа, онлайн-курсы и т.д.» [1]. В таких условиях стремление к самообразованию становится ключевым фактором на пути к интеллектуальному развитию личности и умению учиться вообще. В рамках непрерывного и дистанционного образования систематическая и добровольная познавательная деятельность обучающихся очень важна и необходима, поэтому ролью учителя – это воспитание стремления учащихся к самообразованию. В Послании Главы государства «Казахстан в новой реальности: время действий» Касым-Жомарт Токаев подчеркнул: «В целях повышения уровня грамотности граждан, их цифровых знаний поручаю Правительству разработать Концепцию непрерывного образования. В этом документе нужно предусмотреть активное внедрение альтернативных вариантов неформального образования, признание результатов самостоятельного обучения, сертификацию профессиональных навыков» [2]. На данный момент обеспечение организаций образования интернетом и подключением к

цифровым образовательным платформам является основной задачей системы образования. Ученые отмечают, что внедрение цифровых образовательных технологий станет связующим звеном интеграции информационной инфраструктуры образования Республики Казахстан в мировую образовательную среду, а с учетом мировых тенденций особое внимание нужно уделить таким приоритетным предметам, как математика, физика, химия, информатика и языки.

Конечно, для появления мотивации к языковому обучению необходимо желание и стремление учить иностранные языки. Особенно у школьников появляются трудности в понимании иностранной речи. Если не решать эту проблему, весь процесс познания нового языка застопорится, что приведет к исчезновению интереса учиться. Поэтому многие современные учителя стараются задействовать информационно-развлекательные программы Интернет-ресурсов, которые смогут увлечь и заинтересовать обучающихся.

Анализ. В целях выявления эффективности использования информационно-развлекательных программ Интернет-ресурсов в формировании навыков аудирования, мы решили провести педагогический эксперимент. Задачами педагогического эксперимента стали следующие пункты:

- проверка эффективности просмотра видеоматериала на английском языке;
- разработка систем мер по улучшению навыков аудирования;
- проверка эффективности мер по формированию навыков аудирования;
- развитие познавательной самостоятельности учащихся.

В эксперименте были задействованы ученики 9 класса общеобразовательной школы города Алматы. Используя метод беседы, мы выяснили, что учащиеся не рассматривали информационно-развлекательные программы для улучшения навыков аудирования английской речи. Но мы установили, что учащимся нравится смотреть подобные программы на русском языке. В нашем случае, интерес к просматриваемому контенту имеет немаловажное значение, поэтому решено было задействовать именно те информационно-развлекательные программы, которые нравятся участникам эксперимента. Мы отобрали только те телешоу, которые в оригинале транслируются на английском языке. В приоритете были программы, которые можно понять даже если учащийся не имеет хороших навыков понимания английской речи на слух. Итоги структурного анализа информационно-развлекательных программ приведены в таблице # 1.

№	Название	Страна	Период	Формат
1	Science of stupid (Научные глупости)	США	2014-2015	Развлекательное телешоу, где ведущий объясняет причины неудач, которые люди записали на видео, обосновывая научным путем.
2	MythBusters (Разрушители легенд)	США, Австралия	2003-2018	Ведущие проводят различные эксперименты на специальных полигонах, где проверяют распространённые заблуждения, или научные мифы.
3	How It's Made? (Как это работает?)	Канада, США	2001 -	В передаче показываются все стадии промышленного производства различных предметов и пищевых продуктов, а закадровый ведущий рассказывает об этом.
4	Travel Man: 48 Hours in... (Путешественник:	Великобритания	2015 -	В каждой серии ведущий и один известный актер проводят в новой стране 48 часов, где стремятся увидеть все самое

	48 часов в...)			интересное.
5	Jamie: Keep Cooking and Carry On (Джейми Оливер: Продолжаем готовить)	Великобритания	2020	Кулинарное шоу британского шеф-повара Джейми Оливера, который готовит блюда, все показывает и объясняет все этапы приготовления.

Таблица #1

В начале эксперимента учащимся был показан отрывок из передачи How It's Made? (Как это работает?). По итогам просмотра, у большей части учеников были проблемы с пониманием английской речи, но так, как передача интересная и носит наглядный характер, все учащиеся понимали общий смысл продемонстрированной серии. Уровень знания английского языка участников эксперимента был на схожем уровне. Мы попросили учеников посмотреть самостоятельно еще один выпуск, но два раза. В первый просмотр включить английские субтитры, а во второй раз смотреть без субтитров, концентрируясь на речи ведущего. На следующем уроке мы обсудили с учащимся просмотренную серию и проанализировали насколько хорошо или плохо каждый ученик понял просмотренный видеоматериал.

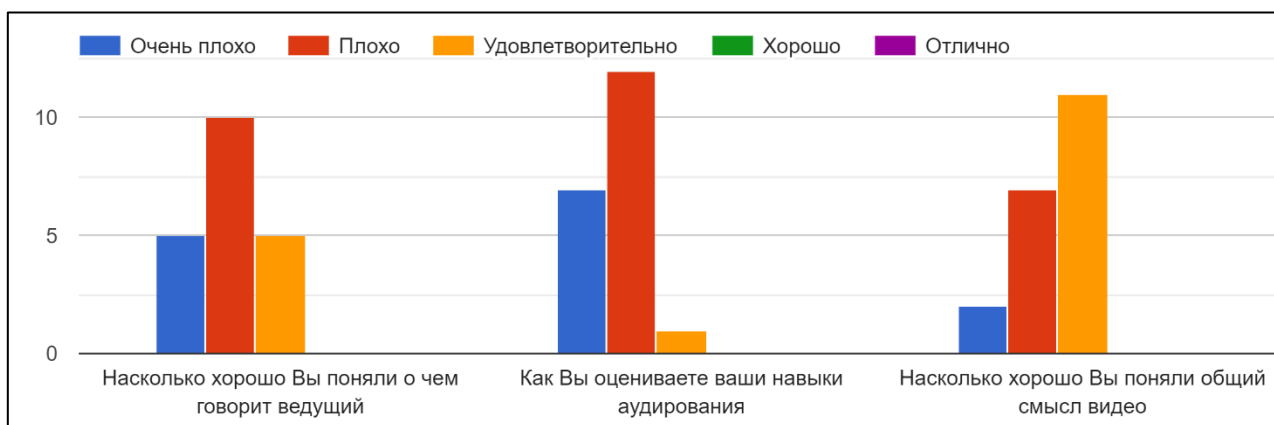

Диаграмма #1

Как видно из диаграммы # 1, половина учеников плохо понимали слова ведущего и многие остались недовольны своими навыками аудирования. Общий смысл просмотренной серии был понятен только потому, что в передаче подробно показываются все, о чем говорит закадровый голос.

В течении месяца мы работали с экспериментальной группой, учащиеся которого продолжали смотреть видеоматериалы из таблицы # 1. Чередую разные программы, мы поддерживали интерес учеников. За один месяц был замечен некоторый прогресс в формировании навыков аудирования. Некоторые ученики научились различать американский и британский английский на слух. Также, за этот срок ученики заметно пополнили словарный запас новыми выражениями, сокращениями и сленгами английского языка. С каждым днем у участников эксперимента улучшались навыки произношения, появилась некоторая беглость и естественность при выговаривании иностранных слов.

По истечении одного месяца работы с экспериментальной группой, мы начали готовиться к итогам эксперимента. Чтобы подвести итоги и узнать эффективность просмотра информационно-развлекательных программ Интернет-ресурсов в формировании навыков аудирования мы, также, как и в первый день эксперимента, показали группе видеоматериал. На этот раз был использован отрывок из программы MythBusters (Разрушители легенд).

Нужно отметить, что в течении одного месяца, пока шел эксперимент, все участники добросовестно выполняли все предписания и инструкции, что привело к положительному итогу. Прогресс был замечен сразу. На этот раз, в отличии от первого дня, участники проявили больший интерес к просмотру. После просмотра мы обсудили видеоматериал, сделали анализ посредством анкетирования и перенесли данные в диаграмму #2. На этот раз появились участники, которые хорошо поняли просмотренную серию. Многие учащиеся поняли продемонстрированный видеоматериал на удовлетворительном уровне, а два ученика сумели на хорошем уровне разобрать слова ведущего.

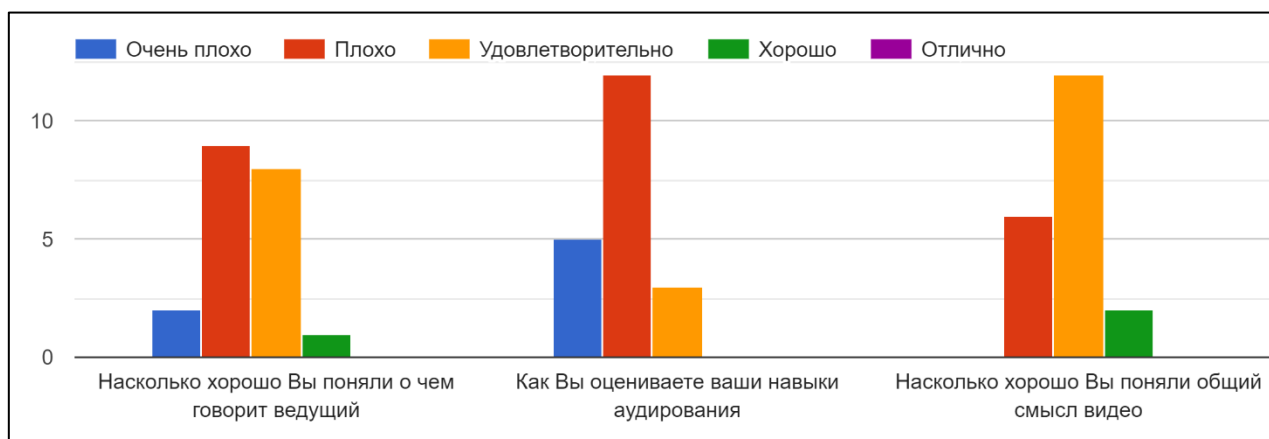

Диаграмма #2

По истечению месяца работы с экспериментальной группой, можно сделать вывод, что мы достигли цели педагогического эксперимента. Эффективность использования информационно-развлекательных программ Интернет-ресурсов в формировании навыков аудирования была выявлена. Также, мы сумели решить весьма разносторонний круг задач. Участникам эксперимента понравился выбранный метод работы, они проявили желание в продолжении подобных мер по улучшению знаний английского языка в целом, и навыков аудирования в частности. С помощью этой методики, мы также, сумели развить познавательную самостоятельность учащихся и стремление к самообразованию.

Заключение. Проведя подобный педагогический эксперимент, мы сумели раскрыть эффективность использования информационно-развлекательных программ Интернет-ресурсов в формировании навыков аудирования. Просмотр интересных, увлекательных и информационных видеоматериалов помогает не только улучшить уровень знания иностранного языка, но и поможет раскрыть познавательную активность учащихся. Возможности Интернет-ресурсов на пути к личностному росту безграничны. Нужно просто найти правильный источник, который не только будет интересен, но и приведет к положительному результату. На сегодняшний день все официальные и неофициальные СМИ имеют полноценные онлайн-версии. На просторах всемирной информационной сети можно найти все версии телевидения, радио и печатных изданий. Кроме того, существует множество интернет-СМИ и блог-платформ, соединяющих все признаки различных форм коммуникации, делая контент более «живым» и менее зависимым от штампов. Современные инновационные технологии делают жизнь человека интереснее и дают широкий спектр возможностей к самосовершенствованию и саморазвитию.

Список использованной литературы

5. Аймагамбетов А.К. *Zakon.kz* [Электронный ресурс]: Сетевое издание / А.К. Аймагамбетов, https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39361393#pos=5;-118

6. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана. 1 сентября 2020 г.

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

A.S.Nurzhan, S. Bektemirova. The role of constructivist approach in subject language integrated learning (CLIL)	4
R.S. Kachshayev ,S.Bektemirova Actual issues of teaching english language	11
T.A.Tugelbayeva, S. T. Nyshanova Effective approaches of task-based language teaching.....	16
М.М. Акешова, А.Т. Тәңірберген Шет тілін оқытуда жобалық әдістемені колданудың тиімділігі	23
Tolegenova R.K. Golovchun A.A. Innovative technologies in teaching idiomatic expressions.....	30

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

Kuanyshbayeva A.N., Makhpirov V.U. The concept and basic characteristics of ecological discourse (on the basis of english mass media materials)	39
S.B.Berkinbay A.Yermekbayeva Features of literary translation from English to Kazakh language (based on story «Grit of woman» by Jack London).....	46
Мұстафаұлы Серік , Бақытжан Зиядаұлы Қытайдағы қазақтар тіліндегі диалектілік фразеологизмдердің тарихи сипаты.....	56

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

Selenay Koşumcu Sözlük bilimciler için kilavuz bir kitap: electronic lexicography.....	65
Мейірбеков А.Қ. Анарбаева М.А. Қазақ тіліндегі ағылшын тілі элементтері кездесетін урбононимдердің тақырыптық-семантикалық аспектісі.....	69
SamatA The importance of virtual written communication in English language.....	83

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

N.B.Tynyshtykbayeva , A.G.Kamisheva National and cultural features of phraseological units of the English language.....	93
S K.S.Kuanyshova, A.K.Meirbekov The system of images that reveal the truth in detective stories in Kazakh and English literature.....	99
G.K.Yeshmurat A.Yermekbayeva A comparative analysis of female images in "Vanity fair" by W.Thackeray and "Ulpan" by G.Musirepov	107

КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

D.B. Shayakhmetova, A.E. Idris Forming of cognitive processing by Bloom's taxonomy	117
И.А.Баймуратова,К.Х.Жубанова Шетел тілін оқытуда коммуникативті құзыреттілікті дамыту	126
Саидова А.А. Курмамбаева Ж.Б. Роль аллюзий в формировании социокультурной компетенции (на материале англоязычных рекламных текстов).....	132
Д.Б. Шаяхметова, Д.С. Агатаева Формирование межкультурно-коммуникативной компетенции младших школьников при обучении иностранному языку средствами кукольного театра.....	139
Г.Ш.Оспанова. К вопросу о формировании компенсаторной компетенции в иноязычном обучении.....	147

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

Айтбаева Д.М., Мирзоева Л.Ю Формирование навыков аудирования иноязычной речи на материале информационно-развлекательных программ интернет-ресурсов.....	158
Айтбаева Д.М., Мирзоева Л.Ю Эффективность использования информационно-развлекательных программ интернет-ресурсов в формировании навыков аудирования.....	164

СЕРИЯСЫНДА БАСЫЛАТЫН МАҚАЛАЛАРДЫ БЕЗЕНДІРІЛУГЕ

ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР:

I. Қажетті материалдар.

1.1. Парақтардың төменгі орта жағы қарындашпен нөмірленген мақала көшірмесі мен оның электрондық нұсқасы.

1.2. Аңдатпа 200 сөзден және Түйін сөздер 10-12 сөзден тұрады және олар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде болуы тиіс.

1.3. Мақаланың мазмұны: а) кіріспе бөлім; ә) талдау; б) тәжірибе (егер болса); в) қорытынды;

г) әдебиеттер тізімі және түйін сөз (екі тілде: егер де мақала қазақ тілінен болса, түйін сөз (15 сөз) – орысша және ағылшынша, ал егер де орыс тілінде болса, түйін сөз (15 сөз) қазақша және ағылшынша болуы тиіс және т.б.) керек.

1.4. Автор (авторлар) жайында берілетін мәліметтер: аты-жөні толық, жұмыс орны (ұжым аты, жоғары оқу орнының толық аты және қысқартылған аты), атқаратын қызметі, ғылыми дәрежесі мен атағы, жұмыс және үй телефоны, электронды поштасы.

II. Мақаланы безендіру ережесі.

2.1. Мақала мәтіні терілуі: Word стандартты формат А4, Times New Roman, кегль №14, бір интервал арқылы, парақтың жоғарғы және төменгі бос өрістері – 2,5 см; оң жақтағы – 1,5 см; сол жақтағы – 3 см болуы керек.

2.2. ӘОК – сол жақ жоғарғы бұрышта бас әріптермен (кегль №13).

2.3. Автордың (авторлардың) аты-жөні – жартылай қарайтылған кіші әріптермен ортада және келесі жолға жұмыс істейтін ұжым мен қала, мемлекет аты (кегль №13).

2.4. Мақала аты – бір бос жолдан кейін жартылай қарайтылған бас әріптермен (кегль №13).

2.5. Аңдатпа және Түйін сөздер – мақала жазылған тілде (кегль №12).

2.6. Мақала мәтіні – бір бос жолдан кейін (кегль №14).

2.7. Әдебиеттер тізімі (кегль №13).

2.8. Әдебиеттерге сілтемелер квадраттық жақшада беріледі, мысалы, [1], [2, 315 б.], [4-7].

III. Мақалаларды жариялау тілдері – қазақ, орыс, ағылшын, қытай тілдері және т.б.

Редакцияға түскен мақалаларға сала бойынша мамандардың пікірлері беріледі. Пікір негізінде редакция алқасы авторға мақаланы толықтыруға (түзетуге) ұсыныс жасауы, не мүлдем қайтарып беруі мүмкін. Әр автор өз мақаласының мазмұнына, грамматикалық, стилистикалық және орфографиялық жіберілген қателеріне жауапты.

Мекен-жайы: Алматы қаласы, Жамбыл көшесі, 25, Абай атындағы ҚазҰПУ, жұмыс телефоны: 8(727) 2 91-40-87, эл. пошта: saule.yessenaman@mail.ru

Редакция алқасы

ТРЕБОВАНИЯ

К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «ХАБАРШЫ/ВЕСТНИК»,

I. Необходимые материалы.

- 1.1. Статья в распечатанном и электронном варианте: нумерация страниц внизу по центру.
- 1.2. Аннотация (200 слов) и ключевые слова (10-12 слов) на трех языках (на казахском, русском и английском).
- 1.3. Содержание статьи: а) введение, б) анализ, в) практическая часть (если есть), г) заключение, д) список литературы, е) резюме из 15 слов: если статья на казахском языке – резюме на русском и английском языках, если на русском языке – на казахском и английском.
- 1.4. Сведения об авторе (соавторе): ФИО полностью, место работы (название организации, вуза полное и сокращенное название), должность, учёная степень, звание, контактный телефон, e-mail.

II. Оформление статьи.

- 2.1. Набор текста статьи: Word стандартного формата А4, Times New Roman, кегль №14, через 1 интервал, поля: верхнее, нижнее – 2,5 см, правое – 1,5 см, левое – 3 см.
- 2.2. УДК – в левом верхнем углу прописными буквами (кегель №13).
- 2.3. Фамилия, инициалы автора (соавтора) – по центру полужирным строчным шрифтом, (кегель №13), следующая строка – место работы, город, страна.
- 2.4. Название статьи – через интервал полужирным прописным шрифтом (кегель №13).
- 2.5. Аннотация и ключевые слова – на языке оригинала (кегель №12).
- 2.6. Текст статьи – через интервал (кегель №14).
- 2.7. Список литературы (кегель №13).
- 2.8. Ссылки в тексте на литературу даются в квадратных скобках, *например*, [1], [2, с. 315], [4-7].

III. Язык издания статьи – казахский, русский, английский, китайский и др.

Поступившие в редакцию статьи рецензируются ведущими специалистами и учеными по отраслям знаний. Статья, на основании редактирования, может быть возвращена для ее корректирования и доработки. Статьи, не соответствующие требованиям, возвращаются. Каждый автор несет ответственность за содержание, грамматические, стилистические и орфографические ошибки.

Адрес: г. Алматы, ул. Жамбыла, 25, КазНПУ им. Абая, контактный телефон: **8(727) 2 91-40-87**, электронный адрес: saule.yessenaman@mail.ru

Редакционный совет

REQUIREMENTS

TO THE ARTICLES IN THE JOURNAL "KHABARSHY/VESTNIK"
SERIES: MULTILINGUAL EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGES

I. Required materials.

- 1.1. An article in the printed and electronic version: page numbers at the bottom center.
- 1.2. Abstract (200 words) and key words (10-12 words) in the original language.
- 1.3. Article content: a) introduction b) analysis c) the practical part (if there is one), d) conclusion, e) references, e) summary/resume consists of 15 words (article in the Kazakh language: a summary in Russian and English languages, in Russian: in Kazakh and English).
- 1.4. About the author (co-author): full name, work place (name of organization, full and abbreviated name of the university), position, academic degree and title, telephone number, e-mail.

II. Designing articles.

- 2.1. Typesetting articles: Word standard A4, Times New Roman, type size 14, 1 interval, margins: top, bottom – 2.5 cm, right – 1,5 cm, left – 3 cm.
- 2.2. UDC – at the top left corner in capital letters (type size 13).
- 2.3. Author's name and initials (co-author) – centered in bold lower case letters (type size 13), the following line – work place, city, country.
- 2.4. Title of the article – in the interval in bold uppercase letters (type size 13).
- 2.5. Abstract and keywords – in the original language (type size 12).
- 2.6. Text of the article – a line after, (type size 14).
- 2.7. References (type size 13).
- 2.8. References cited in the text are given in square brackets, for example [1], [2, p. 315], [4-7].

III. Publishing language of articles – Kazakh, Russian, English, Chinese, etc.

Submitted articles are reviewed by leading experts and scholars on the definite spheres. The article based on the editing can be returned to its correction and refinement. Articles that do not meet the requirement will be returned. The author of an article is responsible for the content, grammatical, stylistic and orthographic errors.

Address: 25 Jambyl Str., Abai KazNPU, Almaty, Tel: **8 (727) 2 91-40-87**, e-mail: **saule.yessenaman@mail.ru**

Editorial Board

**Келесі басылымның негізгі бөлімдері
Рубрики следующего выпуска
Rubrics of the next issue:**

**ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION**

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION**

**ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS**

**ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS**

**ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES**

**КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES**

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual Education and Philology of Foreign Languages»

№3 (35), 2021

Басуға 10.06.2021. Пішімі 60x84 ¹/₈.
Қаріп түрі «Тип Таймс» Сыктывкар қағазы.
Көлемі 41,70. Таралымы 300 дана. Тапсырыс № 125

050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасының баспаханасында басылды.